

FLP-PO

59.3104

EXTRAIT DV PRIVILEGE
DV ROY.

PAR grace & priuilege du Roy est permis à laques Boyer libraire de Salamanca, de imprimer ou faire imprimer vne fois ou plusieurs ce present liure intitule, Reuerédiss. Patris Fratris Francisci de Victoria, ordinis Prædicatorum, sacrae Theologiæ in Salmanticensi Academia quondam primarij Professoris Relectiões duodecim Theologicæ. Et fait deffence de par ledit Seigneur, à tous autres libraires, imprimeurs, & personnes quelz conques, de ne imprimer, ne faire imprimer ledit liure, vendre, ne distribuer en ses pais, terres, & seigneuries, si ce n'est par le consentement dudit Boyer: sur peine de amède arbitraire & confiscation des liures qu'ilz auroyét impriméez. Et ce iusques au tēps & terme de dix ans, à compter du iour & datte qu'ilz feront paracheuez de imprimer, comme plus à plain est contenu par les lettres patentes sur ce données à Paris le dernier iour de Iuillet, l'an de grace mil cinq cens cinquante six, & de son regne le dixiesme.

Par le Roy, maistre Francois Barthelemy, maistre des requestes ordinaire de l'hostel present:

signé, Fizes.

Et seelées du grand seel en cire iaylue à simple queüe.

a 2 ILLV

ILLVSTRISSIMO, AC

REVERENDISSIMO D. D. FERDINANDO Valdesio, Archiepiscopo Hispalensi, supremoque in regnis Hispaniarum Inquisitori Iacobus Boyerius Bibliopola S. P. D.

OMINUM genera multa esse non ignoras (Præsul illustrissime) qui in perniciem bonarum literarum quodammodo nati esse uidentur: sed unum illud certissimum, qui (ut ait Comicus) labore alieno magnam partam gloriam, uerbis saepe in se transmouent. Ab ijs enim factum est, ut complura doctissimorum uirorum opera uel omnino supprimerentur, uel alieno sub nomine truncata, uel imperitorum hominum stultis cogitationibus sepulta posteritati obtruderentur. Quæ pestis cum in omnes bonas artes irrepserit, mirum tamen est, quo pacto tam longè lateq; in præclarissima disciplinarum omnium Theologia grassetur, ut pristino candori & sinceritati uix iam ullus sit relictus locus. Nam si ueterum ecclesiasticorum scriptorum libros ad state-

ad staterā reuocare uelimus, nullus profectò
 erit, qui ab ea labe se liberum possit asserere.
 Origenes, Hieronymus, Augustinus, Am-
 brosius, quot in locis trūcati, confusi, obscuri,
 perplexi, ac deniq₃ alienis inuentis cōspurcati
 leguntur? Quot præterea uolumina, otiosorū
 hominum deliramenta, uiris illis grauissimis
 & religiosissimis falso attribuuntur? In cuius
 generis homines cum optimi ac eruditissimi
 uiri Frācis de Victoria (cuius ego memoria
 maximè recreor) lucubrationes incidissent,
 quid non licenter in eis sibi permiserūt? alius
 transcribendo miserè dilacerauit, alius cor-
 ruptè recitauit, alius suppresso uiri nomine
 bonam magnamq₃ operis partem usurpauit:
 plures deniq₃ mentis insana cōmenta, uiri il-
 lius religiosissimi doctrina ac singulari erudi-
 tione, non secus ac gemmam adulterinā auro
 contexerunt: debitamq₃ auctori gloriam sce-
 leratissimi quiq₃ impune sibi uendicauerunt.
 Cui ego malo cum auxilium accerferem, nul-
 lum nec præsentius, nec dignius quàm tuum,
 adhiberi posse existimaui, qui ad bonas artes

restituen

restituendas, ad Christianã religionem pro
mouendam, ad omnes deniq; uirtutes stabi-
liendas, unus præ cæteris quodammodo natus
esse uideris. Cuius rei testis est fidelis celeberrima hæc Salmanticensis Academia, quã
extructis ad fouenda literatorum hominum
studia monumentis, ac ædificijs, ista tua libe-
ralitate & magnificentia non inferioribus,
multo clariorem, ac ornatiorem reddidisti.
Atq; ut interim omittã præclarissimas ani-
mi tui dotes omni laude superiores, generis
splendorem, ordinis istius Archiepiscopalis
amplitudinem, cæterãq; in uniuersam Hispa-
niam beneficia, quorum memoriam uentura
secula (quando eas laudes incredibilis animi
tui mäsuetudo prædicari nõ sinit) æternis cõs-
secrabit encomijs: me dudũ aliquid edere cogi-
tantẽ impulit summa tua erga omnes bene-
uolentia & amor, ut audacter qualecunque
meæ in te obseruantie testimonium darem.
Illud autem erit opus hoc duodecim Relectio-
num, uiri nõquam satis dignè laudari, Fran-
cisci de Victoria: quod si eo animo suscipis ac
tueris,

tueris, quo authorem ipsum, quoadiu hoc cō-
muni respirandi beneficio usus est, à te dilectū
atque amatum scio: iam nihil est, quòd male-
uolorum hominum calumnias reformidem.

Allatrent usque licet, & dente canino
mordeant laudis alienæ fures: nam dum las-
bores nostros tibi gratos esse sentiam, illis es-
se ingratos, hoc sciant mihi gratissimum.

Quantam uerò operam dederim, ut totum o-
pus tersum ac planè purum in lucem eru-
erem, ijs licebit aestimare, qui ipsum au-
thorem aliquando dicentem audiuerunt: &
ijs, qui paulò accuratius hanc editionem con-
siderarint, atq; cum priuatis scriptis contule-
rint. Adiecimus præterea, ut & nihil orna-
menti desiderari posset, & lectorem labo-
re non mediocri subleuaremus, Relectionum
singularum ἀνακεφαλαιώσιν quandam, addi-
tionésque, locorum sacrae scripturae indi-
ces. Denique nihil à me prætermisum est,
in quo doctissimi uiri memoria & laudi non
studiosissimè consuluerim. Suscipe igitur
(Præsul amplissime) has industriae nostræ pri-

mioias, tuoque patrocínio & clientela foue,
 ut cetera eiusdem authoris opera in quartū
 Sententiarum, atque alios Diui Thomae li-
 bros, ex hoc uno periculum faciāt, ac prope-
 diem in lucem alacrius prodeant. Dominus
 Iesus Christus R. D. U. sem-
 per sua manu protegat. Sal-
 mantica, Calendis
 Septembris.

1556.

IACOBVS BOYERIVS

LECTORI S.

OGITANTI mihi (candide lector) quod meritò cōqueritur Tragicus ille Sophocles, ὡς ἔστιν ἐσμεν, ὡς ἂν οὐκ ἔστιν, nullisq; rebus hominum memoriam immortalitati firmitus commendari, quàm li-

terarum monumētis: maiori profectò laude digni semper uisi sunt duo illa philosophiæ lumina, Plato & Xenophō, quòd diligentissimè præclarè dicta factaq; Socratis poste ritati tradiderint, quàm ipse, qui primùm ea dixerit, aut fecerit. Illorum enim opera factum est, ut grauissimi au- thoris memoria (donec aliqua bonarum literarum exta- bunt uestigia) apud omnes sit celebris & perpetua, qui fortè magna ex parte ne uixisse quidem cognosceretur.

Quam ego operam si religiosissimo uiro Francisco de Vi- ctoria præstarem, me rem haud mediocri laude dignam, & sacrae Theologiæ studiosis maximè utilem faciurum putauit. Is enim uir fuit tanta eruditione, tanta religione, tanta deniq; ingenij dexteritate in tractandis sacris elo- quijs, ut non solùm Socratem illum umbratilis tantùm ac fucatae philosophiæ authorem longè superauerit: uerùm- etiam sincerae ueritatis antistitè nullum sibi reliquerit se- cundum. Ille autem cùm nihil aut perpauca typis tradide- rit, uidebam tanti uiri laudem & gloriam sensim (ut sit cæteris mortalium rebus) ex hominum memoria labi, ac studiosos tãtæ doctrinæ fructibus priuari. Nihil ergo prius habui, quàm eius opera è tenebris eruere, quæq; aliquan- do in scholis dictasset, tanquam ille Xenophon in unum colligere, ac doctorum uirorum summa diligentia ab omni iniuria uindicare. Opus uerò longe maius expectatione

a 5 prodijt

prodiit. Duodecim enim Repetitiones summo labore, & rei familiaris non mediocri dispendio corraſtimus: eas in duos Tomos diuiſimus, præclaroq; ordine coniunximus. Quas ſi à te, candide lector, probari ſenſero, mihi abunde cumulatiq; ſatiſfactum putabo.

IN AVTHOREM IACOBI BOFFAEI

EPIGRAMMA.

Cùm noua ſcriptorum moles naſcatur in annos:
Morte tamen Domini ſcripta ſepulta iacent.
At tua, quæ toties uoluisti tradere morti,
Morte patris uiuunt pignora clara magis.

EIVSDEM AD LIBRVM.

I liber in lucem tineis blattisque ſepultus:
Iam ter quinque annos delituiſſe ſat eſt.
Iam pœnas patri nimium, nimiumq; dediſti:
Zoilus haud, qui te mordeat, ullus erit.
Si tamen offendas, duro qui te ore ſalutent,
Dicito, Si pietas non mouet ulla mei,
Parcite cui blattæ, cui ignis, cui fata parentis:
Nunquid erunt uobis pectora dura magis?

REVERENDI

PATRIS FRATRIS FRANCISCI à Victoria, ordinis Prædicatorum, sacre Theologiæ in Salmanticensi Academia quondã professoris primarij Relectio prior.

DE POTESTATE ECCLE

sie, super illum locum Matthæi decimo sexto, Tibi dabo claves Regni cælorum.

S V M M A.

- 1 Ecclesia, dictio Græca, quid significet, & de eius uaria interpretatione.
- 2 Ecclesia, & Synagoga, an sint idẽ, & in quo differãt.
- 3 Synagoga quid & unde deducatur.
- 4 Ecclesiam nostram quare Apostoli nõquam dixerint Synagogam, sed semper Ecclesiam.
- 5 Ecclesiæ quòd sint plures præter fidelium ecclesias.
- 6 Hæretici an sint membra ecclesiæ, & sic de ecclesia.
- 7 Hæresis, quid signet. Et unde Hæretici dicti.

DE POTESTATE Ecclesiæ impræsentiarum disputaturus, de ipso Ecclesiæ nomine, vt pauca prius præmittam, necesse est, vt intelligatur quid sit id, de cuius potestate differere constituimus. Ergo Ecclesia*, uocabulum Græcum & nomen est,

ἐκκλησία, *as.* conciliū, concio, cōgregatio, & locus ipse, quo conuenitur, vt etiam capit Lucianus in Dialogo Mercurij, & Maiæ. Vnde ἐκκλησιάζω, concionor, & ἐκκλησιασῆς, cōcionator. Verbum est ante salutē orbis, id est, ante Christi anitatem nondum Latinitate donatum, sicut pleraque alia Græca fuerūt, nec (quod sciam) per ea tempora ab aliquo Latinorum vsurpatum. Sed tamen apud Christianæ eloquentiæ & religionis patres & principes frequentissimum, vt videre est apud Tertullianum, Cyprianum, Lactantium, Hieronymum, aliōsq; item clarissimos authores. Vbi verò sacræ literæ Græcæ habent Ecclesiam, interpretes plurimum idem verbum reliquerunt, sed nonnunquam etiā pro Ecclesia, aut congregationem, aut concionem verterunt: vt Deut. 18. vbi nos ita legimus, Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus: ipsum audies, vt petisti à Domino Deo tuo in Horeb, quādo concio congregata est. Septuaginta habēt, In die ecclesię, ἐκκλησίας.

Et * est idem vocabulū sicut synagoga: signat enim συναγωγήν congregationem, contractionem. Vnde Genesis 1. congregationes aquarum vocauit maria. Septuaginta transtulerunt συναγωγὰς, synagogas. Inter quæ tamen duo nomina non nihil interesse videtur. Vnde Hieronymus, exponens illud Prouerb. 5. Penè fui in omni

in omni malo in medio ecclesiæ & synagogæ:
 dicit, Ecclesia, & synagoga Græca nomina
 sunt, & vnam & eandem rem significant, Lati
 nè conuentum, scilicet plurimorum adinui
 cem. Si autem a ratiùs distinguamus, eccle
 3 sia conuocatio, synagoga * congregatio dicitur.
 Vnde συνάγω, congreco, non conuoco. vi
 detur enim dictum ἀπὸ τῆ συνήγω, duco, traho.
 Et Augustinus Psalmo 81. super illud, Deus August.
 stetit in synagoga Deorum. id est, populorum
 Israël. Ipsorum propriè, inquit, synagoga dici
 4 solet, quamuis & ecclesia dictum sit: sed * no
 stram Apostoli synagogã nunquam dixerunt,
 sed semper ecclesiam, siue discernendi causa, si
 ue quòd inter cõgregationem, aut synagogã,
 & conuocationem (vnde ecclesia nomen acce
 pit) aliquid distet, quòd scilicet congregari &
 pecora solent, ac ipsa propriè, quorum & gre
 ges propriè dicimus. Cõuocari est magis vten
 tium ratione, vt sunt homines. Idem Isidorus
 lib. 8. Etymolo. c. 8. vt notetur scilicet irratio
 nalitas Iudæorum. Quamuis autem ecclesia, si
 rationem nominis aspicias, pro quacunq; ho
 minum congregatione accipi possit: tamen in
 sacris literis siue nouum, siue vetus testamen
 tum reuoluatur, non inuenies (quãtum puto)
 nisi pro concione, aut cõgregatione fideiũ, id
 est, vnius religiõis aliquo modo, siue bonorũ,
 5 siue malorum: quamuis * in illis ipsis locis fa
 tis

tis appareat esse alias ecclesias præter fideiū ec-
 clesias. Dicitur enim ecclesia sanctorū, & eccle-
 sia Dei, & ecclesia Israël, & Odiū ecclesiā ma-
 lignātium. Sed hoc etiam modo loquendo de
 6 ecclesia dubitari potest, an * heretici sint de ec-
 clesia. Et quidem eos esse de ecclesia videtur,
 quia ecclesia iudicat de illis, vt patet cū excō-
 municet, & ad iudiciū pertrahat, & tamen ni-
 hil ad ecclesiam de ijs, qui foris sunt. I. Corint.
 5. Quid enim mihi de ijs qui foris sunt iudica-
 re? Item tenentur præceptis ecclesiæ. Item ba-
 ptismus est sacramentum ecclesiæ, & hæretici
 sunt verè baptizati. Item, vt postea disputabi-
 tur, hæreticus potest esse nō solū presbyter,
 sed Pontifex etiam summus. ergo caput eccle-
 siæ, & per cōsequens membrum ecclesiæ. Cer-
 tē licet disputatio non videatur ad ré multū
 attinere, sed potiū ad nomen ipsū: sed vide-
 tur & in sacris literis etiam apud vetustiores
 patrum non accipi ecclesiam, nisi pro congrega-
 tione fidelium, atque adeò hæreticos non
 7 censerī intra ecclesiam. Hæresis * sanè electio-
 nem, aut sectā, vel diuisionē signare videtur,
 vt Isidorus dicit lib. Etym. ergo hæretici ideo
 videntur dicti, quòd ab ecclesia diuisi, & secti
 sunt. Item Matth. 18. dictū est Petro, quòd qui
 ecclesiam nō audierit, sit quasi ethnicus, & pu-
 blicanus. ergo non plus hæretici annumerari
 in ecclesia debent, quàm ethnici, & publicani.

Item

An heretici
 sint mem-
 bra ecclesiæ.

atth. 18.

Item ad Eph. 4. Apostolus, Vnus Deus, vna si *Eph. 4.*
des, vnum baptisma. Videtur quòd hæc tria cõ
tineant vnitatẽ ecclesiæ. Item de summa trini-
tate & fide catholica, Vna est fidelis ecclesia,
extra quã nullus omnino saluatur. Ergo infi-
deles nõ sunt de ista ecclesia. Cyprianus ad Ro *Cypria.*
gatianum, Hæc sunt initia hæreticorum, & or-
tus, atque conatus schismaticorum, si de eccle-
sia egreditur, si altare profanum foris colloca-
tur. August. super Ioã. Propter hanc fidei com *August.*
munitatem omnes vnum sumus, iuxta illud,
Omnes vnũ, vos estis in Christo Iesu. Glo. id
est, in fide Iesu Christi. Et demum Ecclesia ni-
hil aliud videtur significare, quàm Christianã
republicam, seu communitatem, & religio-
nem. Parum autem refert, an hæretici aliquo
iure aut ratione spectent ad ecclesiam: certe re
& operibus in ecclesia non continentur: sicut
transfugæ non pertinent ad exercitum, à quo
transfugerunt. Nos itaque in hac Relectione
de Ecclesia, hoc nomine solùm vtimur ac lo-
quimur, vt idem sit, quod fidelium commu-
nitas, siue respublica.

QVAESTIO PRIMA.

*An in Ecclesia sit aliqua dignitas, vel aucto-
ritas ecclesiastica, præter potestatem ciuile.*

S V M M A.

1 Potentiæ quæ dicantur. Et quòd non sit idem Pote-
stas, & Potentia.

Potestates

- 1 Potestates qui potius appellentur, ab authore recensentur.
- 3 Ecclesia utrum præter ciuilem, & laicam potestatem necessario habeat etiam aliam spirituales.
- 4 Potestas ad quid constituatur in republica.
- 5 Vitæ quòd sint duæ, una terrena, altera spiritualis. Et quomodo humana societas nõ possit sine utraque manere.
- 6 Claues regni celorum, potestas remittendi peccata, & excommunicandi, consecrandi &c. quòd sint in ecclesia.
- 7 Apostoli domini quam potestatem, & auctoritatem habuerint in ecclesia.
- 8 Potestas temporalis, & ciuilis, quòd sit integra apud paganos.
- 9 Potestas gubernandi quòd scientiam exigat.
- 10 Potestas regia quamuis cõtineat omnem potestatem ciuilem, quòd tamen non habeat auctoritatem ad cultum diuinum, & ad actiones spirituales, ostenditur.
- 11 Deus quomodo uniuersalis ecclesiæ duas instituerit dignitates.
- 12 Potestatis spiritualis testimonia ex scripturis recensentur.
- 13 Deus quòd ea sapientia, qua constituit in naturalibus, ut inferiora regerentur à superioribus, eadem etiã prouidit, ut in ecclesia sua ordo rerum esset circa dignitates, & officia,

P R I M V M oportet, sicut de nomine Ecclesiæ fecimus, ita quid per nomen Potestatis intelligatur, declarare. Neq; *enim omnino idem videtur esse potestas, quod potetia.

Nec

Nec materiam siquidem, neq; sensus, imò nec intellectum, aut voluntatem potestates, sed potentias vocamus. Cōtrā * autem magistratus, sacerdotia, & omnino imperia potestates potius, quam potentias appellāt. Ergo vt S. Thom. 4. dist. xxiiij. q. j. q. ij. ad 3. exponit, videtur potestas præter potētiā ad actionem dicere præminentiam quandam, & auctoritatem. Atq; ad eò quærere, an in ecclesia sit aliqua potestas spiritualis: perinde est ac quærere, an in ecclesia sit aliqua vis, aut auctoritas ad aliqd spirituale: & hæc, an sit alia à ciuili potestate. Ita vocat Paul. ad Roma. 13. Omnis anima potestati-

S. Thom.

Rom. 13.

sublimioribus subdita sit, ¶ Ad hanc quæstionem, quoniam permultæ, & quidem graues, nobis disputandæ sunt, breuiter respondeo per vnicā conclusionem, Necessè * est in ecclesia præter ciuilem & laicam potestatem esse aliam spiritualem. Hæc conclusio probatur. In ecclesia sunt plures actiones, & variæ non spectantes ad vnam potestatem: & aliquæ spectant ad potestatem ciuilem, aliæ non ad illam, sed ad aliam potestatem, scilicet spiritualem. Vnde de ecclesia dicitur, quòd astitit à dextris Dei in vestitu deaurato, circumdata varietate. Psalmo. 44. Sed potestates distinguuntur ex fine, sicut potentia per obiecta. Ergo præter potestatem ciuilem oportet ponere aliam spiritualem.

b ¶ Secun

¶ Secundò probat Durand. in tracta. de origi-
 4 ne iuris, Potestas * cõstituitur in republica, vt
 homines prouocentur ad bonum, & arceantur
 1. Pet. 2. à malis, iuxta illud 1. Petri 2. quòd potestas est
 ad vindictam malorum, laudem verò bono-
 rum. & Rom. 12. Vis non timere potestatem?
 bonum fac, & habebis laudem. Quòd si bona
 quidem ad quæ homines promoueri deberēt,
 & mala, à quibus deterreri oportet, spectarent
 solùm ad vitam politicam præsentem, suffice-
 ret certè temporalis, & laica potestas. Et cùm
 vita fideiũ non solùm tendat in finem, & sta-
 tum ciuilem, imò multo impensius & princi-
 palius in bona perpetua, quærendo primum,
 iuxta Domini consilium, Primùm quærite re-
 gnum Dei. Matth. 7. & eam felicitatem, quam
 oculus non vidit, nec auris audiuit: timeat
 præterea mala, & pœnas potius alterius vitæ,
 quàm præsentis, nec tam eos, qui occidũt cor-
 pus, quàm eum, qui postquam occiderit, ha-
 bet potestatem & corp^s, & animam perdere,
 Matth. 10. & mittere in gehennã ignis, Matth. 10. & Luc.
 Luc. 12. ideo vt homines dirigantur & prouehãtur
 in finem illum supernaturalem, & si fortè ab-
 errauerint, reuocentur in rectam viam, vel lau-
 de, vel præmio, vel timore, vel pœna: necessa-
 rium fuit, vt esset aliqua potestas præter ciui-
 lem. Hanc rationem eleganter ponit Hugo de
 Hugo. 1. sacra. Pet. 2. Duæ*, inquit, sunt vitæ: vna terre-
 na, alia

na, alia spiritualis. Vt autem vtraque in iustitia seruetur, & utilitas proueniat: primùm vtique distributi sunt, qui vtriusq; bona secundum necessitatem acquirant: deinde alij, qui eam secundum æquitatem dispensent. Si ergo nõ potest humana societas sine vtraque vita manere, necessaria est duplex potestas ad cõseruationem iustitiæ: vna quæ præsit terrenis, ad ordinandum vitam terrenam: alia, quæ præsit spiritualibus ad componendam vitam spiritualem.

¶ Tertiò probatur, In * ecclesia sunt clauces regni cælorum. *Matth. 16. & 18.* Sed hæc potestas est alia à potestate ciuili, quæ certè non habet huiusmodi clauces. ergo, &c. Cõfirmat. In ecclesia est potestas remittendi peccata. *Iohã. 20.* ea nõ est in Rege, nec in alio magistratu ciuili. ergo, &c. Item in ecclesia est potestas excommunicandi. *Matth. 18. & 1. ad Corinth. 5.* Item est potestas consecrandi verum corpus Christi. *Luc. 22. & 1. Corinth. 11.*

¶ Quartò principaliter, Apostoli * Domini habuerunt potestatem, & authoritatè in ecclesia, vt ex locis iam inductis, & ex alijs multis constat: ea autem non fuit ciuilis, cum regnũ eorũ nec potestas fuerit de hoc mundo. ergo, &c.

¶ Quintò, Apud * paganos est integra potestas temporalis & ciuilis, vt aliàs à me probatum est, & satis constat ex Paulo, *Rom. 13.* vbi iubet esse subiectos principibus etiã paganis,

b 2 & apud

& apud eos non est potestas ecclesiastica: ergo hæc potestas distincta est ab illa. Vltimò, Quia
 9 * potestas gubernandi exigit sciētiam, iuxta il-
 Grego, lud Grego. Ars artiū, regimen animarum, Sed
 principes temporales non habent iure legem
 diuinam, quam oportet esse regulam potesta-
 tis ecclesiasticæ. Ergo oportet esse alios Pōti-
 fices, & præfides sacrorum, quàm principes se-
 culares. Item confirmatur, Quia nō sufficeret
 vnus & idem homo vtrūque munus implere,
 neq; vtranque disciplinā percipere, scilicet ad-
 ministrandi secularē & ecclesiasticā rem publi-
 cā: nec si maximè vtrūq; calleret, posset vtriq;
 administrationi commodè intendere, & uaca-
 re. Confirmatur apertè, Nam * regia potestas
 continet omnem potestatem ciuilem: hoc enim
 importat Rex, vt sit vnus supra omnes in repu-
 blica: sed Rex non habet authoritatem ad cultū
 diuinū, & ad actiones spirituales. Ergo est al-
 lia potestas distincta à potestate ciuili. Antece-
 dens patet: quia ad mandatū Domini fuit Saul
 1. Reg. 10. institutus in Regem. 1. Reg. 10. Samuel scripsit
 legem regni, & scripsit in libro, & reposuit co-
 ram Domino, & tamen non est data ei pote-
 stas sacerdotalis: imò cum postea Saul in Gal-
 gala obtulisset holocaustum propter absentiam
 Samuelis, vindicata est seuerissimè præsum-
 ptio: & dictū est ei, Stultè egisti, nec custodi-
 mandatū Domini, qđ præcepit tibi: qđ si nō fe-
 cisses,

ciffes, iam nūc pręparasset Dominus regnum
 tuū super Israēl in sempiternū. *1. Reg. 13. De v. 1. Reg. 13.*
 traq; potestate Pelagius Papa: & habet 96. dif.
 c. duo sunt. Duo sunt (inquit) Imperator Au-
 guste, quibus principaliter hic regitur mūdus,
 authoritas sacra Pontificū, & regalis potestas.
 Et cōfirmatur: quia etiā apud Gentiles erant
 Pontifices, & Sacerdotes, ad quos spectabat
 administratio sacrorum, & non ad Consules,
 aut alios magistratus ciuiles. Et in c. si Impe-
 rator. eadē distinctione. Si Imperator catholi-
 cus est, filius est, non pręsul ecclesię, quod ad
 religionem competit, (discere enim cōuenit,
 non docere) habet priuilegia potestatis suę,
 quę administrādis legibus publicis diuinitus
 consequutus est. Et in c. solitę. de maiorita. &
II obediē. Fecit Deus * duo luminaria magna
 in firmamento cęli. hoc est, vniuersalis eccle-
 się duas instituit dignitates. De vtraque in ve-
 teri testamēto aperta habemus exempla: & de
 seculari quidem Exod. 17. quod Moyse ex ele-
 ctis viris strenuis de cunctis Israēl constituit
 eos principes populi tribunos, & cęturiones,
 & quinquagenarios, & decanos, qui iudicārēt
 populum Dei omni tempore. Numeri autem
 3. ponuntur gradus summi Sacerdotis Aaron,
 & minorum Sacerdotum subministrantium.
 Sumpti, inquit, sunt sacerdotes Eleazar, &
 Ithamar coram Aaron. & infra, Dabis Leuitas
 b 3 Aaron

Aaró & filijs eius, quibus traditi sunt ad Israël
 in ministeriũ. In nouo autẽ testamento, Rom.
 12. & 13. Paul. Omnis anima potestatibus sub-
 limioribus subdita sit. Quod de qua potestate
 intelligendum sit, ipse Paul' illic satis ostẽdit.
 1. Pet. 1. & Petrus 1. sua Epistola, cap. 2. Subiecti estote
 omni humanæ creaturæ propter Deum, siue
 Regi quasi præcellenti, siue Ducibus tanquã à
 Deo missis ad vindictã malorum, laudem ve-
 rò bonorum. Quamquam Lyranus de vtraq;
 potestate, Pauli locum intelligendum censet.
 12 Sed * de spiritali potestate plura testimonia
 sunt, quàm vel opus sit, vel vacet in præsentia
 Iohã. ultim. recẽsere. Iohãnis vltimo, Pasce oues meas. &
 Iohãnis 20. Quorum remisseritis peccata, &c. Iohã. 20. Et
 tibi dabo claues regni cælorũ. & Et quodcũq;
 Matth. 18. solueritis, &c. Matth. 16. & 18. & de presbytero
 18. rum potestate Luc. 22. Hoc facite in meam cõ-
 Luc. 22. memorationem. Et iterum de ratione consti-
 tuẽdi Episcopos, presbyteros, diaconos, 1. ad
 1. Timoth. 3. Timot. 3. item ad Tit. 1. Actuum 14. & 20. Sed
 Tit. 1. ad maiorem declarationem huius cõclusionis
 Act. 14. & arguitur paucis argumẽtis contra illã. Primò,
 30. Multitudo principatum mala, ex Aristot. 12.
 Metaphy. & in libro Politico. ergo non expe-
 dit in ecclesia esse varias & distinctas potesta-
 tes, maximè cùm ecclesia sit nõ solùm vna res-
 publica, sed vnũ corpus. Ro. 12. Multi unũ cor-
 pus sum' in Christo. & 1. Cor. 12. Et sic habere
 multos

multos principes, aut praelatos, videt quasi ha-
 bere multa capita vnius corporis: quod mon-
 struosum est. ergo potius couenire videret, vt
 vnus atq; idē res seculares & ecclesiasticas ad-
 ministraret. Secūdò, Ciuilis potestatis finis est
 reddere, aut cōstituere homines bonos, & ede-
 re studiosos, id est virtutib⁹ pręditos. 2. Ethico.
 Sed hoc satis est ad consequutionē felicitatis,
 non solum humanę & temporalis, sed etiā
 immortalis, & supernaturalis. ergo frustra cō-
 miniscimur aliam potestatem. Tertiò, *Matth. 17.* *Matth. 17.*
 Dominus dixit, Ergo liberi sunt filij. vbi glo.
 In quolibet regno filij regis liberi sunt. Chri-
 stiani autem sunt filij Dei. Dedit eis potestatem
 filios Dei fieri. *Iohā. 1.* ergo liberi. & *Iohā. 3.* Si *Iohā. 1. & 3.*
 ergo filius vos liberauerit, veri liberi eritis. &
1. Corint. 7. Pretio empti estis, nolite fieri serui *1. Corint. 7.*
 hominum. Ex quibus locis videtur Christia-
 nos exemptos esse & liberos ab omni potesta-
 te, & subiectione, sed omnes esse æquales, nec
 alteros dominari, alteros seruire: & sic nulla e-
 rit authotitas, vel potestas, saltem iurisdictionis.
 Quartò arguitur, In statu innocentie non
 fuisset aliqua potestas. ergo nec nunc debet ef-
 se. nam Christus redemit nos. Item sunt argu-
 menta hæreticorum, ac schismaticorum, qui-
 bus simplicium hominum corda à debita obe-
 dientia vel principum, vel sacerdotum dehor-
 tantur & reuocant, resistētes Dei ordinationi

ad suam ipsorum damnationem, & perditionem, ut Paul. ait: nec opus erat alijs responsis post tam aperta testimonia scripturarum, quibus illorum uesania aperte retūdatur: sed quia sapientibus, & insipientibus debitores sumus, ad solutionem istorum est attendendum, quod Sap. 7. dicitur, quod sapientia attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Hoc est enim propriū sapientiae, ut etiā Arist. tradit i. Metaphy. ordinate omnia disponere. Potuit ergo Deus sicut summè sapiēs, ita summè potens, sine ullo ordine principū & subiectorū praelatorū & inferiorū omnia quidē gubernare, administrare & sine ulla etiā, si ita uoluisse, iactura rerū creatarū. Sed p̄fectò hoc non erat consentaneum tantæ sapientiae, & infinitæ prouidentiae: sed potius ita componere, ut orbis non rerum cumulus fortè iacentium deforme spectaculū redderetur, sed ut corpus potius quoddā unum, aut ædificium suis partibus, & ut uelut membris constaret, seruarietq; decorem dignum suo authore. Eadem * ergo sapientia, qua constituit in naturalibus, ut inferiora regerentur à superioribus, ut i. Metaphy. dicitur, & Diony. 4. c. de diuinis nomi. nominatim de sole dicit: & qua etiā in cælis uoluit, ut inferiores angeli à superioribus illuminarentur: eadē in quā prouidit, ut in ecclesia sua ordo rerū esset, & ut distributa officia, ut alij
oculi

*Respon
sa in
genera*

oculi essent, alij manus, alij etiam pedes, & reliqua, in hanc ratione cōposita. Ut etiam Apostolus dicit eleganter 1. Corint. 12. Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa, omnia autē membra corporis cū sint multa, unum autem corpus sunt: sic & Christus, &c. In hanc sententiam disertissimè. Nam & ipse Aristote. primo Politico. expedire ait in omni multitudine rectè cōposita, ut aliquis principetur, cæteri pareant, in quo consistit ratio potestatis. Ad primum igitur argumentum respōdeo, quòd esset quidem incoueniens, si essent plures principatus, aut magistratus, ad eūdem finem, & ex æquo: quod in proposito nō contingit. nec enim ad eundem finem contendit potestas civilis & ecclesiastica, ut suprà satis explicatum est. Præterea nec ex æquo se habent, sed certo modo una potestas ad aliam ordinatur, ut infrà disputabitur. Ad secundum etiam aperta est solutio ex superioribus. Nec enim tota administratio civilis satis est ad constituendum hominem in statu salutis æternæ, nec sufficit moralis aut civilis uirtus, & bonitas ad uitam æternam, cū, ut reliqua omittamus, necessaria sit fides. Mar. 16. Qui uerò nō crediderit, &c. sacramēta etiā semp fuerint aliqua, Nisi enim renat⁹ fuerit ex aqua, &c. Iohā. 3. Et nisi manducaueritis carnem filij hominis, non intrabitis in regnū cælorum. Collatio autem

1. Cor. 12.

1. Tim. 3.

1. Tim. 3.

1. Tim. 3.

1. Tim. 3.

Mar. 16.

Iohā. 3.

sacramentorum non spectat ad potestatem ciuilem, sed spiritualem, & ecclesiasticam. Itaque sicut oportet iustitiam nostram abundare supra iustitiam Scribarum & Phariseorū, *Matth. 5.* ita oportet abundare supra iustitiam, non solum paganorum & hæreticorum, sed etiam bonorum philosophorū: & sic habere aliquos actus ordinatos in supernaturalia.

¶ De tertio argumento disputabo latius inferius, cum agemus de libertate Ecclesiasticorū. Sed pro solutione in præsentia dico, cum scili-

Thom. & Bonauen. cet Thom. & Bonauēt. in fine 2. Senten. quòd

Christus illic loquutus est de se & discipulis suis, qui omnino erant liberi, uel ratione officij, quod exercebant etiam ex autoritate, scilicet spiritualis potestatis, ratione cuius etiam stipendia illis debebantur: iuxta illud, Si spiritualia uobis seminamus, multum est ut carnalia uestra metamus. *1. Corint. 9.* Vel, quia nihil habentes, hac ratione se liberos reddiderāt ab omni exactiōe: nec enim tributum debetur ratione personæ, sed bonorum; nec per subiectionem ad potestatem spiritualem aliquid deperit de libertate, cum ea tota sit non ad utilitatem potestatis, uel præsidētis, sed subditorū.

1. Corint. 9.

¶ Ad quartum respondeo, negando assumptum. quamuis enim nō fuissent magistratus, nec principes ad cogendum homines timore pœnarum, fuisset tamen potestas directiua, & gubernatiua,

gubernatiua,

gubernatiua, ut potestas paterna, cui tenerentur filij parere. Imò multiplicato humano genere, uero similius est, futuros aliquos, q̄ præessent lacris: & sic fuisset aliqua ratio etiam potestatis spiritualis. Sed de hoc etiam statim latius, & S. Thom. i. part. q. xcvi. arti. 4.

QVAESTIO SECVNDA.

Utrum potestatis ecclesiastica sit aliquis effectus propriè & uerè spiritualis.

S V M M A.

- 1 Potestas ecclesiastica, quòd sit uerè & simpliciter causa alicuius effectus spiritualis.
- 2 Potestas ecclesiastica, quòd sit duplex. Et de earum effectibus. Et quomodo nonnulli hereticorum ab utraq; clauè tollunt omnem effectum merè spirituales.
- 3 Potestas utraq; ordinis scilicet, & iurisdictionis, quòd habeat uerum effectum spirituales. probatur.
- 4 Christus inquitum homo, quòd habuerit potestatem remittedi peccata, & quomodo sepe usus fuerit ea, imò & eam tradiderit Apostolis. Et de remissione peccatorum per clauès Ecclesie traditas.
- 5 Error duplex eorum, qui dicunt uirtute clauium non uerè remitti peccata, sed solum ostendi remissa.
- 6 Remedia duo efficacia ad remissionem peccatorum à Deo in ecclesia relicta.
- 7 Clauès ecclesie, quòd solè sufficiant ad salutem, & ad aperiendum regnum calorum, ubi nulla alia uia esset apertum.
- 8 Contritio quid importet.
- 9 Dolor, quando non dicatur contritio.

Dolor

10 Dolor qualis sufficiat ad remissionem peccatorum cum clauibus.

SED QVIA distinximus potestatem ecclesiasticam à civili ex fine (quæ scilicet altera in fine temporale ordinata est, alia in spirituale) sequitur secunda quæstio, An sit aliquis effectus pure & simpliciter spiritualis. Ad hanc quæstionem respondeo primò, dato quòd potestas ecclesiastica nullum haberet huiusmodi effectum spiritualem, nihilominus differret à potestate civili, & diceretur potestas spiritualis. Probat hoc, & ostenditur: nam adhuc haberet finem distinctum à fine potestatis secularis, puta beatitudinem supernaturalem, & cultum diuinum, & bonum spiritus, id est, animæ: quæ omnia non spectant ad potestatem civilem, sed ecclesiasticam, & inter spiritualia annumerantur. Secundò pono conclusionem, quòd * potestas ecclesiastica uerè & simpliciter est causa alicuius effectus spiritualis. Pro casus declaratione est reuocanda in præsentia illa distinctio Theologorum, de duplici potestate, ordinis scilicet, & iurisdictionis. Duplex* igitur potestas est ecclesiastica, potestas ordinis, & iurisdictionis. Potestas ordinis est in ordine ad corpus Christi uerum, scilicet eucharistiã: iurisdictionis in ordine ad corpus Christi mysticum, id est ad gubernandum populum Christianum in ordine ad beatitudinem supernaturalem. Sed

in pote

in potestate ordinis nō solum intelligitur potestas consecrandi eucharistiam, sed disponendi, & idoneos reddendi homines ad eucharistiam, imò omnia gerendi, quæ ordinatur aliquo modo ad eucharistiam, ut est cōsecrandi presbyteros, & alios ordines cōferendi, & uniuersim omnia sacramenta administrandi, remittendi quoque peccata, & tandem omnia faciendi, quæ alicui ratione alicuius consecrationis conueniunt: unde etiam potestas ordinis, potestas consecrationis plerunque uocatur. Ad potestatem autem iurisdictionis spectat gubernatio populi Christiani extra Sacramentum, uel consecrationem, uel administrationem: ut est leges ferre, & tollere, excommunicare, dicere ius extra forum pœnitentiæ, & id genus alia facere. His præmissis est aduertendum, quòd nonnulli hæreticorum ab utraque clauē tollunt omnem effectum purè spirituale. Qui enim negant in eucharistia contineri uerum corpus Christi, negant aliquid spirituale confici à sacerdote consecrante eucharistiam. Eucharistia enim apud eos nec est, nec continet aliquid spirituale, sed symbolū solum est, & signum uel corporis Christi, uel gratiæ. Idē etiā negāt sacerdotem euāgelicum uerè remittere peccata, inde etiam à potestate iurisdictionis effectum aliquem spirituale prorsus tollunt, negantes excommunicationem aliquid

spirituale

spirituale auferre ab excōicato, sed solū cōmuni-
 cationē exteriorē fideiū, q̄ spiritualis nō est.
 Sed omīssa prima uesania h̄reticorū circa eu-
 charistiā, de qua nunc nihil constitui tractare:
 de remissione peccatorum, & effectu excom-
 municationis dicendum aliquid est: nec mul-
 tis tamen, eò quòd in ordinarijs lectionibus
 locum illum aliquāto accuratiū tractauerim.
 Sed quia etiam inter catholicos authores sunt,
 qui potestati ordinis non simpliciter tribuant
 remissionem peccatorū, uel collationem gra-
 tiæ, uel omnino aliquem effectum uerē spiri-
 tualem: atque alij etiam, qui per excommuni-
 cationem non concedāt tolli aliquid spiritua-
 le: ideo repetendo conclusionem, dico, quòd
 3 * utraque potestas, scilicet ordinis, & iuridi-
 ctionis habet uerum effectum spiritua-
 lem. Et primò dico, quòd clauēs ecclesiæ, siue auctori-
 tas ecclesiastica est ea propriè remissionis pec-
 catorum, & gratiæ. Est autem disputatio eadē
 cum illa, an per sacramentum p̄nitentiæ con-
 cedatur aliquando prima gratia. De qua quæ-
 stione licet inter antiquos, & grauiores autho-
 res non uideatur magnopere dubitatum, apud
 quos in confesso fuit, uirtute clauium nōnun-
 quam peccata ita remitti, ut sine illis non re-
 mitterentur: tamen inter recentiores scripto-
 res non est aut parua, aut parum acris conten-
 tio & dimicatio. dicunt enim ex illis quidam,
 acutiores

acutiores quidem, & ingeniosiores, quàm par
 esset in theologica philosophia, quòd pecca-
 ta mortalia remitti nunquam possunt, nisi per
 contritionem, atque adeò nec uirtute clauu-
 unquam peccata remittuntur, aut confertur
 prima gratia: non remittuntur inquam in so-
 ro Dei, & ut remitti propriè dicat tolli pecca-
 ta. Cum quibus aliàs maiori studio & conatu
 confliximus. Nunc summa sequens fastigia re-
 rum, paucis argumentis arguo pro conclusio-
 ne nostra, & contra illorum sententiam. Et
 primo adduco uerba Domini, Iohã. 20. Quo- *Iohã. 20.*
 rum remisistis peccata, remittuntur eis. Et
 quodcũque solueritis super terram, &c. *Matth. 13.*
 13. Et tibi dabo clauis regni cælorũ, *Matth. 16.* *Matth. 16.*

¶ Ex quibus arguitur sic, Illa uerba sunt eadẽ,
 quæ ponuntur in nostra conclusione. Ergo si
 illa uera sunt, cõclusio nostra uera est. Et con-
 firmatur, Remitti peccata, propriè hoc sonat, tol-
 li scilicet peccata, quibus aliquis prius teneba-
 tur: nec certè significat ostendi, aut declarari
 prius remissã, sicut remittere debitum. Cõfir-
 matur secundò, Christus habuit potestatem
 remittendi propriè peccata ad sensum conclu-
 sionis, & potuit eam dimittere Apostolis: sed
 non alijs uerbis apertioribus potuit declarare
 donationem, aut commissionem illius pote-
 statis, quàm illis, quib' dedit clauis, ergo, &c.

4 Quòd * autem Christus habuerit huiusmodi
 pote-

*Mar. 2.**Matth. 9.**Luc. 15.**Matth. 18.*

potestatem etiam in quatum homo, certè non est dubitandum. Ipse enim dixit Marci 2. & Matth. 9. & Luc. 15. Vt autem sciatis quod filius hominis in terra habet potestatem dimittendi peccata, ait paralytico, &c. & Matth. 18. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Et certè non solum habuit potestatem declarandi remissionem peccatorum, nec dubito quin usus fuerit illa potestate, cum dixit paralytico, Fili dimittuntur tibi peccata tua: & cum dixit Luc. 7. Remittuntur ei peccata multa, quonia dilexit multum, nec Christus uoluit ostendere, ac disputare, aut defendere se habere potestatem declarandi peccata esse dimissa. Eisdem autem uerbis, quibus dixit, Remittuntur tibi peccata, dixit, Quorum remisistis peccata, eadem enim uis uerbi est remittendi, & dimittendi, nisi quod Latinius fortassis est remittere, quam dimittere: sed Græcè idè utrobique uerbum est. Facit quod eodem loco Dominus premit, Sicut misit me Pater, & ego mitto uos, & statim sequitur, Accipite spiritum sanctum, quorum remi. &c. unde uidetur, quod talem potestatem dedit, qualem habuit. Item quid opus erat dare Spiritum sanctum ad soluendum, uel remittendum peccata in foro ecclesie duntaxat, uel ad ostendendum remissa? Profectò Apostoli per illa uerba aliud intelligere non poterant, quam se ueram potestatem remittendi peccata accepisse.

accepisse. nec uerò satis intelligi potest, quo modo clauēs regni cælorum tradiderit Dominus, si (vt isti docent) nunquam sacerdos regnum cælorum aperit. Quis enim alius usus clauium, nisi ad aperiendum, aut claudendum? Secundo principaliter arguitur, Si enim clauēs ligare uerè possunt, remittere peccata non possunt: nõ inter priuilegia ecclesie, & gratias, sed inter onera potiùs, & quidem grauissima, numerari clauēs deberent. Quid enim beneficij accepimus, si ratione clauium obnoxij quidem sumus ad peccata cõfitendũ (quod est permolestum) si cum peccato ad clauēs ueneris, non modò gratiam, aut remissionem non conseris: sed (quod isti non diffitentur) nouo peccato grauaberis, & teneberis? Quid tãto opere hanc potestatem sancti in cælum laudibus efferunt, præconio tollunt? Quid tantum præmium illius insignis cõfessionis & fidei principis Apostolorum, pro cuius remuneratione Dominus ei pollicitus est, Tibi dabo clauēs regni cælorum: uinculus potiùs catenæ, aut quiduis potiùs, quàm clauēs sunt? Si quidem tene mur clauibus illis, non soluimur: deterior multo in hac parte esset conditio legis Euangelicæ, quàm naturæ, aut Mosaicæ. Tertio principaliter arguitur, Si sensus uerborum esset, Absoluo, id est ostendo absolutum: ergo illa forma absolutionis esset recta & legitima, Ego te de-
c claro

claro absolutum: qua tamen nec illi quidem auferent uti. Confirmatur, Cui enim ostēdit sacerdos peccatorem absolutum? non ecclesiæ quidem, multo autem minus Deo. Præterea sacerdos uerè remittit pœnam debitam peccatis, nec ostēdit solū remissam. ergo uel uerbū remitti, aut absolui, oportet æquiuocè capi, uel propriè respectu utriusque. Quartò principaliter arguitur, In baptismo remittuntur peccata: ergo in sacramento pœnitentiæ. Ad hoc argumentum uariè respōdetur ab illis. Aliqui enim dicunt, in adulto etiam non remitti primò per baptismum: alij non negant quidem de baptismo, negant tamen de sacramento pœnitentiæ. Sed cum eisdem uerbis in Euāgelio habeatur, imò uidetur apertius haberi de remissione peccatorum per clauis, quàm per baptismum: profectò nec probabiliter, nec constanter concedi de baptismo potest, & negari de clauibus. Quòd autem baptismus detur in remissionē peccatorū, præterquā quòd sancti omnes iuratissimè confirmāt, non uideo quomodo negari possit: illic enim non potest esse remissio peccatorū, id est declaratio, ut ipsi in sacramento pœnitentiæ intelligi uolunt. Si ergo secundū Scripturam est remissio peccatorum, oportet ut sit uerè & propriè remissio: imò uidetur articulus fidei. Confitemur enim unum baptismum in remissionē peccatorū. Et cōfirmatur

tur, Si enim (ut aduersæ opinionis authores fatentur) per sacramentum peccatum originale & ueniale primò tolli potest: unde hæc coarctatio, uel diuinationo potius orta est, nõ posse se extēdere ad peccata mortalia, cū in Euan-gelio absolutè in remissionē peccatorum data sacramenta legamus, nulla differētia posita de originali, aut ueniali à mortalib⁹? Quinto, Si sacramenta nunquam conferunt primam gratiam adultis (nam idem apud eos est de omnibus iudicium) quid ergo est, quòd omnes sancti, omnes authores docent & prædicant sacramenta nouæ legis esse causam gratiæ? Sed aiūt per sacramēta augeri gratiam. Primùm omniū hoc nescio, an sit priuilegium sacramētorum, cū in omni actu meritorio augeatur gratia. Sed non ex opere, inquiūt, operato, ut ipsorū uerbis utar. Esto sanè. Sed quid mea? tantum enim consequar etiā eorum sententia. Si paulum in actu meritorio animum, aut conatum intendero, quantum per illud opus operatum consequuturus sum, quanta est hæc prærogatiua sacramentorum, ut per sacramenta obtineant aliquem gradum gratiæ, quem tantuli actus intentione & feruore facile cōsequi possent? Ergo adduci non possunt, quin aliquid potius sacramenta conferant. Sed ut quid uim facimus uerbis, & loco suo detorqueamus? Dare enim gratiam nec fuit, nec erit unquam au-

gere gratiam. Etenim gratiæ est facere amicū, aut gratum. hoc enim significat constituere in gratia, ex non grato gratum facere. Aliud sanè est augere amicitiam, aliud amicum facere: & nūquam antiqui ad hunc modū loquuti sunt, ut augere gratiam intelligerēt esse causam gratiæ. Sexto & ultimò, Si enim clauēs nō remittunt peccata, nullum argumentum habemus ex Scriptura, quòd sit aliquod sacramentū pœnitentiæ. In Scriptura enim nō habemus aliud, nisi quòd per clauēs remittuntur peccata. Si ad hoc per te non requiritur collatio gratiæ, quia non est nisi declaratio: nihil restat ut quid ponamus sacramentum pœnitentiæ. Propter hoc enim solū ponimus, quia ex Scriptura habetur, quòd per clauēs remittuntur peccata. & hoc non potest fieri sine gratia. ergo clauēs conferunt gratiam: & sic conficitur sacramentum. totum autem hoc artificium ruit ad sententiam illorum. Omnino * mihi nō uidetur ferendum, dicere quòd uirtute clauū non uerè remittantur peccata, sed solū ostendantur remissa: sed homines alioqui acres, & docti, bis in hac disputatione peccant, & errant, ex eo, quòd non bene sentiant de contritione, putantes primò, quòd contritio est ita sufficiens ad remissionem peccatorum, quòd quasi ex iustitia debeat remissio, & gratia, posita cōtritione: unde etiam prouenit, ut meritum

ponant

ponant congruum ad primam gratiam contra apostolum Paulum: non considerantes, quòd quacunq; dispositione posita in peccatore, est omnino tanta liberalitas in collatione gratiæ, & tam gratis remittuntur peccata, sicut data fuit gratia Adæ in primo statu, imò magis. nec oportet imaginari aliud meritum, nisi puram misericordiam diuinam: nec plus contritio est meritum ad gratiam, uel remissionem peccatorum, quàm bona opera sunt merita ad prædestinationem. Hæc enim erat bona pars erroris Pelagianorum, si ego quicquam intelligo. Secundò errant contrario modo, credentes, quòd contritio ita sit necessaria ad remissionem peccatorum, quòd penè Deus ipse uix posset sine contritione remittere peccata. Veritas autem sic habet, quòd * ad remissionem peccatorum Deus in ecclesia duo remedia efficaciam reliquit, aut pœnitentiam, aut clauis ecclesiæ. Et ita apertè scriptum est, Per clauis ecclesiæ remittuntur peccata, sicut per pœnitentiam. Satis est ergo, ut quis non ponat obicem clauibus. id est, non obijciatur peccato præterito uel futuro: hoc est, ut pœniteat de præterito, & proponat in futurum cauere, etiã si hoc ita faciat, ut non sufficiat ad remissionem peccatorum, sed remaneat in peccato. Hæc enim dispositio non requiritur ad remissionem peccati, sed solùm ne ponat obicem clauibus. Hoc.

ergo est summum beneficium & priuilegium, quo Christus redemptor ecclesiã suam in nouo testamento singulariter ornauit. hoc est quod tantum celebratur à uetustissimis & sanctissimis Patribus, quod omnino clauis Ecclesiæ sufficiunt ad aperiendum regnum cælorum, ubi nulla alia uia apertum esset: sed solæ sufficiunt ad salutem. nec mihi de hoc dubitandum omnino uidetur, & maximè quia in Concilio Florentino dictum est, Effectus sacramenti pœnitentiæ est absolutio à peccatis.

¶ Sed cõtra hanc veram sententiã arguit. Primo, Accedens ad sacramentum pœnitentiæ in peccato mortali, nõ cõsequitur remissionem peccatorum, imò peccat de integro. ergo clauis non remittunt peccata. Cõfirmatur, Quia liceret ergo scienter accedere cū peccato ad clauis. Secundo, Cùm aliquis post contritionem accedit ad sacramentum pœnitentiæ, est uerū sacramentum, & forma uniuocè idem significat, sicut cū quis accedit ante contritionem: sed tunc non absoluit sacerdos, sed ostendit absolutum. ergo sic debet intelligi absolutio & remissio peccatorum, id est declaratio. Tertio arguitur, Vel sufficit quicumque dolor ad tollendum obicem, & recipiendum gratiam, uel non. Si aliquis non sufficit, nõ uidetur posse assignari quis solus sufficiat, nisi sola contritio. eodem enim modo uidetur de quocunq;
alio

alio dolore. ergo requiritur contritio. Si autē
 quilibet dolor sufficit, dolor solū timore pœ-
 nœ non satis est. ergo. Quartò, Eodem pacto
 uidentur clauēs habere potestatem retinendi
 peccata, sicut remittendi: sed clarum est, quòd
 clauēs non aliter retinent peccata nisi declarā-
 do nō remissā à Deo, nec possunt retinere nisi
 quæ Deus retinuit. ergo similiter remittere
 peccata, solū erit ostēdere remissā à Deo. Ad *Solu. ad ar̄s*
 soluendū hæc argumenta, nota. Primo, quòd *gumenta.*
 doctor subtilis in 4. di. 14. q. ultima. ar. 3. uide- *Scotus.*
 tur expressè dicere, quòd non requiritur alia
 dispositio, ut aliquis per hoc sacramentum pœ-
 nitentiæ recipiat gratiam, nisi solū, ut uelit
 recipere, & se subijcere clauibus. Et idem dicit
 de sacramēto baptismi. Caietanus etiā nomi- *Caietanus*
 natim de baptismo dicit 3. par. q. 36. ar. 2. ad pri-
 mum. q. ad remissionem peccatorū, etiā mór-
 talium in baptismo nō exigitur aliquis dolor,
 sed sola uoluntas recipiendi baptismum in re-
 missionem peccatorum. Et profectò idem ha-
 beret consequenter dicere de sacramento pœ-
 nitentiæ, quòd ita manifestè datur in remis-
 sionem peccatorum, sicut baptismus: & tamē
 Caietanus negat de pœnitentiā qd cōcedit de
 baptismo: quam cōstater, ipse uiderit. S. Tho. *S. Thom.*
 etiā 3. part. q. 97. ar. 3. ad secundū dicit, quòd
 baptismus datur per modum ablutionis, & est
 generatio, id est mutatio de non esse spiritua-

li ad esse spirituale: ideo non inconuenit accedere ad baptismum cum conscientia peccati mortalis, non autem ad eucharistiam, quæ nõ debet dari nisi uiuenti: datur enim per modũ alimenti. Hac certè ratione consequenter uideretur idem dicendum de sacramento pœnitentiæ, qđ institutum est ad suscitandum mortuos: & sic non erit inconueniens accedere ad clauēs ecclesiæ cū cōscientia peccati mortalis. Et posset magna probabilitate defendi, Quisquis sine cōplacencia quidē peccatorũ præteritorũ, sed etiam sine aliquo dolore solũ cū proposito cauendi in futurũ à peccatis, accedat ad sacramentum pœnitentiæ, animo recipiendi remissionem peccatorum, quòd re uera recipiet: nescio an uerum sit, impugnari profectò non uehemēter posset. Sed non adeò longius à cōmuni uia, & doctrina discedens, secundo dico, quòd non licet accedere ad sacramentum pœnitentiæ cum conscientia peccati mortalis: ne talis consequeretur peccatorum remissionem. Pro quo est aduertendum, quòd * cōtritio reuera nihil aliud importat, nisi dolorem de peccatis propter Deum, id est eo quòd sunt offensua Dei, cū proposito cauendi in futurum: nec quicquam aliud est de ratione contritionis, reiectis anxijs & subtilibus disputationibus scholasticis, parũ in hanc rem conferentibus, & phycis potius quàm theologicis.

logiis. Nec apud me dubium unquam erit quin quicumque dolet de omnibus peccatis suis absolute, quia sunt offensiva Dei, proponit etiam omnino in futurum seruare omnia præcepta Dei: talis consequatur remissionem peccatorum, si nihil sit aliud quod impediatur. Potest * uerò esse talis dolor, qui non sit contritio: quia aliunde impeditur, puta quia cum tali dolore perseverat ex ignorantia in aliquo peccato, ut quia retinet alienum, uel manet in aliquo errore: ut heretici, aut infideles, qui dolent quidem de peccatis suis, & propter Deum, & proponunt in futurum: sed talis dolor in eis nec est contritio, nec sufficit ad remissionem peccatorum: non quia requiratur maior, nec alius dolor, quam ille, sed quia tenentur ad aliud, quod non implent, itaque ab extrinseco impeditur, ne ille dolor sufficiat, quod de se sufficeret quidem. Vnde in nullo mutato dolore, sed solum si talis alienum restitueret, aut dimitteret errorem, ille idem dolor esset contritio. quod in hac materia est commendandum, ne in rebus ad salutem necessarijs descendamus ad discendum uel incredibilia, uel non intelligibilia.

¶ Hoc ergo præmissis, dico primò, Si is, qui accedit ad sacramentum penitentiae, scit & aduertit se nullum habere dolorem peccatorum præteritorum, quamuis habeat propositum

in futurum, non consequitur remissionem peccatorum, imò peccat mortaliter.

¶ Secundò, Si talis dolet quidē, sed intelligit se non dolere, quia sunt offensua Dei, sed ob quancūq; aliā rationem, puta aut propter pœnas inferni: profectò etiam talis dolor nō sufficit, quia ille nō dolet offendisse Deū: nihil autem refert quòd doleat, si nō doleat offendisse Deū: idem est enim ac si nullo modo doleret.

¶ Tertiò, Quocunq; doleat, si omnino putat se adhuc esse in mortali, & non esse contritum, non uidetur etiam sufficere. & sic dico, quòd accedere cū cōscientia peccati mortalis ad hoc sacramentū, est peccatū nouū, quia ponitobicē. Et hoc est probabile: nō quia clauēs nō sufficiāt, sed q̄a uirtualiter cōplaceat in peccato q̄ nō dolet, nec uult dolere se offendisse.

¶ Quartò, Si putat se doluisse propter Deū, & proponit in futurū, semper cōsequitur gratiam, nisi aliunde ponatobicem ad sensum declaratum, puta quia perseuerat in aliquo peccato nō defectu doloris. Sed dices, Iam talis ante sacramentum consequeretur gratiam, quia per te ille dolor est contritio.

¶ Propterea dico quintò, q̄ stat, q̄ aliquis putet se dolere, q̄a sunt offensua Dei: & tamen reuera nō ideo dolet, sed ob aliā causam. Quāuis enim uideatur posse experiri aliquē se dolere: sed an doleant quia offenderūt Deum, pro

fectò

fectò ignorari potest. Præuolat enim (ut ait August.) intellectus, sequitur tardus, aut nullus effectus. Et sic contingit, quòd aliquis putat se dolere propter Deum, & non dolet, aut nõ propter Deum dolet: & in tali fit remissio peccatorum uirtute clauium.

10 ¶ Sextò dico, & sequitur ex dictis, q^d * omnis ille dolor, & solus, sufficit ad remissionem peccatorum cum clauibus, de quo peccator existimat quòd sit contritio: id est sufficiens dolor, si non sit aliud impedimentum extrinsecum, uel sit tanta negligentia examinandi, ut rediret in naturam omissionis. Si enim quis nullã aduertentiam adhiberet, aut considerationem ad examinandum statum conscientie suæ, sed sic temere existimaret se sufficienter pœnituisse: idem est etiam iudicium ac si nõ pœnituisset. Sed si bona fide, facta probabili examinatione putat se sufficienter pœnituisse, quãuis decipiatur, cum sacramento pœnitentiæ consequitur sine dubio remissionem peccatorũ: & per hæc satis patet ad primum, & tertium argumentum. Sed contra hanc determinationẽ arguitur argumento cõmuni, Talis, qui existimat se sufficienter pœnituisse, uel habet ignorantia uincibile, uel inuincibile. Si inuincibile, ergo nõ tenetur ampli^{us} dolere: ergo sufficienter fecit ad quod tenebatur. ergo iam sunt ei remissa peccata. Si uincibilem, ergo accedens ad sacramentum

mentum cum tali peccato mortali, non excusatur. ergo non das hominem, qui recipiat primam gratiam in sacramento pœnitentiæ.

¶ Respondetur dupliciter. Primò, quòd illa ignorantia est inuincibilis. Et cum arguis, Ergo iam consequitur remissionem peccatorum: nego consequentiam, sed solum sequitur, quòd non peccat de nouo per omissionem contritionis.

¶ Secundò, & melius dico, quòd illa ignorantia est uincibilis: & cum inferis, Ergo peccat accedens, nego consequentiam. Non enim facit irreuerentiam sacramento, nisi qui scienter accedit in mortali. Sicut si quis celebraret sine ara, quātumcūque ignorantia esset crassa, non peccaret. Vel potest dici, quòd talis ignorantia est uincibilis respectu dilectionis peccatorum, uel præcepti de contritione, si ullū esset: inuincibilis autem respectu sacramenti. Nec hoc est mirabile. aliqua enim ignorantia excusaret respectu unius aliquando, quæ non excusaret respectu alterius. Vt, exempli gratia, ignorantia, quæ excusaret conferentem sacramentum in mortali, non excusaret recipientem, ut notum est: maior enim examinatio requiritur cōscientiæ ad recipiendum eucharistiã, quàm ad conferendum, etiam si ad utrunque exigatur examinatio conscientiæ. Ad secundum argumentum respondetur, quòd cum aliquis
post

post contritionem accedit ad sacramentū pœnitentiæ, dico quòd uerè absoluitur: sacerdos enim fert sententiam sufficientem ad ponendum hunc in gratia, etiam si non prius fuisset in gratia.

¶ Ad quartum dico, quòd retinere & nō remittere, non est declarare non esse remissā, ut ipsi uolunt: potest enim contingere, quòd ex hoc solū, quòd non absoluitur per clauēs, non remittantur peccata, ut expositum suprā est. Et præterea cū (ut in præsentia supponimus) quilibet peccator teneatur adire clauēs, remissio etiam quæ fit in contritione, dependet à clauibus, imò fit uirtute clauium, sicut gratia quæ data fuit ante passionem Christi. Et demum utcunque sit, dato quòd retinere sit non declarare, non oportet quòd remittere sit declarare. Nos enim solū uolumus, & dicimus uerba accipi debere in sua propria significatione, ut remittere sit remittere, sicut retinere, retinere. Quòd si retinere non potest aliter fieri nisi declarādo, retinere erit declarare: sed remittere potest aliter esse, ideo etiā aliter accipiendum est. Ergo ex hac disputatione constat potestatem ordinis habere efficaciam alicuius spiritualis effectus. Nec tamen uolo dicere nullum alium ab isto habere posse: sed hunc esse potissimum, & qui ex sacris literis testator & notior sit: alioqui ex potestate ordinis,

dinis, ut sunt omnes consecrationes episcoporum, presbyterorū, in quibus effectus datur purè & uerè spiritualis. Et hæc quidem quantum ad effectum potestatis ordinis. Restat ut etiã dicamus de potestate iurisdictionis, utrū scilicet excommunicatio sit effectus spiritualis, uel habeat effectum spirituale. De quo latè dixi in quarto Sententia. in materia de clauibus: ideo uide illic.

QVAESTIO TERTIA.

A quo iure sit inducta potestas ecclesiastica.

S V M M A.

- 1 Potestas ecclesiastica quo iure sit inducta.
- 2 Potestatis ciuilibus & ecclesiasticæ differentia.
- 3 Potestas ecclesiastica, quòd quantum ad aliquam potestatem sui habuerit ortum à iure naturali, uel positiuo.
- 4 Potestas ecclesiastica, & spiritualis tota, quæ nunc residet in ecclesia, quòd sit de iure diuino positiuo mediatè, uel immediatè.
- 5 Potestas spiritualis tota, quæ fuit in ueteri lege, quòd fuerit de iure diuino positiuo.
- 6 Potestatem totã in ueteri lege iure diuino institutam, quòd potuerit Israëliticus populus sua auctoritate instituire, etiam si à Deo instituta non fuisset.

POSTQVAM ex parte disputatum est de ipsa potestate secūdū se & de effectu, & fine illius in generali: uidetur operæpretium nos facturos, si de causa efficiēti, & ortu ipsius potestatis

potestatis ecclesiasticæ differam^o. Sic enim pro Arist. doctrina, pbè hanc potestaté cognoscere poterim^o, si causas illius cognoscamus omnes. Postquam ergo disputatum est de causa finali, quæ potissima est ad agendum, de causa efficienti, & de authore huius potestatis quæritur. * Ergo quo iure introducta est potestas ecclesiastica?

¶ Et sit prima propositio, Tota hæc potestas secundum suã amplitudinem non habuit, nec potuit habere ortum à iure positivo. Hæc est manifesta ex supradictis: habet enim plures effectus spirituales, qui excedunt humanam potestatem, ut est remissio peccatorum, gratia, consecratio diuinissimæ eucharistiæ, & talia. Item omnino totam humanam facultatem excedit: ergo non potuit habere originem à iure humano, iuxta illud, Quis potest remittere peccata nisi solus Deus? *Marc. 2.* & bene dicebant eum blasphemare nisi esset Deus. Idem *Luc. 5. & 7.* Quis est hic, qui etiam peccata dimittit? Et cõfirmatur, Quia non potuit habere ortum à iure civili: quia (ut ostensum est) hæc potestas distinguitur à civili potestate: ius autem ecclesiasticum præsupponit iam potestaté constitutam. ergo non potuit potestas ecclesiastica habere ortum à iure positivo. Tertiò patet manifestè, quia Christus, q̄ est uerus Deus, primus dedit claues regni cælorum. *Matth. 16.*

¶ Secun

¶ Secunda propositio, Nec potuit etiam tota hæc potestas habere ortum à iure naturali: patet ex eodem, quia etiam hæc potestas habet effectum supra totam naturam. ergo nec ius naturale potuit instituere hanc potestatem. Vnde
 2 * differentia est inter potestatem ciuilem, & potestatem ecclesiasticam: quia potestas ciuilis habet ortum à republica, quia est in finem naturalem reipublicam: ut aliàs à nobis disputatum est. Hæc autem potestas excellit non solum priuatam singulorum auctoritatem, sed etiam totius mundi: & licet ius naturale sit ius diuinum, tamen non se extendit ultra limites naturæ, & sic non potest se extendere usque ad terminum uel finem huius potestatis spiritualis. Et confirmat, Quia cognitio naturalis non se extendit ad effectus huius potestatis: ergo nec ius naturale, uel potestas naturalis. Item cum per hanc potestatem homo constituatur in esse gratiæ: si hæc potestas esset naturalis, homo ex naturalibus posset consequi gratiam: qui est error damnatus ab ecclesia contra Pelagianos: Rom. 3. 4. & contra Paulum ad Rom. 3. 4. & 5. Iustificati ex fide.

Rom. 3. 4.
 & 5.

3 ¶ Tertia propositio, Nihilominus * potestas ecclesiastica quantum ad aliquam potestatem sui habuit ortum à iure naturali, uel positiuo, id est quantum ad aliquos effectus, & actus huius potestatis. Probat, quia (ut supra dictum est)

est)

est) etiam stando in iure naturali utraq; potestas est necessaria in republica. In solo enim iure naturali intelligi potest Deū esse, & quòd remunerator est inquirētibus. hoc enim Apostolus dicit ad Roma. i. & philosophis manifestum fuisse tradit, sempiternam quoque Dei uirtutem & diuinitatem. Ex quo etiam sequitur Deum esse à mortalibus colendum. ergo etiam si nulla esset ordinatio particularis à Deo, potuerunt in republica aliqui deputari ad solam administrationem cultus diuini, qui haberent prælationem & auctoritatem sacrorum, & talis potestas esset spiritualis, & non ciuilis, sicut modò est de iure diuino, imò hoc nomine damnantur ab Apostolo sapientes philosophorū, quòd cum cognouissent Deū, non sicut Deum glorificauerunt, sed mutauerunt gloriam inuisibilis Dei, in similitudinē imaginis corruptibilis hominis, & coluerunt, & seruiuerunt creaturæ potius, quàm creatori. Quare sicut humana institutione legimus fuisse sacerdotia, pontifices, sacrificia falsorum deorum apud gentes, eadem institutione potuerunt esse sacrificia & sacerdotia ad cultum ueri Dei, & ea fuisset uera potestas spiritualis distincta à potestate ciuili. Imò, ut statim dicemus, aliquando inter ueros Dei cultores fuit talis potestas spiritualis, solùm humana auctoritate introducta.

d ¶ Quarta

4 ¶ Quarta propositio, Tota* potestas ecclesiastica & spiritualis, quæ nunc refidet in ecclesia, est de iure diuino positiuo mediatè uel immediatè. Probatur, & declaratur hæc conclusio. Nam, ut infra disputatur, tota potestas ecclesiastica deriuata est ab Apostolis, sed Apostoli habuerunt potestatem à Christo uero Deo, & Domino. ergo tota potestas ecclesiastica est de iure diuino positiuo. Dixi autem mediatè uel immediatè, non solum quia primò habuerunt Apostoli, & inde deriuata sit in successores: sed quia non nego quin in ecclesia sit aliqua potestas ecclesiastica solum de iure positiuo, ut dicam non ita multo post: sed ea ortum habuit à potestate ecclesiastica, quæ est de iure diuino, qualis est potestas minorum ordinum, & fortasse aliqua alia, de qua statim. Et confirmatur autoritate Apostoli ad Ephes. 4. Vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi, & ipse dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios uerò euangelistas, alios autem pastores, & doctores ad confirmationem sanctorum in opus ministerij, in ædificatione corporis Christi. Sed omnis potestas ecclesiastica uel est aliqua illarum ab Apostolo enumeratorum, uel pendet ab illis, ergo, &c.

5 ¶ Quinta propositio, Tota* potestas spiritualis

tualis, quæ fuit in ueteri lege, id est, post libertatem populi Israël ab Aegyptiorū seruitute, fuit de iure diuino positiuo. Hæc cōclusio non aliter opus est ut probetur, quàm ex tenore & serie legis. Tota enim lex data est à Deo, de qua lege ad Gala. 3. I. ex data est per angelos in manu Mediatoris. & Matth. 15. loquens Iudæis ait, Irritum fecistis mandatum Dei propter traditiones uestras. & loquitur de præcepto decalogi, Honora patrem tuum & matrem tuā, &c. & Stephanus Act. 7. dicit, q̄ fuit data in dispositione angelorum. & Moyses accepit uerba uitæ ut daret populo. Et Paul. Hebræ. 1. Multifariè multisq; modis olim Deus loquēs Patribus in prophetis, &c. & Manichæorum error fuit, quòd lex Moysi non esset lex Dei. & hoc in ipsa lege frequenter dicit, Si feceritis præceptum Domini, & mādāta Domini custodieritis, & similia. Sed in ipsa lege cōtinetur ordo & ratio totius cultus diuini per pontifices & sacerdotes & ministros, ut supra ostensum est. ergo tota potestas illa circa diuinum cultum, quæ sola erat potestas spiritualis, fuit iure diuino positiuo introducta. Et Exod. 24. dicitur, quòd Moyses assumens nolumen fœderis legit audiēte populo, qui dixerūt, Omnia quę locutus est Dominus faciemus. & infrā ait Moyses, Hic est sanguis fœderis quod pepigit Dominus uobiscum. Quod Paul. Heb. 9. aper-

Gala. 3.

Matth. 15.

Heb. 9.

tius retulit, Hic sanguis testamenti quod mandauit ad uos deus.

¶ Sexta propositio, *Totam potestatem institutã in ueteri lege iure diuino potuit populus Israël sua autoritate instituire, etiã si à deo instituta nõ fuisset, Hæc p̄batur ex tertia propositione. Nã cognito deo, & maiestate diuina, uel per lumẽ naturale, uel per lumen fidei, potuit populus constituere p̄tices, sacerdotes, sacrificia, & cæremonias ad cultũ diuinũ, licet fortassis nõ potuissent tot figuras & symbola futurarũ rerũ instituire, cùm nec possent futura ita distincta cognoscere, nec aptas & cõuenientes figuras ad ea portendendum & designandum instituire. Facit illud ad Heb. 9. Si enim sanguis aut taurorum, aut cinis uitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis sanguis Christi? Ex quibus uerbis constat ueterem legem non mundare nisi carnem.

Heb. 9.

QUANDO INCEPIT

Potestas ecclesiastica.

S V M M A.

- 1 Potestas aliqua spiritualis quòd potuerit esse in statu innocentie.
- 2 Potestas spiritualis, quòd statim post peccatum fuerit in lege natura.
- 3 Potestas omnis spiritualis, quæ fuit in lege natura, licet

cet

cet potuerit esse solum auctoritate humana, quod tamen uerisimile sit uel quod ex speciali reuelatione diuina, uel instinctu & motione diuina fuerit constituta auctoritas aliqua, & potestas spiritualis, & aliqua sacrificia & sacramenta, & alia ceremonie spectantes ad cultum diuinum, & ad salutem spirituale animarum.

- 4 Potestas spiritualis, quod fuerit aliqua in lege scripta, probatur.
- 5 Auctoritas proprie, & perfecte spiritualis (quæ sunt clauis regni celorum) quod nunquam fuerit in lege nature, nec in lege scripta ante nostri redemptoris aduentum, ostenditur.
- 6 Sacerdotes ueteris legis, an haberent potestatem ferendi leges, & præcepta faciendi obligantia in foro animæ.
- 7 Potestas spiritualis, quæ fuit in ueteri testamento, quod tota expirauerit, & antiquata fuerit in lege euangelica, nec amplius perseuerauerit. Et quod sacerdotes noui testamenti non sint successores illorum, sed omnino sit noua potestas.
- 8 Auctoritas perfecta, & proprie spiritualis, quod tota inceperit ab aduentu Christi, qui fuit primus auctor, & dator clauium, & potestatis spiritualis.
- 9 Christus quando clauis dederit apostolis, uariæ sententiæ recensentur.

SVO ORDINE sequitur, ut quæramus, quando inceperit hæc potestas, utrum ab initio mundi. Et sit prima propositio, In statu innocentie potuit esse aliqua potestas spiritualis. Probatur paucis. Nō est dubitandum quin in statu innocentie fuisset cultus
d 3 diuinus,

diuinus, non solum interior, sed exterior. Cum enim homo componatur ex anima & corpore, consentaneum est, ut non solum anima & intellectu colat Deus, sed actionibus etiam corporeis, & exterioribus, & hoc in omni statu. Est autem notandum, quod licet pro statu innocentiae non fuisset aliquod dominium, & praelatia coerciua (in quo sensu ad maledictionem dictum est mulieri, Sub uiri potestate eris. Genes. 3.) aut coactiua: fuisset tamen potestas directiua, & gubernatiua, sicut fuissent etiam praecipitores ad docendum, & institutum adolentes, ita etiam praepositi ad dirigendum in agendis: aliam fuisset rerum confusio, & inordinatio deformis, si quilibet pro arbitrio suo diuersis moribus uiueret, etiam si omnes recte uiuerent: & eadem ratione non fuisset decora respublica, si quilibet suo ritum deum coleret, & non esset consensus & uniformitas in cultu diuino. Nullo modo igitur est dubitandum quin si status innocentiae perseuerasset, fuissent constitutiones, & ordinationes, tum ad uitam ciuilem, tum maxime ad uitam spiritualem & cultum diuinum, & fuissent etiam praepositi, qui haberent curam rerum ordinandarum, & haec potestas esset spiritualis, cum esset ad finem spiritualem, nec imaginandum quod omnino essent in otio sine aliquo exercitio, & opere exteriori.

¶ Secūda p̄positio, * Statim post peccatum fuit in lege naturæ potestas spiritualis. Probat̄ur, quia ut dicit S. Tho. secunda secundæ: Sicut pro omni ætate, & tempore fuit necessaria fides supernaturalis, ita fuit necessaria prouidentia ad supernaturalem finem, & opus fuit ut homines actiones suas dirigerent non solum in finem naturalē & politicum, sed etiam in finē supernaturalem, & spiritualem, & per consequens, ut esset etiam aliquis cultus Dei, qui est author, & dominus, à quo beatitudinem solum sperare possumus. Sed sicut humana opera non possunt commodè ordinari in finem humanum, nisi in republica sint aliqui qui præsideant, & aliqui qui parent: ita etiam non possent opera hominum conuenienter ordinari in illum finem supernaturalem, nisi ad hanc rem aliqui præficerentur, qui curam gererent deducendi homines in talem finem, & hæc est spiritualis potestas: ergo ea fuit statim à principio. Cōfirmatur, Semper fuit ecclesia, id est, cōmunitas spiritualis ordinata ad finem supernaturale, sed non est perfecta respublica sine magistratu & authoritate: ergo semper fuit talis potestas. Secundò probatur, quia Abel uidetur fuisse sacerdos, cum legatur de eo, quòd obtulerit sacrificium, & quidem deo acceptum. Gen. 4. & Heb. 11. unde August. lib. 5. ad Orosiū, Tria maximè iustitiæ præco-

nia in Abel fuisse comprobatur, uirginitas, sacerdotium, & martyrium, in quibus Christi figuram gessit. Tertiò probatur, quòd fuisset in lege naturæ uera potestas spiritualis, quia Melchisedec erat dei sacerdos, Gen. 14. quem doctores dicunt fuisse Sem filiù Noë: unde etiam graues authores dicunt in lege naturæ primogenitos fuisse sacerdotes. Quòd autem fuerit uerum sacerdotium, non solum inde constat, quòd Abraham benedictionem ab eo accepit, sed magis ex eo quod Christus dominus dictus est sacerdos, & pontifex secundum ordinem Melchisedec. Psalm. 109. & Heb. 6.

Gene. 14.

Psalm. 109.

Heb. 6.

3 ¶ Tertia propositio, Licet* omnipotestas spiritualis, quæ fuit in lege naturæ, potuerit esse solum autoritate humana, tamen uerisimile est, uel quod ex speciali reuelatiõe diuina, uel instinctu, & motiõe diuina fuit cõstituta aliqua autoritas, & potestas spiritualis, & aliqua sacrificia, & sacramenta, & alie cõremonie spectantes ad cultum diuinum, & ad salutem spiritualem animarum. Prima pars patet ex supradictis, quia (ut statim declarabo) ante aduentum domini nullus fuit effectus alicuius potestatis, qui reuera excederet humanam facultatem. Ergo tota potestas spiritualis potuit autoritate humana constitui: & si aliquod erat sacramentum ad deletionem peccati originalis, illud non indigebat autoritate diuina. Et quia reuera nullam

nullam efficaciam habebat, nisi in quantum erat testimonium fidei: & quia nullum certum signum erat de iure diuino contra originale, sed quæcunque protestatio fidei satis erat saltem de iure diuino, in humano statuto, uel consuetudine: credendum est fuisse certum aliquem ritum ad purgationem peccati originalis. Secunda pars probatur, quia si fides semper fuit necessaria, & nunquam defuit in quacunque ætate (ut dictum est) maximè uidetur reuelationem factam de ratione colendi deum, quæ potissima pars est ueræ religionis, & uitæ fidelis. Et confirmatur, quia cum dominus ita diligenter in ueteri lege rationem instituerit diuini cultus, tot sacerdotia, ministeria, solennitates, cæremonias, non est credendum cessasse omnino ante legem, quin cultores suos uel reuelatione, uel interiori aliquo motu instruxerit quomodo piè & religiosè ipsum colerent, licet non sit dubitandum, quin fuerit multò simplicior cultus, quàm in lege scripta.

¶ Quarta propositio, In lege scripta certum est fuisse aliquam potestatem spirituales. Hęc propositio nota est auctoritate legis ipsius, ubi tam multa tradita sunt de sacerdotio, & ministerio spirituali. Sed quòd fuerit propriè & uerè potestas, & dignitas spiritualis, patet primùm ex auctoritate illa Pauli Heb. 7. Translato sacer-

Heb. 7.

d 5 Paul.

Paul. ex professo contendit probare sacerdotium Christi esse prestantius sacerdotio ueteris legis. Frustra autem infumeret operam illam, si sacerdotium non fuisset uerum sacerdotium, id est, autoritas, & potestas spiritualis. Item post institutionem regum perseuerauerunt sacerdotes, ut patet de Samuele 1. Reg. 10. Ergo sacerdotium erat potestas distincta a potestate civili, ergo spiritualis. Item de Caipha dicit euangelista Iohan. 11. quod cum esset pontifex anni illius, prophetauit. Ex quo omnino uidetur, quod pontificatus ille esset uera dignitas, & autoritas spiritualis.

Iohan. 11.

¶ Quinta propositio, His non obstantibus dico, quod autoritas proprie & perfecte spiritualis, quae sunt clauis regni caelorum, nunquam fuerunt in lege naturae, nec in lege scripta ante aduentum redemptoris nostri. Probatur propositio, Regnum caelorum post peccatum protoparentum semper fuit clausum ante aduentum Christi. ergo ante aduentum eius non fuerunt clauis, unde ipse solus dicitur habere clauem Dauid, quae aperit, & nemo claudit. Apoc. 3. Secundo probo, quia totum sacerdotium ueteris legis cum omnibus suis sacrificijs, oblationibus sacris, non poterat dare gratiam, quia non iustificabat, ut Paul. Ro. 3. & Gal. 2. Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. & Gala. 2. Si ex lege iustitia, ergo Christus

Apo. 3.

Rom. 3.

Gal. 2.

Gal. 2.

stus gratis mortuus est. Heb. 9. Sanguis hirco Heb. 9.
 rum, aut taurorum, & cinis uitulæ aspersus in-
 quinos sanctificat ad emundationem car-
 nis. Et in alijs uarijs locis non solum testatur,
 sed probat. Ergo nec illi sacerdotes habebant
 clauas, nec erat in eis uera potestas spiritualis:
 unde dico, quod nullum effectum pure spiri-
 tualé poterant conferre, sed omnia erant tem-
 poralia, & materialia, signū dūtaxat, ac figu-
 ra rerū spiritualiū, & sacerdotes leuitici habe-
 bāt solum clauas, & curam tēpli materialis: un-
 de nec remittebāt peccata, nec aliquā potesta-
 tē pure spiritualé habebant, sed omnia, quæ ge-
 rebantur, erant media ordinata ad gratiam no-
 uæ legis: ideo illa potestas erat spiritualis, sed
 longè aliter quàm potestas ecclesiastica in lege
 euangelica.

- 6 ¶ Vtrum* autem sacerdotes ueteris legis habe-
 rent potestatem ferendi leges, & præcepta fa-
 ciendi obligantia in foro animæ, dubitari cer-
 tē potest. Cū enim in ueteri lege præter mo-
 ralia præcepta Dominus tot iudicialia & cære-
 monialia præcepta tradiderit, ubi omnia circa
 cultum diuinum tam distinctè, & speciatim
 erant instituta: non erat opus præceptis, aliàs
 creuisset obligatio in immensum, ut nō solum
 grauis, sed intolerabilis esset. In lege autē euan-
 gelica, quam Dominus paucissimis præceptis
 generalibus in libertate reliquit, necesse fuit,
 ut apud

ut apud pontifices maneret authoritas ferēdi
 leges utiles, & accōmodas ad gubernationem
 rerum spiritualium: sed cū non obstantibus
 iudicialibus præceptis ipsius legis nihilomi-
 nus apud Reges maneret potestas condenda-
 rum: itidē uidetur dicendum de sacerdotibus
 ueteris legis, quòd habebant authoritatem fa-
 ciendi præcepta, & leges, uel saltē uim coacti-
 uam ad instituendum ministros, & leuitas, &
 pro tempore cogendi ad sacrificia, & oblatio-
 nes, & reliqua, quæ erant legis & diuini cul-
 tus (hoc enim est habere authoritatem & esse
 pontificem) & præcepta eius obligarent non
 minus quàm præcepta Regis. Et quòd essent
 aliqua præcepta, uel instituta eorum, uidetur
 ex eo loco Matthe. 15. Irritum fecistis manda-
 tū Dei propter traditiōes uestras. ubi Chryso-
 sto. uidetur dicere, quòd erant uera manda-
 ta. Et confirmatur ex Deutero. 17. c. ubi de sa-
 cerdote leuitici generis dicitur, Qui autem su-
 perbierit, nolens obedire sacerdotis imperio,
 qui eo tempore ministrat domino deo tuo, ex
 decreto iudicis morietur homo ille, & aufer-
 res malum ex Israël. Vnde uidetur, quòd tene-
 rentur ei obedire etiam sub peccato mortali:
 nō enim pœna mortis pro minore delicto in-
 ferebatur. Et quòd reuera essent præcepta hu-
 mana, Matthe. 23. Super cathedrā Moyfi sede-
 runt scribæ & pharisæi: omnia ergo quæcun-
 que

Matth. 15.

Deute. 17.

Matth. 23.

que dixerint uobis, seruate, & facite, secundum uero opera eorum nolite facere: alligant autem onera grauia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt attingere. Non uidetur autem loqui de preceptis legis, quae non dicerentur importabilia, cum essent precepta sapientiae diuinae, quae disponit omnia suauiter. Ergo erant precepta pontificum, & sacerdotum. ita glossa dicit, licet Chrysostomus totum referat ad legem.

- 7 ¶ Sexta propositio. Potestas * spiritualis, quae fuit in ueteri testamento, tota expirauit, & antiquata est, nec perseverauit in lege euangelica: nec sacerdotes noui testamenti sunt successores illorum, sed est noua potestas omnino. Probat. Quia potestas euangelica deriuata est tota a sacerdotio Christi, sed Christus non fuit sacerdos secundum ordinem Aarō, sed secundum ordinem Melchisedec. Heb. 7. unde & Paulus infra probat esse aliam legem, quia est aliud sacerdotium. Ergo omnino illud sacerdotium perijt. Dani. 9. In dimidio hebdomadae deficiet hostia, & sacrificium, & erit in templo desolatio. Hebr. 7.
Dani. 9.
- 8 ¶ Septima propositio, Perfecta * autoritas & proprie spiritualis, tota incepit ab aduentu Christi, qui fuit primus author & dator clauium, & potestatis spiritualis, & qui propria autoritate poterat conferre gratiam, & peccata remittere per potestatem excellentiae. Marc. 2. Mar. 2.
& Luc.

- Luc. 7.* & *Luc. 7.* Et illam potestatem licet nō eodem modo, sed determinatam, & aliquo modo alligatam sacramentis, reliquit in ecclesia sua, patet *Matth. 16.* & *18.* & *Iohan. 20.* & *21. 1. Cor. 5. 2. Corin. 2. Hebr. 13.* Obedite præpositis uestris, & subiaccete eis. Item *Luc. 22.* Hoc facite in meam commemorationem.
- Matth. 16.*
et 18.
Iohā. 20. 21.
1. Corin. 5.
2. Cor. 2.
Heb. 13.
Luc. 22.
Armach.
- ¶ Quando autem dederit clauces, non omnino inter doctores satis cōuenit. & *Armaehanus* quidem *lib. 11. c. 14. & 15.* de quæstionibus *Armeni.* dicit, quod nō est data potestas in aliquo loco, ex omnibus supradictis. & quidem quod nō, *Iohan. 20.* Quorum remiseritis peccata, &c. probat, quia *Actuū 1.* dicit *Petrus* ad apostolos de *Iuda*, Quod cōnumeratus erat in nobis, & sortitus est sortem ministerij huius. & inducit prophetiam, Fiat cōmemoratio eius deserta, & non sit qui habitet in ea, & episcopatum eius accipiat alter. & statim orantes dixerūt, Tu domine, qui nosti corda filiorum hominum, ostende quem elegeris ex his duobus unum accipere locū ministerij huius, de quo preuaricatus est *Iudas*. Ex quo (inquit) uidetur constare, quod *Matthias* non habuit nisi quod amisit *Iudas*. Ergo tota potestas data fuit ante resurrectionem. Item *Iohan. 20.* dicitur, quod *Thomas* unus de duodecim nō erat cum aliis apostolis, quando uenit *Iesus*, & dixit, Quorum remiseritis. Ergo, &c. nō habuisset po
- Iohan. 20.*

set potestatem. Item Mar. 6. dicitur, quòd un- Marc. 6.
 gebāt ægrotos oleo. hoc autē spectat ad pres-
 byteros, ut patet Iaco. 5. ante ergo resurrectio Iaco. 5.
 nē fuerunt presbyteri. imò ex eodē habetur,
 quòd ante cœnam dominicam. Item probatur
 quòd nec Matth. 16. nec. 18. fuerit data pote- Matth. 16.
 stas. Probatur, quia potestas ordinis tota si- C. 18.
 mul data est: aliàs ordo non esset unum sacra-
 mētum, sed plura. Sed in cœna acceperunt po-
 testatē ordinis secūdū aliorū sentētiā, quo ad
 cōsecrationē corporis Christi. ergo antea nō
 habebant claves, quia ista dātur simul. Et ideo
 Armachanus putat, quòd tota potestas data
 est Mar. 3. quando instituit eos apostolos. Le- Mar. 3.
 gitur enim quòd ascendens in montem, uoca-
 uit ad se quos uoluit ipse, & uenerunt ad eū,
 & fecit quòd essent cū illo, & ut mitteret eos
 prædicare, & dedit eis potestatem curandi in-
 firmos, & eijciendi dæmonia. Sed ad authori-
 tatem apostolatus spectant claves tam ordinis
 quàm iurisdictionis. Ergo tūc acceperunt to-
 tam potestatē. Et posset cōfirmari, quia Pau-
 lus non legitur accepisse aliam potestatem ni-
 si apostolatus: quia à Christo domino nō legi-
 tur nisi solūm q̄ missus est ad prædicandū, &
 portandum nomen domini coram gentibus.
 Actuum 9. Et ipse solūm uocat se electū apo- Act. 9.
 stolum: ab apostolis autē nihil accepit, ut ipse
 testatur, quòd qui uidebantur esse aliquid, ni-
 hil

Gal. 2. nihil illi cōtulerūt. *Gal. 2.* Et ibidē, Qui operatus est Petro in apostolatū circuncisionis, operatus est & mihi inter gētes. Sed Paulus habuit omnem potestātē: ergo quādo facti sunt apostoli, receperūt totam potestātē spiritualē.

¶ Ad hoc dubium primò non * magni refert quando acceperint claves, aut ante passionem uel post, modo constet eos accepisse, sicut ex euangelio notum est. Secundò probabile est eos accepisse claves, & potestatem, non simul, sed per partes: itaque uidentur accepisse potestatem iurisdictionis in foro exteriori, *Matt. 18.* ordinis, quantum ad consecrationem corporis Christi, *Luc. 12.* claves uerò in foro interiori, *Iohan. 20.* Primatum autem, & plenitudinem potestatis uidetur Petrus accepisse *Iohā. 21.* Pasce oues meas. & quod Armachanus ait, si non simul acceperunt totam potestatem, fore, ut non esset unum sacramentum ordinis, non necesse est. Quāquam enim Christus potestatem clauium non simul totam nec uno loco dedit: non idē tamen consequitur, ut etiā pontifices possint eam auctoritatem diuidere, sed totam simul tribuunt, & uno ordinis sacramento: nec fortasse possent diuisim tradere. Vel fortē satius esset dicere, quicquid ante resurrectionem à Christo de hac potestate dictum, aut factum fuerit, totum intelligi debere in futurum, id est post resurrectionem. Sicut

cut enim Matth. 16. fuit tantum promissio clauis *Matth. 16.*
 uium, ubi omnia in futurum sequantur, Super
 hanc petram edificabo ecclesiam meam, & ti-
 bi dabo clauis regni celorum, ita uidetur insti-
 tutio in futurum facta *Matth. 18.* & sic Aposto- *Matth. 18.*
 los nullas habuisse clauis ante illa uerba, Acci-
 pite spiritum sanctum, quorum remiseritis pec-
 cata, &c. Certè puto ante resurrectionem nõ
 potuisse Apostolos exercuisse iurisdictionem
 etiam in foro interiori, & dubito an potuis-
 sent consecrare corpus Christi: quanquam de
 hoc probabilius uidetur quòd potuerint: sed
 oppositum non est improbable, sed nihil certi
 de hoc haberi potest, nisi quòd habuerunt à
 Christo clauis, & potestatem omnem spiri-
 tualem.

VTRVM POTESTAS SPIRI-
 tualis sit supra potestatem ciuilem.

S V M M A.

- 1 Potestas spiritualis, quòd sit præstantior, & eminen-
 tior potestate temporali, ostenditur.
- 2 Papa, an sit orbis dominus.
- 3 Potestas temporalis quòd non dependeat à summo
 pontifice, sicut aliæ potestates spirituales inferio-
 res, &c.
- 4 Potestas ciuilis, quòd non sit subiecta potestati tempo-
 rali papæ tanquam domino temporali.
- 5 Papa, quòd non habeat iudicare, saltem uia ordina-
 ria, de causis principum, aut regnorum titulis, nec po-
 test

test ad eum appellari in causis ciuilibus.

- 6 Papa, quòd non habeat potestatem deponendi principem secularem, etiam ex iusta causa ratione auctoritatis temporalis.
- 7 Papa, quòd non habeat confirmare, nec possit infirmare leges ciuiles.
- 8 Potestas merè temporalis, quòd nulla sit in papa, uidelicet quæ ad finem ordinetur temporalem.
- 9 Potestas temporalis, quòd non dependeat à spirituali omnino eo modo, quo ars, siue facultas inferior dependet à superiori.
- 10 Potestas ciuilis, quòd aliquo modo subiecta sit, non potestati temporali summi pontificis, sed potestati spirituali.
- 11 Ecclesiæ quòd instat aliqua potestas, & auctoritas temporalis in toto orbe.
- 12 Papa, quòd in ordine ad finem spiritualem habeat amplissimam potestatem temporalem supra omnes principes, & reges, & imperatorem.
- 13 Potestas temporalis in summo pontifice, qualiter intelligatur.
- 14 Papa, an, & quando esset audiendus rege contradicente, & quando non, in his, quæ ad aliquam legem ciuilem, aut administrationem temporalem attinent.
- 15 Christus, an totius orbis fuerit dominus.
- 16 Christus, quòd non fuerit rex hereditaria successione.
- 17 Christus, quòd dono dei non habuerit dominium temporale, quale est dominium principum.
- 18 Christi regnum in toto orbe, quo titulo fuerit.

DISSERVIMVS, quanquam non pro rei dignitate, sed tamen pro temporis &

ris & ingenij nostri angustia, de potestate spiri-
rituali in genere, & de fine ipsius, & origine si-
ue authore: uisus sum mihi nō abs re facturū,
si priusquam descendamus ad disputandum de
subiecto ipsius potestatis, aliquid tracta-
uero de comparatione potestatis ciuilibus & spiri-
tualis inter se. Et duas potissimū quæstiones cō-
stitui disputare. Altera, An potestas ciuilibus sit
subiecta spiritali potestati. Altera, An econ-
trario ecclesiastici sint subiecti potestati ciui-
li. nam utraque quæstio in utranque partem
assertores & defensores non paucos, nec pos-
tremi nominis habet. Est ergo quæstio, An
potestas spiritalis sit superior ad potestatem
temporalem, aut ciuilem. Et quia, ut in præsen-
tia supponimus, & infrā probaturi sumus, pa-
pa est princeps summus in tota potestate eccle-
siastica: queritur, utrū papa sit superior ad oēs
principes & potestates tēporales. Nec reuoco
in disputationem, utrum ex duabus potestati-
bus sit perfectior. Est enim in confesso, spiri-
tualem* esse præstantiorem, & eminentiorem,
& supremę dignitatis. Facultates enim sicut &
artes & potentix æstimandæ sunt ex fine, si-
cut & omnia alia, quæ ad finem sunt. Finis au-
tem potestatis spiritalis longè excellit finem
temporalem potestatis, quātum scilicet perfe-
cta beatitudo, & ultima felicitas excellit hu-
manam, aut terrenam felicitatem. Et ut ait In

nocentius in c. solitæ. de maio, & obediēti. Spirituality tanto temporalibus sunt digniora, quanto anima præfertur corpori. Et Hebr. 7. Apostolus probat dignitatem sacerdotij euangelici ex eo, quòd Melchisedec, qui erat Dei sacerdos, benedixit Abraham. Gen. 14. Sine còtrouersia aut maior est qui benedicit, quàm qui benedicitur. Abraham autem erat princeps temporalis, aut personam gerebat temporalis potestatis. Omnino igitur maior & augustior est potestas spiritualis temporali, atque adeò maiori cultu & obseruantia prosequenda. Ergo ommissa hac comparatione ad aliam trãeamus, Vtrum scilicet papa sit superior potestate ciuili iurisdictione & authoritate. Et quidem sunt qui tanto studio, & fauore pontificum feruntur, ut putent Reges & alios principes temporales non esse nisi uicarios, aut legatos Romani pòtificis, & ut ministros potestatis papalis, & quòd omnis potestas temporalis deriuetur à Romano pontifice. Alij econtrario ita eximunt principes à potestate ecclesiastica, ut nihil penè integrum relinquunt ecclesiasticæ potestati, sed omnes causas etiam spirituales uelint deferri ad iudiciū ciuile, & illic terminari. Nos inter utrosque utrâque potestatem temperantes, aliquot propositionibus quæstioni propositæ respondebimus.

2 ¶ Prima propositio, Papa* non est orbis dominus.

nus. Probatur Matt. 20. & Luc. 22. Scitis quia *Matt. 20.*
 principes gentium dominantur eorum, & qui *Luc. 22.*
 maiores sunt potestatem exercent inter eos,
 non ita erit inter uos. & statim, Filius homi-
 nis nō uenit ministrari, sed ministrare, & ani-
 mam suam dare redemptionem pro multis. In
 quo loco uidetur Dominus uetuisse, ne etiam
 priuati uellent dominari, tantum abest, ut eis
 principatum tradiderit. Quem locum *Bernardus*
 inducit de considera. ad Eugenium libro
 2. dicens, Nam quid tibi aliud dimisit S. Apo-
 stolus? Quod autē, inquit, habeo, hoc tibi do.
 Quid illud? unum scio, non est aurum, nec ar-
 gentum. Esto ut alia quacunque ratione hoc ti-
 bi uendices, sed nō apostolico iure: nec enim
 ille tibi dare quod nō habuit, potuit: quod ha-
 buit dedit, solitudinem (ut dixit, super eccle-
 sias. nunquid dominationem mundi? Ipsum
 audi. Nec dominantes, inquit, in clero, sed for-
 ma facti gregis. & ne forte putes sola humilita-
 te dictum, non etiam in ueritate, uox Domi-
 ni in euangelio est, Principes gentium domi-
 nantur, &c. Planē Apostolis interdicitur do-
 minatus. Quomodo tu & tibi usurpare audes
 aut dominās apostolatum, aut Apostolis do-
 minatum. planē ab alterutro prohiberis: si
 utrunque simul habere uoles, perdes utrun-
 que, alioqui non te exceptum illorum nume-
 ro putes, Ipsi regnauerunt, & non ex me, prin-

cipes extiterunt, & non cognoui. forma apostolica hæc est, Dominatio interdicitur, indicitur ministratio. Et infra, Exi in agrum, ager mundus est, exi non tanquam dominus, sed tanquam uillicus. Item papa fatetur se recepisse dominium aliquarum terrarum ab Imperatore. 12. q. 1. c. futurum. Itē patet 96. dis. c. cum aduenerunt. Ventum est ultra, sibi nec Imperator iura pontificatus arripiat, nec Pontifex nomen Imperatoris sibi usurpet. Præterea, Papa non habet dominium in terris infidelium, quia non habet potestatem nisi intra ecclesiã: de his enim quę foris sunt, nihil ad eũ, secundum Apostolum 1. ad Corin. 5. & infideles sunt uerè domini, cum Apostolus Roma. 13. præcipiat eis pendere tributum etiam à fidelibus, & dicit eos habere potestatem à Deo, & obediendum legibus eorum, & tamē illi non habent dominium à papa: quia certè ipse nollet eos habere, & dat operam ad euertendum imperium paganorum. ergo non est dominus orbis. Ex quo patet error multorum iuriconsultorum, ut Archiepi. Panormita. Angh. & Ancho. Syluest. & multorum aliorum, qui putant, quòd papa est dominus orbis propriè dominio tēporali, & quòd habet authoritatem & iurisdictionem temporalem in toto orbe supra omnes principes. Hoc ego nõ dubito esse manifestè falsum, cum tamen ipsi dicant esse manifestè

manifestè uerum. ego puto esse merum commētum in adulationem & assentationem pontificum, unde & cordatiores iurisperiti oppositum tenēt, ut Iohan. An. & Hugo, nec S. Tho. qui fuit studiosissimus authoritati pontificiæ, hoc dominium unquam tribuit summo pontifici. Patet etiam secundò, esse non solum falsum, sed ludibrio dignū, quòd ijdem dicūt in donatione facta Syluestro, si qua fuit: uel in posteriori à Philippo Augusto, nõ fuisse factam donationem, sed restitutionē: imò e contrario Syluestrum donasse Constantino imperium orientale propter bonum pacis. Et similiter quòd papa non utitur administratione tēporali in toto orbe Christiano: hoc, inquit, non esse propter defectum authoritatis, sed propter nutriendum in filijs uinculum unitatis & pacis. Certè hoc nullum habet fundamentum in scripturis, nec usquā legimus hanc potestatem datam Apostolis à Christo, nec ipsos ea usos, nec docuisse se habere aliquod tale dominium: imò nec ipse papa unquā agnouit hanc potestatem, imò oppositū testatur in multis locis, ex quib⁹ aliqua adducta sunt: & apertè doctissimus Innocentius in c. per uenerabilem. qui filij sint legitimi. dicit se nõ habere potestatem in temporalibus supra regem Franciæ.

¶ Secunda propositio, Potestas * temporalis

c 4 non

non dependet à summo Pontifice sicut aliæ potestates spirituales inferiores, puta sicut episcopatus, aut curatus, aut aliæ potestates spirituales: Probatur ista ex prima, Quia episcopis & inferioribus potestatibus ipse dat potestatem & authoritatem certo modo, ut infra disputabitur: sed Regibus, & principibus nullã dat potestatem, quia nemo dat quod non habet: ipse autem nõ est dominus, ut probatum est. Ergo nec potest dare dominium, & per consequens nec facere Reges, nec principes temporales, dico per potestatem temporalem. Hoc etiam probatum est in precedentibus per confessionem ipsorum summorum pontificum. Et probatur etiam ratione, Quia potestas temporalis erat ante claves ecclesiæ: erant enim principes veri & domini temporales ante aduentum Christi, nec Christus uenit tollere aliena, &c. nec ecclesia indiget hoc dominio, &c. Ista propositio nõ omnino est eadem cum prima: quia fieri posset, ut ad papam spectaret cõstituere Reges, licet non esset ipse dominus, sicut dat dominium, & titulum ad præbendam, & bona temporalia, quorum nõ est dominus propriè: & sicut Imperator facit, & instituit duces, quãuis non sit propriè dominus illius ditionis, quia non posset sibi reseruare. Sed dico quòd nec hoc modo papa est supra Reges, & principes, quòd institutio
eorum,

eorum, uel fuerit, uel posset esse à summo pontifice, nec dubito plus de ista, quàm de prima, licet etiam assertores alterius parti communitè dicant, quòd papa instituit omnem potestatem temporalem tanquam delegatam, & subordinatam sibi: & q̄ ipse còstituit Constantinum Imperatorem: sed totum hoc est fictitium, & sine quacunque probabilitate, nec innititur uel ratione, uel testimonijs uel scripturæ, uel saltem alicuius ex patribus, uel uerè theologis. Sed glossatores iuris hoc dominium dederunt papæ, cùm ipsi essent pauperes rebus, & doctrina. Item dominia priuata non dependent à papa: ergo nec publica.

4 ¶ Tertia propositio, Potestas* ciuilis non est subiecta potestati temporali papæ. nō dico autem, quòd non sit subiecta papæ: quia certum est omnes potestates esse subiectas papæ ratiōe potestatis spiritualis, quia omnes sunt oues, & ipse est pastor. Sed dico non esse subiectam ei tanquam domino temporali. Hæc propositio differt à prima & secunda. Quia dato quòd non esset dominus orbis, nec haberet instituire dominos: posset esse superior, sicut Imperator est superior aliquibus Regibus, & tamè nec est dominus regnorum, nec instituire habet reges in illis prouincijs: uel sicut Rex Fræcorū proximis tēporib⁹ erat superior ad comitē Flādrię, & tamè nec erat propriè dominus, nec instituebat

Gloss.

stituebat comitē: imò Rex est supra omnes pri-
 uatas personas regni, & tamen non facit eos
 dominos rerū suarum. Dico ergo, q̄ ne hoc
 modo principes, aut reges subijciuntur papæ.
 Ita non indiget probatione, patet enim ex-
 præcedentibus. Sed potest confirmari, Quia
 respub. temporalis est respublica perfecta, &
 integra, ergo non est subiecta alicui extra se,
 aliās non esset integra, ergo potest sibi consti-
 tuere principē nullo modo subiectum. Item
 tempore quo fuerunt Reges, & sacerdotes
 in populo Israël, non legimus, quòd sacer-
 dotes haberent temporale dominium. Vn-
 de ergo cū in Scriptura nihil habeatur de
 hac potestate, ortum habuit hæc potestas? Va-
 lidissima probatio omnium istorum est, Quia
 non probatur aliquo modo hæc temporalis
 potestas in summo Pontifice, ergo non habet
 illam. Item quare episcopus non haberet illam
 potestatem temporalem in suo episcopatu?
 Ex his propositionibus sequitur corollarium
 manifestè, quòd * papa nō habet iudicare sal-
 tem uia ordinaria de causis principum, aut iu-
 ribus ditionum, & regnorum titulis, nec po-
 test ad eum appellari in causis ciuilibus. Hæc
 patet ex dictis, quia si non est nec dominus,
 nec superior, non est quare ad eum appelletur:
 & dico papam non habere hanc potestatem non
 solum quātum ad usum, & executionem, sed
 nec

nec quantū ad authoritatē. Qui enim sunt defensores temporalis potestatis in papa, fatentur quidem papam non habere usum & executionem ordinariam huius potestatis: sed hoc non defectu authoritatis, sed quia ipse dedit, & transtulit potestatem & usum eius in principes. Ego uero dico ipsum nec habere usum nec potestatem, & ideo nec ad ipsum spectare iudicium causarum temporalium, nec in prima instantia, nec in gradu appellationis. Dico uerò ordinarie: non enim nego, quin in casu possit haberi recursus ad papam, & quòd ipse possit rescindere iudicium ciuile. Sed hoc non ratione potestatis temporalis, sed ratione spiritualis præcisè, ut statim dicturus sum. Hanc conclusionem confitetur Alexander papa tertius in c. causam. extra. Nos attendentes, quòd ad regem pertinet, non ad ecclesiam de possessionibus iudicare, ne uideamur iuri Anglorū detrahere, qui ipsarum iudicium ad se asserūt pertinere, fraternitati uestre mādamus, Regi possessionū iudiciū relinquētes, &c. Et Bernardus ad Eugenium, In criminibus, non in possessionibus potestas uestra: propter illa si quidem has accepistis clauēs regni cælorum, & infra, Habent hæc infima terrena iudices suos, & principes terræ. Idem Innocentius tertius in c. nouit. de iudicijs. Non enim intendimus iudicare de feudis, cuius scilicet ad ipsum

regem

regem spectat iudicium. Sequitur secundo, quod * ipse non habet potestatem deponendi principem secularem, etiam ex iusta causa, eo modo quo potest deponere episcopum. Hoc semper intelligo, ratione authoritatis temporalis: quia per potestatem spiritualem, & in casu, secus est, ut postea dicam. Hoc corollarium patet ex dictis. Sequitur tertio, quod * nec habet confirmare, nec potest infirmare leges civiles. Patet ex dictis, quia si potestas civilis non deperdet ab eo, ergo nec actus potestatis civilis.

¶ Quarta propositio, In * papa nulla est potestas merè temporalis. Declaro hæc Potestas civilis, & temporalis est, quæ habet finem temporalem: spiritualis est, quæ habet finem spirituales. Dico quod in papa nulla est potestas, quæ ordinetur ad finem temporalem, quæ est merè temporalis potestas. Ita tenet Caieta. in apolo. c. 6. ad octauum argumētum Almani. Probat, Quia ut supra dictum est, potestas spiritualis distinguitur à temporali ex fine, quia potestas spiritualis tendit ad finem spirituales. sed summus pontifex non est nisi persona, uel sacerdos, in quo est summa potestas ecclesiastica: ergo non habet potestatem, quæ habet finem temporalem. Et confirmatur, Sine aliqua potestate purè temporali esset summus pontifex, quia haberet summam potestatem ecclesiasticam: ergo non est ponenda in eo aliqua

*Pot.
civilis
spirit.*

qua potestas temporalis. Confirmatur secundo, Necessitas & ratio rerum sumenda est ex fine, sed nullus finis est ponendi hanc potestatem, ergo. Et quamuis inter defensores alterius sententiae sint aliqui de numero Thomistarum, tamen puto S. Thomam esse huius sententiae, tum quia, ut dictum est, cum fuerit studiosus impedio pontificum, nunquam tamen huiusmodi potestatem tribuit papae, tum maxime, quia ut infra alio loco dicturus sum secundum S. Tho. ecclesiastici sunt exempti a tributis privilegio principum secularium. Quod si papa est Dominus temporalis, ut isti autumant, et Reges habent imperium ab ipso, non erat opus privilegio principum ad exemptionem ecclesiasticorum.

¶ Quinta propositio, Temporalis * potestas non dependet a spirituali omnino, eo modo quo ars, siue facultas inferior dependet, a superiori, ut frenorum ars inseruit equestri, fabrilis nauticae, armorum militari. Hanc posuit propter docto, qui hanc comparisonem ponunt inter istas duas potestates. Probat, Potestas civilis non est praecise propter spirituales, sed ars inferior est praecise propter superiorem. ergo comparatio non est omnino similis. Antecedens pro utraque parte patet. Nam si non esset militaris, non esset armorum ars, nec frenorum, nisi esset equestris. Sunt enim omnes huiusmodi organicae, id est, instrumentales: cessante autem fine, nullus

ne, nullus est instrumenti usus, imò nullum esset instrumentum. Non sic autem est de potestate ciuili in ordine ad spiritualem. Dato enim quòd non esset aliqua potestas spiritalis, nec aliqua beatitudo supernaturalis, esset aliquis ordo in téporali repub. & esset aliqua potestas sicut est in rebus naturalibus, etiam irrationalibus, inter quas aliqua agunt, alia patiuntur propter bonum duntaxat uniuersi. ergo magna est differentia. Non est ergo sic intelligendum, quòd una dependet ab alia, & sit præcisè propter illam uel tanquã instrumentũ eius, uel tanquam pars illius: sicut potestas prætoris, est pars regiæ potestatis, sed est integra & perfecta potestas in se, & ppter propriũ finẽ immediatè: sed nihilominus est aliquo modo, ut suprã dictũ est, ordinata ad potestatem spiritualem. Et confirmatur, Quia ex sententia meliorũ philosophorum, uir fortis deberet ponere uitam pro repub. etiam si non esset aliqua felicitas post hanc uitam. Ergo adhuc maneret respublica secluso fine spiritalis potestatis, & per consequens maneret aliquis ordo principatus, & subditorum, sine quo nõ ellet propria respublica.

¶ Sexta propositio, His non obstantibus, potestas* ciuilis aliquo modo subiecta est, non potestati temporali summi Pontificis, sed potestati spiritali. Probatur, Quia si finis alicuius

ius facultatis dependet à fine alterius facultatis: ergo etiam facultas dependet à facultate. i. Ethico. Hanc comparisonem ponit S. Tho. secunda secundæ. q. 40. arti. 3. ad tertium. Sed finis temporalis potestatis dependet à fine spiritualis aliquo modo: ergo etiam potestas ciuili à spirituali. Assumptum probatur, Quia specialitas humana est imperfecta, & ordinatur in beatitudinem supernaturalem tanquam in perfectam, sicut ars armorum fabricandorum ordinatur in militarem & imperatoriã, & fabricandi nauẽ nauticæ, & fabricandi uomeres agri culturæ, & sic de alijs. Itaque nõ oportet imaginari, q̃ potestas ciuili, & spiritualis sint sicut sunt duæ res publicæ disparatæ & differentes, ut Gallorũ, & Anglorum. Et cõfirmatur hoc & declaratur, Si enim administratio ciuili esset in detrimẽtũ administrationis spiritualis, etiã si ad finẽ propriũ ciuili potestatis esset cõmoda administratio: tamen teneretur Rex, aut princeps mutare huiusmodi administrationẽ (ut statim p̃baturus sum). Ergo ciuili potestas est subiecta aliquo modo potestati spirituali. Sed cõtrã, Quia etiã si administratio spiritualis noceret reipub. teneretur Põtifex mutare. Respõsio, Nõ est uerum, si esset necessarium, uel ualde utile, & tamen etiam si perirent bona temporalia, deberẽt poni pro spiritualibus in necessitate, uel magna utilitate.

utilitate. Nec ualet dicere, quòd licet hoc sit uerum, tamen hoc non est, nec ratione subiectionis, aut dependentiæ, sed quia finis spiritualis potestatis est perfectior, quàm ciuilis, & ideo ex ordine charitatis debet opponi bonum spirituale bono tēporali. hoc, inquam, non ualet. Nam si potestas temporalis, non aliquo modo subijceretur spirituali, & ordinaretur ad illam, dato quòd bonū spirituale esset maius, non inde nasceretur obligatio ad conferuandum bonum spirituale cum detrimento boni temporalis. Probat, Nam gubernator unius reipub. non tenetur, imò non debet cōferuare bonum alterius reipub. quantumcunque maiori cum detrimento suæ reipublicæ. Imò nec homo priuatus tenetur adire detrimentum bonorum suorum pro conferuatione alienæ reip. Si ergo respublica ciuilis & spiritualis essent omnino indepēdētes, sicut duæ respu. temporales, uel sicut duæ artes impertinentes, nō teneretur princeps tēporalis subuenire spiritualibus cum detrimento temporalis reipub. Nec ualet dicere, quòd Rex tenetur subuenire rebus spiritualibus, quia est respectu subditorum suorum: & si subditi facerent iacturā in bonis spiritualibus, iam opus esset subuenire cum quocunque detrimento bonorum, uel gubernationis tēporalis, aliās noceret illis: sed hoc est propter subiectionem,

hoc,

hoc, inquam, non ualet, quia nō solūm respectu subditorum suorum. Sed si ex administratione reipublicæ ciuili in Hispania fieret magna iactura bonorum spiritualium in Africa, teneretur princeps corrigere huiusmodi administrationē. Ergo hoc est propter depēdentiam, & ordinationem. Et confirmatur hoc, Quia tota ecclesia est unū corpus, nec ex reipublica ciuili & spirituali fiunt duō corpora: sed unum tantū, ut certum est ex apostolo Paulo, ut supra inductum est, quia Christus est caput totius ecclesie, & esset monstruosum, uel unum corpus esse sine capite, uel unum caput habere duō corpora, sed in uno corpore omnia sunt inuicē cōnexa, & subordinata, & partes ignobiliōres sunt propter nobiliōres. Ergo etiā in reipublica Christiana oīa sunt subordinata, & cōnexa, & officia, & fines, & potestates: & nullo modo est dicēdū, quōd spiritualia sunt ppter tēporalia. Ergo ecōtrario tēporalia sunt propter spiritualia, & dependent ab illis. Item probatur, Quia non uidetur esse minoris dignitatis sacerdos nouæ legis, quā ueteris legis, qui poterat etiam causas temporales in casu terminare, ut supra probatum est Deu. 17.

¶ Septima propositio, In ecclesia* est aliqua potestas, & authoritas temporalis in toto orbe. Ista patet primò ex. c. oēs. dist. 22. in quo Nicolaus papa inquit, Christus beato Petro uitæ
f æternæ

æternæ clauigero, terreni simul, & cælestis imperij iura commisit. ubi gl. Argumentum, inquit, quòd papa habet utrunque gladium, spirituales scilicet & temporales. Item allegat 66. d. c. tibi duo, & c. nos sanctorum & c. iuratos. Item est expressa determinatio beati Bernardi ad Eugen. ubi tamen nihil omnino tribuit assentationi & gratiæ Pontificis, sed potius quàm licet, reprimit ambitionem illius sedis. Et probatur ratione, Necessariũ fuit ad commodam administrationem ecclesiæ & ad finem spirituales ecclesiæ, ut in ecclesia esset potestas temporalis. Ergo est ponenda talis potestas. Antecedens probatur, & declarabitur in octava propositione, quæ talis est.

- 32 ¶ Octava propositio, In* ordine ad finem spirituales papa habet amplissimam potestatem temporales supra omnes Principes & Reges & Imperatorem. Et primò, quòd in ecclesia sit potestas temporalis in ordine ad finem spirituales, probatur: quia temporalia, ut supra dictum est, aliquo modo sunt necessaria & ordinata ad finem spirituales. Ergo Christus non satis prouidisset, & cauisset rebus spirituales, si non reliquisset aliquam potestatem, ad quam spectaret quando opus esset ordinare, & uti temporalibus conuenienter ad finem spirituales: sed hoc nõ spectat ad officium principum secularium, qui ignorat proportionem rerum

rerum temporalium ad spiritualia, nec habent curam rerum spiritualium: ergo ista cura utendi tēporalibus ad spiritualia, est potestatis ecclesiasticæ: ergo si necessarium sit ad conseruationem, aut administrationem rerum spiritualium aliquando uti materiali gladio, & auctoritate tēporali, papa hoc poterit. Dico uerò, quòd habet amplissimā potestaté: quia quantum, & quando necesse est ad finem spiritua- lem, potest non solùm omnia, quæ principes seculares possunt, sed & facere nouos principes, & tollere alios, & imperia diuidere, & ple- raque alia. Sed ut hæc magis exponantur, du-
 bitatur, Vtrum * hæc potestas temporalis in summo pontifice intelligatur solùm mediāte potestate, & gladio spirituali, an immediatē exercere potestatis temporalis actum: exem- pli gratia, si pro defensione fidei necesse est ut Hispani proficiscantur ad bellum aduersus Sa- racenos, utrum papa solùm possit censuris, & præceptis cogere Regē ut proficiscatur ad bel- lū: an ipse indicare bellū, ppria auctoritate, & uocare Hispanos in bellum, & q̄ teneātur eū sequi sicut Regē. Vel, ut sit exēplū familiaris, Imperator fecit legē, ut possessor etiam malę fi- dei præscriberet, & suppono, quòd lex nō est de se ita iniqua, quin haberet uim legis, nisi esset reuocata: nihilominus quia est occasio iniuriarum, & rapinarum, & plus mali affert,
 f 2 quàm

quàm boni, expedit ut tollatur & antiquetur. Dubitatur an papa possit sua authoritate immediata reuocare, & contrariam ferre, an solum possit præcipere Imperatori, & cogere ut reuocet, & tollat. Respondeo primò, quòd papa nò potest immediatè reuocare eam legem, quia hoc spectat ad potestatem ciuilem: & papa non debet, nec potest usurpare potestatem ciuilem nisi necessitate, aliàs faceret iniuriam principibus, si occuparet officium eorum. Probat, Quia si solum per hoc quòd sit conueniens ad finem spiritualem aliquis actus potestatis ciuilis, posset papa, illam exercere, cum tota administratio temporalis sit necessaria ad finem spiritualem, posset papa semper exercere totam potestatem ciuilem, & sic cessaret officium principum. Non ergo sufficit, ut aliquid sit necessarium ad finem spiritualem ad hoc, quòd spectet ad papam, sed oportet, ut illud sit in casu necessitatis. id est ubi cessat potestas ciuilis, & nò ubi facere potest officium suum. Dico ergo quòd papa primò debet uti potestate spirituali, iubendo scilicet illud reuocari, & si nolit princeps secularis, tunc potest ipse, & debet propria authoritate reuocare, & erit reuocata. Et eodem modo dico, si populus Christianus eligeret principem infidelem, de quo meritò timeret, quòd populum auerteret à fide, ille nihilominus manendo in iure diuino solum,

solùm, esset uerus princeps, nihilominus papa
 deberet admonere populum, imò præcipere,
 ut tolleret illum: quòd si nollet, aut non pos-
 set, tunc papa sua autoritate posset eum tolle-
 re, & qui prius erat uerus princeps, authorita-
 te papæ perderet principatum. Et similiter di-
 co in alijs negotijs temporalibus, quòd papa
 nõ potest præuenire potestatem temporalem,
 & quantumcunque potestas temporalis sit ne-
 gligens in administratione reipublice si hoc
 nõ uergit in detrimētum rerum spiritualium,
 Pótifex nihil potest: sed si hoc uergit in iactu-
 ram grauem spiritualium, potest adhibere re-
 medium eo modo, quo dictum est. Et simili-
 ter si principes inter se belligerant de aliqua
 prouincia cum manifesto detrimento, & ma-
 lo religionis, non solùm potest interdicerere eis
 bellum, sed si aliter conuenire nõ possunt, po-
 test iudicare inter illos per autoritatem pro-
 priam, & dare ius uni eorum, & auferre alteri.
 Ratio omnium istorum est, quia respublica
 spiritualis debet esse perfecta sicut & tempora-
 lis, & per consequens sibi sufficiens. sed respu-
 blica temporalis hoc iuris habet, ut si aliter nõ
 potest seruare se indemnem, & incolumem,
 posset exercere iurisdictionem & autoritatē
 in aliena prouincia. Si enim aliter Hispani nõ
 possunt se defendere ab iniurijs Gallorum,
 possent occupare ciuitates eorum, & consti-

tuere eis nouos principes, & dominos, & punire nocentes, &c. propria authoritate facere, ac si essent uerè domini, ut omnes doctores habent fateri. Ergo similiter si potestas spiritalis non potest seruare indemne suam rempublicam, poterit cū authoritate omnia facere necessaria, ad illum finem: aliàs potestas esset manca, & non sufficienter instructa ad suū
 4 finem. Dubitatur secundò, Si* enim papa non habet potestatem tēporalem ordinariam, sed duntaxat in casu necessitatis, si papa diceret aliquam legem ciuilem, aut aliquam administrationem temporalem non esse conuenientem, & non expedire gubernationi reipublicæ, & iuberet eam tolli, Rex autem diceret contrarium, cuius sententiæ standum esset? Respondeo, si papa diceret talem administrationem non expedire gubernationi tēporali reipublicæ, papa non esset audiendus: quia hoc iudicium non spectat ad eum, sed ad principem: & dato, quòd uerum esset, nihil ad authoritatē papæ. Eo enim ipso quòd hoc non sit contrarium saluti animarum, & religioni, cessat officium papæ. Sed si papa dicat talem administrationem cedere in detrimētum salutis spiritualis, ut quòd talis lex seruari nō posset sine peccato mortali, aut esse contra ius diuinum, aut esse fomentum peccatorum, standum esset iudicio Pontificis, quia Rex non habet iudicare
 de rebus

de rebus spiritualibus, ut supra dictum est. Et hoc intelligitur, nisi apertè erraret, uel faceret in fraudè. Habet enim Pontifex rationem habere tēporalis administrationis, nec quicquid primo aspectu uidetur conducere ad promouendum religionem, statim decernere sine respectu rerum temporalium: non enim tenentur nec principes nec populi ad optimam rationem uitæ Christianæ, nec ad hoc possunt cogi, sed solùm ad conseruandum legem Christianam intra certos limites, & terminos. Et confirmatur hoc, quia cùm sint in una ecclesia relictæ à Christo duæ potestates distinctæ ad conseruationem & incrementum bonorū, tam temporalium, quàm spiritualium, & possint non rarò oriri dubia & controuersia inter utraq̃ue potestatem, non uideretur perfectè prouisum ecclesiæ, nisi esset aliquod iudicium, ubi terminarentur huiusmodi dubia: aliàs omne regnum diuisum desolaretur *Mat. 12.*
thē. 12. Luc. 11. Et nō est rationale dicere, quòd hoc spectet ad principes seculares, qui nō possunt rectè iudicare de spiritualibus. Ergo uidetur quòd potiùs hoc spectet ad principes ecclesiasticos. Et præterea quātumcunque interueniat detrimentum in administratione temporalium, si aliquid est necessarium ad uitam spiritualem subditorum, postponi debent tēporalia. Et ideo cùm cognitio rerum spiritua-

lium spectet ad prælatos ecclesiasticos, etiam
 iudicium de comparatione temporalium ad
 spiritualia oportet ut ad eos spectet. Ad hunc
 sensum supra positum uidetur ponere autho-
 ritatem in temporalibus in summo Pontifice
 Petrus de Palud. licet eam extendat benignius
 quàm opus est. Et uide illum in trac. De potest
 ecclesiæ. Bonifacius octauus in extrauaganti,
 unam sanctam. In hac quidem scilicet Roma-
 ni pontificis potestate, duos esse gladios, spiri-
 tualem scilicet & temporalem, euangelicis di-
 ctis instruimur. Nam dicentibus Apostolis, Ec-
 ce duo gladij: hic, &c. & consequenter dicit,
 Non est potestas nisi à Deo: quæ autem à Deo
 sunt, ordinata sunt, nõ autem ordinata essent,
 nisi gladius esset sub gladio, & tanquam infe-
 rior reduceretur per alium in suprema. Et idẽ
 determinat Innocentius tertius in c. per uene-
 rabilem. qui fil. sint. legiti. Sed contra aliqua
 ex prædictis possunt fieri argumenta, quibus
 moti sunt aliqui ex authoribus ad sentiendum
 contrariũ aliquarũ propositionum assertarũ.
 An Christus fuerit dominus totius orbis. Ar-
 guitur ergo primò, maximè contra tres pri-
 mas propositiones, Christus* redemptor no-
 ster fuit dominus orbis, etiam secundum hu-
 manitatem: sed papa est uicarius Christi: ergo
 papa est simpliciter uerus dominus orbis, &
 sic habet omnimodam potestatem supra om-
 nes

nes principes, & supra omnem potestatem tē-
 poralem. Antecedens patet, quia ipse est Rex
 regum, & dominus dominantium, Apoc. 18. *Apoc. 18.*
 & ipse de se dicit, Data est mihi omnis pote-
 stas in cælo & in terra Matth. 28. Et de ipso ha *Matth. 28*
 betur in prophetis, quòd ipse dominabitur
 Gentium. Psal. 21. Et regnum ipsius omnibus *Psal. 21.*
 dominabitur. Psal. 102. & 46. quòd regnabit *Psal. 102. &*
 super Gentes. Minor autem probatur, tū quia *46.*
 absolutè dictum est Petro, Pasce oues meas,
 Iohan. ultimo. sine limitatione ergo uidetur, *Iohan. uli-*
 quòd habet authoritatem pascendi sicut Chri- *mo.*
 stus scilicet in spiritualibus, & temporalibus.
 Item quia Apostolis dictum est, Sicut misit
 me Pater, & ego mitto uos. Iohan. 20. sed *Iohan. 20.*
 ipse missus est cum utraque potestate: ergo
 etiam in ecclesia manet utraque potestas.
 Item, Quia uidetur, q̄ se regem fecerit, quia
 de hoc accusatus fuit, nec ipse uidetur negasse.
 Luc. 23. & Iohan. 19. & Math. 27. Ad hoc argu *Luc. 23.*
 mentum primū dico, quòd non statim ua- *Iohan. 19.*
 let, quia Christus habuit potestatem tempora *Matth. 27.*
 lem, uel fuit orbis dominus: ergo hanc potesta-
 tē reliquit in ecclesia, sicut, doctores cōfitem-
 tur, q̄ in Christo fuit potestas excellentiæ,
 quam tamen nō reliquit in ecclesia. Nec enim
 est in ecclesia potestas instituendi noua sacra-
 menta, nec destituendi iam condita, nec re-
 mittendi peccata sine sacramēto, quæ pote-
 f 5 stas

stas fuit in Christo, Et sic esto, quòd conceda-
 tur, quòd Christus habuerit dominium to-
 tius orbis, expediebat quidem, quòd ipse ha-
 beret, tum propter autoritatè personæ, tum
 quia erat renouaturus orbem, & ipse non po-
 terat abuti potestate: non autem expediebat,
 ut eam potestatem relinqueret in ecclesia,
 quia possent pontifices malè uti ad perniciem
 ecclesiæ: sicut etiam doctores alterius senten-
 tiæ fatentur non expedire, ut papa exerceat il-
 lam potestatè. Quid autem opus erat ista po-
 testate mathematica, quam nusquã esset ec-
 clesia in usu habitura? Secūdò, quia alio loco
 16 prolixiùs hùc locù de tēporali potestate Chri-
 sti tractaui, in præsentia dico, quòd * Chri-
 stus non fuit rex hæreditaria successione. Pa-
 tet, quia de hoc regno nihil habemus in Euan-
 gelio, & frustra fingimus: & uidetur quòd
 fœmina nō posset uenire ad regnum, & sic nec
 17 Christus. Tertiò dico, q̄* nec puto eū etiam
 dono Dei habuisse dominium temporale, qua-
 le est dominium principum: sed regnum ipsius
 fuit alterius rationis. Et utrūque horum pro-
 batur: quia ubicunque fit mentio de regnò
 Messix in Scriptura, semper ostenditur esse
 alterius generis, & ad alium finem quàm re-
 gna temporalia. Hoc patet in Psal. 2. Ego autè
 cōstitutus sum Rex ab eo super Sion mōtem
 sanctū eius, prædicās præceptū eius. Quem lo-
 cum

cum ipse dignatus est exponere in Euangelio Iohan. 18. Regnum meum non est de hoc mundo. Ego ad hoc ueni in mundum, ut testimonium perhibeam ueritati. Quod idem est, ac dicere, prædicans præceptum eius in quo loco profectò in sensu literali uidetur omnino exclusisse omnem opinionem de regno temporali. Cùm enim Pilatus interrogasset, Tu es rex iudeorum, Respondit Dominus, A temetipso hoc dicis, an alii tibi dixerunt de me? Quæ uerba id aperte ostendunt. Nam Pilatus legis ignarus, & religionis, non poterat intelligere aliud regnum, nisi temporale, quale principes seculi habent: atque adeò si hoc à se diceret, an Christus scilicet esset rex non poterat intelligere, nisi de regno temporali, & oportuisset aliter respondisse, quàm respondit. Si autem hoc dicebat ex criminatione Iudeorum, qui dicebant eum se regem facere, aliter erat respondendum. Et sic postquàm Pilatus dixit, Gens tua, & pontifices tui tradiderunt te mihi, Dominus uoluit eum admonere, ne deciperetur calumniis iudeorum, sed intelligeret, quòd regnum, cuius Iudæos malè habebat Christum se regem facere, nõ esse tale regnũ, quale Pilatus potuerat intellexisse, sed esse regnum Messia, quod non erat regnum de hoc mundo, id est, non eiusdem rationis, nec ad eum finem, ad quem alia regna ordinantur, sed

sed ad prædicationem ueritatis: quasi dicat,
 Noli falli, regnum meum, de cuius affectatio-
 ne me Iudæi accusant, non est tale regnum,
 qualia uestra regna. Itaque non negat cri-
 men obiectum, si sanè, & uerè intelligatur,
 Neque Iudæi unquam eum accusauerunt de
 alio regno, nisi de regno Messiaë. sic enim di-
 cebant Luc. 23. Hunc inuenimus subuerten-
 tem gentem nostram, prohibentem tributa da-
 ri Cæsari, & dicentem se Christum regem esse.
 Verum est autem, quòd Iudæi putabant re-
 gnum Messiaë esse regnum temporale, cuius
 sententiæ etiam uidetur esse isti, qui ei tribuunt
 hæreditario iure regnum Iudæorum, quod ta-
 men Christus aperte negauit. Regnum* ergo.
 Christi in toto orbe nec fuit ex aliquo princi-
 pio humano, puta iure paterno, aut electione,
 aut alio simili titulo, nec ad aliquem finem tẽ-
 poralem, sed fuit titulo redemptionis, sicut
 Apostolus dixit, Factus est obediens usque ad
 mortem, propter quod & Deus exaltauit il-
 lum, & donauit illi nomen, quod est super
 omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu
 flectatur, cælestium, terrestriũ, & infernorũ.
 Philipen. secundo. Atque etiam ad finem re-
 demptionis, qui est finis spiritualis, ad quẽ fi-
 nẽ habuit plenissimã potestatem, etiã in tẽporali-
 bus, & potuit mutare omnia regna mundi, &
 novos principes instituere & alios redigere
 in

in ordinē, & priuatas facere, & omnia facere, quæ ad finem redemptionis, propter quem in orbem uenerat, opus essent: quam etiã potestatem in casu non negamus ecclesiæ. Profectò si omnes Christiani uellent principes paganos eligere, papa posset obstare, & Christianos principes præficere. Facit etiam illud, Non enim misit Deus filium suum in mundum, ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per *Iohan. 3.* ipsum. *Iohan. 3.* & alibi. Quis me constituit iudicem inter uos? *Luc. 12.* Et ratione probari potest, quia non est usus ea potestate, & frustra est potentia, quæ nõ reducitur ad actum. Sed dicunt propter dignitatem, & perfectionem. magna uerò dignitas, quã affectaret Dominus, earum rerum scilicet quas omnes Paulus tãquã stercora arbitratus est, *Philip. 3.* Certè Christus uerbò docuit contemnere, non solùm usum, sed proprietatem rerũ temporalium, nedum exemplo sibi uendicasset. itẽ faciũt argumentũ ex illo. *Luc. 22.* Ecce duo *Luc. 22.* gladij hĩc. De quo uide Caietan. in ientaculo.

¹⁹ * Bonifacius in extrauaganti intelligit, de gladio spirituali, & temporali. & Bernardus ad Eugenium. Tertiò Arguitur, Zacharias pontifex deposuit à Regno regem Francorum Christianum, & præfecit in regno Pipinũ, Caroli magni patrem, ut testatur Gelasius. 15. qõ. 6. & alius. Stephanus papa trãstulit imperium à Græcis

Græcis ad Germanos tempore Constantini imperatoris, & instituit primum imperatorem Carolum cognomento magnum, ut testatur Innocentius tertius in c. uenerabilē. de electione. uide in c. licet, de foro cōpetēti, & in clementina, pastoralis. de re iudicata. Item Innocentius quartus Regi Pōrtugalię interdixit regni administrationē, ut habetur in. c. grandi. de supplenda negligentia p̄latorum. lib. 6. Ad omnia hæc respondetur, quòd nihilo plus probant, quàm à nobis assertum est, quòd scilicet in casu summus pontifex omnia illa potest, ubi scilicet illa sunt necessaria ad tollēdū scandalum in regno, ad protectionem religionis contra paganos, & alia similia. Quartò arguitur, Ad ecclesiasticam potestatem spectat cognoscere de omni peccato mortali, saltem deuoluitur iudicium ad illam per uiam correctionis fraternæ. Matthe. 18. Cū ergo in omni causa quantumcunque seculari altera pars facit iniuriam, ergo ecclesia poterit iudicare de illa causa, & sic poterit cognoscere de omni cōtrouersia, & causa seculari, quod spectat ad potestatem ciuilem. Respondetur in multis articulis & causis, Vtrum pars faciat iniuriam, dependet ex iure ciuili: & ideo non spectat ad potestatem ecclesiasticā de illa causa, sed oportet q̄ terminetur in foro suo, scilicet ciuili. Postquā autem illic terminata est, si pars altera nollit

Matth. 18.

ra nollet obedire, tunc ratione peccati posset haberi recursus ad ecclesiam, sed non prius. Secundò, Ille processus, quo tales cause deuoluuntur ad iudicium ecclesiæ, est solùm ad finem correctionis fraternæ, & non ad satisfactionem partis læsæ: in foro autem ciuili contrario modo, & ideò iudicium illud potestatis ecclesiasticæ nõ est temporale, sed spirituale, nec etiam illo iudicio debet aut potest papa uti in fraudem, aut impedimētum iurisdictionis ciuilis. De duobus gladiis clarũ est, quòd in sentũ literali nihil habetur. Sed cũ Christus ostendisset eos habituros contradictionem, & necesse esse habere defensionem, ipsi errantes dixerunt, Ecce duo gladij hĩc, &c. Vide Turrem crematam libro. 2. c. 113. 114. 115. Secundò potest fieri argumētũ, quia pōtifices distribuunt prouincias infidelium, ut patet de insulis inuētis ab Hispanis: sed ex dictis patet solutio. Nihilominus uitandus est error Ocham. in dialog. lib. 6. c. 8. & in fine dialogi. & Gerson. lect. 4. de uita spiritali. quòd papa non omnia peccata potest punire sentētia excommunicationis, puta peccata, quæ sunt cōtra legem naturæ, sed solùm quæ sunt directè contra Euangelium, ut de sacramētis, & fide. Hoc est contra Paul. 2. Corin. 5. ubi excommunicat incestum: quod tamen peccatũ est contra naturam.

Vtrum

VTRVM ECCLESIASTICI

sint exempti à potestate civili.

S V M M A.

- 1 Ecclesiastici, quòd iure sint exempti, & liberi à potestate civili, &c.
- 2 Clericorum, quòd non omnis exemptio sit de iure diuino.
- 3 Clericorum aliqua exemptio à potestate seculari, quòd sit de iure diuino.
- 4 Clericorum personæ, quòd nō omnino, & quoad omnia sint exemptæ à potestate civili, nec iure diuino, nec humano.
- 5 Ecclesiasticæ personæ dato quòd non essent exemptæ iure diuino, aut Casareo, quòd summus Pōtifex potuit eas eximere à potestate civili.
- 6 Clericorum exemptio, maximè quoad personæ, ita quòd nec iudicari, nec puniri à seculari potestate possint, quòd sit multum conformis iuri diuino, & naturali.
- 7 Clericorum exemptio, siue sit de iure diuino, siue non, quòd tamen non possit à principe seculari huiusmodi libertas, uel exemptio tolli.
- 8 Clericorū libertas si esset in manifestam Reipub. perniciem, & pontifices nollent remediū adhibere, quid agendum.
- 9 Prætores, & magistratus omnes citra Principē, quòd grauius e-rent, & peccent, iudicia exercentes contra priuilegia clericorum, quāuis perniciosorum.

SEQVITVR consequenter, ut e contrario quæramus, an ecclesiastici sint exēpti à potestate civili. Ad quæstionem respondeo breuiter

breviter per propositiones.

1 ¶ Prima, Ecclesiastici* iure sunt exempti & liberi à potestate ciuili, ita ut non possint conueniri apud iudicem secularem in causis criminalibus, uel ciuilibus. II. q. I. & in uarijs locis, quæ omitto, quia nota sunt, & non est opus uos illorum admonere, & oppositum est condemnatum in concilio Constantiensi inter articulos Iohannis VVicleff.

2 ¶ Secúda propositio, Non* omnis exemptio clericorú est de iure diuino. Probatur primò, Hoc non habetur alicubi in iure diuino: ergo nõ est tali iure sancita, huiusmodi exéptio. Antecedens probatur, Quia duo testimonia, quæ adducunt ad hoc probandum, non satis ostendunt hanc exemptionem. primus locus est Matth. 17. ubi cum exegissent didrachma à Christo, Dominus dixit Petro, Reges gétium à quibus accipiunt tributum uel censum, à filijs suis, an ab alienis? Et ille dixit, ab alienis. Dixit illi Iesus, Ergo liberi sunt filij. Vt autem non scandalizemus eos, uade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem, qui prius ascéderit, tolle, & aperto ore eius, inuenies staterem, illum sumens, da eis pro me & pro te. Ex quo loco arguunt, In illo loco Christus signauit aliquod hominum genus non esse obnoxium principibus, sed esse liberum: non autem uidetur intelligi posse alius ordo hominú præ-

ter ecclesiasticos, qualis erat Christus cū Apostolis. ergo illi sunt liberi. Assumptum probatur, quia certè non intelligitur de militibus, nec de nobilibus, omnes autē alij sunt subiecti tributo. ergo omnino oportet, quòd intelligatur de ecclesiasticis. Respondetur ad istum locum ex S. Tho. & Bonauent. in fine secundæ sentent. quòd Dominus loquebatur de se, & discipulis suis, qui non erāt seruilis conditionis, nec res temporales habebant, de quibus dominis suis obligarentur ad tributa soluenda: Et ideo non sequitur, quòd omnis Christianus, inquit, sit particeps huius libertatis, sed illi solū, qui Apostolicam uitam sequentes, non sunt seruilis conditionis. Fortasse ergo solū uoluit Christus eximere eos, qui nō habent facultates: ecclesiastici autem habent. Itē dicit S. Tho. in illum locum Matthæi, ubi etiam dicit, quòd uidetur uelle Dominus innuere, quòd ipse nō tenetur soluere censum, quia sit Rex: ipse enim est Rex regum, & dominus dominantium. Est autem differētia inter tributum, & censum. Tributum enim soluitur ex bonis, census autem pro capite in signum subiectionis. Christus autem non erat subiectus, quia rex, & ad hoc satis erat, quòd esset rex regno Messia, etiam si non esset rex regno seculari. Messias enim quo ad personā saltem

saltem exemptus erat à potestate principum.
 Item etiam erat de genere regum, erat enim fi-
 lius David, unde illud uidebatur satis ad exem-
 ptionem. Si enim pater est exemptus, etiam fi-
 lius: ergo si maiores Christi fuerunt exempti,
 ergo etiam Christus, etiam lege gentium. Vel
 aliter, et credo quòd uerius. Christus enim est
 rex totius orbis, & per consequens filij natura-
 les Dei sunt exempti etiam iure gentiù, & ideo
 Christus liber: non tollebat enim libertatem
 humanitas, fortè enim Christus uoluit signifi-
 care se filium Dei. Secundum locum ex Scri-
 ptura solent afferre, Nolite tangere Christos
 meos. Psal. 104. ex quo uolunt habere, quòd *Psal. 104.*
 cum clerici sint christi Domini, cum sint re ue-
 ra uncti, & consecrati Domino, quòd non li-
 cet eos tãgere, hoc est nec iudicare. Sed ille lo-
 cus nihil iuuat causam clericorum. Nam aut il-
 lud testimonium nihil de clericis, aut solù in
 sensu allegorico, unde non trahitur argumen-
 tum. Secundò principaliter arguitur, Quia cle-
 rici sunt exempti à tributis non iure diuino,
 sed priuilegio principum. Hoc expressè dicit
 S. Tho. super illum locum Rom. 13. Ideo non
 tributa præstatis: & dicit hanc exemptionem *Rom. 13.*
 habere æquitatem quandam, non autem ne-
 cessitatè. Et probatur, Quia in eo loco abso-
 lutè Paulus præcipit solui tributa, nulla men-

tione facta de clericis, aut alio genere hominum. ergo illa exemptio à tributis non est de iure diuino. omnino enim est licentiosè & temere factum, si canon positus in Scriptura est generalis, ponere exceptionem, quæ nusquam in Scriptura posita sit, cùm Scriptura sit aperta omnino. Certè puto clericos nõ esse exemptos à tributis iure diuino. Et confirmatur, Quia sentiunt commodum, ergo debent sentire onus.

3 ¶ Tertia propositio, Aliqua* exemptio clericorum à potestate seculari est de iure diuino. Hęc probatur, In causis purè ecclesiasticis clerici nõ subijciuntur potestati ciuili de iure diuino: ergo aliqua exemptio est de iure diuino. Antecedens patet ex dictis. Quia potestas ecclesiastica est distincta à ciuili, nec ab ea dependet, & princeps secularis non habet iudicare de causis spiritualibus: ergo quo ad illas causas ecclesiastici sunt omnino exempti. Et confirmatur, Tota potestas principum secularium est à communitate & republica, ut in præsentia supponimus. sed respublica non habet aliquam potestatem spiritualem ut infra, ostendetur: ergo nec princeps secularis potest in rebus spiritualibus iudicium habere. Et confirmatur secundò, Quia Apostoli exercebant, & curabant totam administrationem ecclesię sine respectu nec authoritate principum secularium

rium: & ita omnes sancti fecerunt etiam post Christianitatem principum. Ergo ecclesia habet omnimodam potestatem in rebus ecclesiasticis, nec subiiciuntur principibus. Actuum *Act. 5.*
 5. Petrus interfecit Ananiam & Sapphiram. Damnatum est oppositum contra Marfi. de Padua. Ex his seq. corollarium, Quod si princeps circa administrationem rerum ecclesiasticarum aliquid loci habet, ut eligere episcopum, aut presentare personas ad dignitates, aut sacerdotia ecclesiastica, hoc totum habent priuilegio & indulgentia ecclesiae, non ratione suae dignitatis. Corollarium constat ex dictis, Circa quod nota, quod dominus Caietanus *Caiet.*
 concedit libro de potestate papae. c. 27. quod etiam circa administrationem ecclesiasticam possunt principes resistere papae, si manifeste dissipet ecclesiam, ut si perniciosè prouideat uel simoniacè det beneficia, nō est danda possessio illis, nec obediendum in malis. uide illum. Confirmatur hoc ex c. quanquam. de cōsib. quod personae ecclesiasticae non solum iure humano, sed diuino sunt exemptae à secularibus. & c. si Imperator. 96. dist. quod Deus uoluit non à legibus publicis nec à potestatibus seculi, sed à Pōtificibus, & Sacerdotibus ordinari, & iudicari. Et confirmatur hoc totum, Quia Petro dictum est, Pasce oues meas. Iohā. 21. *Iohā. 21.*
 Si ergo princeps haberet iudicare in cau-

sis ecclesiasticis, uel hanc potestatem haberet
 ex æquo cum papa: & hoc non est possibile,
 quia esset confusio Reipub. nec supra Petrum,
 quia Petrus habuit immediatè à Christo. Er-
 go non potest habere nisi sub Petro, uel à Pe-
 tro, &c. Et cõfirmatur iterũ ex uerbis & facto
 magni Constãtini, qui (ut refert Rufinus lib.
 10. ecclesiasticæ historiæ) cùm episcopi, qui cõ-
 uenerant ad synodum Nicenam, obtulissent
 ei libellos, ubi continebantur causæ & quere-
 læ aliorum aduersus alios, conuocatis illis om-
 nibus, dixit, Deus uos constituit sacerdotes,
 & potestatem de nobis quoque iudicandi, &
 ideo nos à uobis rectè iudicamur, uos autem
 iudicari ab hominibus non potestis. Ecce con-
 fessionem Imperatoris: & quidem (ut uerifi-
 mile est) non ex suo sensu expressa, sed instru-
 ctus à uiris spiritualibus, & sapientibus. Hoc
 uidetur dixisse: ubi confitetur non posse cleri-
 cos iudicari ab hominibus. Si hoc uerum est,
 certè potissimùm uerum habet in causis spiri-
 tualibus: ita, quòd non est dubitandum quin
 principes non habeant aliquod iudicium, nec
 administrationem nec de iure diuino, nec à
 republica in rebus spiritualibus: & si quid iu-
 ris habent, totum est ab ecclesia.

¶ Quarta propositio, Personæ* clericorum
 non omnino & quo ad omnia sunt exemptæ
 à potestate ciuili, nec iure diuino, nec huma-

no. Patet, Clerici tenentur obedire legibus ciuilibus in his quæ spectant ad gubernationem & administrationem temporalem ciuitatis, & non impediunt administrationem ecclesiasticam, & peccant facientes contra legem. Ergo non omnino sunt exempti. Consequentia est nota. Nam si essent omnino exempti, nõ plus tenerentur ad leges ciuitatis, quàm si essent alterius reipublice. Antecedens autem probatur. Quia clerici præter hoc, quod sunt ministri ecclesie, sunt ciues ciuitatis. Ergo tenentur uiuere re aliquibus legibus ciuilibus, & non legibus ciuilibus latis à papa: quia papa non potest cõdere leges ciuiles ordinariè, ut supra probatũ est. ergo clerici tenentur uiuere legibus ciuilibus latis ab Imperatore, aut principe laico. Itẽ Rex est rex nõ solum laicorũ, sed & clericorũ: ergo aliquo modo subiiciuntur ei. Item clerici quantum ad temporalia non administrantur potestate ecclesiastica, ut dictum est. ergo habent principem, cui tenentur obedire in temporalibus.

¶ Quinta propositio, Dato* quod personę ecclesiasticę non essent exemptę iure Diuino, aut Cæsareo, summus Pontifex potuit eas eximere à potestate ciuili. Probatur, Hoc est conueniens, imò uidetur necessarium ad administrationem rerum spirituum, quod personę ecclesiasticę sint exemptę à iudicio ciuili: &

ut supra dictum est, respublica ecclesiastica est perfecta, & sibi sufficiens: ergo in ea est potestas ad ferendas leges conueniētes administrationi ecclesiæ: ergo si exemptio clericorum est cōueniens, potest ferre leges de tali exemptione. Quod autem sit necessaria talis exemptio, patet: quia si ministri ecclesiæ possent trahi ad iudicium seculare, possent auocari à ministerio ecclesiæ, & non possent commodè uacare officio suo. Nemo enim militans Deo, implicat se negotijs secularibus. 2. Thim. 2. & ita si implicarētur ministri iudicijs secularibus, nō possent Deo militare. Itē papa posset propria authoritate deligere ministros ecclesiasticos, non obstante, quod potestas ciuilis contradiceret: ergo eadem ratione potest subtrahere illos à iudicio seculari. Item cū pro causis ecclesiasticis, ut dictum est, posset conueniri, imo non posset alibi appellari, nisi in iudicio ecclesiastico, si posset simul uocari ad iudicium seculare, esset omnino perplexus, ut non posset satisfacere utrique iudicio. Item quia re uera nullo modo erat consentaneum, ut ecclesiastici, qui sunt pastores ipsorum etiam iudicum secularium, uexarētur in iudicio à subditis suis.

6 ¶ Sexta propositio, Exemptio * clericorum, maximè quo ad personas, ita scilicet quod nec iudicari, nec puniri à seculari potestate possint,

sint, est multum conformis iuri diuino, & naturali. hæc propositio primò probatur ex illo iudicio magni Constantini, supra posito, cuius uerba sunt, Vos autem non potestis ab hominibus iudicari, propter quod dei solius inter uos expectate iudicium, & uestra iurgia quæcunque sunt, ad diuinum reseruētur examen: uos enim nobis à Deo dati estis dii, conueniens non est, ut homo iudicet deos. Idem apparet ex facto Ioseph, Gen. 47. qui reliquit terram sacerdotalem liberam. Item sunt distinctæ potestates & respublicæ: ergo de se oportet ut habeant proprios ministros, qui non habeant seruire alijs præpositis, nec ab illis occupari. Item omnino sequeretur magna absurditas, ut prætor diceret causam coram episcopo, & episcopus coram prætore, & esset scandalum: qua etiã ratione Apostolus prohibet, ne apud ethnicos habeant causas. 1. Cor. 6. Audet aliquis uestrum habens negotium contra alterum iudicari apud iniquos, & non apud sanctos? Effet apertè scandalum, si prædicatores haberent causas coram rege pagano.

- 7 ¶ Septima propositio, Siue* exemptio clericorum sit de iure diuino, siue non: tamen nõ potest à principe seculari tolli talis libertas, uel exemptio. Hæc primùm patet ex quinta, quia postquam hoc expedit administrationi rerum ecclesiasticarum, papa potuit eximere mini-

stros ecclesiæ etiam sine authoritate principū.
 Secūdo probatur, Quia potestas principū est
 tota à republica. sed tota respublica Christia
 nā iam consensit in hanc libertatem ecclesiasti
 corū. Ergo principes nō possunt illā auferre.

¶ Octaua propositio, Nihilominus* si liber
 8 tas clericorum esset in manifestam reip. perni
 ciam, ita ut ecclesiastici impune baccharentur
 in cædem laicorum, & pontifices nollent ad
 hibere remedium, possent principes consule
 re suis ciuibus, non obstante priuilegio cleri
 corum. Probatur, Quia (ut supra dictum est)
 respublica ciuilis est perfecta, & sibi sufficiens:
 ergo potest se defendere, & seruare ab iniuriā
 cuiuscūque propria authoritate, & super hoc
 leges conuenientes ferre. Et confirmatur, Nā
 possunt principes seruare proprias respublicas
 ab iniuria aliarum rerūpublicarū, non solum
 per modum defensionis, sed authoritatiuè, ut
 supra ostensum est; ergo etiam ab iniurijs cleri
 corum.

¶ Nona propositio, Prætores* tamen, & om
 9 nes magistratus citra principē grauiterrant,
 & peccant, iudicia exercentes contra priuile
 gia clericorū, quamuis perniciosorū, & etiam
 criminosos ab ecclesiis extrahentes extra cas
 us in iure permisso. Probatur hoc, Quia nō
 sunt subditi illorum, nec habent potestatem in
 illos, & stantibus legibus, non licet eis agere

contr

contra leges, & ipsi non habent potestatem, uel tollēdi legem, uel dispensandi in lege, sed solum principes. Iohannes uicesimus secundus in extrauagantibus damnauit errores Marsilii de Padua, & Iohannis de Landuno: inter quos unus est, quod cum Christus in Euāgelio Matth. 17. soluit tributum, hoc fecit non liberalitate, & condescensione, sed necessitate coactus. Secundus, quod ad Imperatorem spectat corrigere papam, ac instituere. Tertius, quod unus sacerdos habet maiorem auctoritatem, quam alius, hoc habet ab Imperatore, & sicut dedit potest tollere. Quartus, quod nec papa, nec tota ecclesia posset punire quemcumque hominem coacti uē, nisi Imperator dedisset auctoritatem. Caiet. *Caiet.* De potestate papae c. 27. dicit quod quamuis quilibet licite possit occidere papam in uallore, se defendendo: tamen nulli licet papam propter homicidium punire poena mortis: & credo quod intelligit iure diuino, alias nihil esset dictum.

RELECTIO SECVNDA

DE POTESTATE ECCLESIASTICA.

S V M M A.

- 1 Potestas ecclesiastica, an sit per se in tota ecclesia.
- 2 Potestas ecclesiastica, siue spiritalis quomodo possit esse in tota ecclesia, ostenditur.
- 3 Potestas spiritalis tota, quae fuit in ueteri lege, quomodo primò,

- primò, & solū in tribu leuitica fuerit.
- 4 Potestas uerè, & propriè spiritualis, qualis nunc est in ecclesia, quæ uocatur potestas ecclesiastica, quòd nec primo, nec per se, imò nullo modo sit immediatè in tota ecclesia uniuersali eo modo, quo potestas ciuili est in republica.
- 5 Ecclesia ex quibus constet.
- 6 Potestas ecclesiastica quòd immediatè sit in consilio, & etiam ratio totius Et multa de potestate Concilij.

IN ALIA Relectione pro ann. 1531. differuimus de potestate ecclesiastica ex parte, hoc est, de ecclesiastica potestate, quo iure, & quando instituta est, de distinctione ipsius à potestate ciuili, de comparatione eius ad potestatem ciuilem: in hac relectione consequenter disputaturi sumus de subiecto huius potestatis, & reliquas grauiores quæstiones theologicas circa potestatem contingentes. Ante omnia ergo quæritur, * An potestas ecclesiastica sit per se in tota ecclesia, distinguendo ecclesiam uniuersalem à singularibus personis, eo modo quo cõcedūt tū philosophi, tū Theologi. & uerum est, quòd ciuili potestas est immediatè in tota republica. Et quidem posset uideri, q̄ sic est. Primò ex hoc ipso, quod exempli gratia attulimus, nam potestas secularis est in tota republica, & ab illa deriuatur in magistratus, & alias potestates, & ordo gratiæ non tollit ordinem nature, cùm utrūque sit à Deo. Potest hoc confirmari, Quia ordinatio reipublicæ

blicæ ciuilib, & que est à Deo sicut & ecclesiasti-
 cæ, nec fuit de iure naturali: si ergo hoc fuit da-
 tum reipublicæ ciuili ut ab ea dependeat tota
 potestas ciuilib, ut quid hoc Deus nõ dedisset
 ecclesiæ suæ dilectissimæ? Ergo eadem ratio-
 ne uidetur quòd potestas ecclesiastica sit in to-
 ta uniuersali ecclesia, quæ nihil aliud est,
 quàm Christianorum quædam respublica. Et
 probatur, Quia utraque potestas est propter
 bonum reipublicæ ergo si propter bonum, &
 in bonum reipublicæ cõstituta est, uidetur q̃
 primò debet esse in republica. Confirmatur se-
 cundò, Quia concilium dicit iu suis Decretis,
 uniuersalem ecclesiam representans. Et confir-
 matur, Quia in concilio ritè congregato est
 immediatè potestas ecclesiastica, ut in præsen-
 tia suppono tanquã uerum, & statim probatu-
 rus sum: sed concilium non uidetur uendicare
 sibi illam potestatem nisi inquãtum gerit per-
 sonam & uices totius ecclesiæ uniuersalis. Se-
 cundò arguitur principaliter, Quia ecclesia eli-
 git summum pontificem. Cardinales enim nõ
 sua autoritate, sed ecclesiæ eligunt papam: er-
 go ecclesia habet summam potestatem. non
 enim posset dare quod non habet. Tertio ar-
 guitur ex illo Matt. 18. Dic ecclesiæ, & si eccle-
 sia non audierit, sit tibi tanquam ethnicus, &
 publicanus. ubi data est potestas ecclesiæ. Quar-
 tò arguitur, Prælati sunt ministri ecclesiæ, er-
 go po

Matt. 18.

go potestas est ecclesiæ. Ad solutionem huius
 quæstionis oportet reuocare in hanc disputa-
 tionem distinctionem illam dudum à nobis
 positam in proxima relectione, quæ talis est,
 Potestas ecclesiastica dupliciter accipi potest.
 Vno modo largè pro quacunque authoritatè,
 aut potestate ordinata per se ad finem spiritua-
 lem, & ad cultum diuinum, siue habeat aliquè
 effectum spiritualem & supernaturalè, siue nõ
 habeat: qualis fuit potestas omnis ecclesiasti-
 ca, aut clauis ecclesiæ datæ à Domino, cuius
 modi fuit Sacerdotium totum in lege naturæ,
 & in lege scripta. Aliter capitur potestas eccle-
 siastica pro potestate & authoritate propriè spi-
 rituali, aperiendi scilicet & claudendi regnum
 cælorum, quæ sola potestas uocatur clauis à
 Domino, Mat. 16. & 18. quæ solæ habet effectũ
 spiritualè, ut in priori relectione declaratũ est.

Matth. 16.
 & 18.

¶ His præmissis sit prima propositio, Pote-
 2 stas* ecclesiastica siue spiritualis, primo mo-
 do potest esse in tota ecclesia siue republica.
 Probatur hoc, Quia quælibet respublica con-
 stituta, illustrata est à Deo. Patet ad Roma. 13.
 Non est potestas nisi à Deo. Secundũ corolla-
 rium, Sacerdotes Gentilium poterant leges &
 decreta facere de cultu sacrorum. Patet, quia
 habebãt authoritatem uel lumine fidei, uel so-
 lum lumine naturali sine noua authoritate or-
 dinati in finem spiritualè, & sunt capaces cul-

Rom. 13.

tus diuini, imò ad hoc tenentur præcepto iuris naturalis, ut superius ostensum est. De hoc enim damnatur Gêtilis ad Romanos 1. Quia *Rom. 1.* cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, sed administratio huius cultus, uel omnium admonitionum, quæ ordinantur ad finem spiritualem, ut supra probatû est, non spectare ad potestatem ciuilem, sed ad aliud genus potestatis: ergo apud rempublicam residet huiusmodi potestas spiritualis. Sequitur consequenter corollarium, quòd in lege naturæ respublica habuit auctoritatem constituendi sacerdotes, & alios ministros diuini cultus. Hoc patet ex conclusione. Nam si in republica erat huiusmodi potestas, poterat eam mandare, & comittere cuiquæ uellet. Et Confirmatur, Nam cum talis potestas iure naturæ non spectaret potius ad unum ex ciuibus, quam ad alium, non poterat aliter prouideri, nisi auctoritate reipublicæ. Signum autem huius est, quòd in historia siue fidelium, siue Gêtilium in lege naturæ non legimus sacerdotes aliter constitutos, quam uel populi suffragiis, sicut apud Romanos, uel regis auctoritate apud quem est reipublicæ tota potestas. Si enim Melchisedec fuerit Sem, filius primogenitus Noë (ut Hebræi putant) & hæc fuerit prærogatiua omnium primogenitorum: hoc non est credendum fuisse aliquo speciali præcepto, aut instituto

stituto Diuino, sed ipsius Noë, qui princeps suorum fuit ordinatiõe, aut aliàs aliqua populorum aut nationum ordinatione, uel cõstitutione. Vt enim à nobis in priori relectiõe disputatũ est, nulla fuit ea ætate potestas, quæ indigeret peculiari authoritate diuina. Et si Abel fuit sacerdos, hoc fuit ipsius Adæ primi parentis ordinatione, quæ & durare potuit usque ad tempora Noë. Et August. 5. libro ad Orosium. & ad Hebræ. 11. dicit quòd obtulit sacrificium.

August. 5.
Heb. 11.

3 ¶ Secunda propositio, Tota* potestas spiritalis, quæ fuit in ueteri lege, erat primò, & solũ in tribu Leuitica, nec licebat alicui ex alia tribu ministrare in templo. Hoc patet Deute. 10. ubi post mortem Aarõ, qui & ipse erat de tribu Leui, functus est sacerdotio Eleazar filius eius: & ex eo tempore iugiter separauit tribum Leui, ut portaret arcã fœderis Domini, & staret coram eo in ministerio, ac benediceret in nomine eius usque in præsentẽ diem: quãobrem nõ habuit Leui partem, nec possessionem cum fratribus suis, quia ipse Dominus possessio eius est. Et idẽ habetur Iosue. 13. Tribui autem Leui non dedi possessionem, sed sacerdotia, & uictima Domini dei israel, ipsa est eius hæreditas. Et confirmatur ex Paulo ad Heb. 7. ubi dicit, quòd Leui, qui decimas accepit, decimatus est in lûbis patris eius Abrahæ.

& iterum

Deut. 10.

Iosue. 13.

Heb. 7.

& iterum, Si ergo consummatio per sacerdotium Leuiticum erat, quid adhuc necessarium fuit secundum ordinem Melchisedec alium surgere sacerdotem? Ex quo patet, quod totum sacerdotium ueteris legis erat in tribu Leuitica. Et confirmatur, Quia ibidem Paulus dicit de duobus: manifestum est enim quod de Iuda ortus sit Dominus noster: in qua tribu nihil de sacerdotibus loquutus est Moyses: & eadem ratio est de aliis tribubus, de quibus etiam nihil loquutus est Moyses.

¶ Tertia Conclusio, Potestas * secundo modo, id est uerè et propriè spiritualis, qualis nunc est in ecclesia, quæ uocatur potestas ecclesiastica: nec primò, nec per se, imò nullo modo est immediatè in tota ecclesia uniuersali eo modo, quo potestas ciuilis est in republica. Probat conclusio, Quia uel cõuenit toti ecclesiæ iure naturali, aut humano, aut diuino. sed nullo tali iure conuenit, ergo non est in illa. Antecedens patet, quia (ut disputatum abundè à nobis fuit in priori relectione) potestas ecclesiastica excedit & ius humanum, & naturale: tũ ex parte finis, quia ordinatur in finem supernaturalem: tum ex parte effectus, quia omnino excedit omnem humanã facultatem, qualis est peccatorum remissio, collatio gratiæ, eucharistiæ consecratio. Relinquitur ergo ut nec naturali, nec humano iure hæc potestas

conuenire possit ecclesiæ uniuersali. Quòd autem non conueniat iure diuino, patet: quia tota hæc potestas authorem habet solum Christum dominum nostrum redemptorem, qui est caput omnis principatus & potestatis, ad

Colos. 2. Colos. 2. & ad Phi. 4. et ad Heb. 7. et ad Colos. 2. Ipse dedit Apostolos, Prophetas, Euangelistas, Pastores, & Doctores ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Et ad Ephes. 4. dicitur, Vnicuique uestrum data est gratia secundum mensuram donationis. Et Apoca. 3. Solus habet dominari regni. Et Apostolus ad

Hebr. 7. 8. 9. Hebræos. 7. 8. & 9. ostendit quòd sacerdotium noui testamenti est aliud à sacerdotio ueteris legis, & quòd sacerdotium ecclesiæ est secundum ordinem Melchisedec. Est enim translatum sacerdotium cum lege, ut Apostolus dicit, sed Christus habuit sacerdotium nõ ab ecclesia, sed à Deo, ut patet. Ioh. 15. Non uos me elegistis. Luc. 5. Et Psal. 2. Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem, &c. Et Apostolus hoc locis citatis ostendit: & ad Hebr. 5. Sicut & Christus non semetipsum ut pontifex fieret, sed qui loquutus est ad eum, Filius meus es tu, ego hodie genui te. quemadmodum alio loco dicit, Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec. Et

Hebr. 7. apertè. c. 7. Aliter quidem sine iureiurando sacerdot es

cerdotes facti sunt, hîc autem cum iurèiuran-
 do per eum, qui dixit ad illum, Iuravit Domi-
 nus, & nō pœnitebit eum, tu es sacerdos, &c.
 Et Psal. 44. Thronus tuus in seculum secu- *Psal. 44.*
 di, propterea unxit te Deus Deus tuus oleo
 exultationis. Iamque dubitari non debet, nec
 potest, quin tota potestas ecclesiastica sit à
 Christo, & quòd ipse non habuerit eam ab ec-
 clesia: sed ipse dederit alijs ius illud, Iohan. *Iohan. 20.*
 20. Sicut misit me Pater, & ego mitto uos.
 Quòd autem ipse non dederit immediatè, &
 primo ecclesiæ, sed certis suppositis, & perso-
 nis: patet Matth. 16. ubi promisit Petro claves, *Matth. 16.*
 & super eum se ædificaturum ecclesiam polli-
 citus: cui etiam Iohan. ultimo, dixit, Pasce *Iohan. ulti-*
 oues meas. Et omnibus Apostolis. Iohan. 20. *mo.*
 Quorū remiseritis peccata, &c. nusquam inue- *Iohan. 20.*
 nitur dedisse ecclesiæ in communi. nam etiam
 Apostolis in Cœna dedit potestatem conse-
 crandi eucharistiam. Lucæ. 22. Hoc facite in *Luc. 22.*
 meam commemorationem. Et ipse non to-
 tam communitatem sed, solos Apostolos duo-
 decim dicit elegisse, Iohan. 6. Item quando-
 cunque Christus dedit hanc potestatem, non
 erat tota ecclesia, sed soli Apostoli, etiam non
 admissis 72. discipulis. Præterea si potestas ec-
 clesiastica esset primò in ecclesia, sequitur
 quòd omnes alij haberent potestatem ab ec-
 clesia, hoc est à communitate, & republica

Christianorum, sicut omnis potestas ciuilis est à cōmunitate. Consequens patet falsum. Nec enim Apostoli, nec succēsores eorum habuerunt potestatem ab alijs hominibus, sed ipsi à Christo, & alij ab Apostolis, imò nullus unquam habuit ab ecclesia uniuersali. Præterea Paul. ad Gala. 1. testatur se non ab hominibus, nec per hominē, sed per Iesum Christū & Deum patrem Apostolum constitutum. Et si mile poterant dicere alij Apostoli. Præterea in scripturis nusquam legimus sacerdotes ex autoritate & consensu plebis constitutos, sed à pontificibus, & prælatis, ut Paulus ordinauit Timotheum, & Titum. 1. ad Timot. 4. Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiã secundum impositionem manuum præbyteri. Et idem repetit 2. ad Timo. 1. idē ad Titum. 1. habet huius rei gratia, Reliqui te Cretæ, ut ea quæ desunt, corrigas, & constituas per ciuitates præbyteros. Itē ad Hebr. 5. Nec quisquam sumat sibi honorem, sed qui uocatur à Deo tanquam Aaron. A Deo dixit, non à plebe, ut uult impius Lutherus, Aaron siquidem, non à plebe constitutus legitur, sed à Deo, ut patet Exod. 28. Nec unquam auditum est in tota serie scripturarum sacerdotes inter fideles aut plebis autoritate, aut consensu institutos: & ethnici sacerdotes suffragijs populi creabantur, tales erant & Pha-

Phamonis sacerdotes, sed talis cōsecratio, qua
 le sacerdotiū erat. Item. 1. ad Timo. 3. admonet *1. Timot. 3.*
 Paulus, Manus citò nemini imposueris. non
 ergo à plebe, sed ab episcopo creabantur sacer
 dotes. non ergo potestas ecclesiastica est pri
 mò, & immediatè in tota ecclesia, sed in certis
 personis. Probatur ratione, Quia in potestate
 ecclesiastica continetur potestas consecrandi
 sacrosanctam eucharistiam: sed hæc potestas
 non est immediatè in communitate, cū illa
 non detur sine cōsecratione, nec potest eccle
 sia immediatè consecrare. Et confirmatur,
 Potestas remittendi peccata in foro interiori
 & pœnitentiæ non est in ecclesia immediatè.
 Item eadem ratione potestas episcopalis esset
 immediatè in prouinciam episcopi. Conse
 quens nullus concedit. Nemo enim concedit,
 quòd totus populus unius prouinciæ habeat
 immediatè potestatem episcopalem, uel quòd
 ab illo deriuetur potestas in episcopum: ergo
 similiter nec in tota ecclesia. Item cōfirmatur
 hæc ratio, In communitate domestica, id est
 in familia, potestas, & autoritas regendi non
 est immediatè penes familiam, sed penes pa
 trem familias: sed episcopus est tanquam pa
 ter in ecclesia, quia est tanquam uir, uel mari
 tus eius: ergo. Item arguit Caieta. Certum est, *Caietanus.*
 ut suprà diximus, quòd potestas ecclesiastica
 primò fuit in Christo domino totius ecclesię,
 h ; tanquam

tanquam in principe, non subdito ecclesiæ,
 nec dependens ab illa. sed episcopus adhuc est
 caput & princeps ecclesiæ, est enim adhuc no-
 biscum usque ad consummationem seculi,
 Matt. 28. Et iudex uiuorum & mortuorum.
 Act. 10. Actuum. 10. Et uiuit, & regnat Deus in secula
 Apoc. 1. seculorum, Apoca. 1. Et apprimè Paulus . 1. ad
 1. Corin. 15. Corin. 15. de hoc regno Domini loquens di-
 cit, Vnusquisque autem in suo ordine, primi-
 tiæ Christus: deinde hi, qui sunt Christi, qui
 in aduentum eius crediderunt: deinde finis,
 cum tradiderit regnum Deo & patri, cum eua-
 cuauerit omnem principatum, & uirtutem, &
 potestatem. Oportet autem illum regnare, do-
 nec ponat omnes inimicos sub pedibus eius.
 Contrà, Ad Christum tâquam ad principem
 spectat ordinare de legato, & uicario suo, &
 ab ipso deriuatur potestas eius, non ab eccle-
 sia, quæ ex natura sua non est domina in ordi-
 ne ad spiritualia, sed serua Christi, quia redem-
 pta est ab eo. Et sic relinquitur, quòd sicut
 princeps ecclesiæ non habet authoritatem ab
 ecclesia, ita nec uicarius eius. Item probatur
 quòd Christus maneat adhuc caput ecclesiæ:
 quia aliàs non esset sacerdos in æternum. Non
 enim est sacerdos nisi in ecclesia. Et Confir-
 matur hoc, Quia doctores, & sancti non uo-
 cant summum Pontificem uicarium ecclesiæ,
 sed uicarium Christi, Ita enim est uicarius
 Christi

Christi successor Petri, sicut Petrus: Petrum aut & alios Apostolos ecclesia uocat uicarios Dei: ut patet in præfatione, Ut eisdem rectoribus gubernetur, quos operis tui uoluisti esse uicarios. Et glo. super illud Mathæ. 16. Tu es Petrus, dicit Petrum fuisse uicarium Christi. Item arguit Caieta. Signum apertum est hanc potestatem non residere immediatè, & primò apud ecclesiam, quòd ecclesia non potest sibi retinere, nec duobus, aut tribus committere: quod tamen posset, si ius principatus esset apud illam: sicut posset respublica ad administrationem ciuiliū, uel retinere sibi regimen uel creare Consules, uel Tribunos etiam supra potestatem regiam, sicut erant Ephori apud Lacedemonios, & Senatores supra principem apud Venetos: quod tamen ecclesia nullo modo posset, ut infra ostendemus. Præterea non potest potestas committi alicui communitati, cuius magna pars non est capax illius, sed in ecclesia sunt complures, qui non sunt capaces huius potestatis. ergo non est immediatè in ecclesia. Minor infra probabitur de mulieribus, pueris, & nonnullis fortasse alijs. Item quando aliquid committitur immediatè alicui communitati, omnes illius communitatis æqualiter se habent ad illam, ut patet in re publica seculari respectu ciuilis potestatis absolute: sed non omnes æqualiter se habent in

ecclesia ad clauēs, ut constat, & statim disputa-
bo: ergo, &c. Vltimò, Potestas spiritalis, qua-
lis erat in ueteri lege, non erat commissa toti
plebi, sed solum uni tribui, scilicet Leuiticæ,
multo certè minus uidetur tam sublimem po-
testatem, qualis est euangelica, uulgatam toti
plebi.

¶ Ad primum argumentum factum in princi-
pio quæstionis respondetur, negando conse-
quentiam: & differentia, ac ratio est aperta. Ci-
uilis enim potestas, ut declaratum est, non se
extendit nisi ad finem & effectum naturalem:
& sic potestas illa cõmuniter à natura datur,
omne autem naturale est commune, & pri-
mò committitur uel speciei, uel communita-
ti, ut esse mortale homini. sed potestas eccle-
siastica est supernaturalis, atque à Deo ad su-
periores data: nec respublica est domina respec-
tu huius potestatis, sed serua, ut dictum est,
& Christus est rex & dominus nõ à commu-
nitate ipsa, sed à Deo: & ideo non oportet spe-
ctare quomodo se habeant particulares perso-
næ ad totam communitatem. Licet enim in or-
dine ad naturalia communitas sit superior, &
quilibet homo uelut subiectus, & inferior in
ordine, tamen ad hanc potestatem totum pen-
det ex uoluntate & institutione Christi, qui
fuit primus author huius potestatis. Et præ-
terea respu. spiritalis habet regem Christum,
& potestas

& potestas in ecclesia est uicaria. Et si in stes, quia respublica Christiana etiam in ordine ad spiritualia est unum corpus, ut patet ex Paulo ad Roma. 12. & 1. Corin. 12. sed in corpore naturali quicquid committitur parti principalius & primo, committitur toti, ut homo potius uidet quam oculus, & potestas audiendi potius est hominis, quam aurium: & sic de reliquis humanis uiribus. Et oculus potius est hominis, quam suus. ergo similiter in corpore mystico ecclesiae, potestas spiritualium singulorum hominum prius erit in ecclesia tota. Respondetur, quod sicut Aristo. dicit, parabola, & analogia non oportet nec potest per omnia esse similis: alias iam non parabola, sed ipsa eadem res esset. Et ideo ut dicit S. Tho. 3. parte, Licet corpus naturale, & mysticum multa habeant similia, non tamen omnia, sed differunt non paucis, non solum quantum ad esse naturale, quia omnis potestas corporis naturalis oportet esse simul. Ecclesia* autem constat ex omnibus fidelibus ab Abel iusto, usque in fine seculi: sed multo magis quantum ad spiritualia. Vnus enim homo est capax gratiae, & alterius formae spiritualis, quae non potest committi immediate toti. ite pars naturalis est praecise propter totum in corpore: in ecclesia singuli homines sunt propter Deum, & propter se solum, nec bonum priuatum ordinatur ad bonum totius, saltem

Rom. 12. &
1. Corin. 12.

S. Tho.

præcisè, nec principaliter, sicut nec gratia, nec fides, nec spes, nec aliæ formæ supernaturales sunt immediatè in tota communitate: sic nec potestas spiritualis, quæ est æquè, aut plus etiã supernaturalis. Ad confirmationem responde tur ex Caietano in apolo. c. 6. cõcedèdo, quòd

6 * in concilio est immediatè potestas ecclesiastica etiã ratione totius. Sic enim nomine concilii fiunt abolutiones, & damnationes, & omnia decreta: ut etiam in primo concilio Apostolorũ, Actuum. 15. habetur, scilicet, Placuit nobis collectis in unum, & uisum est Spiritui sancto & nobis. Et sic est in tota synodo quasi una potestas. & ideo etiam reclamantibus aliquibus ex concilio, tamen nomine totius cõcilii decernitur, & dicitur totum concilium facere: sed hanc potestatem non habet, quia representet totam ecclesiam uniuersalẽ, ut imaginatur alii, nec ex cõmissione Christi facta immediatè, uel toti ecclesie, uel cõcilio, sed solùm quia est unio & congregatio ex potestatibus ecclesiasticis. Et probatur, Respublica circa temporalia potest administrare se suo arbitrio: & ideo nihil obstat, quin potestas civilis sit apud eam: sed circa spiritualia non suo arbitrio, sed Christi gubernada est. In summa, Potestas civilis non est nisi licentia, & posse licitè, potestas autem ecclesiastica dicit efficaciam ad spiritualia: dico inquam, quòd illam potestatem

Act. 15.

potestatem non habent. qui in concilio congregantur, quia reputent ecclesiam totam uniuersalem, ut falsò alii imaginantur, nec ex commissione Christi facta immediatè toti ecclesie, uel concilio, sed solùm quia est unio, uel congregatio ex potestatibus ecclesiasticis, & à singulis deriuatur ad totum. & ideò nihil posset totum concilium, quod non possent Patres per se singuli secundum suam potestatem: unde hæc potestas non est in concilio immediatè iure diuino, sed ex uoluntate Prælatorum, qui uolunt ex seipsis unam auctoritatem, & uelut unum corpus constituere. Imò non solùm in synodo uniuersali, sed etiam in prouinciali, uel etiã totius Oriëtis: sicut cū omnes cōueniunt ad celebrandum illud cōcilium, esset etiam una auctoritas in tota illa congregatione ratione suæ totalitatis. Sequitur siquidem, quòd dato, quòd omnes episcopi essent æquales, id est, quòd nullus esset superior alio: tamè decreta concilii obligarēt omnes, nec possent rescindi ab aliquo illorum: & tamen notū est, quòd non imaginantur etiam aduersarii, qui illi habent potestatem à tota plebe prouinciarum suarum, nec quòd sit etiam aliqua potestas ecclesiastica immediatè in tota una prouincia, quia eadem ratione ponetur in tota una parochia: quod omnino esset absurdum sentire uel dicere profectò. Ergo ita se habet totū concilium

concilium uniuersale ad ecclesiam uniuersalẽ,
 sicut concilium prouinciale ad prouinciam: &
 fictitium omnino est aliud imaginari. Est ita-
 que solùm potestas immediatè in toto concilio
 ex uoluntate prælatorum: qui instituunt
 unam potestatem, & auctoritatem, cui etiam
 se ipsos subiiciunt, sicut partes toti: hoc enim
 significat, quòd uolunt congregare conciliũ,
 quòd uolunt stare decretis eius. Ad secundam
 cõfirmationem respondetur primò, Hoc so-
 lùm inuenitur in modernis conciliis, ut Basi-
 liensì, Constantiensì, non autem in antiquis.
 Nec mirũ est, si in modo loquendi erratũ sit.
 Secũdò dico ut supra, Quòd reputatur nõ tã-
 quã uicarii, uel legati, sed tanquã patres & pa-
 stores, & tutores ecclesię. Ex quo sequitur cõ-
 tra sentetiam, uel imaginationem aliquorum
 scholasticorum, quòd si casu omnes episcopi
 Christianitatis conuenirent in unum locum
 non animo celebrandi concilium, nulla esset
 immediatè potestas ecclesiastica in tota illa
 multitudine. Non enim locus, aut corporalis
 congregatio dat eis illam potestatem, sed uo-
 luntas eorum. Vnde si nulla erat potestas in o-
 mnibus simul, cũ essent in suis prouinciis, nec
 etiam est cũ sunt in eodem loco, & in eodẽ tẽ-
 plo: aliã eadem ratione si episcopi unius re-
 gni conuenirent ad curiam causa uisitandi Re-
 gem, iam esset ibi cõcilium. Et si obiicias, quia

iam hoc est determinare, quòd còcilium non sit supra papam, còtra determinationem Parisiensem (si enim nulla est potestas in concilio nisi deriuata à patribus, sequitur manifestè nò esse maioris potestatis quàm papa, respòdetur primò, In præsentia nihil constitui disputare de illa odiosa comparatione papæ & concilii. Secundò, ea quæ dicta sunt, non pugnant cum aliqua sententia illorum circa illam congregationem. undecunque enim còcilium habeat potestatem, & si deriuetur ab ipsis prælatis: potest teneri quòd est maior in toto concilio, quàm in papa, sicut in concilio prouinciali, quàm in quocùque prælato concilii. Si hoc non placet, posset teneri, quòd potestas in còcilio est immediatè à Deo, sed non quia tenet locum totius ecclesiæ uniuersalis, sed quia est unio ex omnibus prælatis ecclesiæ, etiam si omnes alii Christiani dissentirét. Et adhuc etià cum ista opinione stat utraque sententia de còparatione papæ & concilii. Ad secundum argumentum principale disputaturus sum paulo post, ad quæ spectat electio summi Pontificis. Sed in præsentia primò nego, quòd Cardinales nomine ecclesiæ uniuersalis eligant, sed ex ordinatione ecclesiastica, uel summi Pontificis, ut potestea dicam. Secundò dico, quòd dato, quòd ad uniuersalem ecclesiam spectet electio, non ualet consequentia, ergo in ecclesia est

est potestas; uel authoritas ecclesiastica immediate. Antecedens est notum in iure, quòd nò oportet ut electores habeant authoritatem ad quem eligunt, sicut patet de electionibus Imperatoris: imò electores abbatum nullam habent authoritatem, uel dignitatem, si habent authoritatē, & potestatem applicandi dignitatem illi. Ad tertium argumentum respòdetur ex domino Caietano. in Apolo. c. 2. ad cuius euidentia inquirendum est quid nomine ecclesie intelligatur in illo loco, Dic ecclesie: & cum sit sermo de ecclesia, ad quam spectat audire, & iudicare, oportet ut ecclesia accipiatur, uel pro ecclesia uniuersali, uel pro ecclesia uniuersaliter, id est pro omni ecclesia, uel pro aliqua particulari ecclesia, uel indistinctè pro qualibet ecclesia. Dico ergo primò, quòd non potest accipi solù pro ecclesia uniuersali: quia clarum est, quòd ad corrigendum fratrem nò oportet me ire ad concilium uniuersale. Item etiam, quia cum eadem uerba dixerit beato Petro, sicut ecclesie: scilicet, Quodcunque ligaueris super terram, &c. negari non potest, quin etiam Petrus habeat illam potestatem, quam dicunt datam ecclesie: ergo non solùm potest intelligi ecclesia uniuersalis. Et per idè patet, quòd non intelligitur de aliqua ecclesia particulari, puta Mediolanensi, quia nò oportet nos recurrere ad illam ad correctionem fra-

tris nec etiã de omni collectione propter ecclesie admonitionem. Restat ergo quòd accipiatur pro ecclesia indistinctè, seu indefinitè: ita quòd ecclesie datum est iudicium fratris, non determinando hanc uel illam: & quoniã actor sequitur forum rei, determinatur ad ecclesiam fratris peccantis siue propria, siue cõmuni, & superiori: & ille est apert^o sensus illius præcepti. Sed dubiũ est, quid significetur nomine ecclesie in illo loco: & breuiter dico, q̄ potest intelligi cõuocatio, seu collectio fidelium. Sed dicunt aduersarii, quòd hoc loco ecclesia significat communitatem fidelium, non in seipsis, sed in prælati eorũ, siue papa intersit siue nõ. Sed q̄ ille nõ sit sensus literalis, ostèditur, quia utrobique oportet sumi eodem modo respectu cuiuscũque particularis. Certũ est autè, quòd si peccator sit de ecclesia Mediolanensi, si ad correctionem ipsius procedendũ est, non oportet dicere ecclesie Mediolanensi, id est, communitati Mediolanensium, siue episcopus sit, siue non. Vnde dico, quòd licet ex ui uocabuli ecclesie non aliud intelligatur nisi communitas fidelium, tamen ex uerbis sequentibus, Si ecclesiam nõ audierit, & Quæcunque solueritis super terram, &c. cõstat accipiendum esse pro ecclesia habente auctoritatem. Et cum hæc non sit sine prælato, constat intelligi non posse ecclesiam pro aliqua congregatione

gregatiōe sine prælato, sed clauditur ipse prælatus: quod & aliter probatur. Nam si in nomine ecclesiæ non includitur prælatus illius, oportet alterum duorum, uel quòd ecclesia particularis habet potestatem iurisdictionis etiam inuito episcopo, uel quòd nomine ecclesiæ non intelligitur ipsa communitas. Certum est enim quòd ecclesia, de qua dicitur, Dic ecclesiæ, habet potestatem excommunicandi: & certè ita est, quòd nomine ecclesiæ in illo loco intelligitur prælatus, qui est caput ecclesiæ. hoc enim est dicere ecclesiæ, sicut iudicium episcopi dicitur iudicium ecclesiæ: & excommunicatus ab episcopo dicitur excommunicatus ab ecclesia. Dictum est autem, Dic ecclesiæ, & non episcopo, quia intelligitur, quòd dicitur dici episcopo, non tanquam privato, sed in foro publico. & ideo dicitur, in foro, & iudicio ecclesiæ. & hoc apertè manifestatur: quia usus illius præcepti in ecclesia talis est ut dicatur peccatum fratris prælato, & tunc intelligimus dixisse ecclesiæ. Dixit autem, Amen dico uobis, quodcunque solueritis, &c. in plurali numero, uel quia iudicium ecclesiæ licet fiat autoritate unius prælati, tamen non debet fieri nisi per multos: uel simpliciter quia erant futuri multi prælati, & multæ ecclesiæ. Dico præterea cum Caietano, quòd in loco Matth. 17. nulla potestas uidetur data. Nam

ex illo

ex illo, Dic ecclesiæ, non datur aliqua potestas sed præcipitur denuntiatio: per illa uerò, Si ecclesia non audierit, sit tibi tanquã ethnicus & publicanus, præcipitur euitatio: per illa uero uerba, Quæcunque solueritis, &c. patet nullam dari authoritatem, quia per eadem uerba dictum est Petro, Quòdcunque solueritis, &c. Matth. 16. etiam non est data ei aliqua potestas, sed postea Iohan. ultimo, Pasce oues meas. Sed significatur solùm quantæ efficaciam esset futura sententia ecclesiæ, quam illic non dat, sed solùm uel permittit, uel supponit, & demum ad ueritatem illorum non oportet quòd ecclesia habeat immediatè authoritatem à Christo, sed satis est, quòd habeat à suo prælato, uel prælatis congregatis, uel ab ipso papa. adhuc enim ecclesia haberet potestatem, & quilibet teneretur audire ecclesiam: ergo frustra comminiscitur hanc potestatem. Ex omnibus sic patet, quòd ex eo loco, Matth. 18. nullo modo habeatur, quòd sit aliqua authoritas iure diuino immediatè nec in ecclesia uniuersali, nec etiam in concilio, quamuis hoc secundum possit probabiliter dici in sensu suprà explicato. Hunc locum prolixius tractaui: quia aduersarii nihil aliud ex scripturis afferunt ad probandum quòd iure diuino sit authoritas in ecclesia uniuersali immediatè, & in concilio. Addit Caieta. quòd in

Matth. 16

Matth. 18.

die Cœne fuit institutum sacramentum ordi-
 nis, & per consequens quando Dominus di-
 xit ea uerba Matth. 18. nō erat potestas episco-
 porum, nec presbyterorum, & per consequens
 non dedit tunc potestatem concilii, quod con-
 stat ex episcopis & presbyteris. Ad quartū nō
 est opus multis, & primū potius alii prælati
 solent dici ministri ecclesiæ, quā papa: & certū
 est, quod non dicuntur ministri ecclesiæ, quia
 acceperint authoritatē ab ecclesia uniuersali:
 sed uel quia ministrant ecclesiæ uel in ecclesia:
 uel quia à principe ecclesiæ sunt instituti. Et
 clarum est, quod etiam si nihil authoritatis
 ponatur in ecclesia uniuersali, nihilominus di-
 cerentur ministri ecclesiæ. Cæterū quod po-
 tius debeant dici omnes tam papa quā alii
 prælati ministri Christi quā ecclesiæ, patet
 ex Paulo, Si qd donauit, in Christi, &c. 2. Cor.
 2. & alibi. Sic nos existimet homo, ut mini-
 stros Christi. 1. Corin. 4. Omnis potestas spiri-
 tualis & ecclesiastica est quoddā donum Dei,
 & pure supernaturale. Sicut ergo alia dona, ut
 gratia, charitas, fides, & prophetia non data
 sunt primò ecclesiæ, sed primò conueniunt
 particularibus personis, & est fides in ecclesia,
 quia aliqui particulares credunt: ita etiam po-
 testas ecclesiastica data est certis personis pri-
 mò, & per illos conuenit ecclesiæ. & omnino
 est commentum sophisticum, imaginari pote-
 statem

statem ecclesiasticam in communitate, qua nunquam esset usura, sed omnia geruntur, & semper gesta sunt per praelatos qui derivati sunt ab Apostolis, sicut re uera si à natura essent principes in republica ciuili, & omnes magistratus sufficiens ad gubernationem reipub. profectò frustra somniaremus potestatem ciuilem in republica immediatè.

SECUNDA QVAESTIO PRINCIPALIS, *An potestas ecclesiastica sit Christianis.*

S V M M A.

- 1 Christiani omnes, quòd nec sint sacerdotes, nec omnes aequales, sed quòd sit ordo in ecclesia, & gradus ecclesiasticae potestatis.
- 2 Christiani an sint aliqui, quibus conuenire non possit potestas ecclesiastica.
- 3 Mulieres, quòd nec sacerdotes esse possint, nec aliquem ordinem aut potestatem ecclesiasticam habere, quae sit de iure diuino.
- 4 Abbatissae, & aliae monasteriorum & uirginum matres, quòd nullam habeant potestatem nec iurisdictionem spiritualem.
- 5 Monachae an non teneantur obedire Abbatissae.
- 6 Iure diuino quòd nullus alius de numero Christianorum praeter foeminas excluditur à potestate ecclesiastica, siue ordinis, siue iurisdictionis.
- 7 Potestas ecclesiastica siue ordinis, siue iurisdictionis: quòd tota fuerit in Petro Apostolo.
- 8 Apostoli omnes an habuerint potestatem immediate à

- Christo, an solus Petrus à Christo, & alij à Petro.
- 91 Potestatem omnem, quam Apostoli habuerunt, quòd receperint immediatè à Christo, probatur.
- 10 Apostoli, an æqualem acceperint cum Petro potestatem.
- 11 Petrus, quòd inter Apostolos omnes fuerit auctoritate, & potestate primus & princeps, cum summa supra totam ecclesiam potestate.
- 12 Potestatem ecclesiasticam aliquam, quòd nullus alius à Christo uideatur accepisse, præter sacros Apostolos.
- 13 Potestas ecclesiastica quòd non solum fuerit in Apostolis, sed etiam in alijs.
- 14 Potestas omnis ordinis & iurisdictionis, quæ prius erat in Christi Apostolis, quòd illis defunctis perseverauerit in ecclesia, probatur.
- 15 Gradus ecclesiæ, quòd perseveraturi sint in ecclesia usque ad ultimum iudicium, & mortuorum resurrectionem.
- 16 Potestas ordinis in ecclesia, quòd tota deriuata sit, & pendeat immediatè ab episcopis.
- 17 Petro Apostolorum principe defuncto, quòd aliquis ei successerit cum simili & auctoritate, & potestate iurisdictionis in totum orbem.
- 18 Petro mortuo, quòd ecclesia habeat potestatem subrogandi, & instituendi alium loco illius, etiam si petrus nihil de hoc prius constituisset.
- 29 Electio summi Pontificis ad quem spectaret cardinalibus deficientibus, negligentibus, aut perniciosè inter se disidentibus.
- 20 Electio summi Pontificis deficientibus cardinalibus, &c. quòd non uideatur spectare ad totum clerum.
- 21 Sedes apostolica in quocunque casu uacaret, manendo in solo

- in solo iure diuino, ad quem spectaret electio.
- 22 Petrus beatus, quòd uel solus, uel cum alijs apostolis potuerit constiture formam, & rationem, qua post obitum eligeretur ei successor.
- 23 Petrus beatus, quòd potuerit eligere, & designare successorem, qui, eo defuncto, sine alia electione esset summus Pontifex.
- 24 Eligendi summum Pontificem ratio, quæ nunc seruatur in ecclesia, quòd non sit de iure diuino.
- 25 Eligendi summum Pontificem ratio, quòd sit ex constitutione, & authoritate ecclesie, aut summorum Pontificum, quæ eadem est, & eadem authoritate mutari posset.
- 26 Apostolis alijs quòd successerit nemo cum æquali potestate & authoritate iurisdictionis.
- 27 Apostolorum aliorum quilibet à Petro, quòd potuerit relinquere successorem, licet non uniuersalem, saltem in quacunque prouincia uoluisset, qui esset uerus episcopus illius prouinciæ.
- 28 Apostoli, quòd non solum potuerunt relinquere sibi successores, sed etiam quilibet successorum eorum potuerit similiter sibi relinquere successorem.
- 29 Episcopus quilibet, quòd in sua prouincia potuit condere legem, ut presbyteri eligerent episcopum, uel aliam formam institutionis dare, etiam sede Petri inconsulta.
- 30 Petri successores, quòd potuerunt, & possunt pro suo arbitrio episcopos creare in singulis prouincijs, & quascunque leges de hac re prius latas tollere, & nouas condere, prouincias distinguere, & omnia ad hoc spectantia pro suo iudicio, & potestate facere.

PRIVS QUAM uenianus ad solidam
 & germanam ueritatem, oportet ut adu-
 terinas, & falsas sententias excludamus: quod
 ut commodius fiat, rursus propono quæstio-
 nem, An potestas ecclesiastica sit in omnibus
 aut singulis Christianis. In cuius quæstionis
 definitione licet omnes catholici authores sa-
 tis conueniant, tamen neoterici hæretici in-
 credibili arrogantiâ à tota ecclesia receptæ sen-
 tentiæ aduersantur, asserentes, & contendentes
 omnes, Christianos ex æquo esse sacerdo-
 tes, nec esse aliquos gradus ecclesiastici ordi-
 nis in ecclesia. Nec tamen multis aut rationi-
 bus aut testimoniis hoc probare laborant, sed
 suo more, uno, aut altero scripturarû loco in
 suam sententiam détorto, mordicus hæresim
 suam retinent, & factionem propugnant. Sed
 uerba imprudentissimi in primis Lutheri ascri-
 bere satius est, in libro primo de abroganda
 missa priuata, ita dicit, Nos omnes eodẽ quo
 Christus, sacerdotes sacerdotio sumus, qui
 Christiani filii Christi summi sacerdotis su-
 mus: nec ex ullo Scripturæ sanctæ testimonio
 id habetur, q̄ sacerdotes rasi & uncti aliqui in
 nouo testamento dicantur distincti à laicis. &
 paulo post, Stat irrefragabilis sententiâ, sacerdo-
 tes uisibiles, & à laicis diuersos in nouo testa-
 mēto nullos esse, qui autem sunt, sine testimo-
 nio scripturarum & sine uocatione Dei sunt:

hoc

hoc autem quid est aliud, quã ex diabolo esse?
 Et alibi dicit, q̄ puer, & mulier, & qlibet Chri-
 stianus absoluere p̄t à peccatis. adducit illud.
 1. Pe. 2. Vos autẽ genus electũ, regale sacerdo-
 tium, gens sancta, populus acquis. &c. Et eodẽ
 loco, Et ipsi tanquã lapides uiui superædifica-
 mini domus spiritualis, in sacerdotiũ sanctũ.
 Constat autẽ Petrũ loqui generaliter omnib⁹
 fidelibus, & non solis ordinatis in sacerdotes.
 Item Ioh. in Apoc. c. 5. Fecisti nos Deo nostro
 regnũ & sacerdotes. & Apoc. 20. Sed erũt sacer-
 dotes Dei & Christi eius. Quæ omnia uult di-
 cta esse de õnib⁹ Christianis. Itẽ illud. Matth.
 18. Quodcunq; solueritis super terrã, &c. gene-
 ralissimẽ affirmat dictũ esse oĩb⁹ Christianis.
 ¶ Cõtra omnes hæreticos pono cõclusionẽ,
 Nõ omnes Christiani sunt sacerdotes eo mo-
 do, quo sunt sacerdotes ab ecclesia ordinati, id
 est cũ potestate consecrandi eucharistiam, &
 absoluẽdi à peccatis. Vel ponatur sub aliis uer-
 bis sic, Nec omnes Christiani sunt sacerdo-
 tes, nec ões sunt æquales, sed est ordo in eccle-
 sia, & grad⁹ ecclesiasticæ potestatis. Hãc quæ-
 stionẽ totãq; hanc disputationẽ, quã potero
 paucis absoluã. Postquã enim nulla cũ catholi-
 cis nobis cõcertatio est, sed solũ cũ hæreticis,
 nihil operæpretiũ facturũ me puto, si religio-
 sam, & piã prorsus concionem hoc argumẽ-
 to diuti⁹ retinero. Et alioqui clarissimi uiri,

Rom. 4. 12.

1. Corin. 12.

Rofensis episcopus, & Iodocus Clitoveus de hoc capite aduersus Lutherum doctissimè & disertissimè scripserunt, quos scio uobis familiares esse. Probo igitur conclusionem totam simul. Primò Paul. ad Roma. 12. totam ecclesiam quasi quoddam corpus mysticum esse dicit, quòd uariis organis & membris sit compositum. Sicut in uno, inquit, corpore multa sunt membra, omnia autem membra non eundem actum habent, ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra: habentes autem donationes secundum gratiam, quæ data est nobis, differentes, & 1. Cor. 12. Si corpus unum est, & mēbra habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, unum tamen corpus sunt: ita & Christus & corpus nō est unum mēbrum, sed multa. Si dixerit pes, quoniam non sum manus, non sum de corpore, non ideo non est de corpore? si totum corpus oculus, ubi auditus? si totum auditus, ubi odoratus? nunc autem posuit Deus membra unumquodque sicut uoluit. quòd si essent omnia unum membrum, ubi copus? nunc autem multa quidem membra, unum autem corpus. Et in principio illius. c. Diuisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus, & diuisiones ministracionum sunt, idem autem Dominus, & diuisiones operationum sunt, idem uerò Deus, &c. Rogo, & appello

appello religiosas, & pias aures, si omnes in ecclesia æquales sunt, quo modo fecit Deus, ut Paulus dicit uaria membra, manus, pedes, oculos, aures, in corpore ecclesiæ? omnes sumus oculi Lutheri, ubi ergo pedes? aut quomodo erit uerum, quod Paulus in eadem epistola & cap. subiungit, Non potest autem dicere oculus manui, Opera tua non indigeo: aut iterum caput pedibus, Non estis mihi necessarii? Certè si Lutherum audiamus, pedes poterunt dicere capiti, Nō es nobis necessarium. sic enim ipse docet, pedes hoc est plebem, sic non indigere capite, hoc est sacerdote, sed omnes eos esse sacerdotes. Item in eodem loco Paulus, Et quosdam quidem posuit Deus in ecclesia, primò Apostolos, secundò Prophetas, tertio Doctores: & alios item gradus ecclesiæ recenset, ubi omnino uidetur sanctus Apostolus ex instituto uelle elidere arrogantiam eorum, qui omnes in ecclesia æquare uolebant: uel rursus superbiam reprimere aliquorum, qui in altiore gradu constituti, inferiores cōtemnebant: aut certè plebem admonere, ne se eo minus in corpore Christi cōtentos reputarēt, quòd inter gradus ecclesiasticos non censerentur. In eandem sententiam scribit ad Ephes. 4. Et ipse *Ephes. 4.* dedit quosdā quidē Apostolos, alios autē Prophetas, alios uerò Euāgelistas, alios autē Pastores, & Doctores, ad cōsummationē sanctorū,

- in opus ministerii in ædificationem corporis Christi. Iohan. ite Apoc. 21. Ego Iohanes uidi sanctam ciuitatem, nouam, descendente de celo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatam uiro suo. Qua ratione erit ecclesia ciuitas, in qua nulli sint magistratus, nulli moderatores, & nullus ordo ciuium, sed æqualitas, uel cõfusio potius, & turba pro suo cuiusq; arbitrio & libidine agentium? Nec enim est ciuitas, ut Orator ait, quæcunque in unum locum quorumcunque hominum multitudo consistit. Idem Apосто.
- 2. Timoth. 5.* 1. Timot. 5. ut nemini citò manus imponeret:
- 1. Timoth. 4.* certè ut sacerdotem consecraret. Idè 1. Timo. 4. Noli negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cù impositione manuum presbyteri. Et *2. Timoth. 1.* Ut resuscites gratiam, quæ est in te, per impositionem manuum mearum. Titum præterea admonet c. 1. ut constituat per ciuitates presbyteros. In Actibus Apostolorum de Paulo, & eius collegis legitur constituisse per diuersas ecclesias presbyteros. Actuum 20. Paulus ad presbyteros Asiae Miletum accersitos. Vos, inquit, posuit Spiritus sanctus episcopos regere ecclesiam Dei.
- 1. Corin. 3.* Certè ipse Apostolus Paulus 1. ad Corinth. 3. aperte distinguit plebem à sacerdotibus. Dei enim sumus, inquit, adiutores, Dei agricultura estis. Sed uideo uobis ingrati esse orationem hanc sanè, in qua in re nõ dubia utar-
- argumen

argumentis non necessariis: relinquam enim primam hanc conclusionem tanquam certam, non omnes Christianos esse æquales in potestate ecclesiastica. Certè Tertullianus, cuius autoritas, quod ad antiquitates spectat grauissima est, de præscriptionibus hæreticorum execratur, non solum quòd noui hæretici dicunt omnes Christianos esse ex æquo sacerdotes, sed ordinationes tam incertas. Ordinationes (inquit) eorum leues, temerariæ, inconstantes: itaque alius hodie episcopus, cras alius, hodie diaconus, qui cras lector, hodie presbyter, qui cras laicus: nam apud eos laicis sacerdotalia munera iniunguntur.

¶ Sed ex hac quæstione emergere uidetur dubium non contemnendum, An sint aliqui Christiani, quibus conuenire non possit potestas ecclesiastica. Et primò quidem dubitatur de mulieribus, an sint capaces ecclesiastici ordinis, & potestatis. Et quidem uideri possit, quòd sint, ex eo quòd Paul. ad Gala. 3. *Gala. 3.* dicit. quòd non est Iudæus nec Græcus, non est seruus, nec liber, non est masculus, nec fœmina in Christo Iesu. quare nõ uidetur quòd ministrandum Christo in ordine ecclesiastico fœminæ reiici debeant in lege Christi. Item prophetia est (ut uidetur) tantæ dignitatis, sicut potestas ecclesiastica, quæ tamen

tamen mulieribus aliquando communicatur,
ut patet de Deborah, ut patet 4. Regum.

¶ Hoc nō obſtāte pono cōclufionē, Mulieres
3 * nec ſacerdotes eſſe poſſunt, nec aliquem ordi-
nem, aut poteſtatem eccleſiaſticam habere,
quæ quidem ſit de iure diuino. Hanc con-
clufionem uideo placere omnibus auctori-
bus, atque aded, quanquam defendi contra-
rium non abſurdè fortāſſe poſſit, tamen ne
more iureconſultorum nouas conclufiones
afferamus, ex ſententia doctorum probo hanc
conclufionem. Primò, Nam ordines, & po-
teſtates eccleſiaſticæ omnes ordinantur (ut
latè à nobis diſputatum eſt) ad gubernatio-
nem populi, & directionem in finem ſpiritua-
lem, ſed ex ſacris literis hæc non poſſunt con-
uenire mulieri. unde. 1. Corin. 14. Mulieres in
eccleſia taceant, non enim permittitur eis lo-
qui, ſed ſubditas eſſe: ſi quid autem uolunt di-
ſcere, domi uiros ſuos interrogent, turpe
enim eſt mulieri loqui in eccleſia. Et ne quis
putet hoc eſſe Pauli præceptum, & non iure
diuino, adiunxit, Si quis uidetur propheta eſſe
aut ſpiritalis, cognoſcat quæ ſcribo uerbis,
quia Domini ſunt mandata. Et. 1. ad Timo. 2.
Mulier in ſilentio diſcat cum omni ſubiectio-
ne, docere autem mulieri non permitto, nec
dominari in uirum, ſed eſſe in ſilentio. Ita
etiam fuit conſtitutum in concilio Carthagi-
nenſi,

1. Corin. 14.

1. Timot. 2.

nēsi, ut refert 23 dist. c. mulieres. & Ambrosius est in eadē sentētia. ut 33. quæstiōe 5. c. mulieres. Philosophus. i. Ethicorū dicit, corruptionē esse reipu. ut principatus & administratio ad fœminā deueniāt. Itē dominus nullā potestātē legitur cōmisisse mulieri, etiam sanctissimę, simul & sapiētissimę matri, ut patet in cœna, & post resurrectionem. Item nō cōmittitur eis, ut præsint uiris, sed cōtrā, ut sint subiectæ. Vnde Gen. 3. Sub uiri potestate erit. Et *Gen. 3.* quod profectō me plus mouet est, quōd in tam longa annorum serie, in tanta copia optimarum, & sapientissimarum fœminarum, nunquam ecclesia tentauit ad potestatem aut ministeriū ecclesiasticū aliquā assumere. Hoc autem magnū argumētum apud me & in hac, & similibus causis est, q̄ nūquā factū est, cū fuerit magna occasio & copia faciēdi, putem ideo non esse factū, quod fieri nec licuerit nec potuerit. Itaque sic puto nec licere quidem fœminam quocunque diuino ordine sacrare: quod si secus actū sit, nihil omnino agi: sed tamen etiam si hoc uerum sit, dubitari tamen potest, an mulieres, quæ in monasteriis uirginibus præficiuntur, aliquam potestatem ecclesiasticam habeant, saltem iurisdictionis, si ordinis habere non possunt, qualem Abbatissæ usurpant, ferentes leges & præcepta ad formam & mōrem episcoporum. Respondeo,
Nec

Nec de hac quæstione magnam uideo contro-
 uersiam inter theologos. Nam de iure consul-
 tis uideant ipsi quid sentiant. Itaque ex senten-
 tia S. Tho. & meliorum theologorum pono-
 *
 4 cõclusionem, Abbatissæ, & aliæ matres mo-
 nasteriorum, & uirginum nullam habent po-
 testatem spiritualem, nec iurisdictionem spiri-
 tualem. Probat, Quia tota potestas spiritua-
 lis ortum habet à clauibus, mulier autem non
 potest habere clauis, quia sunt propriè sacer-
 dotum: ergo nec iurisdictionem spiritualem. Et
 licet aliqui habeant iurisdictionem spiritua-
 lem, qui non sunt sacerdotes, nec habent cla-
 ues, nullus tamen habet iurisdictionem spiri-
 tualem, qui non sit capax & sacerdotii, & cla-
 uium. Et confirmatur hoc, Nam nõ sunt peio-
 ris conditionis religiosi professi, qui tamen
 nõ sunt clerici quantum ad hoc, quam religio-
 sæ fœminæ: sed religioso non clerico, ut om-
 nes dicunt doctores, non potest committi iu-
 risdictio spiritualis: ergo multo minus fœmi-
 næ cuiusque. Item non potest absolueret: er-
 go nec ligare. Certè non ad eandem spectat
 potestatem. Itè quicunque habet iurisdictionem
 extra forum pœnitentiæ, potest excõmunicare:
 omnis enim iudex habet uim coactiuam: fœ-
 mina hoc non potest: ergo. Itè non habet sciẽ-
 tiam spiritualement, nec ad eam spectat habere: er-
 go non potest iudicare de spiritualibus. Esset
 enim

enim periculosissimū cōmittere salutē spiritua-
lem animarū ei, qui iudicare nō possit quid ex-
pediat, aut noceat animarū incolumitati. Ex
quo sequitur, q̄ tales Abbatissæ nō possunt ali-
quid mādare in forma præcepti, putā in uirtu-
te Spiritus sancti, & sanctæ obedientiæ, & sub
præcepto: nec si faciat, tenet factum, ita quòd
obliget tanquā præceptum episcopi, aut Abba-
tis, aut Prioris. Esset enim absurdū cōmittere
huiusmodi potestatem, quę magnam eruditio-
nem exigit, ad discernendum quæ materia sit
digna tali censura, uel qualis sit huiusmodi o-
bligatio, imò nec intelligere posset an quis
transgressus esset huiusmodi præceptum.

¶ Et si quærat quis fortasse, an non monachæ
tenentur obedire Abbatissæ? Dico q̄ tenentur
primò, quia tenentur seruare regulam suā, ubi
continetur obedientia Abbatissæ. Secūdo di-
co, quòd tenentur præceptis eius ad modum,
quo filia, uel filii tenentur obedire patri: pec-
cant enim trāsgressores præceptorū patris, nec
tamē pater habet iurisdictionē spiritualem: &
tandem tenentur obedire Abbatissæ, sicut te-
nent ad alia statuta suæ regulæ, ubi nō est spiri-
tualis p̄ceptio. Vel dico, q̄ absolutè nolle obe-
dire Abbatissæ, est mortale: sed Abbatissa non
pōt facere noua præcepta. Hæc autē oīa dicta
sunt ratione iuris positiui, non diuini: quāuis
enim mulier iure diuino nō possit habere, uel
ordi

ordinem, uel dignitatem spiritualement, & iurisdictionem, posset tamen habere potestatem aliquam iurisdictionis spiritualis, sicut & laici possent, nisi iura prohiberent: iura autem non plus concedunt in hac parte Abbatissę, quàm laicis.

¶ Ultima conclusio circa hęc materiam, Nullus * alius de numero Christianorum, præter scēminas, excluditur diuino iure à potestate ecclesiastica, siue ordinis, siue iurisdictionis. Vnde dico cum doctoribus, quòd etiam puer potest fieri sacerdos, & amentes, & in uniuersim omnes Christiani. Et differentiam assignant doctores, quia illi peruenire possunt ad statum, ubi possint commodè exercere potestatem. est enim impedimentum contingens, secus in scēminis. Doctores tamen excludunt pueros à consecratione episcopali iure diuino, ita, ut si puer consecratur in episcopum, consecratio non teneat, sed certè nõ adeò graui ratione permoti. Atque adeò si concedimus posse in sacerdotem consecrari, non satis uideo quid obstet, quomin⁹ & episcopus possit ordinari, sed in medium hoc relinqui potest, nec quicquã habeo certi asserere.

¶ Diximus hactenus, in quibus nõ sit, aut esse nõ possit ecclesiastica potestas. Restat ut iã dicamus in quib⁹ inueniat huiusmodi potestas. Et ut ad originẽ suã totã rẽ reuocemus, sit pri
ma

ma cōclusio Tota potestas ecclesiastica et ordi-
 nis & iurisdictionis fuit in Petro Apostolo.
 Hæc cōclusio nota est ex Euāgelio Mat. 16. *Matth. 16.*
 Tibi dabo claves regni cælorū, & super hanc petrā
 ædificabo ecclesiam meam. Et Iohan. ultimo, *Iohā. ultimo*
 Pisce oves meas. In omnibus Apostolis fuit
 potestas ecclesiastica ordinis, & iurisdictionis.
 Hæc etiam nota est. Dicitur enim omni-
 bus simul, Hoc facite in meam commemora-
 tionē: et Quorū remiseritis peccata, & Quod-
 cūque solueritis, &c. Luc. 22. Mat. 18. Ioh. 20. *Luc. 22.*
 Sed est circa quæstionem hanc primū dubiū, *Mat. 18.*
 * An omnes Apostoli habuerint potestatem im- *Iohan. 20.*
 mediatē à Christo, an solus Petrus à Christo,
 & alii à Petro. Et de potestate quidem ordi-
 nis, de qua minus dubitādum uidebatur, non
 omnino uidetur esse certum. Nam & Iacobus
 ordinatus fuit episcopus Hirosolimitanus
 post ascensionem Domini à Petro, Iacobo, &
 Iohanne, ut habetur in c. porrò. d. 66. & Pau-
 lus, ac Barnabas ordinati etiam ab aliis fuerūt
 legitur enim. Actuum. 13. Segregate mihi Pau-
 lum & Barnabam. Et subiungitur, Imponen-
 tes illis manus, dimiserunt. ubi glo. in modum
 ordinatorum. & tamen non est dubitandum,
 quin Paulus tantam potestatem acceperit à
 Christo, quantam alii Apostoli acceperunt.
 Non enim certum uidetur, quòd omnes Apo-
 stoli habuerint totam potestatem ordinis à
 k Christo,

Actuum. 13.

Christo, quanquã de hac potestate satis doctores conueniunt. Sed de potestate iurisdictionis bona pars Christianorũ, & quidẽ grauissimorũ, contendunt, solum Petrũ habuisse à Christo eã potestatem, ceteros autẽ omnes à Petro. Quod probant primò magnorũ quidẽ uirorũ authoritate, ut Anacleti, Cypriani, Aug. Leonis, Alex. Quorũ ego uerba recitare superfedeo, eo q̃ re uera non significat id, quod auctores huius sententiã uolunt. Si quis cupit uidere, legat apud cardinalẽ Turrẽ Crematã libro. 2. c. 54. sed eorũ sanctorũ testimonia eò tẽdunt, ut asseueret solum omnẽ authoritatẽ post Petrũ, à Petro habuisse originẽ, ab eoque pendere, ipsũque Petrũ principẽ fuisse tum aliorum Apostolorũ, tum autẽ totius ecclesiã Christi: quod tantũ abest ut nos negemus, ut pro intolerando errore contrariã sententiã habeamus. Sed si testimoniis nõ efficiunt quod uolunt, rationibus hoc euincere conantur. Et prima ratio eorũ est, Nã Apostoli nõ habuerunt subditos ab ipso Christo: ergo nec iurisdictionẽ, quã nisi in subditos esse nõ potest. Antecedẽs probatur, Quia uel oes homines, uel certos. Non secundũ: quia uoluntariẽ diceremus hos potius quã illos, cum in Euãgelio nõ habeatur: nec oes dedisse uidetur. fuisent enim multi Pastores, & ex æquo habẽtes plenitudinẽ potestatis in ecclesia, qđ in omni principatu uitiosum est,

est. Multitudo enim principū est pernitiōsa, ut Aristo. etiā dicit. 12. Metaphy. & Omne regnū diuisum desolabitur Præterea nō esset unum ouile, & unus pastor gregis Christi, si essent multi pastores ex e quo. Præterea nō uideēt quo modo Petrus fuisset princeps & caput supra alios Apostolos, si alii similē cū Petro à Christo potestaté accepissent.

¶ Verū q̄a in cōtrariū uideēt stare Euangeliū, pono talē conclusiōē, Omnē* potestaté, quā Apostoli habuerūt, receperūt imediatē à Christo. Probat̄ primò, Omnib* dictū est Mat. 18. Quæcūq; solueritis sup terrā, &c. Itē omnib*, Hoc facite in meā cōmemoratiōē. Itē, Quorū remiseritis peccata, Ioh. 20. & Mat. ultimo. Eūtes ī mūdū uniuersum, prædicate Euāgeliū omni creaturæ. & Io. 20. Sicut misit me Pater et ego mitto uos. Itē Christus fecit eos omnes Apostolos, ut patet Matt. 10. & Mar. 3. & Luc. 6. & 1. Cor. 12. & ad Eph. 4. sed ad officiū Apostolatus spectat potestas ordinis & iurisdictiōnis: ergo utrāque habuerūt Apostoli à Christo. Vnde est cōsiderādū, q̄ tria spectant ad dignitatē Apostolatus. Primū, authoritas gubernādi populum fidelem: secūndum, facultas docendi: tertiū, potestas miraculorū. Hęc ostēditur primò, Luc. 9. scribitur, q̄ cōuocatis Iesus duodecim Apostolis, dedit eis potestaté super oīa dæmonia, & ut languores curarēt, & misit

Aristo.

Matth. 18.

Iohan. 20.
Matth. ultimo.
Iohan. 20.Matt. 10.
Mar. 3.
Luc. 6.
1. Cor. 12.
Ephes. 4.

Luc. 9.

eos prædicare regnum Dei, & sanare infirmos.
Matth.ulti- Matt. quoque ultimo. Dominus dixit eis, Eū-
mo. tes in mundum uniuersum, docete omnes gē-
 tes, baptizantes, & docentes seruare omnia,
 quæ mandauit uobis. In prima quoque epistola
1. Corin. 12. ad Cor. c. 12. Ipse posuit quidē Apostolos. glo.
 dicit, omnium ordinatores, & iudices. Itaque
 si Christus eos Apostolos fecit, nec Apostoli
 esse poterant sine potestate ordinis & iurisdic-
 tionis: ergo utraque à Christo acceperunt.
 Item non uidentur minorem potestatem alii
 Apostoli recepisse à Christo, quàm Paulus: sed
 Paulus omnem potestatem, quā habuit habuit à
 Christo, ipse enim dicit ad *Gala. 1.* quòd non
 ab homine, nec per hominem habuit, potesta-
 tem. Et ad *Gala. 2.* disertè dicit se nihil accepisse
 ab aliis Apostolis, & nominatim à Petro. Qui
 uidebatur inquit, aliquid esse, nihil mihi con-
 tulerunt. qui enim operatus est Petro in apo-
 stolatu circuncisionis, operatus est & mihi
 inter Gētes. Pro certo ergo mihi uidetur pro-
 nuntiandum, & tenendum, Apostolos omnes
 accepisse utranque potestatem à Christo:
 10 ¶ Sed superest dubium, An^{*} æqualem accepe-
 rint cū Petro: nā hæc etiā quæstio in utranque
 partem habet assertores. Sed quia ad maiora fe-
 stinanti nō uacat utriusque partis fundamenta
 tradere, pro sententiā, quā ueriorē puto, pono
 cōclusionē, Quòd Apostoli omnes habuerūt
 æqualem

æqualē potestatem cum Petro. Quam sic intel-
 ligo, quòd quilibet Apostolorū habuit pote-
 statē ecclesiasticam in toto orbe, & ad omnes
 actus ad quos Petrus habuit. Hęc probatur pri-
 mò quo ad primā partem ex loco iam citato
 Matth. ultimo. Euntes in mundū uniuersum,
 &c. & sine exceptione, Quæcūque solueritis,
 &c. Et quorū remiseritis peccata, &c. & Iohā.
 20. Sicut misit me Pater, &c. Christus autē mis-
 sus fuerat in totum orbem: ergo & in totū or-
 bem ipse misit Apostolos. Secunda uerò pars,
 quòd ad omnes actus, hoc uidetur posse pro-
 bari ex eo, q̄ (ut dictum est) autoritas guber-
 nādi est de ratione apostolatus: & nō uidetur
 quòd sit limitata, quia nulla ratione diceretur
 quòd extēdat se ad certos actus, & nō ad alios
 sed potius probatur ex gestis Apostolorū ipso-
 rum, qui ubique terrarū cōstituebāt ecclesias,
 & episcopos, & leges ferebant pro potestate:
 nec apparet quid Petrus posset, quod non &
 alii. Et Paul⁹ ad Gala. 1. & 2. satis defendit se pa-
 rem potestatem cum Petro habere. Hęc est *Gala. 1.*
 apertē sententia Cypriani in epistola de uni- *Cypria.*
 tate ecclesiæ ad Nouatianū. & habetur. 24. q. 1.
 Ego dico tibi hoc, Vtique erant cæteri Apo-
 stoli, quod Petrus, pari consortio præditi, &
 honoris, & potestatis. Nec audienda est glo.
 dicens hoc debere intelligi in ordine & digni-
 tate consecrationis, non in potestatis plenitu-
 dine:

dine: ut patere potest ipsam epistolam diui Cypriani legenti.

¶ Et ne quisquā suspicetur me uelle quicquā derogare de dignitate, aut prerogatiua, aut primatu Petri, quē non solum cū catholica ecclesia cōfitemur, sed etiā pro uirili defendimus: II pono aliā cōclusionē, Petrus* inter oēs Apostolos fuit autoritate & potestate primus, & princeps cū summa supra totā ecclesiā potestate. De hac cōclusionē à doctissimis uiris non iusti solū, sed p̄gādes libri cōfecti sunt, et editi, atque adeò ego breui me hoc loco nūc expediā, paucis modo contētus Euāgelij testimoniis. Primus locus est Mat. 10. Duodecim autē Apostolorū nomina sunt hęc. Primus Simō, q̄ dicitur Petrus. Et Luc. 6. uocat Dominus discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominauit, Simonē, quē cognominauit Petrū, & Andream fratrē eius, &c. Et eodē ordine nominātur & numerant à Marc. c. 3. & tamē nulla ratione Petr⁹ potuit dici primus nisi dignitate apostolatus: nā ordine quidē uocatiōis, prim⁹ fuit Andreas frater Petri, ut patet ex primo. c. Ioh. in dō Andreas iam uocatus à Christo, ut refert Ioh. inuenit Simonē fratrē suū, & dixit ei, Inuenimus Mesiā: & adduxit eum ad Iesum. Est præterea insigne testimoniū, & omnino nō refractario & obstinato intellectui apertissimū, Mat. 16. ubi ad que
stionem

Mat. 10.

Luc. 6.

Ioh. 1.

Mat. 16.

stionē Domini musantib⁹ & cūctantibus aliis
 discipulis, respōdet Petrus, Tu es Christ⁹ fili⁹
 Dei uiui. Cui Domin⁹, Beatus es Simō Bario
 na, quia caro & sanguis nō, &c. sed Pater me⁹,
 &c. & ego dico tibi q tu es Petr⁹, & sup hāc
 petrā ædificabo ecclesiā meā, & tibi dabo cla-
 ues regni cælorū. Certē uel cæco notū esse po-
 test pro tam præclara confessione aliquid pro-
 missum Petro præ cæteris Apostolis. Itē, Ego
 orabo pro te, & tu aliquādo conuersus, cōfir-
 ma fratres, &c. Luc. 22. Nec obscurior locus
 est ille Ioh. ultimo ubi cūm bis Dominus ro-
 gasset Petrū, an se diligeret plus aliis Aposto-
 lis, illo respōdente se quidem amare, subiun-
 xit bis, Pasce oues meas, pasce agnos meos.
 Prorsus est hominis præposterū, & peruersē
 alioqui apertū testimoniū interpretantis, ne-
 gare Christū eo loco uoluisse Petro pro maio-
 ri erga se amore maiorem etiam auctoritatem
 præstare. atque uel ex his duobus locis liqui-
 dō cōstat Petro integrā auctoritatē in ecclesia
 cōmissā. Cui enim data est, si Petro est nega-
 ta? Licet etiā, ut dictū est, alij Apostoli habue-
 rint æqualē potestātē cum Petro ad sensum su-
 præpositū, tamē potestas Petri erat eminētior.
 Primò, quia potestas Petri fuit ordinaria,
 Apostolorum autem extra ordinaria. Secūda
 quē sequitur ex hac, Potestas Petri erat per-
 seueratura in ecclesia, non autem aliorum.

Luc. 22.

Iohan. 11
mo.I. m. u. n. B. A.
I. m. u. n. B. A.

I. m. u. n. B. A.

Tertiò, aliorum potestas nec supra Petrũ, nec supra se inuicem, Petri autẽ supra omnes alios.

Quartò, aliorum potestas subordinata Petri authoritati. præualuisset enim authoritas Petri contra authoritatem aliorum.

¶ Sed ut aliquãdo illum locum, Pasce agnosceos, absoluã (nã difficilior alius restat) sit in

¹² hoc argumẽto hæc ultima cõclusio, Præter* factos Apostolos nullus alius à Christo potestatem ecclesiasticã aliquã uidet accepisse. et probatur etiã, quia in omnib⁹ locis, ubi data est potestas, nõ erãt discipuli. Hęc probat, Nã si quis quã alius accepisset: maximè fuissent ex numero septuaginta duorũ discipulorũ: sed illi non uidetur accepisse ergo: de nullo est uerisimile

q̃ acceperit. De septuaginta duobus autẽ probat. Nã Ioseph, qui cognominatus est Barnabas, erat unus ex discipulis, ut patet Act. 1. & tamẽ Actuũ. 9. dicitur post ascensionẽ Domini q̃ erat Leuites. Nõ est autẽ credendũ, si Christus potestatem aliquã ecclesiasticã dedisset ei, q̃ fecisset solũ Leuitam, quia Dei perfecta sunt opera. & Philippus, qui prædicauit Samaritanis, Actuũ. 8. & baptizauit eunuchũ Cãdakis

reginæ, nõ fuit Philippus Apostolus, ut multi putãt, nec sine causa, q̃ ad baptismũ ipsius, Samaritani nõ recepissent Spiritũ sanctũ: sed dicunt esse Philippũ unũ ex septem diaconis, de quo Act. 6. & 21. Hic igit̃ Philippus nõ uidetur

dubi

Actuum. 1.

Actuum. 9.

Actuum. 8.

dubitandū quinesset de numero septuaginta duorū cū post Apostolos nō temere legat̄ alius præstātor prædicator, aut minister Euangelii, ad quod opus delecti fuerūt discipuli, & tamē nō erat presbyter, sed tātū diacon⁹. Imo septuaginta illi diaconi, qui Act. 6. electi fuerunt ad ministrandum mensis, creduntur fuisse de numero discipulorū. nō enim ex neophytis fuissent assumpti ad tale ministerium, & tamē nō erant presbyteri, ut pro certo constat: imò reuera nullam habēt spiritualement potestatem. Ergo septuaginta duo Discipuli, nec fuerūt à Christo ordinati, nec habuerunt potestatem aliquam ecclesiasticam, quæ sine ordine non est. Restat ergo cōclusio uera, q̄ præter Apostolos nullus alius accepit à Christo potestatem ecclesiasticam: atque ita habemus primam originem potestatis ecclesiasticæ. fuerunt enim & primi & soli, qui à Christo domino & redemptore nostro hanc potestatem acceperunt duodecim Apostoli.

Actuum. 9.

¶ Superest nunc tractare, qua ratione hæc potestas deriuata est usque ad nos, & perseuerat in ecclesia, et sic erit absolutū totū negotiū, qđ suscepim⁹ de subiecto potestatis ecclesiasticæ.

Sit ergo de hac quæstione prima propositio,

1) Potestas ecclesiastica nō solū fuit in Apostolis: sed etiā in aliis. hæc est nota ex scripturis.

Nam Paulus cōstituit episcopum Titū, & Ti-

k 5 motheum

motheū, ut patet. 1. Timo. 4. & 2. ad eundē. 1. & ad Tit. 1. & ad Eph. idē Apostolus dat p̄cepta & rationē instituendi, & creādi presbyteros. 1. Timo. 3. & ad Titum. 1. & Act. 20. Paulus loquit̄ ad presbyteros Asiae. & Io. in Apoc. meminuit episcopi Laodiceae. ergo pr̄ter Apostolos aliqui alii habuerūt potestātē ecclesiasticā.

14 ¶ Secunda propositio, Defunctis* Apostolis Christi, perseverauit in ecclesia omnis potestas ordinis & iurisdictionis, quae prius erat in Apostolis. Probat̄ur, Gradus potestatis ecclesiae sunt instituti à Christo non solum pro tempore Apostolorū, sed in totū tempus, quo perseveratura erat in ecclesia: ergo perseverauerunt in ecclesia post decessum Apostolorum.

Ephē. 4. Antecedens patet ad Ephēsi. 4. Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, alios autē Pastores, & Doctores ad consummationē Sanctorum, in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in uirū perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis

15 Christi. Ex quo loco patet, q̄* gradus ecclesiae sunt perseveraturi in ecclesia usque ad ultimū iudiciū, & resurrectionē mortuorum. Item ut Pau. dicit ad Heb. 7. Trāslato sacerdotio, necesse est ut legis translatio fiat. Ergo amisso sacerdotio, etiā necesse est ut lex amittat̄. ergo si in ecclesia nō esset sacerdos, ū institutū à X̄po,

nec

nec etiã esset lex Christi. lex aut̃ Christi est æterna, est enim testamētū eius æternū, ut Pau. ait ad Heb. 12. & Baruch. 2. Statuã eis testamētum alterū sempiternū. Et in eodē. c. 4. uocat legē Christi legē sempiternā. ergo necesse est ut perseveret sacerdotiū à Christo institutum. In sacerdotio autē omnis spiritualis potestas intelligit̃, & includit̃. Itē nō esset Christus sacerdos in æternū, ut Propheta & Paulus appellat, si eius sacerdotiū cadere & perire debuisset: nō enim est Christus sacerdos nisi in ecclesia. Itē est præceptū in ecclesia, de sumptione eucharistiæ, ut patet Ioh. 6. Nisi māducaueritis carnē, &c. Sed sine sacerdotio eucharistiæ cōsecratio fieri nō pōt: ergo. Itē, saltem cōstat Apostolos reliquisse episcopos, & presbyteros, ut de Paulo non semel scriptum est: & potestas illorum non expirauit Apostolis defunctis: ergo potestas in ecclesia fuit etiam defunctis Apostolis, potestas (inquam) ecclesiastica.

Baruch. 2.

Ioh. 6.

16

¶ Tertia propositio, Tota potestas ordinis in ecclesia deriuata est, & pēdet imediate ab episcopis. Volo dicere, quòd sicut Apostoli, & illi soli habuerūt iure diuino ordinare, & cōsecrare presbyteros, & alios inferiores ministros, ita omnes, & soli episcopi hoc habēt etiã iure diuino. Et q̃ episcopi habeant hęc potestates, patet. 1. Timo. 5. Man⁹ citò nemini iposueris. qd̃

1. Timo.

non

nes

nes sancti docent. Et c. 5. instituit Timotheū, quales presbyteros eligere debeat. Oportet inquit episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris uirum, &c. quòd de presbytero intelligendum patet, ex eo quòd statim subiicit quales oporteat esse diaconos. & ad Titum. 1. Huius rei gratia reliqui te Cretæ, ut cõstituas per ciuitates presbyteros si quis sine crimine est. Nec de hoc inter catholicos est dubitatio episcopos hanc habere potestatem. Et quod soli episcopi habeant, uidetur, quod nunquam legimus ordinationes factas nisi ab Apostolis, uel ab episcopis aliis. Vnde etiam Actuum 14. de Paulo & Barnaba legit, quod cõstitutis Lystræ, & Iconio, & Antiochiæ per singulas ecclesias presbyteris, decesserunt. Et Dionisius Apostolorum discipulus, & Synchroni libro de ecclesiastica hierarchia, ubi formam ecclesiasticam ab Apostolis traditam disertè, & copiosè tractat, solis Pontificibus ordinationem ministrorum tribuit, imò nec oleum sanctum, quo sacratum presbyteri, ab alio, quam à Pontifice docet confici posse. Item potestas ordinis est iuris diuini: ergo non est usurpanda nisi ab eis, quibus constat iure diuino commissum, tales sunt soli episcopi: ergo &c. Item consuetudo uniuersalis ecclesiæ semper tenuit, ut soli episcopi ordinationes faciant: & est, ut supra dixi, grauissimum argumentum, quòd nunquam factum est, ideo

non

non esse, quia non licuerit, aut certè non potuerit. Itaque impium, & hereticum est credere, quod noui heretici putant, sacerdotem uel plebis electione, uel quacumque alia ratione, quam episcopi consecratione constitui posse. Verum est, quod qui teneret episcopum à presbytero non differre consecrationem, sed sola potestate, & iurisdictione, consequenter necessario haberet concedere quilibet presbyterum posse etiam presbyteros consecrare: nam potestas iurisdictionis non facit potestatem consecrandi. Sed quia illam sententiam existimo falsam, ut suo loco patebit, per se uero in conclusione posita, quod omnibus, & solis episcopis conuenit ordinatio ministrorum. Nec nunc disputo, an ex privilegio summorum Pontificum Abbates aliqui habeant conferre aliquos ordines, uel minores uel etiam maiores. si enim aliqui ordines non sunt iuris diuini, ut certò constat de minoribus, non est dubitandum quin collatio illorum committi possit non episcopo. Si uerò maiores omnes iuris diuini sunt, quod in praesentia non puto, profectò uidetur nec committi etiam posse nisi episcopis, qui soli iure diuino habent: quam non est eadem ratio de presbyteratu, & diaconatu, ut fateor, sed hoc omnino uideprobabilibus, quod nec etiam diaconi ordinari possent nisi ab episcopis, siquidem iuris diuini ille ordo est.

¶ Quar

17 ¶ Quarta ppositio, Defuncto* Petro princi-
 pe Apostolorū, aliq; successit Petro cū simili
 S. Tho. autoritate, & potestate iurisdiciōis in totū
 orbem. Probatur à sancto Tho. 4. cōtra Gent.
 c. 76. Christus sic instituit ecclesiam, ut esset
 Esā. 9. usque in seculum duratura. Vnde Esā. 9. Super
 solium David, & super regnum eius sedebit, ut
 cōfirmet illud, & corroboret in iudicio & iu-
 stitia à modo, & usq; in sempiternū. Sed Chri-
 stus edificauit ecclesiam super Petrum, ut ipse
 dicit Mat. 16. ergo opus fuit, ut eo medio sub-
 lato, alius loco ipsius subrogaretur. Itē in uete-
 ri lege à Deo instituta semper fuit unus sum-
 mus Sacerdos. Patet Deutero. 17. & aliis locis.
 Hoc est quod Augusti. 24. quæstio. 1. c. quod-
 cunque. dicit, quod cum Petrus accepit cla-
 ues, accepit non tanquam priuatus, sed nomi-
 ne ecclesiæ: hoc est, data est ei potestas, quæ
 esset duratura in ecclesia, in cuius ædificatio-
 nem Christus dedit. Vnde sicut Adam quæ-
 dam dona habuit personalia, que in poste-
 ros transfundere non potuit, ut plenu-
 dinem omnium scientiarum, quædam au-
 tem communia statui innocentix, ut iusti-
 tiam, gratiam, immortalitatem: sic & Pe-
 trus priuata dona habuit, quædam in qui-
 bus successorem non habuit (nec enim erat
 necesse) ut gratiam miraculorum, donum
 linguarum: quædam uerò accepit, in poste-
 ros

ros translaturus, ut potestatem clauium, quã non sibi, sed ecclesiæ accepit. Item ille ordo, à principio constitutus à Christo in ecclesia, ut scilicet esset unum caput, & unus princeps super omnia in tota ecclesia, erat cõueniētissimus ad administrationē ecclesię. Quod cõstat non solũ factõ ipso Christi, cuius est summa sapientia, & prouidentia, sed etiã cõsentu, etiã meliorum Philosophorum, qui Monarchiam aliis principatibus præferunt, ut cõstat ex Aristot. in Politicorum, & Ethicorũ libris, & Metaphysicorum. Sed Christus nõ minus diligit nunc ecclesiã suã, quã tunc diligebat, cũ etiam promisit se nobis ad futurũ usque ad consummationē seculi, *Matth. ultimo.* ergo nullo modo est uerisimile, q̃ uoluerit, de functo Petro, mutare rationem, & formã administrationis ab ipso Petro institutam, ut scilicet esset unus princeps totius potestatis ecclesiasticæ. Nec enim Petrus principatum in suum commodũ acceperat, sed in utilitatem, & ædificationem ecclesiæ. Et re uera nõ minus perniciosus fuit error negãtium perseverare in ecclesia unum Pontificem, cui omnes Christiani subesse teneantur, quã eorũ, qui omnes Christianos æquales uolunt esse. hic enim maiorem orbis Christiani partē primò in schismata deduxit, deinde ab ecclesia alienauit, postremò in impientissimam Mahumeti perfidiam impulit.

Certè

Certè qui beato Petro principatum non negant, nulla ratione se tueri possunt, quin unū etiam nunc summum Monarcham in ecclesia concedant. In hanc sententiam sunt aperta testimonia Ignatii, Cyrilli, Chrysof. & aliorum doctorum Græcorum, imò & Conciliorum in ipsa Græcia celebratorū. Nā de Latinis authoribus & Synodis ne dubitandum quidem est: quin omnes in unam hanc sententiā cōspirauerint Sed esto ut ita sit, sicut certò est, ut in ecclesia semper sit unus successor Petri cū pari etiā dignitate, & autoritate. Superest inquirendū, qua uia, qua ratione ea dignitas, & potestas Petri, deriuari, & perueniri possit ad alium. Nec enim ex morte Petri ad unum aliquem certum suprema illa potestas attinebit.

¶ Sit pro hac quæstione in ordine quinta
 13 propositio, Petro* mortuo, ecclesia habet potestatem subrogandi, & instituendi alium loco illius, etiam si Petrus nihil de hoc prius cōstituisset. Hęc probatur. Licet enim ecclesia (ut in relectione priori declaratū à nobis est) nō posset potestatem spiritualem constituere, nec (ut ita dicam) formaliter in se habet, ut suprā explicauimus: tamen semel constituta à Christo potestate, non uidetur, quòd ecclesia sit peioris cōditionis ad eligēdum sibi principem, quàm ciuilis respublica, quæ quocunque casu, deficiente principe, potest sibi alium constituere.

stitueret. Item, ut dictum est, hæc potestas oportebat ut perseveraret in ecclesia, sed defuncto Petro, & nihil de successore providente, nec statuente, ut contingere poterat, non restabat aliud mediū, nisi per electionem ecclesiæ. Ergo ecclesia poterat alium eligere. Et confirmatur, Quia nunc etiam si aut bellū, aut pestilentia, aut alia calamitas, aut casus absumeret Cardinales omnes, non videtur dubitandum quin ecclesia posset providere sibi de summo Pótifice: aliàs uacaret perpetuò illa sedes, quæ tamé perpetuò debet durare. Item illa potestas est communis, & spectat ad totam ecclesiã. ergo à tota ecclesia debet provideri, & nõ ab aliqua peculiari ecclesia, uel certo ordine, aut genere hominum: imò negligentibus Cardinalibus, aut perniciosè dissidētibus, ecclesia posset sibi providere.

19. ¶ Sed an ab omnibus Christianis? Respódeo, & sit sexta propositio, Electio * summi Pontificis in tali casu spectaret ad solum clerū, & nullo modo ad populum. Probatur, Quia administratio rerum spiritualiū nullo modo spectat ad laicos, ut aliàs à nobis probatum est: sed institutio summi Pontificis maximè spectat ad gubernationem, & administrationem rerum spiritualium: ergo nullo modo spectat ad laicos. Item electio presbyterorum, aut episcoporum non spectat ad plebem, ut suprà latè
 l probatum

probatum est. ergo multominus electio summi Sacerdotis. Item populus non potest iudicare merita & qualitates requisitas ad dignitatem summi Pótificis, nec examinare, & discernere inter dignū, & indignū: ergo electio, uel institutio non spectat ad plebem. Eset enim absurdum, ut prouidentia Sacerdotii commissa esset illis, qui nisi fortè & casu non possent rectè prouidere. Item, Quia talis electio esset prorsus impossibilis, cum esset impossibile ut totus populus conueniret ad eligendum, nec postquam conuenissent, possent, ut maior pars unum & eundem optaret.

20 ¶ Septima propositio, Imò, * non uidetur etiã talis electio spectare ad totum clerum: quia licet ad omnes clericos spectet administratio spiritualium, tamen non omnia spectant ad omnes, sed citra episcopos omnes habent certa & limitata ministeria, extra quæ non extendit se eorum officium, ut diaconi ministrant presbyteris: presbyteri autem ministrant sacramenta: nec ea quæ sunt authoritate, spectant ad officium eorum, & eadè ratione uix conuenire posset clerus totius orbis ad talem electionem.

21 ¶ Vnde sit octaua propositio, In * quocun-
que

que casu uacaret sedes apostolica, manendo in solo iure diuino, electio spectaret ad omnes episcopos Christianitatis. Probatur, Quia ipsi sunt pastores gregis, & curatores, & tutores, & tota administratio ecclesiastica citra summum Pontificem spectat ad eos, & omnia possunt per se, quæ inferiores omnes possunt. Dico enim quòd quomodocunque, siue instituto, siue casu omnes episcopi Christiani conuenirent, in tali casu episcopi possent eligere unum summum Pontificem tantæ authoritatis, sicut fuit beatus Petrus, etiam reclamantibus omnibus uel maiori parte laicorum, aut etiam clericorum.

22 ¶ Sed quia hæc forma esset etiam uehementer difficilis, ac penè impossibilis: sit nona propositio, Beatus * Petrus, uel solus, uel cum aliis Apostolis potuit constituere formam, & rationem, qua post obitum eligeretur ei successor. Probatur breuiter & clarè, quia habebat plenitudinem potestatis & administrationis ad ferendas leges conueniètes ecclesiæ, sed hæc erat una lex etiã necessaria ad gubernatione ecclesiæ de electiõe summi Põtificis: ergo potuit eam cõdere. Secundò pbat, Tota ecclesia posset hãc legẽ facere, imò facta est in Cõciliis: ergo Petr^o potuit, quia aliàs nõ habuisset

habuisset summam potestatem. Et confirmatur, Quia omnis alia forma eligendi, seclusa lege lata à Petro erat uel impossibilis, si à tota ecclesia, uel à toto clero: uel saltem magna occasio schismatum, si per omnes episcopos deberet fieri. ergo omnino hoc expediebat, ut lege daretur certa uia & ratio eligendi. Verum circa has propositiones oritur dubium. nam Episcopus Romanus est summus Pontifex. ergo dato q̄ Petrus decessisset, sufficiebat Romanus clerus ad eligendum Episcopum Romanum, & per consequens summum Pontificem. Et augetur dubiū. Nam (ut ex historia habetur) aliquando uel clerus Romanus, uel populus summum Sacerdotem eligebāt. Respon- deo primò, An Episcopus Romanus sit iure diuino summus Sacerdos, inferiùs (si uacauerit) disputaturus sum. Secundò dico, quòd si clerus, aut populus Romanus aliquando hoc iuris habuit, ut eligeret summum Pontificem, hoc fuit certè, uel lege de hoc lata, uel consuetudine recepta, & nō iure diuino. Nam etiam eligere Romano clero, si Episcopi Christiani ratam habebant electionem, hoc satis esse potuit, ut illa forma electionis per aliquam ætatē seruaretur.

²³ ¶ Decima propositio, Beatus* Petrus potuit eligere sibi & designare successorem, qui defuncto Petro, sine alia electione esset summus

mus Pontifex. Hæc propositio non recipitur à theologis recentioribus, quòd sint pontificiæ dignitati aliquanto infestiores quàm dece-
ret alioqui pios, et Christianos scriptores. Sed probatur primò ex factò Petri, qui (si fides habenda est uera narrâtibus) Clemêtem uiuens ipse uiuêtem in pontificem nominauit, ut habetur. 8. q. 1. c. si Petrus. ex autoritate Iohan. scilicet tertii qui fuit temporibus Iustiniani. Item probatur manifesto & inuictò argumen-
to, Nam, ut probatum suprâ est, poterat ferre legem de electione successoris: sed potuisset ferre legem, ut uiuens Pontifex eligeret succes-
sorem, imò illa lex uidetur futura conuenientissima ad tollenda schismata, & ambitiones. Sicut apud Romanos durâte adhuc magistra-
tu Consulium designabantur futuri Consules, quare non ita potuit fieri de summo Pontifice? Item potuit ferre legem, ut Episcopus uiuens nominaret sibi successorem, quare nõ potuit de summo Pontifice? Sequitur conse-
quenter, quòd tantundem potuit facere quilibet successor Petri. Patet, quia habuit eãdem potestatem.

24 ¶ Undecima propositio, Ratio* eligendi sum-
mum Pontificem, quæ nunc seruatur in eccle-
sia, non est de iure diuino. Hæc nota est ex
præcedentibus, quia exclusa humana lege, spe-
ctat ad Episcopos. Item, Nusquam inuenitur.

in toto iure diuino. Itē, Petri successores potuerunt eā mutare, ut dictū est. Itē, nō semper hoc modo fuit facta. Et ultimo, quia ordo Cardinaliū, qui nunc sunt electores, nō est iure diuino.

25 ¶ Ultima propositio, Ratio* eligēdi summum Pontificē, est ex constitutione & autoritate ecclesiæ aut summorū Pontificum, quæ eadē est, & eadē autoritate mutari posset. Hæc est ratio & origo qua autoritas & dignitas beati Petri ad nos usque perseverauerit, & duratura est in finē seculi.

26 ¶ Superest ut agamus de successoribus aliorū Apostolorū. de quo sit prima propositio, Nemo* successit aliis Apostolis cū æquali potestate & autoritate iurisdictionis: hoc est, ut in toto orbe haberet plenitudinē potestatis, sicut quilibet Apostolorū habuisset, ut supra ostēsum est. Hæc probat primò ipso facto. De nullo enim legim⁹, q̄ se gesserit pro episcopo uniuersalis ecclesiæ, præter Romanum Pontificē, sed proximi quique Apostolorū, uel Hierosolymitanus, uel Antiochenus, uel alterius urbis episcopus dictus est. Secundò, Quia illa potestas uniuersalis in aliis Apostolis fuit extraordinaria, & personalis, ut dictū est (& sic nō potuerunt eā successoribus relinquere) & sola potestas Petri erat ordinaria, & in perpetuum duratura: ab ecclesia autē nullus recipit tā amplam

plam potestaté, quæ etiã sine suo capite nihil potest: nec à summo Sacerdote, hoc est, uel Petro, uel Clemente, legimus quicquam subrogatum cuiquam Apostolorum cum illa potestatis amplitudine. Tertio, Fuisset maxima occasio schimatis & dissensionum in successoribus, qui non erant in gratia confirmati, si prouincias non habuissent distinctas.

27 ¶ Secúda propositio, Quilibet * aliorú Apostolorú à Petro potuit relinquere successoré, licet nõ uniuersalé, salté in quacúque prouincia uoluisset, qui esset uerus episcopus illi prouinciæ. Hanc propositionem scio non placituram omnibus doctoribus, tum theologis, tum iuriconsultis, nec episcopis Cardinalibus, Turre Crema. & Caieta. Omnes enim illa persuasio semel inuasit, omnem potestatem iurisdictionis ita dependere à Romano pontifice, ut nullus possit habere nec minimam quidem spirituales potestatem, nisi ex mandato, uel lege ipsius post Apostolos quidem, qui ex singulari priuilegio habuerunt à Christo, quod nullus alius potest habere nisi à Petro. Sed probo primò hanc propositionem aperte, Quilibet Apostolorum potuit uiuens creare episcopum in quacunque prouincia, & ille non amitteret potestatem defuncto Apostolo: ergo potuit relinquere successorem

forem. Antecedens est notú, quia Paulus constituit Titum & Timotheum, & idé iuris habuerunt alii Apostoli: & in hoc sensu propositio à nemine negari potest. Sed dico eá esse ueram in sensu, in quo diximus Petrum potuisse se nominare successorem: id est qui re uera nō haberet potestatem nisi post obitum Apostoli: ita inquam potuit Iohannes in Asia nominare Ignatium, ut post se episcopus esset in ea prouincia. Hoc probatur, Nam ut suprà abúde probatum est, nec alii dissententur, cæteri Apostoli uiuentes æqualem habuerunt potestatem cum Petro: ergo potuerunt condere legem, ut uiués ipse eligeret sibi successoré. ergo potuit illa lege ipse primus eligere. Certè de autoritate non uidetur dubitandú eis, qui cōcedunt æqualé autoritaté aliis Apostolis cú Petro. Et si Petrus poterat talem legem ferre in prouinciis, quare Paulus non potuisset? Imò certum est nō indigere alios Apostolos expectasse mandatum Petri ad omnia quæcúque opus erant in prouinciis. Atque adeo uidetur mihi propositio non solúm probabilis, sed de qua dubitari non potest.

- 23 ¶ Tertia propositio, Non * solúm Apostoli hoc potuerunt, sed quilibet successorum similiter potuit relinquere sibi successorem. Hæc probatur apertè ex secunda. Nam lata lege à Iohanne, uel Paulo, ut uiuens episcopus nominaret

minaret successorē, potuisset Titus nominare aliū. Sed ultrā addo (quod difficilius uidetur, sed puto nō minū uerum) quòd etiam si de hoc nulla lex esset lata à Paulo, potuit Titus, & Timotheus nominare sibi successorē, inconsulto etiā successorē Petri: & simile de omnibus aliis episcopis. Probat, Quia episcopus est pastor, & gubernator prouinciæ iure diuino. ergo si maiore potestate nō impediretur, potest facere omnia, quæ expediunt ad salutem suæ prouinciæ: sed hoc potuit maximè eo tempore esse expediens, ut uiuens episcopus nominaret successorē: ergo potuit hoc facere, imò & legem ferre, ut hoc modo perpetuò fieret. Vnde enim habemus, quòd episcopus possit legem condere de electione abbatis, uel parochi, uel de quacunque alia re, & non de electione episcopi? Et confirmatur, Quia certè non solū hoc uidebatur possibile, & conueniens, sed omnino eo tempore necessarium. Quomodo enim defuncto in ultima India episcopo, potuissent expectare mandatum Petri ad sufficiendum nouum episcopum? Et hæc omnia dicta sunt quantum ad potestatem iurisdictionis. Nam quo ad potestatem ordinis, si episcopatus dicit ordinem uel potestatem distinctam à presbytero, & à iurisdictione, sicut uideo placere penè omnib⁹: oportuit præter electionem concurrere aliquam consecra-

tionem, tam ad institutionem papæ, quàm episcoporum: sed illam potuit facere quilibet episcopus uiuens, sacramento successorem uel etiam uno defuncto, episcopus alteri^o prouinciæ potuit ordinare successorem prius electum, & nominatum.

- ²⁹ ¶ Ultima propositio, Quilibet * episcopus in sua prouincia potuit condere legē, ut presbyteri eligerēt episcopum, uel aliam formam institutionis dare, etiam inconsulta sede Petri. Hæc sequitur ex aliis. Nam potuit leges conuenientes prouinciæ facere de hac re, sicut de aliis. Ecce rationem, quomodo authoritas, & dignitas episcopalis potuit deriuari successiue ab uno in alterum usque ad nos, & per episcopos omnis alia potestas inferior. Sed his non obstantibus (ne quis putet me uelle derogare Romanæ sedi, & dignitati) pono aliam conclusionem, Successores * Petri potuerunt, & possunt pro suo arbitrio episcopos creare in singulis prouinciis, & quascunque leges de hac re prius latas tollere, & nouas cōdere, & prouincias distinguere, & omnia ad hæc spectantia pro suo iudicio & potestate facere. Omnia enim quæ dicta sunt, intelligenda sunt, nisi à sede Petri aliter prouideatur. Hæc propositio probatur clarè, Quia Petro dictum est absolute, Pasce oues meas, sine aliqua exceptione. Ergo ad Petrum spectat omnis administratio
 fine

fine limitatione, & per consequens etiam creatio episcoporum. Si enim quicumque aliorum Apostolorum hoc poterat, & fecerunt, ut constat, multo magis ad Petrum & successores Petri. Ex quo patet corollarium, quod nunc non potest episcopus fieri nisi secundum formam traditam à summis Pontificibus: & si secus tentatum fuerit, nihil efficietur ratum, sed totum erit irritum, & inane. Dico uerò quantum ad authoritatē iurisdictionis: nam quod ad consecrationem spectat, secus est. Secundò sequitur, quod tota potestas ecclesiastica, siue ordinis, siue iurisdictionis, mediatè, uel imme-

diatè tota pendet à sede Petri. Patet,

quia ab illa sede pendet episco-

pi: ab eis presbyteri, & om-

nes inferiores ordi-

nes, & pote-

states.

Laudetur Christus

in æternum,

Amen.

*

REVERENDI PATRIS

FRATRIS FRANCISCI A VI
CTORIA RELECTIO
DE POTESTATE
CIVILI.

S V M M A.

- 1 Potestas omnis seu publica, seu priuata qua respublica secularis administratur, quòd non solum iusta & legitima sit, sed ita Deum actorem habeat, ut nec orbis totius consensu tolli, aut abrogari possit, ostenditur.
- 2 Potestas, quòd sit duplex, publica, & priuata.
- 3 Potestatis civilis finis quis sit.
- 4 Hominis miseria recensetur. Et quid faciendum oportuit, ut illius necessitatibus consuleretur.
- 5 Ciuitatum, rerumque publicarum fons & origo, quòd non fuerit inuentum hominum, sed tanquam à natura profectum.
- 6 Potestatis civilis causa efficiens quæ.
- 7 Respublica unde habeat potestatem civilem. Et de causa materiali eiusdem potestatis. Et penes quem iure naturali & diuino resideat.
- 8 Monarchia, siue regia potestas, quòd non solum iusta sit, & legitima, sed quòd reges etiam à iure diuino & naturali habeant potestatem, & non ab ipsa republica, aut prorsus ab hominibus.
- 9 Potestates, quibus infidelium respublicæ gubernantur, an sint legitimæ. Vel, an inter paganos sint legitimi principes, & magistratus.

Potestatis

- 10 Potestatis publicæ secularis tres causæ explicantur.
- 11 Libertas, quòd non sit minor in regali principatu, quàm in aristocratico, & democratico.
- 12 Respublica, quòd tota possit puniri licitè pro peccato regis.
- 13 Bellum quando nullum esset iustum.
- 14 Reipublicæ sicut maior pars regem supra totam rem publi. constituere potest, alijs inuitis: quòd ita pars maior Christianorum, reliquis etiam renitètibus monarcham unum creare iure possit, cui omnes principes & prouinciæ parere teneantur.
- 15 Principũ leges, & constitutiones quomodo obligent in foro conscientiæ. Et quid de præceptis parentum in filios, & maritorum in uxores.
- 16 Lex humana & diuina in quo differant, & in quo etiam conueniant.
- 17 Lex diuina quòd sicut habet uim obligandi ad culpã, ita & lex humana.
- 18 Legum humanarum transgressores, ad quam culpam obligentur, ad mortalem, an ad ueniam solùm.
- 19 Leges humanæ quando obligent ad mortale, & quando ad ueniale, qualiter dignosci poterit.
- 20 Rex si uellet non obligare ad culpam, an posset.
- 21 Leges ciuiles, an obligent legislatores, & maximè reges.
- 22 Legis ratione cessante, an cesset obligatio.
- 23 Tyrannorum leges an obligent.
- 24 Præcepta parentum, quòd eodem modo obligent, sicut leges ciuiles. Et idem de præceptis maritorum in uxores.

Officium

FFICIVM, ac munus Theologi tam latè patet, ut nullum argumentum, nulla disputatio, nullus locus alien' uideatur à theologica professione, & instituto. Et fortasse hoc etiam in causa est, sicut de Oatore dicit Cicero, cū in omni disciplinarum genere, omnibusque artibus tam pauci inueniantur, & clari, & excellentes uiri: tanta sit, ne plus exigam, theologorum bonorum inopia, & solidorum. Est autem Theologia omnium disciplinarum, studiorumque orbis prima, quam Græci *θεολογία* uocant. Quare nihil mirum uideri debet, si nō tam multi in tam difficili re sanè absoluti inueniantur. In tam igitur magno solo, ac latè patenti scripturarum omnium doctorum campo cū infinita suppeterent, unū potissimum locum mihi delegi: certè si pro sua dignitate à me tractari ualeat, dignum uestro conspectu, uiri ornatissimi, & doctissimi. Locus itaque est de republica: de qua re cū grauissimi, & eruditissimi uiri multa differuerint, plura tamen supersunt. Et quoniam argumentum amplius est, quàm ut una disputatione expleri posset, de potestate publica & priuata, qua re publica gubernatur, hodie negotium suscepi.

¶ Locus relegendus ac tractandus est in Magistro sententiariū in. 2. d. 44. & sumptus est à Paulo.

Rom. 13. ad Ro. 13. Nō est potestas nisi à Deo. In quem locum

locum licet permulta sint quæ afferri possent, tamen impræsentiarum de laica, seu seculari potestate tota nostra disputatio erit nullis limitibus coërcita, ne effusiùs quàm opus sit, erret, & euagetur. Tota ergo præsens relectio tribus terminabitur conclusionibus.

¶ Prima conclusio est, Omnis * seu publica, seu priuata potestas, qua respublica secularis administratur, nõ solum iusta, & legitima est, sed ita Deum actorem habet, ut nec orbis totius consensu tolli, aut abrogari possit. Priusquam ad probationem huius conclusionis ueniam, nonnulla mihi præmittenda sunt, ad eius explanationem, & intelligentiam necessaria. Nectamen omnia, quæ in hoc amplissimo argumento cõgeri possunt, persequi constitui, sed astricto & presso sermone, scholastico more, quantum potero, paucissima uerba, quæ solum instituto sunt necessaria, conferã. Cum

* autẽ duplex sit potestas, publica, seu priuata, prius de publica, mox uerò de priuata agam. Et quoniã (ut Arist. admonet) unũquodq; tũc arbitramur scire, cũ causas eius cognoscim, opere præpetiũ me facturũ puto, si ciuilib, et laicę potestatis, de qua tota futura est oratio, causas inuestigauero. Quib' certẽ pceptis, & uis, & effectus ipsius potestatis faciliẽ patebũt. Illud igit in primis notare oportet, qd ipse Arist. in Phisicis docet, Nõ in naturalib' tantũ, sed in oĩbus

Aristo.

Aristo.

prorsus

prorsus humanis rebus necessitatem considerandum ex fine, utpote causarum omnium & prima & potissima. Quod dogma, seu ab Aristot. inuētum fuerit, siue à Platone receptum, ingens philosophiæ argumentum fuit, magnamq; rebus omnibus attulit lucem. Anterior res homines non eruditionis expertes, sed primi etiam nominis philosophi, necessitatē rerū materiæ tribuebant, ac si (ut ipsius Arist. exemplo utar) domum ita necessariò constructam esse putarent: non quòd humanis usibus ita expediret, sed quia grauiam quidem deorsum suapte natura ferantur, idcirco lapides quidem ac fundamenta sunt infra terram, supra autem propter leuitatem præminent ligna. Item homines inferiùs pedes habere non incessus gratia, sed quòd ea pars maximè crassior sit. Ossá que similiter animantibus inesse, nō quòd ita necessaria fuerint, ut caro membráque corporis stabilitatem haberent, sed quòd ea materia durior & solidior sit. Verumenimvero homines crassis opinionibus imbuti, toto (ut aiūt) cælo errabant, ut nec rerum aliquarum rationem secundum sententiã eorum reddere possent, certè optimarum maximarumque rerum fabricam artificio philosophandi ratione nullo modo expedire possent. Quomodo enim illi, ut non inquiram qua materiæ uarietate terra ornatur in media sede mundi locata, solida, & globosa,

& globosa, & undique circum se suis nutibus conglobata, uestita floribus, herbis, arboribus, ut nō exigam unde fontiu gelidæ perennitates, liquores perlucidi, unde riparū uestitus uiridissimi: singulariū partū mēbrorumq; hominis compositionem uni materiæ acceptā, referrent? Quæ est illa materiæ uis, quæ inter animantia oculos homini sublimes dedit, cælumque uidere iussit, & erectos ad sydera tollere uult? Ita enim illi respōdēt fieri aliter nō potuisse, quàm ut homo erectus esset, bruta uerò prona, inclinataque: & non finis alicuius, aut utilitatis gratia, sed q̄ animantium materiæ, disparque conditio esset. Atque ex hoc capite manauit Epicuri stolidissimum placitum, & eius discipuli Lucretii. Dicebat enim nec oculos ad uidendum esse natos, nec aures ad audiendum, sed omnia fortuitò atque adeò ex illo atomorum multifario concursu per infinitum & inanem uolitatum contigisse, quo nihil potest dici, uel fingi, aut stultius, aut ineptius, nec quicquam procliuius quàm tam apertam stultitiam arguere. Quod copiosissimè Cicero De natura Deorum, & Lactantius De opificio Dei fecerūt. Sed nostro instituto, & præsentī proposito satis erit, ut summam ueritatem teneamus; qua ommissa, semper necesse errare est. Credamúsque non cælum, nec terrā, ac reliquas orbis partes homi-

m nemque

minemque ipsum orbis principium, sed omnia, quæ cælo continentur, alicuius usus & finis gratia stetit, fierique omnia, atque ita fieri necesse propter finem, unde ratio & necessitas rerum accipienda est.

¶ Quærendum igitur & inuestigandum nobis superest, quis* sit finis ille, cuius gratia potestas hæc, de qua tractaturi sumus, constituta sit. Pro quo considerare oportet, quod sicut homo cæteris animalibus præstat ratione, sapientia, atque sermone, ita illi æterno, immortali, sapienti, animalis, multa à prouidentia gubernatrice denegata sunt, quæ reliquis animalibus sunt tributa, & concessa. Iam enim primum ut communitati & tutelæ animantium consultum esset, ab ipso statim principio omnia alia animalia suis tegumentis natura mater dotauit, quo facilius possent uim pruinarum & frigora sustinere. Singulis autem quibus ad propulsandos impetus extraneos sua propria munimenta constituit, aut ut naturalibus telis repugnent feriores, aut quæ sunt imbecilliora, subtrahant se periculis pernicitate fugiendi, aut rostro ueluti hasta se protegant, aut latibulis sepiant: & ita quædam illorum, aut plumis leuius in sublimem suspensa sint, aut suffulta unguibus, uel instructa cornibus: nullique præsidium sui deest.

⁴ Hominem* autem unum ratione & uirtute concessa relinquit fragile, imbecille, inopem, & infirmum,

mum, omniq; auxilio destitutū, undiq; indigentem, & nudū, in crinemq; contra se ex naufragio producit, in cuius uita miseras sparfit, quippe qui ab ipso statim ortu nihil aliud potest quàm fragilitatis suę cōditiōe plorata fle tibus comminari. Iuxta illud, Repleti multis miseris: & tantum ut restet (ut Poëta refert) transire malorum. Vt ergo huiusmodi necessitatib' cōsuleretur, necessariū porrò fuit, ut homines non uagi errarent, & palātes instar ferarū in solitudine, sed in societate uiuētes, inuicem sibi adiuuētō essent. uæ enim soli (ait Sapiens) quia si ceciderit, nō habet subleuantē: si autē fuerint multi, fouebuntur mutuó. Atque adeò ex hoc capite Aristo. 2. Ethico. admonet, nō sine doctrina, & experientia perfici posse ex parte intellect^o, q̄ in solitudine haberi minime pōt. Imò etiā hoc loco brutis animalibus ipsis inferiores esse uidemus, q̄ illa necessaria sibi per se cognoscere possunt, hoīes autē nullaten^o hoc possunt. Rursus etiā sermo itellec^o est nūti^o, & i hūc solū usū datū Aristo. tradit, quo uno homo cæteris animalib' antecedit: q̄ extra hominū societate null^o foret: atq; adeò etiā, si fieri posset, si sapiētia esset sine sermone ingrata & inscibilis esset ipsa sapiētia. Ita enim in Ecclesiastico habetur, Sapiētia abscondita, & thesaur^o inuisus, q̄ utilitas in utrisq;? Quapropter & in. 1. Politic. Arist. ostendit hominē naturaliter

Aristo.

2. Ethico.

Aristo. 1. Politicorum.

turaliter esse ciuilem, sociabilémque. Iam uerò uoluntas, cuius ornamenta sunt iustitia & amicitia, deformis uerò omnino, ac uelut manca, extra hominum consortia sit necesse est: iustitia quidē nisi à multitudine exerceri non potest: amicitia uerò, sine qua non aqua, non igne, non sole (ut ait Cicero pluribus locis) utimur, & sine qua nulla uirtus est secundum Aristo. sententiam: sine uitæ communicatione omnis perit. Et si constaret humana uita, & sibi sufficeret, tamen in solitudine non nisi iniocunda, & inamabilis esse posset nihil enim natura solitariū amat, omnésque, ut ait Aristo. natura ferimur ad communicationē. Si quis (inquit Cicero) in cælū ascendisset, naturamque mundi, atque syderum in spexisset pulchritudinē, insuauis illi sine amico administratio foret. Quare & Timó ille Atheniensis, qui se instituto ab hominum communitate segregarat, inhumana, brutalique natura ab Aristo. i. Politi. censetur, & inter feras huiusmodi homines ponuntur. Sicut enim ait Augu. libro de amicitia. Ego enim eos non tantum homines, quam bestias dixerim, qui sic dicunt esse uiuendum, ut nulli consolationi sint, nulli etiam oneri uel dolori, qui nihil delectationis ex alterius bono concipiant, nihil amaritudinis sua aliis peruersitate inferāt, amare nullum, amari à nullo curantes. Cùm itaque

itaque humanæ societates propter hunc finem constitutæ sint scilicet ut alter alterius onera portaret, & inter omnes societates societas civilis ea sit, in qua commodius homines necessitatibus subueniant: sequitur, communitatem esse (ut ita dixerim) naturalissimam communicationem naturæ convenientissimam. quanquã enim mutua officia sibi præstent, non tamè familia una sufficiens est sibi, & maximè aduersus uim iniuriamque propulsandam: quæ maximè ea uidetur & Cham, & Nemrod adduxisse, ut primi omnium homines in ciuitatem cogerent, ut legitur Gen. 10. Patet ergo quòd *Gene. 10*

* fons & origo ciuitatũ rerumque publicarũ, nõ inuentum esse hominũ, neque inter artificia numeradum, sed tanquã à natura profectum, quæ ad mortaliũ tutelã, & conseruationẽ hãc rationẽ mortalibus suggessit, atque ex eodẽ capite statutum consequitur eundẽ esse finem eandẽque necessitatem publicarũ potestatum. Si enim ad mortalium incolumitatẽ necessaria sunt cõcilia & cõetus hominum, societas nulla cõsistere potest sine ui aliqua & potestate gubernante, & prouidente. idẽ omnino usque utilitas est, & publicæ potestatis, & communitatis, societatisque. Si enim omnes æquales essent, & nulli potestati subditi, unoquoque ex sua sententia & arbitrio in diuersitatem tendente, necessario distraheretur

m s; respublica

nota

respublica, dissolueretur ciuitas, nisi aliqua esset prouidentia, quæ in communi curaret confuleretque cõmuni bono. Omne enim regnũ in seipsum diuisum, desolabitur. Et ubi nõ est gubernator (ut ait sapiens) dissipabitur populus. sicut corpus hominũ in sua integritate cõseruari non posset, nisi esset aliqua uis ordinatrix, quæ singula membra in usus aliorum membrorum, maximè in commodum totius hominis componeret: sane ita in ciuitate contingere necesse esset, si unusquisque pro suarum rerum utilitate sollicitus esset, & unusquisque ciuis publicum bonum negligeret. Habemus igitur finalem, & potissimam causam potestatis ciuilibis, & secularis utilitatem, imò potiùs ingentem necessitatem, cui nisi dii repugnant. Efficientem* uerò causam huius potestatis ex dictis facillè est intelligere. Si enim publicam potestatem ordinemus constitutam iure naturali, ius autem naturale Deum solum actorẽ cognoscit: manifestum euadit, potestatem publicam à Deo esse, nec hominum conditione aut iure aliquo positiuo contineri. Deus enim qui omnia in sapientia fecit, quique attingit à fine usque ad finẽ fortiter, & disponit omnia suauiter, & cuius opera omnia ordinata sunt, ut ait Apostolus: huius naturæ cõditionis homines constituit, ut nisi in societate uiuere non ualerent. imò (ut apud Ciceronem disserit Scipio)

nihil

nihil est illi principi Deo, qui omnem mundū regit, & quicquid est in terris fecit, acceptius, quàm concilia cuiusque hominum iure societatis, quæ ciuitates appellantur. Et si respUBLICÆ societatesque iure diuino seu naturali sunt cōstitutæ, potestates, etiam sine quibus respUBLICÆ stare non possent. Item de iure diuino etiam, ut nullum dubium superesse possit, rationibus & testimoniis confirmabimus. Et primò quidem Aristo. 7. Politico. grauiā & leuiā à generante moueri asserit, non ob aliam causam, quàm ob naturalem illam inclinationem quam habent à generante, & necessitatem ad motum. Si ergo Deus necessitatem istā atque inclinationem hominibus dedit, ut in societate & sub alia potestate regente degere non possent, hoc ipsum deo actori acceptum referre necesse est. Que enim apud omnes naturalia sunt, à Deo naturaliter sine dubio sunt: qui enim dat speciem, seu formam ut idem Aristo ait, dat ad speciem seu formam consequentiam. Quamobrè etiam Paulus admonet, Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Constitutione* ergo diuina respUBLICA hanc potestatem habet: causa uerò materialis, in qua huiusmodi potestas residet iure naturali & diuino, est ipsa respUBLICA, cui de se competit gubernare seipsam, & administrare & omnes potestates suas in communi bene

dirigere. Quod sic probatur, Nam cum de iure naturali & diuino est aliqua potestas gubernandi rem publicam, & sublato communi iure positiuo & humano, non sit maior ratio, ut potestas illa sit in uno, quàm in altero, necesse est, ut ipsa communitas sit sibi sufficiens, & habeat potestatem gubernandi se. Si enim prius quàm in ciuitatem homines cõuenirent, nemo erat aliis superior, non est aliqua ratio, cur in ipso cœtu, seu cõuentu ciuili, quisque sibi super alios potestatem uendicaret: maximè cum quilibet homo iure naturali habet potestatem, & ius defendendi se, nihil magis naturale quàm uim ui repellere. Et certè non est aliqua ratio, cur hanc potestatem respublica non obiiciat circa suos ciuet tanquam in membra ad integritatem totius & conseruationem publici boni. Item hominẽ occidere, est iure diuino prohibitum, ut patet in præceptis Decalogi: ergo authoritas occidendi oportet q̄ sit iure diuino. sed respublica, ut ex usu & consuetudine constat, habet authoritatem occidendi hominem: ergo habet à iure diuino. Nec satis est dicere, quòd ius diuinum non prohibet absolutè occidere hominem, sed occidere innocentẽ: quia conclusio est, quòd homini priuato non licet occidere hominem, quamuis criminofum: ergo aliquam authoritatem habet respublica occidendi hominem, quam non habet priuatus homo, &

homo: & illa non potest esse iure positivo, ergo iure diuino. Et quia hæc potestas principaliter est in regibus, quibus respublica committit uices suas, de regio principatu & potestate disputandum est. De qua non desunt aliqui, etiam de numero Christianorum, qui nõ solú negant regiã potestatem esse à Deo, sed etiam omnes reges, duces, principes, dicunt esse tyrãnos, & huius libertatis esse prædones, aded infensi sunt omnibus dominationibus, & potestatibus, una duntaxat respublica excepta: quæ etiam probare conantur autoritatibus & rationibus. Et primò quidẽ, quia homo cõditus est in libertate. non enim in illo felici statu innocentiæ quisquam dominus fuisset, nec quisquã seruiuisset. Secũdò, quia homini à principio dictum est, Dominamini piscibus maris, & uolatilibus cæli. & rursus, Fecit Deus hominem ut præffet piscibus maris, &c. nec dixit hominibus. Tertiò, quia in lege naturæ inter cultores ueri Dei nõquam legimus aliquẽ principẽ fuisse. Quartò, quia principatus ortũ habuit à tyrãnide. primũ enim Nemrod qui fuit à posteritate reprobata à Noë, accepit tyrannidem, qui fuit filius Cham. Genes. 10. nec sancti doctores hoc sub silentio præterierunt. Greg. enim unum cõtra naturã & magnũ dicit esse, uelle dominari hominẽ, cũ naturali iure omnes homines sint æquales. & Isidorus,

X

Rouss.

23, 26,
27,

X

Grego.

Communis (inquit) omnium possessio, & una
 libertas iuris naturalis est, propria uti liberta-
 te: quod si ante legem euangelicam regius pote-
 status prohibitus non esset, saltem Christianos
 dicunt libertate donatos a Christo. Patet ex illo
 loco, ubi dicit Dominus, Reges terram a quibus
 accipiunt tributum, a filiis suis, an ab alienis? re-
 spondit Petrus, Ab alienis. Ex quo, inquit,
 certum est, Christianos tributum non debere nisi
 ratione seculari. Et confirmatur per illud Apосто-
 li, Nemini quicquam debeatis, nisi ut uos inuicem
 diligatis. Item, nolite fieri serui hominum: empti
 enim estis pretio magno. & rursus ad Ephesi.
 Unus Dominus, inquit, una fides, unum bap-
 tisma. Non ergo licet nos Christianos principes
 superinducere. Unde homines factiosi, corru-
 pti superbia, & ambitione, nihil mirum, si ad-
 uersus principes seditiones mouent. Ideo* nos
 cum omnibus sapientibus melius dicimus, Mo-
 narchiam siue regiam potestatem non solum iustam
 esse, & legitimam, sed dico reges etiam a iure
 diuino & naturali habere potestatem, & non ab
 ipsa republica, aut prorsus ab hominibus. Et
 probatur, Quia cum respublica potestatem ha-
 bet in reipublica partes, haec autem potestas per
 ipsam multitudinem exerceri non potest (non
 enim commodum posset leges condere, atque edi-
 cta proponere, lites dirimere & transgressores
 punire) necesse ergo fuit, ut potestatis admini-
 stratio

stratio alicui, aut aliquibus commédare, qui huiusmodi curam gerent: & nihil refert uni aut pluribus cōmendat: ergo potuit cōmédari potestas, quæ eadē est, quæ reipub. Et authoritatibus probatur. Constat enim regnū nō esse cōtrariū iuri naturali, ut isti putāt. ius enim naturale est immutabile, ut Aristo. probat. 5. Ethico. & etiā habet in decretis. Nam si regnū esset cōtra ius naturale, nullo seculo, aut etate iustū esse potuit. cuius cōtrariū esse cōstat ex ueteri testamento, ubi laudat Melchisedec Rex Salē, & Ioseph procurator regni Pharaonis, & exactor tributorum, & Iacob uir iustus regionē incolendā à Pharaone accepit, & Daniel cum sociis suis constitutus est à Nabuchodonosor præfectus provinciae: quod utique uiri sancti non admisissent, si regnum pro tyrannide reputassent. Et Deuteronom. 10. ponuntur leges, & conditiones regibus, quibus regnaturi erāt apud filios Israēl: nec prohibentur regem sibi cōstituere, sed tantum ne sit alienigena, qui cōstituendus esset, & ibi præcipitur, ut stet sacerdotis præcepto, & decreto sub capitis etiam pœna: nihil autem interest an sit sacerdos, aut rex, dummodo eandem habeat potestatem. Et Leuitæ constituuntur iudices, qui potestatem haberent uitæ & mortis. Et in libris Regum quidam reges ab ipso Deo constituti leguntur, alii eius præcepto præpositi: quod utique nunquam

nūquā Dominus fecisset, si cōtra ius naturale fuisset. Et Machabæi, uiri fortissimi & sanctissimi ab omnib⁹ reputātur, qui tamē suorū patrū principatū aut delatū susceperūt, aut iustis de causis illud sibi uindicauerūt. Est uerò prorsus absurdū existimare aliquid esse cōtrarium iuri naturali, aut diuino, quod rerum humanarum administrationi expedisset. Non itaque, ut sapiēter ait Iob, Deus tāquam timidus abiicit potestatem, cū ipse sit potens, nec libertas euangelica (ut seditiosi homines imperitæ plebis auribus suggerunt) regis potestati impedimento est. Vt enim alio loco ostenditur, nihil quod lege naturali licitum sit, Euangelio prohibetur: atque in hoc maximè libertas euangelica consistit. Quare si ante Euāgelium ciuitatibus reges sibi cōstituere licebat, nō est estimandum post Euangelium non licere. Et certe si reges, legitimi principes non essent, nunquā Apostoli Christi nobis ut illis pareamus, commendassent. Cū enim Paulus ad Rom. 13. nihil aliud agere uidetur. Omnis inquit anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Et iterum, Non est potestas nisi à Deo. & Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. & multa alia in hanc sentētiam ad Timo. tertio. Ad mone, inquit, illos principibus & potestatibus subditos esse. Et Secundę Timo. 15. Obsecro autem primū omnium fieri obsecrationes

Rom. 13.

nés pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt constituti, ut quietam & tranquillã uitã agamus. Et primæ 2. cap. Subiecti estote omni creaturæ propter Deũ, siue regi, &c. Videtur ergo quòd regia potestas sit non à republica, sed ab ipso Deo, ut catholici doctores sentiunt. Quamuis enim à republica constituatur (creat enim respublica regem) non potestaté, sed propriam authoritatem in regem trãfert, nec sunt duæ potestates, una regia, altera communitatis. Atque ideo sicut potestatem reipublicæ à Deo & à iure naturali constitutam esse dicimus, idem prorsus de regia potestate dicimus necesse est (quod satis consonum reipublicæ cõsuetudineque, quæ principes Dei, non ministros reipublicæ appellat. Salomõ ait enim, Per me reges regnãt. Et Dominus Pilato respondit, Nõ haberes potestatem, nisi tradita esset de super, id est de cælo: errare uidentur authores concedentes reipublicæ potestatem esse de iure diuino, non autem regiam potestatem. Quòd si homines, uel respublica nõ haberent potestatem à Deo, sed ex cõdito omnes conuenirent, & pro bono publico uellent potestatem contra se constituere, illa quidem esset ab hominibus sicut est, quam religiosi tribuunt abbati. Nõ ita uerò est. cõstituta est enim in republica õnib' etiã ciuib' inuitis potestas seipsam administrãdi, in quo officio ciuiles reges consti

9 ges cōstituti sunt. Sed dubitari potest, an^{*} ita
 etiā sit de potestatibus, quibus infidelium respu-
 blicę gubernant: scilicet an inter paganos sint
 legitimi principes, & alii magistratus. Et uide-
 tur q̄ nō: quia si ex Christiano fieret quis infi-
 delis, omni prorsus publica potestate, ut iura
 dicūt, priuat̄ propter infidelitatē: ergo cū ea
 dē ratio infidelitatis maneat ei, impedit legi-
 timū principatū, aut potestatē. Et Richardus,
 uir alioqui præstātissimi ingenii, in libro De
 paupertate Christi, nō solum infidelitatē, sed
 quodcunque mortale peccatū putat impedire
 omnē potestatē, & dominiū, iurisdictionem-
 que tā publicā quā priuatā, & titulum, & fun-
 damentū cuiuscunq; potestatis credit esse gra-
 tiā: cuius rationes prætereo, quia infirmiores
 sunt, quā ut declaratione indigeāt. Nec om-
 nino est dubitādū quin apud ethnicos sint le-
 gitimi principes & domini, cū Apostolus in
 locis suprā dictis, obediēdū potestatib⁹ & prin-
 cipibus & toto tpe seruire præcipiat, q̄ certē eo
 tpe oēs erāt infideles. Et Ioseph & Daniel, pa-
 ganorū principes, procuratores, et ministri erāt:
 nec aut principes Christiani seculares aut ec-
 clesiastici huiusmodi potestate & principatu
 priuare possent infideles, eo dūtaxat titulo, q̄
 infideles sunt, nisi ab eis alia iniuria profecta
 sit. Et^{*} tres quidem causę publicę potestatis
 10 secularis rectē explicantur per definitionem,
 quę

quæ ab authoribus talis ponitur, Potestas publica est facultas, authoritas, siue ius gubernandi rempublicam ciuilem. Ex dictis facile patet probatio illius: quatenus ad publicam potestatem spectat, ostendimus publicas potestates esse à Deo, atque adeò iustas & legitimas: ex quibus sequitur probatio ultimæ partis conclusionis suprâ positæ, in qua dicebamus, nullâ huiusmodi potestatem hominum cōsensu abrogari posse. Si enim homo cedere non potest iuri & facultati se defendendi, propriis que membris ex commodo suo utendi: ergo nec etiam potestati, cum hoc illi naturali & diuino iure competat. Itidem etiam respublica nullo modo potest priuari huiusmodi potestate tuendi se, & administrandi aduersus iniuriam & suorum & exteriorum, quod sine publicis potestatibus facere nō potest: atque ita si ciues omnes in hoc conuenirent, & omnes has potestates admitterēt, ut nullis tenerentur legibus, nulli imperarent, pactum esset nullum, & inuolidum, utpote contra ius naturale. Ex superioribus infertur corollarium non contemnendum, his maximè, qui sub uno principatu & regali degunt. Solent enim ciuitates, quæ sine rege sunt, et populari administratione reguntur iactare suā libertatē. Et corollarium est, Quod nō est minor libertas in regali principatu, quàm in aristocratico & democratico. sic enim distinguit

guit Aristo. tertio Ethico. principatus in Monarchiam & principatum unius, Aristocratiam optimarum principatum, & Democratiam, id est popularem seu multitudinis principatum. Dico ergo non esse minorem libertatem in reali principatu, quam in aliis. Probat, Quia cum eadem sit potestas, ut supra probatum est, siue in uno, siue in pluribus sit, & tantum uni melius sit subiacere quam pluribus. (tot enim sunt domini quot sunt superiores) ergo non est minor libertas ubi omnes uni sunt subditi, quam pluribus, maxime cum ubi sunt plures dominantes, plures sunt qui potestatem ambiant: & necesse est, ut seditionibus, & dissensionibus respublica saepe laboret propter illorum diuersas sententias. Nulla enim fides regni sociis, ait Poeta. Et Dominus per prophetam, Pastores multi demoliti sunt vineam meam. Optimum ergo regnum est unius, sicut totus orbis ab uno principe & domino sapientissimo gubernatur. Secundum corollarium, quod ex superioribus potest inferri, est, Quod* tota respublica potest puniri licite pro peccato regis. Vnde si rex iniustum bellum inferret alicui principi, potest ille, qui iniuriam accepit, praedari, & alia iure belli persequi, & occidere regis subditos, etiam si omnes sint innocentes: quia postquam rex a re publica constituitur, si quid ille insolenter committat, imputatur reipublicae: tene-

tur enim

tur enim respublica non committere hanc potestatem nisi ei, qui iustè exerceat, & utatur potestate, aliàs periculo se committit. Tertiu¹³ corollarium, Nullum* bellum est iustum, si cõstat geri maiori malo reipublicæ, quàm bono, & utilitate, quantumuis aliunde suppetant tituli, & rationes ad bellũ iustũ. Probat, Quia si respublica non habet potestatem inferendi bellum, nisi ad tuendum se, resque suas atq; se protegendum: ergo ubi ipso bello attenuatur potiùs atque atteritur, quàm augetur, bellum erit iniustum, siue à rege inferatur, siue à republica. Imò cùm una respublica sit pars totius orbis, & maximè Christiana prouincia pars totius reipublicæ, si bellum utile sit uni prouinciæ, aut reipublicæ cum damno orbis aut Christianitatis, puto eo ipso bellum esse iniustum, ut si bellum Hispaniarum esset aduersus Gallos aliàs ex causis iustis susceptũ, & alioquin regno Hispaniarum utile: tamen cùm maiori malo & iactura geritur Christianitatis, puta quia Turcæ occupant interim prouincias Christianorum, cessandum esset à tali bello. Et hæc ad explicationem primæ conclusionis.

¹⁴ ¶ Secunda conclusio, Sicut* maior pars reipublicæ regem supra totam rempublicam constituere potest, aliis inuitis: ita pars maior Christianorum, reliquis etiam renitentibus, Monarchiam

narchiam unum creare iure potest, cui omnes principes & prouincie parère teneantur. Prima pars huius conclusionis satis ex superioribus patet. Si enim respublica suam potestatem uni alicui mandare potest, & hoc propter utilitatem reipublicæ, certum est non obstare assensus unius aut paucorum, quominus cæteri prouidere possent bono reipublicæ: aliàs non esset sufficienter consultum reipublicæ, si consensus omnium exigetur, cum ille in multitudine, aut uix, aut nunquam contingat. satis ergo est ut maior pars conueniat in unum, ut iure aliquid fiat. Itē probat̃ efficaciter, Quia duab⁹ partibus dissentientib⁹, oportet ut præualeat sententia alicuius partis necessario. postquam contradictoria non debet, aut præualere sententia minoris partis: ergo sequenda est sententia maioris partis. Nam si ad creandum regem requiritur consensus omnium, quare etiam non requiritur ad nõ creandum? quare enim magis requiritur consensus omnium ad affirmatiuam, quam ad negatiuam? Secunda pars est, quòd huius modi rex est super totam rem publicam: uolo dicere, quòd in regio principatu rex est non solum supra singulos, sed etiã supra totam rempublicam, id est etiam supra omnes simul. De qua republ. quanquam sunt inter Philosophos uariæ sententiæ, multa que disputentur,

disputentur, tamen ego probo illam partem
 conclusionis nostræ. Quia si respublica esset
 supra regem, ergo esset principatus democrati-
 cus, & popularis, & sic non est Monarchia &
 principatus unius: & hæc uidetur esse senten-
 tia. Aristo. 3. Politic. Item respublica potest da-
 re potestatem alicui, non solum supra singulos,
 sed etiam supra omnes simul, & ille haberet po-
 testatem regiam, & non alia esset, quam adhuc
 principatus unius, non democraticus, aut aristo-
 craticus. ergo rex est supra omnes. Item non
 appellantur à rege ad rempublicam: ergo non
 est maior respublica, nec superior. Tertia pars
 conclusionis est, quòd maior pars Christiano-
 rum posset Monarcham constituere. Proba-
 tur, Nam tota ecclesia est quodammodo una
 respublica, & unum corpus. Iuxta illud. Apосто-
 li, Omnes unum corpus sumus. ergo habet po-
 testatem se conseruandi, & tuendi, ratio-
 nemque optimam constituendi, qua se melius
 ab hostibus defendere posset. Item cum finis
 temporalis, ut alio loco uberius tractabitur,
 sit sub spirituali, & ad illum dirigatur: si habe-
 re unum Monarcham esset expediens ad de-
 fensionem & propagationem religionis fidei Chri-
 stianæ, non uideo cur non possint illi, ad quos
 spirituale spectat, cogere Christianos, ut unum
 Monarcham crearent, sicut in fidei fauorem

ecclesiastici principes hæreticos priuant principatu aliâs legitimo. Item, quia aliquando genus humanum habuit istam potestatem, scilicet eligendi Monarcham, ut patet à principio antequam fieret diuisio: ergo & nunc potest; cùm enim illa potestas esset iuris naturalis, nõ cessat. Ex hac conclusione infertur corollariũ, Quòd in liberis ciuitatibus, ut sunt Venetiæ, Florétia, posset maior pars eligere sibi regem aliis contradicētibus. Et hoc uerum uidetur, non solum quia hoc manifestè expedit reipublicæ: sed dato quòd magis expediret politia aristocratica, aut democratica. Nã postquam respublica habet ius se administrandi, & id quod facit maior pars, facit tota: ergo potest accipere politiam, quam uoluerit, etiam si nõ sit optima, sicut Roma habuit aristocraticam, quæ forsã non est optima.

- 25 ¶ Tertia conclusio, Principum* leges & constitutiones ita obligant, ut trãsgressores in foro conscientie culpæ rei sint: quam etiam uim parentum in filios, & maritorum in uxores habent præcepta. In hoc argumento, & pro materia huius conclusionis multa afferri possent, nec dictu indigna, nec inutilia, si tempus concederet. Sed ratione huius opportunitatis totam rem quam paucis potero, expediã. Et primum omniũ, sunt qui putant leges nullã uim habere, ut earũ trãsgressores culpa in foro conscientie

scientiæ teneantur, sed hanc solùm obligatio-
 nem inducere, ut principes, & magistratus le-
 gum uiolatores iustè punire possint, negant-
 que subditos ad aliquid aliud coram Deo tene-
 ri: sicut plerique religiosi de suis constitutio-
 nibus dicunt, quòd obligat quidè ad pœnã, nõ
 ad culpam, nec sine ratione insaniunt, sed pro-
 bant rationibus & argumentis non inualidis. o
1
 Primò, Quia aliàs sequeretur, secularem pote-
 statè esse spirituale, si obligat in foro conscien-
 tiæ. Secundò, Quia finis reipublicæ & potesta-
 tis secularis est solùm aliquid temporale, puta
 pacificus status ciuiumque conuictus: sed hoc
 nihil ad cõscientiam: ergo. Tertiò, Quia esset
 omnino potestas secularis altera parte manca,
 si obligaret, posset absoluere, aut non posset.
 Quartò, Quia tuc puniret quis bis pro pecca-
 to: nã in hoc mundo puniret principes, in alio
 aut Deus. Quintò, Nõ potest imponere pœnã
 spirituale: ergo nec obligare ad culpã, cù nõ
 uideat maior ratio de uno, quã de alio. Sextò,
 Nam uel est in potestate principis obligare ad
 culpam, aut non. si primum, cõtrã, Quia praela-
 ti spirituales possunt non obligare, ut patet in
 religionibus. Si secudũ, quomodo ergo cõsta-
 bit quãdo uelint obligare, cù ipsi nõ explicet?
 Sed his rationibus nõ obstãtib, quas graues
 doctores mouerunt, nõ uidetur mihi dubitãdũ
 quin leges ciuiles obliget in foro cõsciẽtiæ, cù

hoc aperte uideatur Paulus testificari ad Romanos. Neceſſitate ſubditi eſtote nō ſolūm propter iram, ſed propter cōſcientiā. Et Petrus dicit, Subiecti eſtote omni humane creature propter Deū, ſiue regi quaſi præcellenti: quod etiā uidet nullo modo poſſe intelligi, ſi leges obligarēt ſolū in foro cōtētioſo, & nō in foro cōſcientiæ. Sed quoniā poſſet aliquis reſpōdere, q̄ nō ſit idē obligare in foro cōſcientiæ, & ad culpā, maximè cū religioſi cōfiteant ſe teneri ſuis legibus in foro cōſcientiæ, quæ tamen culpā non inducunt. Ideo dico etiā, q̄ leges ciuiles obligant ſub pœna peccati, & culpæ æquè ac leges eccleſiaſtica. Hoc probatur aperte ex dicto Pauli ad Romanos. 13. Qui autem reſiſtunt, inquit, ipſi ſibi damnationē acquirunt. non autē incurritur damnatio, niſi propter culpā: ergo legum tranſgreſſores incurrunť corā Deo ueram culpam. Ad maiorem autem declarationē & confirmationem iſtorum, eſt aduertēdum, q̄ lex humana & diuina in aliquo differunt, & in aliquo conueniunt. Differunt quidem: nā lex diuina ſicut à ſolo Deo fertur, ita à nullo alio, aut tolli, aut abrogari poteſt. Lex autē humana ſicut per hominem cōſtituitur, ita ab homine tolli, aut annullari poteſt. Differūt etiā quia in lege diuina ad hoc quòd iuſta ſit, & per hoc obligatoria, ſufficit uoluntas legiſtatoris, cū ſit ratione uoluntas. Vt autē lex humana ſit

na sit iusta, & possit abrogari, non sufficit uoluntas legislatoris: sed oportet quod sit utilis reipublicæ, & moderata cum cæteris. Itē etiam differūt, quia diuina firmitus, & intensius obligat. in multis enim casibus obligat lex diuina, ubi non obligat humana. Nec ego aliam differentiam satis uidere possem. Conueniunt autē in hoc, quod lex diuina constituit aliquid in esse & genere uirtutis aut uitii: ita, quod eo ipso secundum quod lege diuina præcipit, aliquid est bonum & officiosum, quod aliās nō esset: & eo quod prohibet, habet quod sit malum, & uitiosum: quod aliās non esset, ut exēplo de baptismo patet, & de confessione, & de aliis sacramentis, in quibus non est alia bonitas, quā quod sunt à Christo præcepta. Et usus carniū & alia quidē legalia in ueteri lege nō habebāt aliquid aliud uitii, nisi q̄ erāt prohibita in lege. unde cōstat, ut nullū sit uitii, nisi quia prohibitū in lege, nec uirtus, nisi quia præceptū uel laudatū in lege. Tota enim bonitas uoluntatis humanæ, ut doctores firmiter probāt, est ex cōformitate ad uolūtātē & legē diuinā, & omnis malitia ex deformitate ad legē diuinam prouenire, quæ est regula omniū actiū humanorū. Ita etiam lex humana habet uim cōstituēdi aliqd in esse uirtutis, & eius cōtrariū in esse uitii. Sic enim q̄ ebrietas est phibita in lege diuina, est intēperātia: ita ieiuniū

est opus uirtutis, quia eadem lege commendatur, & abſtinentia à cibis quibusdam est uirtus, quia præceptum est humana lege. Et ne exemplum afferamus ſolùm de eccleſiaſticis legibus, emere pecunia magiſtratum est ambitioſum quia prohibitum lege humana. Item ſericum induere, est luxurioſum ſolùm, quia prohibitum. ſupra terminum legis erogare in conuiuio, erit intemperãtia, quod ante legem potuit eſſe temperantia, & magnificentia. Nec quicquam intereſt quantum ad hoc inter legem humanã & diuinã. ſicut enim meritum eſt in opere uirtutis, ita culpa in opere uitii. Ideo * ſicut lex diuina habet uim obligandi ad culpam, ita & lex humana. Quod ne uoluntate dictum uideatur, probatur ſic, Lex humana eſt à Deo, ergo eodem modo obligat ſicut diuina. Aſſumptum probatur, Nam non ſolùm opus Dei dicitur, quod ſe ſolo producit, ſed etiam qđ mediantibus cauſis ſecundis efficitur: ergo nõ ſolùm dicitur lex diuina, quã ipſe ſolus ſanciuit, ſed etiam quam Dei poteſtate homines tulerunt: ſicut leges Põtificũ dicitur non ſolùm quas papa per ſe tulit, ſed etiam quas papæ authoritate alii inferiores tulerunt. ita enim uocantur papæ conſtitutiones uniuerſitatum, & collegiorum, quas conſtat papã non feciſſe per ſe, ſed alii eius authoritate conſiderunt. Vel ut clariùs probetur, arguitur ſic,

ſuppoſito

supposito quòd papa habet auctoritatem con-
dendi leges obligatorias in foro conscientiaè,
si papa committeret alicui ut daret leges alicui
communitati, præcipiens eis, ut obedirent,
nonne præcepta Legati haberet vim obligan-
di in foro conscientiaè? Ergo qua ratione cum
Deus dicat, Per me reges regnant, & legum cõ-
ditores iusta decernunt, quare decreta illo-
rum non obligabunt similiter in foro consci-
entiaè? Et ut apertius cõstet, uidetur omnino ab-
surdum, quòd si papa præcipiat, quòd in hac
ciuitate obediãt Cardinali legato, præcepta Le-
gati obligarent ad culpam, ut omnes faten-
tur. & cum Christus præcipiat parere principi-
bus, negare principum legem obligaret ad cul-
pam. Et tandem qui concedunt leges pontifi-
cum obligare ad culpam, negare nullo modo
possunt, quin etiam leges ciuiles obligent. Ita
Dominus constituit principes seculares ad gu-
bernandam rempublicam secularem, sicut Põ-
tifices ad spiritualem. Nec illico dictum Domi-
ni, Qui uos spernit, me spernit, non solum ad
ecclesiasticos, sed etiam ad ciuiles magistratus
spectat: nec minus diligenter in scriptura com-
mendatur obedientia principum secularium,
quàm ecclesiasticorũ. Nihil ergo interest quã-
tum ad obligationem, q̃ tã humanæ sint le-
ges, quàm diuinæ, sicut æquè uerum sacramẽ-
tum esset ab Apostolis, aut ab ecclesia condi-

tum, si eam potestatem habuisset, ac si à Christo: nec minus obligabat lex uetus, quæ tamen per angelos fuit data, non à Deo per se, quàm obligat Euangelica ab ipso Christo per se ipsum data: & hoc pro certo tenendum.

18. Dubitari autem potest * ad quam culpam obligentur, ad mortalem, an ad ueniale solum. Et quòd obligent ad mortalem aliquando, satis constare potest ex uerbo Pauli iam allegato. Qui autem resistunt, sibi damnationem acquirunt. Item Dathan, & Abiram de uorati sunt, quia resisterunt Moyse & Aaron: non autem puniuntur pœna mortis pro culpa ueniali. In còtrarium autem, quòd nùquã obligent ad mortales uidetur. Nam si concurreret præceptum diuinum solum ad ueniale obligans, cum quacunq; lege humana, potius oportebit transgredi legem humanam, quàm mentiri: si autem lex humana aliqua obligaret ad mortale, potius esset parendum illi, quàm præcepto de ueniali, cum mortale potius sit fugiendum.

Respondetur ad hoc dubium graue ex paulo ante dictis. Dicitur est, quòd quò ad uim obligandi idem est iudicium de legibus humanis & diuinis: ad considerandum autem quomodo, aut quantum obligant humanæ leges, oportet eas còsiderare, ac si essent diuinæ. Humana enim lex, quæ si esset diuina, obligaret ad ueniale, obligat etiam ad ueniale: & quæ

si esset

si esset diuina, obligaret ad mortale, obligat
 etiam ad mortale. Dicitur enim quod qua-
 rum ad hoc nihil refert, eodem modo obligant,
 ac si essent latae à Deo, licet nõ ita firmiter. Sic
 ergo inter leges diuinas aliquæ obligat ad mor-
 tale, & aliquæ ad ueniale: ita etiã humanæ ali-
 quæ ad ueniale, aliquæ autem ad mortale obli-
 gant. Sed * qualiter dignosci possit, quando
 obligent leges humanæ ad ueniale, & quando
 ad mortale, cum lex ipsa ciuilis hoc non signi-
 ficet, imò nec legislator de hoc cogitauit quan-
 do condidit legem: respondetur, quod nec in
 lege quidem diuina, & maximè naturali, sem-
 per significat, quod præceptum sit de mortali,
 & quod de ueniali, & inter ipsa mortalia non
 significatur grauitas alterius ad alterum, id est
 quod illorum sit grauius. Sicut enim dicitur,
 Non occides, ita dicitur, Non furtum facies,
 & Non mentieris, & De omni uerbo otioso
 reddenda est ratio: eadem ergo est regula, &
 ratio distinguendi grauitatem alicuius pec-
 cati. Tantum enim relinquatur cogitandum
 ex parte materiæ. Sicut in lege naturali &
 diuina illud æstimatur mortale, quod est con-
 tra honorem Dei, uel charitatem proxi-
 mi, ut est blasphemia, homicidium: id au-
 tẽ ueniale, quod est difforme rationi, & legi,
 non autem est contra honore Dei, aut proxi-
 mi charitatem, ut uerbum otiosum, & alia
 obacum id genus

id genus. Sic etiam erit in legibus humanis. si enim aliquid statuatur, quod multum expediat ad pacem ciuium, ad incrementum boni publici, ad honestatem morum: transgressio illius uidetur mortale peccatum. Si autem quod instituitur, non sit adeo necessarium, sed uelut quoddam leue, erit ueniale. Exempla non ita sunt in promptu, sicut in legibus diuinis: sed potest accipi de tributo, quod uidetur omnino necessarium ad defensionem reipublice, & ad alia publica munia & opera: & ideo si quis non solueret, esset mortale, & ideo si nulla lex data esset à Deo, sed totam curam legum ferendarum mandasset hominibus, & esset lex ciuilis, Non occides, &, Non metieris: prima obligaret ad mortale, secunda ad ueniale. Sicut nunc cum sunt diuinæ leges, ita si quis contra legem ciuilem uenaretur, aut indueretur bysso, non uidetur mortale. Alia exempla commodiora poni possent: nec enim pendet hoc ex uoluntate legislatoris, sed ex natura & qualitate rei, & materiae. Ex quo patet quantus est error iuniorum quorundam theologorum, dicentium grauitatem peccatorum sumendam esse & considerandam ex quantitate obligationis, cum contra omnino faciendum sit. Nam quantitas obligationis sumenda est ex quantitate materiae, nec naturaliter scimus maiorem esse obligationem de non occidendo, quam de non furando,

furando, nisi ex ipsa materia, & non e contrario. Nec oportet respicere, an illud, quod præcipitur, aut prohibetur, sit nunc, aut semel in magnum commodum, aut malum reipublicæ, sed quale sit, si communiter, aut ab omnibus, aut multis fiat. Si enim prohibetur ne quis pecunias extra regnum portet, quicumque exportant, peccant mortaliter, quamuis una exportatio parum noceat reipub. Sed quia si cõmuniter fieret, exhauriretur regnum. Ita lex communis obligat ad mortale. sicut una fornicatio parum nocet: sed si passim fieret, multum noceret. Sed contra dicta arguitur uehementer. quia si ex parte materiæ est attendenda grauitas peccati: ergo lex nõ facit culpam. Si enim illa transgressio est in damnum reipublicæ post legem, ergo ante legem: ergo prius erat peccatum, & tam graue, sicut post legem. Respondetur primò, quòd lex non solum obligat prohibendo, sed præcipiendo, & sic aliquid, quod ante legem erat bonum reipublicæ, non tamen necessarium, lex potest præcipere, & sic post legem transgressio illius erit peccatum, quod prius non erat peccatum. Secundò dico, quòd, ut patet in exemplis primò positis, potest esse aliquid, quod sit ante legem malum in aliquo, & in aliquo non: post legem autem illud erit in omnibus malum: quia fuit ratio sufficiens

sufficiens prohibendi omnibus, ut portarent sericum, uel auream uestem, erat quid prius: malum in paupere nobili: post legem autem, in omnibus, quia fuit sufficiens ratio prohibendi omnibus, licet nullum erat de se inconueniens, quòd aliquis de magnatibus haberet uestem auream, aut sericam. Sed adhuc superest dubium*, Si rex uellet non obligare ad culpam, an posset? Respondetur, quòd non est dubium quòd possit sicut potest ecclesiasticus legislator, qui quandocunque facit aliqua statuta, sine quacunque obligatione, ut prælatus religionum inter fratres suos. Esset enim contra rationem dicere, quòd constitutiones prælati ecclesiastici non semper obligent ad culpam, & secularium non possint non obligare. Aliquando enim legislator, siue ecclesiasticus, siue secularis non uult in suis legibus exigere obedientiam debitam à subditis, sed simpliciter ordinat quid faciendum sit, dicens, & dirigens potiùs, quàm præcipiens: qualiter multa uidentur esse in legibus & pragmaticis ciuilibus, & ecclesiasticis: sicut non semper cum petit pecuniam creditor, exigit tanquam uolens obligare.

²¹ ¶ Quæritur tandem,* An leges ciuiles obligent

gent legiflatores, & maximè reges. Videtur enim aliquibus quòd non, cum fint fupra totam rempublicam, & nullus poffit obligari nifi à fuperiori: fed certius & probabilius eft, quòd obligentur. Quod probatur primò, Quia facit iniuriam reipublicæ, & reliquis ciuibus, fi cum ipfe fit pars reipublicæ, non habeat partem oneris: iuxta perfonam tamen & fuam qualitatem, & dignitatem. fed ifta obligatio eft indirecta, ideo aliter probatur. Nam eandem uim habent latæ leges à rege, ac fi ferrentur à tota republica, ut fuprà declaratum eft. Sed leges latæ à republica obligant omnes: ergo etiam fi ferantur à rege, obligant ipfum regem. Et confirmatur, Quia in ariftocratico principatu fenatufconfultum obligat ipfos fenatores authores illorum, & in populari regimine plebifcita obligant ipfum populum: ergo fimiliter leges regiæ obligant ipfum regem: & licet fit uoluntarium regi condere legem, tamen non eft in uoluntate fua non obligare, aut obligari, ficut in pactis, liberè enim quisquis pacifcitur, pactis tamen tenetur. Ex omnibus dictis infertur corollarium, quòd ius gentium non folum habet uim ex pacto ex conducto inter homines, fed etiam

etiam habet uim legis. habet enim totus orbis, qui aliquādo est una respublica, potestatem ferendi leges æquas, & conuenientes omnibus, quales sunt in iure gentium. Ex quo patet, quod mortaliter peccant uiolantes iura gentium. Ex quo patet, quod mortaliter peccant uiolantes iura gentium, siue in pace, siue in bello: in rebus tamē grauioribus, ut est de incolumitate legatorum, non licet uni regno nolle teneri iure gentium: est enim latum totius orbis autoritate.

¶ Circa tertiam conclusionem dubitatur, ²² Vtrum * cessante ratione legis, cesset obligatio ut (exempli gratia) prohibetur lege, ne quis noctu telum portet, & ratio eius est propter nocturna pericula, ego autem scio nullum esse contra me periculum, an sim in culpa arma ferendo. Respondetur dupliciter. Potest ratio legis cessare uno modo, Ratio propterquam lex lata est: ut si tempore belli prohibeantur arma ad Gallos deferri, tempore pacis lex non obligat: eadem ratio requiritur ut lex obliget, & duret, & ad hoc quod feratur deficit. ergo ratio ad ferendum. ergo etiam ad conseruandum illam. Et confirmatur, Quia per easdem causas res corrumpitur, per quas generatur. Item si lex non est utilis reipublicæ, iam non est lex. Secundò potest cessare ratio in particulari quo ad aliquem. Non ergo ad omnes absolutè, uel quo ad plures, ut in casu posito, nihilominus etiã talis

talis obligatur lege. Quia enim sequuntur saepe
 pericula ex armis nocturnis, est sufficiens ratio
 ut omnibus prohibeatur, aliàs lex nullius esset ef-
 ficaciae, cum unusquisque putaret legem non pro se
 esse positam, sed propter alios: & ita in aliis præ-
 ceptis non ratio particularis, sed utilis est at-
 tendenda. Dubitatur * de Tyrannorum legibus an
 23 obligent. Et videtur quod non, cum non habeant
 potestatem aliquam. In contrarium est, Quia
 cum respublica opprimatur à Tyranno, & non
 sit sui iuris, nec possit ipse ferre leges, nec iam
 antè datas exequi, si non pareret Tyranno, iam
 respublica interiret. Certè videtur, quod leges,
 quae sunt convenientes reipublicae, obligent,
 etià si ferantur à tyranno, non quidè quia à tyrā-
 no latae, sed ex cōsensu reipublicae, cum sanctius
 sit ut serventur leges à Tyranno latae, quàm quòd
 nullae serventur. Et certè essent in apertam per-
 niciem reipublicae, si principes, qui non ha-
 bent iustum titulum, occuparent regnū, quòd
 nulla essent iudicia, nec aliquo modo possent
 malefactores puniri, aut coerceri, cum non sit
 tyrannus iudex legitimus, si leges eius non o-
 bligant.

¶ Ultima pars conclusionis est, Quod * præce-
 24 pta parentum eodem modo obligant, sicut le-
 ges civiles, & præcepta maritorum in uxores.
 Probatur de filiis. Nam sicut præcipitur obe-
 dire præpositis, ita commendatur obedire pa-
 rentibus;

rētibus: ut patet ex illo, Filii obedite parētib⁹,
 Ephesi. 6. & Colo. 3. ergo si est culpa nō parēre
 Ephē. 6. præpositis, etiam erit peccatū nō obedire pa-
 Roma. 1. ta in quæ Deus dicit permisisse gentes incide-
 re, annumeratur & hoc, Parentibus non obe-
 dientes. Item, Quia leges præcipiunt obedien-
 tiam parentum: ergo si leges obligant ad cul-
 pam, etiam erit culpa non obedire parentibus.
 Et certè hoc uidetur inclusum in illo præce-
 pto de honoratione parentum, & sic ut suprà
 dictum est, q̄ leges aliquando quidem obli-
 gant ad mortale, aliquādo uerò ad ueniale, ita
 uidetur dicendum de præceptis parentum. Vn-
 de certè si pater aliquid præciperet, quod mul-
 tum referret ad administrationē familiæ, trā-
 gressio illius uidetur mortalis, imò etiā in iis,
 quæ spectant ad dispositionem ipsius filii. Sed
 sicut dictum est, quòd non omnis lex obligat
 ad culpam, puta illa, in qua rex plus dirigit,
 quàm præcipit: multò magis hoc habet uim
 de parentibus, qui non semper uolunt exigere
 debitum obedientiæ, sed solùm præcipientes
 aliquid, uolunt significare uoluntatem
 suam.

¶ Aduertendum tamen est, quòd cū fami-
 lia sit pars reipublicæ, quòd leges possunt de-
 terminare, in quibus filii teneantur obedire
 parentibus, & in quibus non oporteat, sicut
 deter-

determinauit usque ad quam ætatem, & sic in aliis non erit culpa non obedire parētibus: sic etiam ad leges spectat determinare qua pœna posset castigare pater filiū inobediētē & cōercere ne ultra liceat patri progredi. De præceptis autē uirorū circa uxores p̄bari potest. Nā aliās nō poterit constare familia, nisi sit unum caput, cui cæteri parere teneantur: hoc autem est uir, qui est caput domus, & uxoris, ad Eph. 5. Et ibidem, Mulieres suis uiris subditæ sint *Eph. 5.* sicut Domino. Et postea dicit, Vxor autem timeat uirum suum. Item quia leges hoc iubent,

ergo tenentur obedire, & etiam ad leges spectat quomodo, & quo usq;
uxor teneatur obedire uiro &

an posset uir uxorem uerberibus castigare si-

cut de filiis diximus deter-

mina-

re.

Deo gratias.

*

o 2 Reueren-

REVERENDI PATRIS

FRATRIS FRANCISCI A VICTORIA
de potestate papæ, & concilij relectio, cū questione,
Vtrum concilium generale possit facere decreta, &
leges condere, quas nec summus Pontifex possit immu-
tare, uel per dispensationem, uel prorsus per abroga-
tionem.

*Locus relegendus est apud Iohannem, Pasce
oues meas. Iohan. cap. ultimo.*

S V M M A.

- 1 Papa in quo genere decretorum aut canonum nihil possit immutare dispensando, & multo minus abrogando.
- 2 Concilium, si declarat aliquid esse de fide, aut de iure diuino, quòd Papa in hoc nihil possit declarare, aut immutare, maxime si tale ius spectet ad fidem, uel ad mores ecclesiæ uniuersalis.
- 3 Papa, quòd possit dispēsare in legibus, & statutis concilij generalis.
- 4 Summus pontifex, quòd non solum possit dispensare in statutis cōciliorum, sed in totum, & aliquando abrogare talem legem, uel statutum.
- 5 Papa non obstante decreto irritante concilij, quòd possit dispensare in statutis eius.
- 6 Papa, quòd dispensando in legibus, & decretis, tam conciliorum, quàm aliorum pontificum, possit errare, & grauitè peccare.
- 7 Papæ, quòd non liceat dispensare in legibus, & decretis conciliorum pro suo arbitrio, & sine causa rationabili, etiam ubi nihil continent iuris diuini.

Papa

- 8 Papa, quòd multo minus potest abrogare sine causa rationabili decreta concilij, quàm in eis dispensare.
- 9 Lex aliqua etiam positifua, quòd posset esse in ecclesia, & fortè aliquæ tales sunt, in quibus expediret, ut nunquam dispensaretur.
- 10 Conciliũ quãdo, & in quo casu posset declarare, & determinare, & etiam statuere, ut in aliqua lege ecclesiastica nunquam dispensaretur.
- 11 Concilium quòd uidetur non posse errare in determinatione, quòd in aliqua lege ecclesiastica nunquã dispensetur.
- 12 Concilij facta determinatione, quòd nunquã in aliqua lege ecclesiastica dispensetur, an liceret nunquam Papa dispensare in tali lege, & utrũ dispensando ex quacunque causa, peccaret mortaliter.
- 13 Decretum si fieret à concilio, quòd in aliquibus legibus ecclesiasticis nũquam dispensaretur, quòd tale decretum non deberet apponi in multis legibus, sed solũ in paucis, hisque grauißimis, & ualde necessarijs.
- 14 Decreto facto per conciliũ, quòd in aliqua lege ecclesiastica nunquam dispensetur. Si, illo non obstante, Papa dispensaret, utrum teneret factum, esto quòd malè faceret.
- 15 Papa sicut peccaret dispensans contra decretum concilij, quòd ita etiam peccaret petens dispensationem, & utens illa, ostenditur.
- 16 Pontificis dispensationes, quòd sint in duplici differentia, & quæ sint.
- 17 Papa quid possit, aut quid non possit, & c. quòd non spectet ad subditos illud determinare, aut examinare,

probatum.

- 18 *Papæ mandatum, aut dispensatio, quòd non semper obliget subditos ad parendum.*
- 19 *Papæ si dispensaret, in quo casu subditi non tenerentur parere dispensationi.*
- 20 *Papæ quòd non deberet ægreferre, sed potius gaudere quòd fieret aliquod decretum à concilio, quo cauere-
tur, ut in aliqua lege ecclesiastica nunquam dispensa-
retur.*
- 21 *Papæ mandatis, an liceat resistere per appellationem ad futurum concilium.*
- 22 *Pontificis mādatis resistere, & non parere, quòd non uideatur permittendum cuicumque priuato sua aucto-
ritate, etiam si huius modi mandata essent contra de-
terminationem concilij.*
- 23 *Papæ si facta declaratione, & decreto à concilio, con-
trarium mandaret, quid agendum.*
- 24 *Concilium, quando, & in quo casu posset con-
uocari, & congregari contra uoluntatem Pa-
pæ.*
- 25 *Concilium quæ maximè debeat cauere, si quando de-
cretum aliquod esset faciendum, ut Papæ auctoritas
illibata conseruetur.*

PRO parte affirmatiua quæstio-
nis arguitur, Quia concilium est
super papam, ergo papa nō potest
immutare decreta illius. Conse-
quentia patet, quia par in parem
non habet imperium. c. innotuit. de electione.
ergo multo minus inferior in superiorem. An
tecedens

tecedens est communis sententia omnium Parisiensium, & multorum doctorum. Et confirmatur consequentia, Quia aliàs eadem ratione posset defendi, & episcopus posset dispensare in legibus papæ, imò & in legibus conciliorum. si enim papa cum sit inferior, nihilominus potest dispensare, aut abrogare legem concilii: ergo non obstabit etiam, quòd episcopus dato quòd sit inferior, non possit etiam dispensare. & confirmatur iterum, saltem recepta illa opinione de superioritate concilii, uidetur omnino sequèda pars affirmatiua: sed illa opinio est probabilis, ergo etiam hæc. Confirmatur, Quia dato & sint pares potestates, par in parem non habet imperium, ut in dicto c. innotuit. ergo non potest tollere quod concilium sancit. unde uidetur, quòd concilium in hac causa posset dicere Pontifici, quod Hebræi responderunt Moyfi, Exo. 2. Quis te constituit Iudicem super nos, & principem? Et summus Pontifex debet meminisse illius responsi Domini nostri, Quis me constituit Iudicem super uos? Luc. 12.

Exod. 2.

Luc. 12.

¶ In còtrarium est, Quia dispensatio & abrogatio legis tempore & loco opportuno est pascere gregem. omnis enim actus iurisdictionis est actus pastoris. sed summus Pòtifex est uniuersalis pastor, iuxta uerba proposita Iohan. 20. Pisce oues meas. Et in concilio Calcedo-

Iohan. 20.

acclamatum est Pontifici Leoni Apostolico
Matth. 18. œcumenico. i. uniuersali pastori. Et *Matth. 18.*
 Quodcunque solueris super terram, &c. Sed
 dispensare est soluere obligationem. ergo. No-
 tandum primò quòd (ut ponit Herbeus d.
 47.) primò differētia est inter abrogare, & di-
 pensare, & interpretari, pro quo uide Sylue-
 strum in uerbo papa. §. 16. Notandum secun-
 dò, quòd omnes doctores distinguunt, specia-
 liter S. Tho. quolibeto 4. arti. 13. & multis aliis
 locis, q̄ duplex est genus canonum & decreto-
 rum, siue sint conciliorum, siue sint sanctorū,
 patrum, & est unum genus canonum re uera de
 iure diuino, sicut quæ pertinent ad articulos
 & fidei, ad substantiam sacramentorū, aut qui
 necessariam habent connexionam ad legem
 diuinam seu naturalem, pertinentia ad bonos
 mores.

¶ Et ut certo ordine ac more theologorum
 procedamus, sit prima propositio. In* hoc ge-
 nere decretorum aut canonum Papa nihil po-
 test immutare dispensando, & multo minus
 abrogando. Conclusio est omnium theolo-
 gorum absque controuersia, quidquid Cano-
 nistæ disputent. Et ponit eam sanct. Tho. in
 multis locis, ut in quolibeto ubi suprà, & in
 primo sentent. d. 47. & in 3. sentent. d. 37. uide
 uerba eius 1. 2. q. 97. ar. 4. ad tertium. & q. 100.
 artic. 8. & potest breuiter probari, quia ius na-
 turale

turale est immutabile, & ut habetur in decretis d. 5. cap. 1. naturale ius semper permanet. & Esa. 24. contra eos qui temere tentauerunt immutare ius naturale, dicit q̄ transgressi sunt leges, mutauerunt ius, dissipauerunt fœdus sempiternum, &c. Sed ius diuinum & positium habent eadem uim, sicut naturale, quia ius naturale nō habet uim, nisi quia latum est auctoritate diuina: aliās non esset obligatoriu, quid quid dicat Gregorius: cū obligatio esse non possit nisi à superiori: ergo simpliciter in iure diuino non cadit dispensatio humana.

¶ Pro maiori & breuiori declaratione argumentor contra istam propositionem. Primò, Papa potest dispensare in matrimonio rato non consummato, & insolubilitas matrimonii est de iure diuino: ergo potest dispensare. Maior probatur, Quia uotum solenne dirimit matrimonium, ut patet in c. ex publico. de cōuersione coniugatorum. Sed uotum solēne est de iure positium, ut patet in c. unico de uoto in. 6. ergo ius positium tollit ius diuinū. Minor patet ex illo, Quos Deus coniunxit, homo non separet. Matth. 19. & 1. ad Corin. 7. Secundò argumētōr, Papa dispensat in gradibus prohibitis iure diuino: ergo. Antecedens patet Quia accipere relictam fratris est prohibitum iure diuino, ut patet Leuit. 18. Vxorem fratris sui nullus accipiat. Et eodem modo accipere

amitam, uel materteram ibidem expressè prohibetur: & tamen Papa dispensat in istis: ergo. Tertio papa dispēsat in uoto saltē simplici, ut patet ex usu, & in titulo de uoto & uoti redemptione: & tamē seruare uotum est de iure diuino, si quid uouisti, ne moreris reddere. displicet enim Deo infidelis & stulta promissio, Ec-

Eccle. 5. clerastici 5. Idem expressè Deutero. 23. Quar-

Deute. 23. to papa dispēsat cum bigamo, & homicida, sed tales sunt irregulares de iure diuino, ut patet

1. Timoth. 3. 1. ad Timoth. 3. Oportet episcopum unius esse uxoris uirum, non percussorem, quod glossa, & omnes dicunt, quòd intelligitur de presbyteris: quod patet, quia statim subdit, diaconos similiter pudicos, nulla alia mentione facta de presbyteris. Confirmatur, Quia talis irregularitas nō tollitur per baptismum, sicut aliarū irregularitates, ut doctores dicūt in 4. d. 27. ex autoritate Augustini, Ambrosii & omnium doctorum theologorum, & canonicarum. Et quòd possit dispensare cum bigamo, tenet sanctus Tho. in 4. distinctio. 27. quæstio. 3. articu. 3. & in quodlibeto 4. quæstio. 5. & doctores de bigamis capitu. nuper. & capitu. fina. & d. 34. capitu. lector. gloss. dicit licitum in papa dispensare cum archiepiscopo Panormitano bigamo, & cū homicida posse etiam dispensare. tenet Abbas in capitu. si dignum. & in capitulo. de homicidio, dicens
communiter

communiter hoc teneri per doctores : nec hoc dubitant theologi. Quintò, papa est uicarius Christi ex themate, *Palce oues meas: & ex illo, Quodcunque solueris super terram, &c. & habetur in cap. ter corporalia. de translatione episcopi. & in capitulo proximo. de homicidio in 6. Imò Paulus de omnibus Apostolis ait 2. ad Corinth. 6. Pro Christo fungamur legatione. Et Dominus expressè, Qui uos audit, me audit, &c. Et sicut misit me Pater, ita & ego mitto uos. sed uicarius & delegatus potest quicquid potest principalis, nisi sit ei prohibitum specialiter, ut extra. de officio delegati, & officio uicarii, per totum. sed non inuenitur ubi sit prohibita dispensatio Papæ, ergo. Confirmatur, Quia Apostoli dispensauerunt in lege diuina, ut in baptismo, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, ipsi baptizabant in nomine Iesu. Et Petrus occidit Ananiam & Sapphiram. Act. quinto.*

A. 5.

¶ Ad primum argumentum communis scholæ theologorum in 4. distinctio. 27. negat maiorem, scilicet quòd Papa possit dispensare: sed in contrarium sunt multi doctores canonistarum in d. c. ex publico. & cum illis Cardinalis Caietan⁹ in particulari opusculo super hoc: & nostris tēporibus dicitur factū à Clemente 7. sed nihil refert quam opinionem teneamus, si cano.

Caietanus.

& canonistarum, consequenter oportet dicere, quòd insolubilitas matrimonii ante consummationem non est de iure diuino: & illa uerba Saluatoris intelliguntur & exponuntur de matrimonio iam consummato: quamuis aliter posset responderi, ut dicemus in solutione ad quartũ. Si uerò opinionem theologorum teneamus, quæ probabilior uidetur, quia aliàs partes per se possent dirimere matrimonium, & matrimonium sequens teneret, & infideles, &c. tũc ad rationem de ingressu religionis dicimus, quòd est de iure diuino, quòd professio dirimit matrimonium, quòd ius diuinum constat ex autoritate Dei, & & non ecclesiæ. Votum autem solenne est de iure positio quãtũ ad determinationem & modũ, puta quæ ætate, & quo ordine, quo tempore, &c. Sed non quãtũ ad substantiam suam. Ad secundum argumentum aliqui, ut archiepiscopus Floren. 3. q. titulo. 1. cap. 14. & Palud. in 4. d. 40. uidetur tenere, quòd in omnibus gradibus prohibitis in Leuitico papa non possit dispensare. & Hoc reputat Syluest. probabilius. Sed oppositũ uidetur probabilius, ut tenet Caieta 22. q. 154. arg. 9. & determinatũ fuit Romæ in his diebus in causa regis Angliæ. & ideo hanc opinionem tenendo, respondetur ad argumenta, quòd præcepta ueteris legis, quæ non sunt de iure naturali,

Archiepiscopus
 Floren.
 Palud.
 Syluester.
 Caietanus

naturali, omnia cessauerunt, nec habent obligationem plus præcepta iudicialia, quàm cæremonialia, ut omnes doctores tenêt, & necessarium est tenédú: quod Paulus ita determinat ad Hebrę. 7. Translato enim sacerdotio, necesse & ut translatio Legis fiat, ut habetur in cap. translato de constitutionibus. & S. Tho. in 12. q. 103. ar. 3. probat enim Paulus, quòd sacerdotium Christi est aliud à sacerdotio ueteris legis, & per consequens quòd lex uetus expirauit: & idem probat ad Hebræ. 8. per hoc quòd Dominus uocat testamentum nouum: ex quo arguit Paulus, quòd antiquum testamētum interit. Dico ergo, quòd aliqui gradus prohibiti in Leuitico, non sunt de iure naturali. Imo Caietanus tenet, quòd nullus præter primum in linea recta. Ad tertium, proponitur quòd multi tenent, quòd papa non potest dispensare in uotis. Quia dispensatio, ut supra diximus, est relaxatio iuris, obligatio aut uoti: certum est nunc de iure positiuo: ergo dispensatio uoti est relaxatio iuris diuini: quod uidetur durum. Vnde dicunt, quòd nunquam potest dispensare in uoto, nisi uel uotum ipsum fiat, aut sit illicitum & inutile, aut maioris boni impedimentum: hoc autem non est relaxare ius diuinum, sed interpretari, quod non est propriè dispensare. In illis enim casibus re uera tale uotum non est obligatorium

iure

S. Thom.

iure diuino . imò si constat, quilibet potest proprio arbitrio nõ implere uotum. Et huiusmodi sententiæ uidetur fuisse S. Thom. in. 22. q. 88. artic. 10. ad tertium, ubi diserte determinat, quòd non cadit dispensatio in uoto, nisi quia est simpliciter malum, aut inutile, aut maioris boni impedimentum. Imò hoc dicit esse propriè dispensatio. Et utinam hæc opinio non sit uera. In contrarium est communis opinio, scilicet quòd potest etiam tollere obligationem. Et probatur, Irritatio uoti est de iure positiuo, & non diuino: & certum est quòd ius positiuum dat licentiam parentibus usque ad certam ætatem: & tamen irritatio non interpretatur, sed tollit obligationem uoti. Et tunc ad argumentum respondent aliqui, quòd duplex est ius diuinum, quoddam absolutum & independens, quod nõ supponit actum humanum, ut præceptum de baptismo, de eucharistia, quo omnes obligantur, nec eius obligatio pendet ex humano actu, aut iudicio. Aliud est dependens ex humano actu, quod scilicet non obligat nisi mediante actu humano. nullum enim ius diuinum obligat ad ingrediendum religionem, sed si quis promittat eam, obligatur iure diuino implere promissum. Ex qua distinctio ne respondeo ad argumentum, quòd in iure diuino non dependenti non potest papa dispensare

penfare, sed bene in iure diuino dependenti. quia habet potestatem tollendi id quod hominis potestati inditū est. Probabilis est iste modus respondendi, sed qui possit tamen impugnari. Melius tamen uidetur respondere ut respondet S. Thom. in 22. q. 88. artic. 10. ad secundum, ubi sic arguit. In iis, quæ sunt in lege naturæ, & in præceptis dominicis non potest per hominem dispensari, & præcipuè in præceptis primæ tabulæ. Sed implere uotum est de lege naturæ, & lege diuina, ut supra probatum est. ergo in uoto dispensari non potest. Respondetur quòd sicut de iure naturæ tenetur implere præceptū & uotū, ita & ex iisdē tenetur obedire superioris legi & mandato. Et tamē cū dispensatur in aliqua lege humana, non fit ut legi non obediatur, quod est contra legem naturæ & mandatum diuinum: sed fit, ut quod erat lex, non sit lex in hoc casu: ita etiam autoritate superioris dispensantis fit ut hoc quod continebatur sub uoto, non contineatur in quantum determinatur in hoc casu hoc non esse congruā materiā uoti. Et ideo prælatus sic dispensans, non dispensat in præcepto iuris naturalis, sed determinat id quod cadebat sub obligatione deliberatiōis humanæ: quod nō potuit omnia aspicere, iam nō cadat, unde patet, q̄ S. Tho. facit idē iudiciū de uoto et de lege humana, ita ut talis obligatio sit quasi peculiari

si peculiari legi quòd iste obligetur: & ita dispensatio in uoto est dispensatio in actu humano. Itaque uidetur quòd duplex sit obligatio, diuina & humana. Humana etiam est duplex, ex lege, & ex uoto. Aliter potest dici, quòd in uoto non fit nisi promissio quædam. Idem uidetur dicendum de hac promissione, & de aliis. qui enim promittit aliquid, tenetur seruare promissum de iure naturali, ut S. Tho. dicit in 22. q. 88. ar. 3. ad 1. in promissione autè humana potest ille, cuius interest, remittere & liberare promittentem à redditione promissi. hoc autem non est abrogare, uel dispensare in lege diuina, & per consequens nec si superior in hoc dispensat, est dispensare in lege diuina, & si Deus ipse remitteret uotum, non esset dispensatio in lege diuina de impletione uoti. Ita ergo quia papa habet uices Dei, potest remittere debitum ex rationali causa, nec ex hoc dispensat in lege diuina. Cõfirmatur, Episcopus potest dispensare in uoto, ut certum est, & sic dato, quòd disputetur de Papa, non dubitatur quando episcopus non possit dispensare in lege diuina. Et sic propter dispensationem uoti non oportet dicere, quòd Papa possit dispensare in lege diuina. Ad quartum breuiter & facilliter respondetur, quòd in scriptura sacra sunt aliqua præcepta & mandata iuris diuini, idest authoritate diuina lata, quamuis promulgata
 ab A posto-

ab Apostolis, sicut de extrema unctiōe dicunt doctores, quòd est sacramentum iuris diuini, sed promulgatum Iacobi 5. Et Apostolus 1. ad Corinth. 7. Iis qui matrimonio sunt iuncti, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à uiro non discedere. Alia sunt statuta ab Apostolis ipsis, ut Paulus ubi suprà, Nam ceteris dico ego, non Dominus, si quis habet uxorem infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et non est dubitandum, quòd Apostoli multa disposuerant sua authoritate, sicut nunc pōtiffices faciūt. Et Paulus 1. ad Corinth. 11. Cùm uenero, cætera disponā. Et in his cum par in parem non habeat imperium, non est dubitandum quin successores Apostolorum habeant authoritatem dispensandi huiusmodi, ut sunt statuta de bigamis, homicidio, & de utroque. Patet primò, Quia irregularitas illorum non est de iure naturali absolutè, ut constat: in noua autem lege non sunt præcepta negatiua, aut prohibitiua, nisi iuris naturalis, ut docet S. Tho. 12. q. 108. art. 1. & ideo dicitur lex libertatis Iacobi 1. & 2. & irregularitas homicidii tollitur per baptismū. d. 5. capit. si qui per baptismum. secundum Innocētium, Gofredum, & Gullielmum, & omnes theologos, in 4. d. quòd si esset de iure naturali aut diuino, tolli non posset. Et propterea si homicida, aut bigamus ordinaretur etiā

p absque

absque dispensatione, manet ordinatus, & recipit characterem, ut Doctores determinant in 4. Sed illa irregularitas nō est de iure diuino, aliās non teneret factum. sic si mulier ordinaretur, non teneret ordinatio, nec ualeret. & sic papa potest dispensare, cū sit de iure positivo. Confirmatur, Illa quæ constituta sunt ab Apostolis, non sunt de iure diuino: quod etiā in concilio Apostolorum Actuum 15. dicitur, Vitum est Spiritui sancto & nobis, nihil ultra imponere uobis quā hęc necessaria, ut abstinatis ab immolatis simulachrorum & sanguine, & suffocato. Iam nulla est: non potuisset autem cessare si fuissent de iure diuino: ergo. Ad quintum respondetur, quōd uerum est, quōd Papa est uicarius & legatus Christi. & nego consequentiam: non ergo infertur, Est uicarius Christi, ergo potest quicquid potest Christus: nec unquam aliquis tribuit hanc licentiam papæ. & ad probationem respondetur, quōd e contrario uicarius non habet quod non prohibetur, sed solū quod conceditur. Christus autem non concessit solutionem aut relaxationem mandatorum suorum, sed solū ministeriorum dispensationem illorum, ut ait Apostolus 1. ad Corin. 3. Quid igitur est Apollo, quid uerō Paulus? ministri eius, cui creditis. & capitu. 4. Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores, &c. &

1. Cor. 3.

1. Corin. 4.

&c. & officium Apostolorum Paulus semper uocat ministerium, & 2. ad Corinth. 6. In omnibus exhibeamus nos sicut Dei ministros. *2. Cor. 6.* certe si quis mandata eius relaxaret, non se haberet sicut dei minister, sed sic æqualis, aut superior. Item permissum est Pontifici remittere peccata, non autem relaxatio mādatorum contra præcepta. Et 1. ad Corin. 3. Fundamentum aliud nemo ponere potest, præter id, quod positum est Iesus Christus, id est fides & lex. Illud oportet, ut maneat immutatum, & illibatum, prælati autem possunt ædificare, aurum, argētum, lapides pretiosos. Et tunc diceretur rectè, Obedire oportet plus Deo quàm hominibus. Item, Nunquã fuit talis autoritas dispensandi in minimo præcepto cæremoniali, tamen erant pontifices gubernatores ecclesiæ: *1. Corin. 3.* & ad hoc facit illud, Vnum iota, aut unus apex non præteribūt à lege, donec omnia fiant. Itè ratione, Quia dispensatio in lege spectat solùm ad legislatorem, uel cui specialiter commiserit. sanctus Tho. 12. q. 97. ar. 10. ad tertium. manet ergo conclusio tanquã certa & firma, &c. quòd in primo genere præceptorum concilii, scilicet quæ sunt iuris diuini, Papa non potest dispensare. & totũ cõfirmatur ex. c. contra. 25. q. 1. ubi Zozinus papa dicit, Contra statuta sanctorum Patrum cõdere aliquid aut immutare nec huius quidẽ sedis põt. autoritas. Idẽ ha-

betur in capitulo, cùm ad monasterium. de statu monachorum.

¶ Sed dato quòd ita sit, quòd papa non potest aliquid immutare in iis, quæ sunt iuris diuini, tamen an ad papam uel concilium spectat interpretari & declarare tale ius, adhuc posset dubitari, An si cõciliũ aliquod determinet aliquid esse de fide, aut de iure diuino, papa possit hoc aliter declarare. sed in hoc nulla est contentio, & ideo breuiter sit secunda propositio. Si* cõciliũ declarat aliquid esse de fide, aut de iure diuino, papa in hoc nihil potest declarare, aut immutare, maximè si tale ius spectet ad fidem, uel ad mores ecclesiæ uniuersalis. Probatur, Quia in illa concilium errare non potest, iuxta promissum Luc. 22. Ego oraui pro te, &c. & Matth. 18. Vbicunque fuerint duo, uel tres, &c. & non minus est spiritus sanctus in quocũque concilio generali, quàm in concilio Apostolorum, ubi spiritus sanctus assistebat, Actu. 15. Visum est Spiritui sancto, &c. Cõfirmatur, Quia si in illis conciliũ errare posset, & papa errare posset, et utrũque errare posset, stãdũ esset potiùs cõcilio, ergo postquã determinatũ fuit in cõcilio Apostolorũ, q̃ legalia erãt extincta, nõ potuit Petr⁹ aliter definire: ita in quocũque cõcilio generali. Et patet, Quia si errare posset, non esset ecclesia fundata supra firmam petram, cùm semper
maneret

Luc. 22.
Matt. 18,

maneret dubia, & uacillaret, nec Euangelium esset certum, cum Augustinus dicat se credere euangelio nisi propter authorem ecclesiae: & non posset Petrus confirmare fratres suos, nec esset lux mundi, Matthæ. 5. nec esset uera promissio Spiritus sancti. Quem ego, inquit, mittam uobis à Patre, ille uos docebit omnia. Aliud genus canonum est decretorum, quæ omnino sunt extra ius naturale, & diuinum, sed spectant, & sunt utilia ad conseruationem iuris naturalis & diuini. præsuppono enim, quod prælati in ecclesia possunt concedere leges etiam obligatorias multo magis quam principes seculares, qui hoc possunt, ut patet apud Paulum ad Roma. 13. & ex beato Petro, 1. Petri. 2. & patet ex illo, Qui uos audit, me audit. Luc. 10. Et supra cathedram Moyse, Matth. 23. & Paul. ad Hebræ. 13. Obedite præpositis uestris. Nec de hoc est aliqua contentio inter catholicos, quanquam sit cum nouis hæreticis huius temporis, & licet sit unus doctor theologus, scilicet Gerson inter recentiores, qui uidetur dicere, quod papa non possit ferre leges obligatorias, nisi sequantur ex iure diuino, uel naturali, sed ille non auditur à theologis in hac parte, & quædam alia tenet profectò male sonantia in doctrina theologica: quod si prælati hoc possunt, multo magis concilia.

Luc. 10.

Matt. 23.

Hebr. 13.

¶ De hoc ergo genere uertitur maximè in dubiũ, utrum papa possit immutare, aut dispensando, aut abrogando, ut de ieiunio quadragesimæ, de horis canonicis, & similibus: de quibus sit tertia propositio, Papa potest dispensare in legibus, & statutis concilii generalis. Pro huius conclusionis probatione est notandum, quòd de comparatione potestatis papæ est duplex sententia, altera est S. Tho. & sequacium multorum: & aliorum doctorum tam in theologia quàm in iure canonico, quòd papa est supra concilium, & altera est communis sententia Parisiensium, & multorum etiam doctorum in theologia & canonibus, ut Pannormi. & aliorum, cõtraria, quòd concilium est supra papam: non tamen est locus nunc disputandi quæ illarum sit uerior, quia non de hoc agitur. Puto utranque esse probabilem opinionem: & quia quælibet habet magnos assertores, non oportet in quæstione proposita procedere solùm ex altera opinione, sed statuere quid dicendum, quacunque sententiam sequamur. Et ideo dico conclusionem positam esse ueram, non solùm tenendo primam opinionem, sed etiam secundam. Et probatur primò, Quia leges humanæ sunt de humanis actibus, qui sunt pro temporum & personarum conditione uariabiles, & quod in communi expedit, uni persone, uel in aliquo

quo casu non conuenit, uel in alio tempore, ut ait August. 1. Deliberō arbitrio. Et hæc est causa, quare Aristo. dicit 7. Ethico. Neesse *Aristo. 7.* est in principe *ἐπιτέλειαν* esse siue æquitatem, *Ethico.* cuius officium est in casibus, ubi tenor legis uergit in detrimentum reipublicæ, discedere à uerbis legis: eadem inquam ratione est ne- cesse in ecclesia esse authoritatem dispensan- di pro loco & tempore. & ita tenet S. Tho. 22. q. 88. artic. 10. Aliàs multa, quæ pro bono pu- blico sunt ordinata, uerterentur in perniciem reipublicæ, ut in c. regula. d. 29. dicitur, quòd regula sanctorum Patrum pro uarietate tem- porum & locorum temperatur. Si ergo huius- modi dispensatio est necessaria in republi- ca, dicere quòd solùm residet in concilio, absurdum est, cum dispensationes sint ne- cessariæ ordinare propter uariationem ca- suum & temporum. Concilium autem non sæpe potest congregari, nec Apostolos legi- mus nisi bis congregasse concilium, semel Actu. 1. ad electionem Matt. & iterum Actuū 19. super cōtentionem legaliū. ergo oportet q̄ resideat in papa. Et uerisimile S. Th. 12. q. 97. ar. 4. dicit, quòd in omni lege humana potest dispensari per rectores reipu. Item dato quòd concilium esset supra papam, hoc tamen non est intelligendum extensiuè, id est, quòd ali- quē actū possit conciliū, in quē papa nō pos-

fit. hoc enim nullo modo est probabile, sed solum intensiue, puta si contrarium determinaretur, esset standum potius concilio, uel q̄ Papa teneretur parere concilio, & non e contrario. Cùm ergo concilium posset dispensare in suis decretis, ergo etiam Papa poterit. Item aliàs nõ esset Papa. hoc enim omnes intelligunt per Papam, in quo omnis potestas ecclesiastica residet. si enim dispensatio in legibus ecclesiasticis eximeretur à Papa, iam potestas Papæ esset particularis, & non uniuersalis. Item est uicarius Christi (ut supra probatum est) ergo habet generalem administrationem ad omnia. Item Papa est generalis commissarius Dei, assumptus in plenitudinem potestatis, 2. q. 6. qui se scit. & 24. q. 5. quodcunq; ergo potest in omnem actum iurisdictionis. Item cùm concilium possit dispensare suis legibus, saltem cõcilium posset hãc potestatem committere suo legato, seu uicario. Si ergo summus Pontifex non posset dispẽsare, & ille legatus possit, iam daretur in ecclesia aliquis prælatus maior papa: & sic papa non esset supremus, & omnino esset sacrilegium dicere, quòd concilium possit constituere in ecclesia aliquam potestatem superiorem papa, quem Christus constituit. Item conclusio firmiter probatur testimoniis suprà inductis, Iohan. 22. Pasce oues meas. & Matth. 18. Quodcunq; solueris super terram.

dispen

Iohan. 22.

Matth. 18.

dispensare autem parcere est, & solvere. Vltimò probatur, Quia impedimenta, quæ impediunt, & dirimunt matrimoniũ de iure positivo, ut aliqui gradus consanguinitatis, & affinitatis, sunt ex autoritate conciliorum, ut patet extra. de consanguini. & affini. capit. non debet. & 35. quæstio. 3. de affinitate. & in multis capitulis eadem causa & quæstio. Et tamen quotidie Papa dispensat, saltem in 3. gradu & 4. nec quisquam dubitat, quin factum teneat, & est sententia omnium doctorum. Et habetur expressè in capitulo. quod dilectio. & in capitulo. quia circa. de consanguini. & affini. & 35. q. 3. quædam lex. §. quod scripsi. Hanc conclusionem ponit S. Tho. in opusculo contra impugnantes religionem. Omnia, inquit, statuta sanctorum Patrum sunt relicta dispensationi papæ, ut possit ea mutare, uel dispensare secundum opportunitatem temporum & negotiorum. Et illud Zozini 25. quæstio. 7. contra statuta Patrum, ut supra dicitur, intelligendum de statutis spectantibus ad ius diuinum. Et hæc est sententia expressa domini Archiepiscopi Rhemensis libro de Synodis capitulo. 39. Facultatem, inquit, temperandorum siue mutandorum canonum potestati Romani Pontificis adiciere nõ dubitamus.

¶ Quarta propositio, Summus * Pontifex nõ solum potest dispensare in statutis concilio-

P 5 rum, sed

rum, sed in totum, & aliquando abrogare talem legem, uel statutum. Hæc patet ex præcedenti & eius probatione. Quia aliquando expedit abrogationem alicuius legis ad rectam gubernationem ecclesiæ, ut in capitu. non debet. de consanguinitate & affinitate. & in capitu. alma mater. de sententia excommunicationis. unde cum concilium generale congregari ex toto orbe difficile possit, oportet quod sit in ecclesia aliqua potestas, quæ hæc possit. Et confirmatur tertia & quarta conclusio. Non enim uidetur, quin summus Pótifex possit, quod potest sola consuetudo. sed consuetudo rationalis potest tollere statuta conciliorum, ut patet Actuum 15. Cōstitutum fuit, ut Christiani abstinerent à suffocato, ab immolato & sanguine. Visum est, inquit, Spiritui sancto & nobis, nihil ultra imponere uobis oneris, quàm hæc necessaria, ut abstinatis uos ab immolatis simulachrorú, & sanguine, & suffocato. Et hoc fuit obseruatum in ecclesia, non solum à conuersis ex Iudæis, sed etiam à Gentilibus per multos annos, nõ solum tempore Apostolorum, sed multo post. ut patet ex Tertulliano in Apologetico capitu. 9. imò expressè in concilio Gangrensi, quod fuit post Nicenum (ut habetur d. 70. capitu. si quis carnem,) habetur inquam quod non

non licet uestri sanguine, aut suffocato: tamen sola consuetudo abrogauit illud præceptum, nusquam enim legitur reuocatum. unde apud Græcos, apud quos perseverat consuetudo, fortasse adhuc obligat obligatio. Quid ergo obstat, quin aliquis summorum Pontificum aduertens iam illud præceptum non esse necessarium, abrogaret illud, quantumcunque esset latum à concilio Apostolorum? Hanc conclusionem tenent non solum doctores, qui sequuntur sententiam, quod papa est supra concilium, sed & tenentes contrariam opinionem. Vnde Panormita. in capitu. significasti. de electione, ita tenet. & est sententia universalis Iohan. Andr. quod potest tollere, & mutare statuta concilii, in capitu. statutum. de rescrip. Nec certè de his duabus conclusionibus posset quis rationabiliter dubitare, nec posset quis nisi magna temeritate affirmare, si Papa ex rationabili causa dispense in ieiunio quadragesimæ, uel abstinentia carnum, quod non teneat dispensatio: tamen illa sunt ex statutis conciliorum.

¶ Sed dato quod absolutè ita sit, tamen restat magnum dubium, Vtrum saltem si concilium prohiberet dispensationem, & addat decretum irritans, si secus fieret, utrum saltem si in tali lege possit dispensare

Panormita.

Iohan. And.

fare papa. De qua q. primò tenendo, quòd papa est supra concilium, uidetur q. non possit dubitari, quin hoc possit: quia si par in parem non habet imperium, multo minus inferior in superiorem. Sed tenendo alteram partem, prima facie etiam uidetur, quòd sequatur, quòd si concilium hoc prohibet, quòd papa non possit. Ista q. fuit agitata in concilio Basilien. in quo fuerunt quidam theologi, & iurisperiti, qui contendebant, quòd si in aliquo statuto concilii addatur decretum irritans, quòd papa in tali statuto non possit dispensare: & si tentaret hoc facere, nihil faceret. Contra quos Cardinalis de Turre fecit opusculum, quod uocauit De decreto irritante, in quo contrarium illius sententiæ contendedat ostendere. sed illum librum ego inuenire non potui, sed tamen pro nostra sententia respondeo ad hoc dubium, secundum utranque opinionem, siue teneamus quòd concilium est supra papam, siue contrarium. Et sit quinta propositio. Non* obstante decreto irritante concilii, papa posset dispésare in statutis eius. Hoc probatur primò, Quia cessante tali decreto, papa habet talem potestatem ex officio suo ad dispensandum in statutis conciliorum: sed concilium non potest limitare potestatem papæ, uel officium papæ: ergo non obstante tali decreto potest. Et confirmatur, Quia papa nò habet

habet potestatem dispensandi ab ipso concilio. totam enim potestatem habet ab ipso iure diuino: ergo conciliū non potest auferre ei illam potestatem. Item: cū conciliū possit illā auctoritatem dispensandi committere alicui episcopo, si posset auferre à papa, iam esset necessaria aliqua potestas maior papa, ut supra arguebamus. Et confirmatur, Quia papa iam nō esset uniuersalis pastor, si esset aliquis actus iurisdictionis, in quem papa non posset, scilicet talis dispensatio, que fieri quidem posset, sed non à papa. Item eadem ratione concilium posset prohibere, ne papa posset dare indulgentias, uel absoluere ab excommunicatione pro tali crimine, uel tali, uel aliam quamcunque partē iurisdictionis adimere: quod esset absurdum. iam enim non esset papa. Consequentia autem patet, Quia si possit adimere istū actum iurisdictionis, quare nō quamcunque alium? Itaque puto fallū & periculosū dicere, quod ratione decreti irritantis tolleretur à papa potestas dispensandi. Gerson autem Cancellarius Parisiēsis 1. parte trac. 3. determinatio ne, quod concilium generale potest limitare usum potestatis papalis certis legibus. ut non possit uel dispensare, uel abrogare decretum conciliorum. imò aliquem ex rationabili causa auferre ab obedientia papę: & multa in hāc sententiam tradit. Sed ille doctor per omnia fuit

fuit infestissimus authoritati summorum Pō-
 tificū, & multos alios infecit suo ueneno: pa-
 rū enim differt à schismate eius sentētia de au-
 thoritate papæ. Itē potest argui. Vel enim leges
 cōciliū exēptę sunt à papa, uel non. Si nō sunt,
 ergo non obstante quocunque decreto papa
 poterit dispensare. Si sunt exēptę, ergo etiam
 si non abiecerint decretum tale, erunt exem-
 ptę, & papa nō poterit dispēsare. Probat, quia
 leges diuine sunt exemptę ab humana iurisdic-
 tione: etiam si nunquam sit prohibita dispen-
 satio, tamen nulla potestas humana potest in il-
 lis dispensare: & episcopus non potest dispēsare
 in legibus papæ, quia est inferior, nec opus
 est alia prohibitione. Et profectō si ita est con-
 ciliū supra papam, sicut supra episcopos,
 oportet dare aliquam rationem quare episco-
 pus non potest dispensare in statutis concilio-
 rum, & potest papa. Panormi. in tractatu de cō-
 cil. Basilien. numero 18. contendit, quòd papa
 in iis quæ pertinent ad salutem, & generalē sta-
 tū ecclesiæ, non potest contra statuta concilio-
 rum uenire. citat ad hoc Archidia. in c. sic
 40. d. in quo cap. dicit Gregorius se suscipere
 quatuor concilia principalia, sicut sancti Euā-
 gelii quatuor libros: ex quo arguit, quòd si-
 cut papa nihil potest immutare circa conten-
 ta in Euāgelio, ita nec circa decreta cōciliorū.

¶ Sed quia ex sententia & conclusionibus su-
 pradi

- prædictis uidentur omnia relicta in arbitrium unius hominis non confirmati in gratia, sed qui potest & errare, & peccare: ideo oportet inuenire aliquod remedium ad obuiandum huic tãto periculo, et ideo sit sexta propositio,
- 6 Papa* dispensando in legibus & decretis tã conciliorũ, quã aliorũ Põtificum, potest errare, & grauius peccare. Vtinã liceret dubitare de hac cõclusionẽ. sed uidemus quotidie à Romana curia tã largas, imò omnino dissolutas dispensationes profectas, ut orbis ferre nõ possit, nec solũ in scandalũ pusillorũ, sed maiorũ. Sed hæc patebit clarius ex quæstionibus sequentibus.
- 7 ¶ Erit ergo septima propositio, Nõ* licet papa dispensare in legibus et decretis conciliorũ proprio arbitrio, & sine causa rationabili, etiã ubi nihil cõtinent iuris diuini. Probat, Quia leges humanæ & conciliorũ maximè sunt necessariæ ad gubernationẽ & administrationẽ ecclesiæ: ita ut sine illis nec ius quod diuinũ seruari possit. Ergo si papa per irrationabiles & temerarias dispensationes tollat uel omnino, uel ex magna parte legũ obseruationẽ: hoc necessè est, ut uergat in detrimẽtũ magnũ ecclesię. ergo nõ potest hoc papa facere sine graui peccato. Antecedens autẽ patet, Si quis imaginẽt ecclesiã sine legibus humanis, intelliget profectò magnã cõfusionẽ & inordinationẽ, scilicet uidebit nullo pacto cõstare, nec fidẽ, nec religionẽ Christianam

stianam. cùm enim de iure diuino non sit determinatum tēpus ad susceptionem sacramentorum, & de confessione, & eucharistia, imò baptismo, item nec ratio sacrificii, & totius cultus diuini: nulla ratio administrationis defendi posset in ecclesia sublatis legibus humanis, & esset intolerabilis deformitas, si quilibet uiueret suo arbitrio, etiam inter terminos iuris diuini. Et confirmatur, Quia non sunt minus necessariae leges ad administrationem ecclesiae, quàm ciuitatis: sed res publica, siue ciuitas, non potest esse sine legibus humanis, ut constat: ergo nec ecclesia. Nec sine causa Paulus ad Roma. 13. inquit, quòd qui legibus humanis resistunt, damnationem sibi acquirunt.

Roma. 13.

Isido.

Aristo.

Et sic Isidorus dicit, Factae sunt leges, ut earum metu humana coerceretur audacia, tutaq; esset inter improbos innocentia. Et Aristot. 1. Rhetori. q. melius est omnia ordinari lege, quàm dimittere iudicium arbitrio. Secundo probatur, Quia si leges debent fieri pro bono communi (debet enim lex nullo priuato commodo, sed pro utilitate omnium conscribi. c. erit autem lex. 4. d. ut ait Isidorus) ita etiam dispensatio, quae est quasi lex quaedam, debet habere rationem boni communis, aliàs erit dissipatio, & non dispensatio. Tertio, Talis dispensatio esset in iniuriam aliorum: ergo non est licita. Antecedens patet, quia una conditio legis est, quòd sit

quòd sit æqualis, nò autem esset æqualis, si sine causa rationabili aliquis eximeretur à lege, alii auté lege premiarétur: quòd fit per temerarias & uoluntarias dispensationes. ergo illud est illicitú. Còfirmatur, Quia lex uel est ipsum ius, uel ius est effectus legis: unde & secúndum diuersas leges dicitur ius naturale, ciuile, canonicú. sed ius, & æquum, siue equale, idem est. ergo oportet omnino, quòd lex sit æqualis. Et confirmatur hoc, Quia si in principio legis sine causa rationabili ceteris omnibus paribus legislator imposeret legem aliquibus, alios autem eximeret: faceret illis iniuriam. ergo eadé ratione, imò multo magis post legem latam. Quartò, Non licet papæ dispensare in propriis legibus sine rationabili causa, ergo nec in legibus concilii. Antecedens patet, Quia non potest ipse eximere alios. Assumptum probatur, Quia dato, quòd princeps non sit subditus suis legibus quátum ad pœnam, uel quantum ad uim coactiuam, tenetur tamé quantum ad uim directiuam, & in foro conscientix tenetur uiuere secúndum illas. quia (ut dicitur extra. de const. cap. cum omnes.) quòd quisque iuris in alterum statuit, ipse debet uti eo. Et Sapiens dicit authoritas, Patere legem, quam ipse tuleris. Vnde Matth. 23. impropèrantur scribæ à Domino, quòd dicunt, & non faciunt: & quòd aliis onera grauia imponunt, ipsi au-

Matth. 23.

S. Tho. tem nolunt digito mouere. unde & S. Tho. 12. q. 96. ar. 5. ad 3. dicit q. quantum ad dei iudiciū princeps non est à lege solutus. Et hoc non solum est uerum ratione scandali, uel quia esset causa infirmitatis legum: sed de per se. faceret enim iniuriā aliis, cum ipse princeps est membrum rei publicæ. Facit enim iniuriam non ferendo partem oneris sine iusta causa. lex autē digna uox. C. de legib. ubi dicitur, quòd princeps nō tenetur suis legibus. intelligitur quantum ad uim coactiuam.

8 ¶ Octaua propositio, Multo * minus poterit abrogare sine rationabili causa decreta concilii. Ista patet, quia magis est abrogare, quàm dispensare: imo ex hoc iterum fingit argumentū pro septima conclusione. Quia non licet papæ abrogare, ergo nec ita passim & sine rationabili causa licet dispensare. Antecedens est notum apud omnes, maximè illa decreta, quæ spectāt ad uniuersalem statum ecclesiæ, uel ad bonam administrationem religionis, & morū in ecclesia. Nullus enim concederet, quin papa grauius delinqueret, si derogaret omnino legib⁹ de gradibus prohibitis ad matrimoniū. Item de irregularitatibus, ut de bigamia, & de homicidio. Probatur autem consequentia clare. Quia si passim cū omnibus petentibus dispensaret, iam nullus esset effectus legis, & frustra

lata esset lex. Quid enim iuuasset prohibuisse bigamos à sacerdotio, si omnes bigami, qui uolunt, promouentur? & similiter homicide? Lex enim lata est, ut ita non fierent, nō ut fierent cum licentia. & ideo si quis aduertat, intelliget esse peruersissimam licentiam istarum dispensationum. Nam legum natura hæc est, ut regulariter quidem, & ut in plurimum lex obseruetur: dispensatio autem fiat raro, & in casibus peculiaribus. est enim, ut doctores omnes dicunt, dispensatio quasi quædam interpretatio iuris in casibus, quos legislator uidere nō potuit. Per istas autem dispensationes fit omnino contrario modo, ut lex quidem quàm rarissimè seruetur, dispensatio autem fiat regularis, ut in plurimum. Nullus enim est, qui uelit contrahere cum consanguinitate, qui non obtineat dispensationem: nec bigamus uult promoueri, qui non dispensetur, nec etiam homicida, aut saltem mutilator. Et ita de aliis penè legibus omnibus positiuis. Itaq; si quis non cōtrahit cū consanguinea, nō est ratione legis, sed quia non cupit, uel non placet. Et si quis consideret, intelliget, qd si tollatur lex de impedimētis matrimonii, uel irregularitatis, nō plures tales contrahent, aut, promouebuntur quàm tunc faciūt per dispensationē. nunc enim solū seruāt legem qui uolunt, uel for-

q. 2. dicitur tē pau-

tè pauper aliquis, qui non habet unde possit dispensationem procurare, quod iterum est alia species iniurię, ut pauperes excludatur, diuites admittant, nulla alia causa posita. Atque adeo sunt uerę 7. & 8. conclusiones, ut *Caie.* in apologia de potestate papę dicit, quod nõ solum decreta concilii generalis, sed nec provincialis papa potest licitè abrogare, aut super eis dispensare, sine rationabili causa. ubi etiã tenet, quod decreta concilii obligant papam in foro conscientię. cui in hac parte eo magis credendum est, quia fuit semper fautor & studiosus potestatis pontificię, quam etiam eo tempore sanctum concilium defendit. Et istę conclusiones sunt communiter doctorum, & *Syluest.* expressè tenet Sylue. in uerbo, papa. §. 15. & in uerbo, concilio. §. 2. & est expressè ex mente sanct. Tho. 12. & 22. & contra impugnantes religionem. & *Panormi.* in c. non debet. de consan. & affinitate.

9 ¶ Nona propositio, Aliqua * lex etiam positua posset esse in ecclesia, & forte aliqua tales sunt in quibus expediret ut nunquã dispensaretur. Probat, Quia (ut dictum est) ius diuinum aut nullo modo, aut uix obseruari potest sine aliquibus legibus humanis. ergo aliqua leges humanę sunt tam utiles, imo penè necessarię ad obseruationē Christianę religionis, ut uniuersalis obseruatio illarũ sit ualde utilis ecclesię, &

ecclesiæ. & econtrariò etiã si aliquãdo uideat dispensatio rationalis, tamen multo utilior esset iuiolabilis obseruatio legis, quàm ut aperiat ianua ad dispensationes. Exemplum est de statuto, capit. omnis utriusque sexus. de pœnitentia & remissione. quod licet sit de iure diuino quantum ad confessionem, & communionem, tamen quantum ad tempus est de iure positiuo: nō est dubium quin melius sit, quòd nunquàm in eo dispensetur. Quia si semel detur locus dispensationi, & relinquatur arbitrio humano iudicare an sit causa rationalis dispensandi per ambitionem principum, aut gratiã, aut improbitatem hominum, multiplicabuntur dispensationes cum magno periculo, non solùm iuris humani, sed etiam diuini. Multæ aliæ leges possent dari tales. Confirmatur, Quia etiam se offerunt casus, in quibus uideretur etiam conueniens, ut in lege diuina dispensaretur, ut quòd aliquis relinqueret primam uxorem, & transfiret ad secundam ad pacẽ regni, uel familiæ, uel haberet duas, uel mœtiretur pro aliqua magna utilitate, & tamen nec Deus dispensat unquã, nec reliquit in ecclesia potestatem dispensandi (ut suprã dictum est.) nimirum summa sapientia cum intelligeret maius detrimentum sequuturum, semel data licentia dispensandi, quàm bo-

num, quod prouenire possit ex tali dispensatione etiam aliàs rationabili. Nec solùm hoc est uerum ex iure diuino naturali, sed etiam de iure diuino positiuo. Nunquam enim in ueteri testamento dispensatum est, ut quis comederet carnes suillas, nec alia uetita in lege, nec in quocunque mandato totius legis: nec in noua lege, ut aliquis non baptizaretur, aut cõfiteretur, cùm tamen possunt prætendi causæ apparentiores ad dispensandum, quàm sæpe fiat pro legibus humanis. Certè nisi Christus optimè prouidisset expedire ecclesiæ suæ, ut nunquam in talibus legibus dispensaretur, reliquisset potestatem dispensandi, nescio quis reprehendisset, tamen uiri sapientes laudant Chartusienses, qui in sua abstinentia carniū nunquam dispensant, non obstante quacunque occasione, aut periculo. Si enim semel inciperent dispēlari, maior esset, seu latiùs se extenderet dispensatio, quàm obseruatio. Similiter profectò est in aliquibus legibus humanis, in quibus sanctius esset nunquam dispensare, quàm illarum rigorem flectere per dispensationem. Sed dicunt, quòd contingunt aliquando casus magnæ necessitatis, ubi sequatur magnum periculum nisi dispensetur. Respondetur primò, Aliquæ sunt leges, ex quibus nunquam sequi potest tale inconueniens, ut patet

ut patet consideranti, sicut nec in legibus diuinis. mala enim non sequuntur ex obseruatione bonarum legum, sed ex dispensatione illarum. Secundò, Etiam minus malum esset illud, quàm dare occasionem ad infirmadas & uiolandas leges necessarias ad conseruationem religionis. Et præterea cum dicimus nūquā esse dispensandum, non excludimus unum casum qui forte posset cōtingere in mille annis, quādo scilicet sequeretur aliquod magnum scandalum: tunc enim meritò posset dispensari, dummodo hoc esset lege cautum, ne relinqueretur arbitrio humano. Vtinā eligerentur aliquæ leges grauiores, & concernentes uniuersalem statum ecclesiæ, & magis necessariae ad gubernationem eius, & reformationes morum, in quibus nullus esset locus dispensationi. In quocunque enim casu præferendum est bonum commune bono priuato, quod per dispensationem prætenditur: sed manerent inuolabiles sicut diuine, si nec per papā nec per cōcilium dispensaretur.

¶ Decima propositio, Si ex usu, & experiētia, aut prouidētia intelligeretur, q̄ si dispēsaretur in aliqua lege ecclesiastica, uergeret in perniciem, aut graue damnū ecclesiæ, & religionis: conciliū posset hoc declarare, & determinare, & etiā statuere, ut in tali lege nunquam dispensaretur. Hęc probatur, Quia declarare quidem

certum est quod spectat ad concilium, statuere autem probabile est quòd possit, quia sicut dictum est in 9. quæstione, hoc expediret, ergo concilium posset facere tale statutum. Item quia papa potest facere tale statutum, ergo etiam concilium.

21 ¶ Undecima propositio, Videtur* quòd in tali determinatione cõcilium errare non possit. Probatur, quia est de iis, quæ spectant ad mores uniuersales ecclesiæ, ergo non potest errare in huiusmodi determinatione, & statuto.

22 ¶ Duodecima propositio, Facta* tali determinatione, nunquam liceret papæ dispensare in tali lege, & peccaret mortaliter, dispensando ex quacũque causa. Probatur, Quia si cõciliũ determinasset, quòd dispensatio est perniciofa per decimã propositionẽ, & nõ potest errare per undecimã ergo ita est, q̄ est perniciofa dispensatio, ergo est illicita. Itẽ si papa dispensat sine rationabili causa, peccat, ut in septima propositione dictum est: sed nulla potest esse rationabilis causa dispensandi contra mãdatum concilii generalis. Ergo malè faceret dispensando: quia grauius est & melius, obseruare sententiam concilii, quod errare non potest, quàm obseruare, uel capere causas, uel casus particulares. Item si concilium determinat, quòd dispensatio in tali lege est perniciofa toti ecclesiæ, hoc maxime esset, quando
ralis

talis dispensatio uergeret in detrimentum, nō
solū legis humanæ, sed etiam iuris diuini:
quia (ut dictum est) ius diuinum seruari non
potest sine legibus humanis. Et si concilium
deberet facere aliquod tale statutum, in quo
nunquam esset dispensatio: ideo esset, quia ex
talibus dispensationibus sequeretur quod aut
perniciēs, aut periculum esset contra ius di-
uinum. non enim deberet esse pro decimis,
aut bonis ecclesiasticis, sed pro maioribus re-
bus. Ut si ex dispensatione puerorum seque-
retur mala administratio in ecclesia, & ex con-
sequenti uitiosa administratio sacramento-
rum, morum corruptela, & nullum bonum
ex tali administratione posset nasci: merito
concilium determinaret, ut nunquam fieret
dispensatio in illa lege. Et tunc arguitur sic,
Papa non potest dispensare in iure diuino, ut
dictum est suprā in 1. propositione. ergo si ali-
qua lex humana est necessaria ad obseruatio-
nem iuris diuini, non poterit papa dispen-
sare licite in illa. Sed tota difficultas est, quia
licet dispensatio temeraria, & uulgata, & irra-
tionabilis possit esse pernicioſa, tamen dispē-
satio particularis ex rationabili causa & raro,
non esset pernicioſa priuata, ut cum isto pue-
ro uel iuueſe optimæ indolis, & morum opti-
morum, erudito & nobili, & qui re uera plus
proderit quā quicumque alius, dispenseretur

quòd fiat episcopus . ergo còcilium nò potest
determinare, q̄ uulgariter omnis talis dispen-
satio in tali lege est perniciofa, sed temeraria,
& passim facta: & per consequens non potest
prohibere summum Pontificem ne in aliquo
casu emergenti possit dispensare. Respòdeo ad
hoc dubium. Primò, quòd leges non respiciūt
casus particulares: sed ad hoc quòd lex uniuersaliter
feratur, satis est q̄ quasi semper sit expediens,
uel ut plurimum. Exempla sunt clara, si
per se consideremus aliquomodo expedire, ut
uir relinqueret uxorem, & aliam duceret, uel
quia sterilis, uel quia intolerabilis, uel quia ma-
lis moribus inficit fortasse maritum: sed quia
ut iam plurimum expedit, ideo lata est uulgari-
ter lex, ne aliquis dimittat uxorem, etiā si fue-
rit hæretica, & conaretur maritum subuer-
tere, uel in quocunque alio casu. Idem de plura-
litate uxorū etiam pro pace, imò conuersio-
ne totius regni. Item nullū inconueniens uide-
tur aliquando sequi ex concubitu fornicario,
si per se còsideretur. Ratio enim quare est ma-
lus, & prohibitus, est, quia est còtra bonum
prolis, ut nasceret sine certo patre, & per còse-
quens malè educaretur. Hoc autem cessare
potest in casu ubi mulier est sterilis, & iam æta-
tis prouectæ: & tamen uniuersaliter est prohi-
bita fornicatio, cum quibusuis circumstantiis,
quia in prolibus sequeretur mala educatio, &
procreatio

procreatio prolis. Ita profecto legislatores humani possunt habere rationem & respectum ad illud, quod penè semper accidit, etiam si aliquando deficiat, & ferre leges uniuersaliter etiam in quocunque casu: & si non esset lata lex de insolubilitate matrimonii à Deo, ecclesia posset condere illam legem ita uniuersalem, sicut fecit ipse Deus. & indispensabilem in quocunque casu: quia si nunc lata à Deo ita uniuersalis est rationabilis, & utilis, etiam esset talis lata à concilio, uel papa. Nil enim facit à quo sit lata lex ad hoc, quòd sit rationabilis: nec Deus faceret leges ita indispensables, nisi ita expediret. disponit enim omnia suauiter. Sapientia 9. & ut conuenit rebus. Et *Sapient. 9.* in legibus humanis prohibetur uniuersaliter aliquid omnibus uti, tamen ratio legis non inuenitur in omnibus. Verbi gratia, Prohibetur ne nocturno tempore aliquis armatus incedat: certè ratio legis est, quia illo tempore solent insidiæ fieri, & cædes, & est maior licentia peccandi. Si quis autem certus, quòd nihil mali facturus est ex hoc, sed ex aliqua alia occasione portat arma illo tempore, est reus legis, & peccat contra legem, & meritò punit: & si esset lata excómunicatio, incurreret sententiam, quia propter pericula frequèter accidètia rationabiliter fuit facta, prohibitio in omnibus.

Si ergo

si ergo licet aliquando aliquis iunior rationaliter possit assumi in episcopum: tamen quia hoc esset rarò, & contrarium plurimùm contingit, posset concilium ordinare, quòd cum nullo dispensaretur: & hoc est profectò uerum, etiam si nulla ratio esset, optimè faceret. Sed propter hoc est notandum, quòd non solum oportet expectare in condendis legibus quid boni sequatur ex casibus particularibus, & ex obseruatione legis, uel quid mali in his casibus singulis in transgressione illius, sed quid sequatur, si tollatur talis lex uniuersaliter. Verbi gratia, si consideremus quid mali sequatur ex ista fornicatione aut illa, non uideatur quòd sequatur magnum inconueniens, & si aliquod, posset etiam facilè adhiberi remedium: sed si consideremus quid mali sequeretur, si tollatur illa prohibitio, intelligeremus quàm necessaria est illa lex. Si enim liceret fornicari, non solum sequitur praua educatio prolis, sed etiam quòd non sit procreatio liberorum, & periret genus humanum. si enim hoc liceret, multi non ducerent uxores, & mallent uti libertate: & per consequens cum ex huiusmodi uago concubitu non multiplicarentur liberi, sed rarò eueniant, sequitur defectus & inopia filiorum in republica, sequitur quòd non sint familiae, & per consequens auitates, nec respública, & multa alia inconuenientia. Idem patet

tebit de insolubilitate matrimonii. Non enim oportet respicere ad hoc quid mali sequatur, si Petrus uxorem suam reliquerit, sed oportet uidere quid mali sequatur, si passim liceat dimittere uxores. Cùm enim inter coniuges sæpe incidat iurgia, & capiat eos inuicem satietas, rara essent matrimonia firma. Et cum relicta ab uno non reciperetur ab alio, esset magnum periculum incontinentiæ, & primùm esset in magnam iacturam & detrimentum liberorum, qui relinquerentur aut sine matre apud nouercam, aut sine patre apud matrem, & multa alia mala: unde iustissimè est adèpta illa facultas. Ita in legib⁹ ecclesiasticis nõ oportet cõsiderare quid boni, aut quid mali sequatur, si iste iuuenis fiat episcopus, uel si quis erumat hoc beneficium, quia non uidetur magnũ malũ: sed oportet considerare quid sequerett, si hoc passim liceret fieri siue per dispensationẽ, siue alia quacunq; uia. sequeretur enim confusio, & perniciēs rerũ ecclesiasticarum, & bonorum morum, ut constat. Et ideo si hoc alia ratione impediri non potest, nisi ista, ut omnino tollatur facultas dispensandi, hæc accipienda est. Præterea considerandum est, quòd ratio legis põt esse rata, & determinata, quæ est in cõmuni, & uniuersali. Sed ratio legitima dispensandi in lege nõ põt esse determinata, quia est ex singularibus cõiecturis, & circũstãtiis, de quibus

quibus non potest haberi scientia, nec certitudo, ut Philosophus dicit: quia uariatur in infinitum. & ideo oportet si dispensandum est, quod relinquatur arbitrio humano, quando, et quomodo: & cum sint tot rerum uarietates, saepe proponuntur circumstantiae, quae licet non sint sufficientes, sunt apparentes, uel uerisimiles, & per consequens trahunt hominem ad dispensandum frequenter in lege: cuius tamen obseruatio est necessaria, & sic defraudatur intentio legis. Et praeterea est magna improbitas hominum, qui nituntur in uetitu semper, cupiuntque negata, et qui concupiscunt, quae lex dicit, Non concupisces. Et praeterea, etiam summus Pontifex errare potest in huiusmodi dispensationibus, ut in sexta propositione dictum est, & sunt infirmi ad resistendum ambitioni importunitatibus. Ideo si maneat licentia dispensandi in legibus pro suo arbitrio, periculum est manifestum, ne dispensationes fiant saepius irrationabiliter, quam cum causa rationabili, cum magno detrimento ecclesiae. ergo si aliud remedium adhiberi non potest, quam hoc, hoc accipiendum est. Praeterea considerandum est, quod in moralibus non oportet multum considerare quid possit fieri, sed quid in rerum statu & natura inueniatur, & contingat, & potius experientia tot annorum, quam argumentationibus standum est. Possent iudices esse fortes uiri, ac ita iusti, ut nullis muneribus corrumpere-
tur, aut

tur, aut retraherentur à iustitia: sed quia usu & experientia compertum est, quòd iudices accipientes munera, nò rectè solent iudicare, ideo generaliter prohibitum est munera accipere. Ita in proposito nos bene possumus philosophari & imaginari, quòd summi pontifices possent esse sapientissimi, & sanctissimi uiri, & quòd nunquam dispensabunt sine legitima causa: sed clamat experientia in contrarium: & uidemus, quòd nullus quaerit dispensationem, quin obtineat. ergo desperandum est, quòd si relinquatur dispensationes arbitrio humano, quòd solùm fient ex legitima causa. Et quauis sint multi summi pontifices sapientes & sancti, unus potest omnia perdere & maxime quia summus Pontifex non potest examinare omnes causas obrutus grauissimis occupationibus spiritualibus, & temporalibus, & necesse habet mādare aliis curā, à quibus saepe falli potest, etiā si fuerit B. Gregorius. Et praeterea dicit Arist. i. Rhetoricorū, & S. Tho. 22. q. 95. ar. 1. ad secundum. quòd omnia quae possunt, debent lege determinari, et disponi, et quā paucissima relinqui arbitrio iudicis. Cuius praecipiti multas ponit rationes: sed potissima est, quia legislator fert leges in uniuersali, & de futuris, nec tunc innitit aut gratia amicorū, aut improbitate hominū, aut prece, aut pretio, sed solū habet in concilio bonū reipublicae, cui oēs fauent. sed in casibus particularibus concurrunt multa quae possunt

Aristot.

S. Thom.

possunt hominem ab æquo, & bono auerte-
 re. Et ideo multo liberior est ad ferēdas leges,
 quàm tot iudices. Itē leges ponuntur ex mag-
 gna cōsideratione, in particulari autem nō ua-
 cat ita considerare. Ita est in proposito, leges
 ecclesię feruntur cum assensu omnium, & à ne-
 mine impugnantur, aut contradicuntur, & sic
 sunt optimæ. Sed in dispensationibus concu-
 runt multa, quæ inducere possunt ad non re-
 ctè dispensandū: & ideo optimum esset rescin-
 dere occasiones. Et adhuc ita loquimur, quasi
 cum magna difficultate fiant dispensationes,
 & oporteat adhibere magnas machinas ad ex-
 torquendam unam dispensationem, & non
 sint Romæ expectantes, an quis uelit petere
 dispēsationē omniū, quæ legibus sancita sunt.
 Sed dicet aliquis, Videmus semper in literis
 apostolicis dispensationum, quòd semper pro-
 fertur causa iusta dispensationis: ergo si ita sit,
 quid opus est ista noua cautela? Respondetur,
 Ego nullam dispensationem in particulari cō-
 demno, nec meum est, non iudico alienum
 seruum. Fortasse ita est ut dicitur. Sed uideo
 duo. Primum, quòd in fine anni sunt tot di-
 pensationes factæ, quòd nescio an sint tot,
 qui legem seruent. Secundo uideo, quòd om-
 nes, qui petunt, afferunt dispensationes, quos
 omnes mirū est habere legitimas causas, ut cū
 eis dispensetur in impedimentis matrimonii,
 nullorū ætatis

ætatis ad ordines, & irregularitates, & plurali-
 tates beneficiorum. Itaque omnibus pensatis,
 uideretur certè conducibile, ut hac ratione
 quis iret obuiam huic dispensationi legū opti-
 marum, ut prohiberetur dispensatio absolutè.
 Quòd si omnino uideatur durum, & necessa-
 rium esse, ut omnis lex habeat aliquam exce-
 ptionem, nec aliqua lex humana sit omnino
 indispensabilis, hoc statuât lege, in quo casu
 possit papa dispensare, & terminet in tali, & in
 tali, & nõ aliàs, & sic poterit fieri dispensatio
 sine uiolatiõe, & dispēsatione legis. Sed tutiùs
 & iustiùs uideretur, ut fieret absolutè de ali-
 quibus legibus. Est præterea considerandum,
 quòd (ut dictum est) bonum commune est
 præferendum bono particulari, & ideo cùm
 lex lata sit propter bonū publicum, dato q̄ ita
 esset, quòd ex illa in casu particulari sequere-
 tur detrimentum alicuius particularis, etiam
 ubi aliàs esset irrationabile, tamen ferendum
 est propter conseruationem boni communis,
 nec statim oportet occurrere ad dispensatio-
 nes, quia dispensando in causis iustis, aperitur
 ianua ad dispensationes iniustas. Circa quod
 optimè S. Tho. 12. q. 97. ar. 4. ad 1. & q. 100. ar. *San. Tho.*
 8. dicit, quòd nunquam dispensatio est facien-
 da cum detrimento boni communis. & 22. q.
 88. articu. 12. dicit, quòd omnis dispensatio à
 prælato debet fieri ad honorem Dei, uel uti-
 litatem

litem ecclesiæ. & 12. q. 97. articu. 4. quòd qui dispensat, non habens intentionē ad bonum commune, infidelis est. ex quo patet, quòd in dispensationibus non est legitima causa, quæ solùm respicit priuatam utilitatem, & specialiter personæ priuatæ, sed debet potius habere respectū, an talis dispēsatio uergat in bonum commune, uel econtrario. Vnde cum aliquæ leges sint ita graues, ita necessariæ ad bonam gubernationem, & statum ecclesiæ: si tunc contingat casus, ubi dispēsatio uideatur irrationalis, melius esset ut non dispēsaretur, etiā ubi non esset dispensatio prohibita, ut præsupponimus in ista propositione 12. Exēplum est clarum si ista lex, quòd filii clericorum non succedant parentibus in beneficiis, iudicatur esse necessaria in ecclesia: dato quòd sit aliquis talis filius ita dotatus omni uirtute, & doctrina, ut omnino expediret ut succederet patri, & nullus alius sit ita idoneus, & possit hoc fieri non solùm sine omni scandalo, sed etiam ad gratiam totius populi: melius esset, ut non dispēsaretur cum tali, ut tollatur spes aliis procurandi tales dispensationes. Et demum cū ex duobus malis minus sit eligendum, ut in decretis. 13. d. duo mala. & Aristot. libro sexto Topico. dato quòd non dispēsaret in aliquibus casibus, esset malum tamen, cū necesse sit, uel incidere

incidere in hoc malum, uel per hanc occasionem uenire in maius malum, scilicet desolationem, & corruptionem legum necessariorum: melius est tolerare hoc primum malum, ut etiam cum aliquo detrimento nunquam dispensetur, quàm ut permissa licentia dispensandi, fiat perniciēs morum & legum. Si quis obiiciat, quòd huiusmodi decretum esset omnino nouum, & nunquam simile factum in aliquo concilio œcumenico, ubi tamen fuerunt patres sapientissimi: ergo nullo modo debet præsumi hoc inceptum in nouo concilio, quod certè ut sit celeberrimum, nunquam superabit authoritatem & maiestatem illorum antiquorum patrum. Ad hoc respondetur distinguendo tempora, ut dicunt Iuristæ, & concordando iura. Tempore conciliorum antiquorum erant pontifices similes patribus cōciliorum, quòd ad retinendum, & inuocandum ab immoderata & effusa licentia dispensandi non erat opus huiusmodi decreto: imò si bene reuoluuntur iura & historiæ apud antiquos patres, non præsumebant pontifices decreta cōciliorum ita faciliter & passim dispēlare, sed tanquàm oracula diuina obseruabāt: nec iam nõ ita temere, sed fortasse nec semel dispensabant contra statuta conciliorum, maximè circa leges graues. & paulatim ad hanc intemperan-

tiam dispensationum deuentum est, & ad hūc talem statum, ubi nec mala nostra, nec remedia pati possumus, & ideo necesse est aliam rationem excogitare ad conseruandas leges. Da mihi Clementes, Linos, Syluestros, & omnia permittam arbitrio eorum. Sed ut nihil grauius dicatur in recentiores Pontifices, certè multis partibus sunt priscis illis inferiores. Et hoc de 12. propositione.

¹³ ¶ Decimatertia propositio, *Tale decretū nō deberet apponi in multis legibus, sed solū in paucis, hisque grauissimis, & ualde necessariis. Hęc patet: primo, quia cū papa sit pastor uniuersalis, nō debet limitari eius authoritas sine urgenti necessitate, aliās fieret ei iniuria. Item si hoc extenderetur ad multas leges, hoc iterū posset uergere in impedimentum administrationis Ecclesiæ, quia dispensationes aliquando sunt necessarię, ut dictum est. Item esset occasio, ut sub illo prætextu papa cōtemneretur tāquam haberet manus ligatas, & sumerent licentiam aliqui ad rebellandum contra eum. Et tandē hoc non debet fieri, nisi solū in aliqua lege ita necessaria, ut ex eius dispēlatione immineret magna perniciēs ecclesiæ. Sed restat magnū dubium, factō *tali decreto, utrū si illo non obstante papa dispensaret, teneret factum, dato quòd malè faceret.

¶ Sit decimaquarta propositio, Tale decretū

non

positiuo, dispensatio teneret, & matrimonium sic contractum esset ualidum. Nec tamé uolo dicere, quòd omnis dispensatio papæ etiam in iure positiuo ualeat: sed dico, quòd si non ualeat hoc, aliunde est, & non solum ratione iuris positiuo, ut infra dicemus, scilicet siue papa sit supra concilium, siue econtrario. ergo si non obstante tali decreto adhuc papa potest dispensare, in quo saluatur ista superioritas concilii supra papam? Respondeo, Satis est ad hoc, quòd papa tenetur, & malè faceret contraueniendo decreto concilii. Vel fortè diceretur, quòd papa non potest tollere talem legem, & irritare, si concilium prohibeat, sed potest dispensare: quia manente tali lege, spectat ad eum omnis actus iurisdictionis in ecclesia. itaque si papa contra decretum concilii institueret puerum in episcopum, talis reuera esset episcopus, & haberet iurisdictionem.

- 15 ¶ Decimaquinta propositio, Eodem* modo sicut papa peccaret dispensans contra tale decretum, etiam peccaret petens dispensationem, aut utens illa. Probatur primò, Quia cõsentit, imo eo ipso operatur peccato alterius: & nõ solum qui malè faciunt, digni sunt morte, sed qui consentiunt facientibus, ad Rõma. i. Item ille est occasio tãtorum malorũ, quæ ex huiusmodi dispensationibus sequuntur, ut supra ostensum est.

sum est. Item etiam faciunt iniuriam aliis, si eximant se à lege. Quemadmodum si rex exigeret tributum ab aliquibus ciuitatibus, & eximeret alias sine causa: non solum rex peccaret, sed etiam ciuitas illa, quod non subiret partem oneris. Non tamen uolo dicere, quod si papa mortaliter peccat dispensando irrationabiliter, quod etiam dispensatus utens dispensatio peccat: sed nolo recipere uniuersaliter conclusionem Panormita. & aliorum in c. non est. de uoto. quod dispensatus à papa in quocunque iure positiuo, etiam sine causa, quod est tutus in conscientia. Quæ tamen potest esse uera, si intelligatur, quod est tutus, hoc est, quod factum per illam tenet. Etiam in conscientia non est uniuersaliter uera, si intelligatur, quod talis sine peccato potest illa uti, ut si dispensetur cum sacerdote, ut ducat uxorem: & probatur, quod (ut supra arguebatur) papa peccaret dispensans secum sine causa legitima, quia in foro conscientie tenetur suis legibus. ergo non potest eximere alium plus quam seipsum quin peccet. Vnde & ipsemet Panor. confitetur, quod dispensatus ad plura beneficia sine causa, non est tutus in conscientia. Et ita Iohã. And. tenet in c. de multa. de præb. conformiter ad S. Tho. quotlib. 9. q. 7. licet hoc etiã non solum uideatur contra ius positiuum, sed contra ius naturale: tamẽ contra questionem arguitur, Quia si papa

omnino irritaret aliquod ius positiuum, & sine causa, & irrationabiliter faceret, non peccaret qui postea non seruaret tale ius, ergo etiam si dispensat in illo, quia dispensatio est relaxatio iuris circa istū, sicut irritatio circa omnes. Antecedens patet, quia certè si papa tolleret abstinētiā carnū in feria sexta, null^o peccaret, si uesceret carnibus illis dieb^o, nec si tollat iura de impedimentis matrimonii. Respondeo concedendo antecedens, quia reuera nullus manet titulus obligationis, quia nec iure diuino, nec positiuo. & nego consequentiam: & ratio est, quia manente iure in ordine ad alios, irrationabiliter facit, qui non uiuit æquali iure cum aliis: atque ideo nō omnino caret culpa, licet sæpe excusetur à mortali. Sed restat graue dubium, si summus Pontifex dispensat in tali statuto non obstante tali decreto prohibente, utrum subditi, ad quos spectat recipere, & parere tali dispensationi, teneātur. uerbi gratia, si statuitur in concilio, quòd nullus ante ætatem uiginti annorum possit habere beneficiū curatum, & in hoc nunquàm dispensetur, dispensat papa cum puero, non solūm cōtra decretum concilii, sed etiam sine alia rationabili causa, an parochia teneatur recipere illum, & dare illi decimas. Pro examinatione dubii est

16 notandum, quòd * dispensationes Pontificis sunt in duplici differentia. Quædam sunt omnino

nino gratiosæ, gratiosas uoco, quæ spectât solùm ad gratiã id est, beneficium dispensati, nec faciût ad commodum uel incommodum aliorum, ut dispensatio in ieiuniis, & abstinentiis, & ætate ordinandorum, in impedimentis matrimonii, & similibus. & in huiusmodi non est locus dubii, quia solùm spectat ad ipsum dispensatio. Et tenet factum. Alię sunt dispensationes, quæ possunt spectare ad commodum aliorum, uel ad detrimētum aliorum, ut in exemplo posito, quòd aliquis puer sit parochus istorum, quòd habeat beneficium & decimas sine residentia, quòd recipiat fructus præbendæ non seruiens, quòd unus habeat uiginti beneficia. Ista enim sunt huiusmodi, quæ multùm spectant ad iura communia, commoda, uel incommoda aliorum, & de huiusmodi uertitur in dubium, nec est facilis disputatio. Sed dicam, nihil omnino asserendo, sed proponendo solùm quæ uidentur probabiliora esse.

17 ¶ Decima sexta propositio, Non * spectat ad subditos determinare, aut examinare, quid possit papa, aut quid non possit, & quomodo teneantur parère, uel non. Probat, Quia sacrilegium est disputare de potentia principis & præcipuè Papæ. 17. quæst. 4. §. committitur. & sequen. Secundò, Quia hoc ipsum determinare quæ sit potestas spiritualis alicuius, est iurisdictionis

risdictio, & est pars gubernationis, quæ non spectat ad subditos, saltem erga superiores, ergo hoc non conuenit illis. Tertio, Quia profectò hoc esset in turbationem & dissolutionem Ecclesiasticæ hierarchiæ, & authoritatis, si quilibet posset dicere, Papa non potest: & hoc modo eximeret se à mandatis papæ, & esset manifestum nutrimentum inobedienciæ, & schismatum, & herefeum. Imò hinc natae sunt hæreses, ut ait Cypria. q̄ sacerdoti Dei, uel papæ non obeditur, sed quilibet audet dicere, quòd Papa malefacit, & q̄ nō potest facere: & ideo si papa erraret, melius esset ut in omnibus illis pareat, quàm per hoc, q̄ unus habeat licentiam non parendi papæ in uno casu: forsitan rationabiliter daret occasionem ut alii non pareant etiam in iustis & honestis.

18 ¶ Decima septima propositio, Nō* semper mādātum papæ, aut dispensatio obligat subditos ad parendum. Nec loquor hic in casu, q̄ Papa aliquid præcipiat manifestè cōtra ius diuinū: hoc enim fortè nunquā cōtinget, nec cōtingit, nec esset dubiū q̄ non esset parendū. Sed extra talē casum probatur primò, Papa nō habet maiorem potestatem ad dispensandū, quàm ad ferēdum leges: sed si ferret legem iniquā, & iniustam, aliàs intolerabilē, & ualde grauē, subditi nō tenerent parere. ergo nec etiam si dispensatio sit huiusmodi. Antecedēs patet, Quia, sicut

S. Tho.

S. Tho. optimè 12. q. 96. arti. 4. lex non obligat S. Tho.
subditos in foro conscientiae nisi sit iusta: ad
hoc autem q̄ sit iusta, requiruntur tria, primū
potestas in ferēte, deinde finis, scilicet propter
bonum commune, postremò forma, ut secun-
dū æqualitatē proportionis imponat subditis
leges nō onerosas. Et e contrario sunt iniuste,
uel ubi deest autoritas, uel cū p̄ses impo-
nit onera subditis non pertinentia ad utilitatē
communem, sed magis pro propria cōmodita-
te, uel cupiditate, uel gloria, uel etiam aliorum
priuatorū, uel etiā ex forma, cū inæqualiter
onera dispensantur, etiam si ordinentur ad bo-
num cōmune, uel etiam si facit contra ius di-
uinum. Et ex quacunque causa lex sit iniusta,
non obligat, inquit sanct. Tho. in foro con-
scientiae, nisi fortè propter scandalum uitan-
dum. Quia, sicut Augusti. in libr. de libero ar-
bitrio ait, lex esse non uidetur, quæ iusta
non fuerit. ergo si Papa legem aliquam iniu-
stam faceret ex aliqua prædictarum causarum,
non tenerentur subditi parēre. ergo nec si di-
spensatio esset iniusta ex aliqua tali causa: quia
non potest magis grauare subditos per di-
spensationem, quàm per leges. Et quòd non
solūm intelligat sanctus Thomas, quando le-
ges sunt contra ius diuinum, patet illic, quia
quatuor causas ponit, unde potest esse iniu-
sta: & quarta est, si sit contra ius diuinum,
& tamen

& tamen undecunque fit iniusta, generaliter dicitur quòd non obligat. Et confirmatur, Quia lex civilis iniusta non obligat, ergo nec ecclesiastica. Antecedens patet, quia potestas principum est à republica, quæ non dedit eis potestatem ad grauandum subditos, sed conseruandum. Consequentia autem probatur, quia certè absurdum esset dicere, quòd habet maiorem papa auctoritatem ad nocendum & grauandum subditos, quàm secularis potestas, cùm illi sit solùm data potestas ad pascendum. S. Thom. absolutè loquitur de omni lege humana iniusta uniuersaliter sine distinctione: nec hoc potest esse dubium, quin quantum ad hoc idem sit iudicium de potestate ecclesiastica & civili, nec prorsus habet maiorem auctoritatè in spiritualibus, quàm rex in temporalibus: utraque enim potestas est à Deo, Rom. 13. cap. Et confirmatur ex illo prouerb. 8. Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Ex quo patet, quòd non habet à Deo potestatem decernendi iniusta. Secundò arguitur, Sententia in iusta à quocunque fit data, non obligat, ergo nec lex. Antecedens pro nùc supponitur ex còsensu omnium doctorù, Quòd si fit iniusta secundum se, id est, non solùm in forma procedendi, id est, quia non tribuit unicuique quod suum est, siue iudex faciat
ex malicia,

ex malicia, siue ex falsa præsumptione, nõ obligat partes. Et certum est, quòd si papa ferret sententiam contra innocentem de pecunia uel alia re, siue faceret certa scientia, siue ex falsa præsumptione: talis sententia non obligat. Et consequentia uidetur nota: quare enim potiùs obligaret lex iniusta, quàm sententia, cum lex plus noceat? Tertio, lex iniusta episcopi non obligat, ergo nec papæ. Antecedens est notũ, & cõcessum ab omnibus. Et cõsequẽtia uidetur nota, quia nõ habet maiorẽ authoritatẽ papa ad inferendũ iniuriã, quàm episcopus. circa ea enim quæ sunt sui officii & in proprios subditos non minus potest, quàm papa. Quarto arguitur, deducendo ad manifestissima inconuenientia. Quis enim diceret, quòd si papa sine rationabili causa conderet legem, quòd Christiani loco decimarum soluerent quintam, aut quartam partem fructuũ: quòd obligarentur Christiani illa lege? Vel si arrogaret sibi sic annata episcopatum, ita etiam medietatem omnium fructuum ecclesiasticorum, uel alias peiores leges faceret: in his enim agitur de iactura temporali: peior autem esset iactura spiritualis. Nec sufficit respondere, quòd papa non facit huiusmodi: hoc enim est loqui de facto, de quo non disputatur. Sed quid iuris si faceret? Ego pro certo habeo, quòd omnes leges iniustæ,
 etiam

etiam papæ, non obligant in foro conscientie. Quod si ita est, quare dispensationes iniustæ & in grauumen aliorum obligabunt? Item potestas papæ est ad ædificandum, nõ dissipandum. Sed huiusmodi dispensationes sunt ad dissipandum, non ad ædificandum: ergo non sunt recipiendæ. Item doctores dicunt, quòd in concernentibus uniuersalem statum ecclesiæ, non potest papa disponere contra statutum concilii generalis, ut in c. literas. de restit. spolia. & notat Abbas in dicto c. significasti. & Innocen. in c. quanto de cõsue. & maximè ubi ecclesia declararet. ergo in tali casu subditi non tenentur parère, etiam si solùm ageret contra ius positium. Et omnia hæc confirmantur, Quia papa non est dominus ecclesiæ, nec bonorum eius. hoc enim est generaliter omnibus prælatis prohibitum, Luc. 22. Reges gentium dominantur eorum, uos autem non sic. Et Matth. 20. & Marc. 10. & 1. Petri. 5. Non dominantes in clerum, sed forma facti gregis. Et Paul. 1. ad Corin. 4. Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores ministeriorum Dei. Ergo non potest disponere pro arbitrio, sed secundum quod est expediens ecclesiæ.

19 ¶ Decima octaua propositio, Facta tali declaratione, et decreto cõcilii, si, ut dictum est in 10. q. papa dispensaret, subditi nõ tenentur parère

tali

Luc. 22.

Matth. 20.

Marc. 10.

Pet. 5.

Corin. 4.

tali dispensationi. Probatur, Quia ex 13. cōclu-
sione, si lex, aut dispensatio iniusta non obli-
gāt subditos ad parendū, ergo licet nō spectet
ad subditos hoc iudicare (ut dictū est in 16. q.)
tamen postquā conciliū hoc declarasset, nō te-
nerentur subditi parēre. Itaque si conciliū de-
terminat, quōd dispensatio cum pueris ad epi-
scopatū est pernicioſa ecclesie, & prohiberet
ne unquā in hoc dispensaretur: si hoc non ob-
stāte, papa mitteret puerum pro episcopo, nō
tenerētur subditi recipere illum, nec obedire.

80 ¶ Decimanona propositio, Papa* nō deberet
ægreferre, sed potius gaudere q̄ fieret aliquod
tale decretū. Probatur hæc propositio, Si iustū
est & expediens, ut suprā probatū est, quōd pa-
pa debeat procurare omne cōmodū ecclesie:
ergo de hoc debet gaudere. Itē quia in hoc nul-
lo modo lædit̄ authoritas illius. Nō enim pro-
hibetur talis dispēsatio inferiori, nec q̄ nō li-
ceret ei dispēsare, ue! nō posset: nec est propter
defectum authoritatis, quam habet amplissi-
mam, & à nullo limitabilem, sed propter ma-
teriam ipsam, quæ non recipit dispensationē
sine magno malo ecclesie. Sicut qui negat eū
posse dispensare in uoto solenni, nec etiam in
aliis uotis sine rationabili causa, nihil dero-
gat authoritati ipsius: sicut nec authoritati di-
uine, qui negat posse creari infinitū, aut posse
mentiri, & similia. Item si concilium retineret

sibi

sibi auctoritatem dispensandi, & negaret papæ, posset merito conqueri: sed nec ita est faciendum, sed absolutè, quòd à quocunque nõ fiat dispensatio. Item, quia, ut dicunt iuristæ, exceptio: firmat regulam in contrarium, & sicut dum excipiuntur paucissimi casus, sit regula, quòd in omnibus aliis pareatur papæ. Item hac ratione vitant improbitates, & molestias principum, qui solent instare odiofissimè pro dispensationibus absurdis prorsus, & irrationalibus, quibus est difficile papam negare aliquid, nec principum solum, sed hominũ etiã insolentium, qui omnia se posse consequi sperant Romæ, & uel pertrahunt pontifices in suam uoluntatem, uel sunt graues, & importuni pontificibus, à quibus essent liberi per aliquod tale decretum: & deberet papa dicere, Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. & Omnia possum, sed non omnia ædificant. Et (quod certè non est contènendum) tolleretur scandalum, & sermones multorum, qui malè sentiunt, & loquuntur de Romana curia, hac una occasione huiusmodi dispensationum.

¶ Sed restat dubium, si ita est, quòd subditi non tenentur parère huiusmodi dispensationibus, qua uia possit resisti mandatis Papæ, si fortè uelit cogere ad parendum. Respõdeo, & sit
 21 20. conclusio. Non * uidetur mihi quòd expedit

pediat, nec liceat resistere mandatis papæ per uiam appellationis ad futurum concilium. Bene scio quòd Panormita. & Gerson & Ochā, defendunt, quòd licet appellare à papa ad còcilium: sed illi (ut suprā dixi) sunt plurimùm infesti authoritati summorum Pontificum. Et sic probatur breuiter ex capit. ipsi sũnt. 9. q. 3. Ipsi sunt canones, qui appellationes totius ecclesiæ ad huius sanctæ sedis examen uoluerunt deferri, ab ipsa uerò nunquam prorsus appellari debere sanxerunt, & eadem q. capit. nemo. nec ualet responsio, id est à nullo alio prælato. & nunquam, id est à nulla particulari ecclesiæ: quia de hoc nunquam fuit: ergo. Sed quia de hac re sunt multæ quæstiones, & contentiones, uolo extendere probationes. Certè si in aliquo casu licet appellare ad concilium, nescio quare non in omni casu, ubi Pontifex facit iniuriã, imò ubi est dubiũ utrũ faciat. Et arguitur sic, Vel appellatio à summo Pontifice ad concilium est de iure diuino, & ius diuinum non distinguit in causa grauiori uel leuiori. Ergo si licet in aliqua causa appellare, ergo in qualibet quantumcunque leui. Si autem est de iure positiuo, primùm nullum tale ius profertur, ubi talis appellatio concedatur, nisi fortè ex aliquo concilio moderno, & schismatico, & dubio, quale fuit Basiliensè. nec authoritas glos. uel Panormita. hoc tenentium est

f alicuius

alicuius momenti sine confirmatione iuris. si hæc nõ est de iure diuino, sed iure positiuo, & si est aliquod tale ius, nunquam distinxit inter causam & causam: unde nullo modo consequenter loquuntur doctores, qui concedunt quòd in causis grauissimis à papa potest appellari, non autem in aliis. Et dico non esse appellandum, etiam si teneamus, quòd concilium est supra papam. Quamuis enim ita sit, tamen cum sit papa, oportet quòd ultima decisio causarum spectet ad eundem. Et confirmatur, Quia à rege non est appellatio: sed non est neganda tanta autoritas papæ in spiritualibus, sicut regi. ergo. Sed dato quòd secundum se liceret, dico quòd non expedit. Præterea hoc probatur experientia, & exemplis, quæ in moralibus faciunt magnam probationem. Omnes enim appellationes hæctenus factæ ad concilium, male cesserunt, & tandem deueniunt in schisma aliquod, uel etiam hæresim. Secundò, quia hoc esset magna occasio turbationis in ecclesia: primùm, quia si papa timeret ne facta eius deberent rescindi in concilio, nunquam uellet congregare concilium cum magna iactura rerum ecclesiasticarum. Profectò uelle cõgregare sine illo, uel non licet, uel esset ualde difficile. Semper enim erunt aliqui, imò maior pars, qui uelit seq partes Põtificis, & unus princeps fauet cõcilio, alius põtifici. et sic nihil pacificè,
nec

nec ad utilitatē ecclesiæ posset fieri: imò erūt multo maiores turbationes, ut experiētia cōpertū est. Ab eo tempore, quo propter nouas opiniones doctorū pōtiffices inceperūt timere cōcilia, ecclesia manet sine cōciliis, & manebit cū magna calamitate et pernicie religionis.

²² ¶ Vicefima prima propositio, Non * uidetur permittendum cuicumque priuato sua auctoritate resistere, & nō parēre mādatis Pontificis, quantumcunque essent contra determinationem concilii. Probatur, Quia esset magna irreuerentia, & quasi contemptus summæ auctoritatis, si cuilibet hoc concederetur respectu papæ: quod non licet in ordine ad ipsum, à cuius mandato, quantumcunque iniusto, non licet propria auctoritate discedere.

²³ ¶ Vicefima secunda propositio, Facta * tali declaratione, & decreto concilii, si papa contrarium mandaret, possent uel episcopi, uel concilium prouinciale per se resistere tali mandato, uel etiam implorare principes, ut auctoritate eorum resisterent summo Pontifici, impediendo executionem mandatorum eius. In ista conclusione erat tota difficultas, & propter quam tota disputatio est exorta. Hæc conclusio primò tenendo, quòd concilium est supra papam, non indiget noua probatione: & ita tenentes illam partem, nō reuocarent in dubium. sed quia, ut suprà diximus, hîc procedi-

mus secundum utranque opinionem, simpliciter probatur conclusio. Et primum quod mihi fecit animum tenendi hanc sententiam, fuit, quod doctores egregii, & aliter magni defensores authoritatis pontificiæ, etiam in ordine ad concilium tenent expressè hanc sententiã, ut Caiet. in ipso opere, in quo tenet superioritatem papæ supra concilium, c. 27. dicit post alia, Resistendum est ergo etiã in faciem papæ publicè dilaniantis ecclesiam; uerbi gratia, quia non uult dare beneficia ecclesiastica, nisi pro pecunia, aut commutatione officii, & cum omni obedientia & reuerentia neganda est iis, qui emerunt possessionem talium beneficiorum. Et Syluest. in uerbo, papa. §. 4. Quid autem, inquit, faciendum est quando papa suis moribus ecclesiã destruit? & §. 15. dicit, quod si papa sine causa uellet abrogare ius posituum: respondet, peccaret quidem, nec esset permittendum nec ei obediendum in malis, sed resistendum per honestam reprehensionem. Vnde si uellet totum thesaurum ecclesiæ aut patrimonium Petri dare parentibus, uel eius ecclesiam destruere, uel huiusmodi, non esset permittendum, sed resistendum. Et ratio est, Quia in destruendo nihil potest, & si de destructione constat, potest resisti. Ex istis omnibus habetur, quod ubi mandata uel facta papæ essent in destructionem ecclesiæ, potest

Caieta.

Syluest.

test resisti, & impedire executionem mandatorum. ergo si iam constet ex determinatione concilii, quòd huiusmodi dispensationes sint in destructionem ecclesiæ, poterunt gubernatores ipsius ecclesiæ, & principes resistere in his. Secundo probatur, Quia uim ui repellere licet iure naturali. Sed papa infert uim huiusmodi mandatis & dispensationibus, quia facit iniuriam, ut suprà probatum est: ergo licitum est resistere illi. Vnde, ut dicit Cietanus, omnia ista loquimur, non quòd aliquis posset esse iudex papæ, nec auctoritatem habeat in illum, sed per modum defensionis: cuiuslibet enim est ius ad resistendum iniuriæ, & impediendum, defendendúmque. Sequitur corollarium, Quòd non solùm liceret non parere talibus mandatis, sed etiam facto & ui, si opus esset, resistere illis, & impedire armis executionem illorum mandatorum, & maxime intercedente publica auctoritate, ut principis, & comprehendere, & punire executores talium mandatorum, semper tamen seruato moderamine inculpatæ tutelæ, non excedendo reuerentiam, nec negando aliquo pacto auctoritaté illius, sed solùm allegando, quòd hoc est iniustum, & in detrimentum ecclesiæ. Et confirmatur totum hoc. Quia profectò tyrânicū est dicere, quòd summus pontifex habeat maiorem auctoritatem

ad gubernandum ecclesiam, quàm rex ad gubernandam ciuitatem, & rempublicam temporalem: & si rex faceret graues iniurias, posset ei resisti, non solùm uiribus & iure, sed etiam factò: ergo. etiam possumus papæ. & hoc de ista conclusione.

- ²⁴ ¶ Vice sima tertia propositio, Propter iniustas dispensationes, uel alia mandata insolentia, quæ in perniciem ecclesiæ procedunt, posset conuocari, & congregari concilium contra uoluntatem papæ, ut si resisteret, obuiaret eius insolentiæ. Hoc expressè tenet Syluest. in uerbo papa. §. 4. Quòd si papa suis moribus destruit ecclesiam, potest conuocari concilium contra eius uoluntatem, ut per illud papa moneatur, & Deus inuocetur, & resistendo, in malis remedium apponatur. Hoc expressè tenet Turre crema. assertor uehementissimus Pontificiæ dignitatis lib. 3. c. 10. ubi loquens de utilitate conciliorum, Celebratio, inquit, conciliorum utilis est ad refræmandum exorbitantias quorundam Pontificum, qui pontificatum suum aut extra sanctorum Patrum regulas pro uoluntate exercent, aut simoniaca prauitate dehonestant, aut seculi uanitate & uita scandalosa confundunt. Hac de causa congregatum legitur concilium episcoporum Italiae Romæ, per Imperatorem contra Iohannem papam 12. qui uenator, lubricus, & incorri-

incorrigibilis erat. Quod factum laudat, & approbat Turre crema. & hoc est ualde utile. Ut enim ait Ermisda papa in epistola ad episcopos per Hispaniam constitutos, difficile est, ut cuiusque cor si prauis cogitationibus induretur, ut in se patiatur culpandus fieri, cum noverit se iudicium subeundum concilii. Vnde etiam confirmantur quæ supra dicta sunt. Nihil enim prodesset congregatio concilii, nisi sua autoritate posset determinare, quibus in rebus Pontifex non debet, nec possit attentare contra Patrum decreta, & sanctiones. Et hæc de uicesimatertia propositione sufficiant.

¶ Vicesima quarta propositio, In * omnibus supradictis cauendum est maximè à duobus. Primum, ut quātum fieri possit, seruetur semper illibata autoritas, obseruata reuerentia quæ debetur papæ: quia eius contemptus, uel contumelia, uel quæcunque irreuerentia, uergit in dehonestatem ecclesiæ: ut habeatur in summo honore etiam à summis principibus. & si semel inciperet sperni eius autoritas, tota ecclesia laboraret schismatibus, & factionibus. Vnde etiam in concilio si aliquod tale decretum faciendum esset, oporteret ut quàm modestissimè loqueretur de autoritate & persona papæ, ut pu-

ta sub hac forma. Quamuis haftenus summi Pontifices moti probabilibus uel apparentibus causis dispensauerint, ut aliquis plura beneficia possit obtinere, uel ut aliquis ingressum habeat ad aliquod beneficium uiuente adhuc legitimo possessore: tamen quia hoc usu & experientia compertum est uergeri in magnam confusionem ecclesiae, & perniciem ecclesiarum, prohibemus omnino, ne posthac cum aliquo quacunque occasione uel merito super hoc dispensetur. quod si secus factum fuerit, sacrum concilium existimaturum summum Pontificem contra suam dignitatem & officium, & contra sacrum conciliū, atque adeo contra Christi honorē fecisse. Per quam quidem sanctionē non intendimus summæ authoritati & dignitati quicquam derogare, nec eius potestatem aliquo pacto limitare: sed declaramus hoc esse necessarium ad rectā & piam administrationē ecclesiae, ne posthac summorum Pōtificum in hac re, sua authoritate abutantur, sub hac forma, uel alia commodiori, proponitur decretum ad remedium & salutem ecclesie sine offensione Pontificis. secundum quod maximè cauendum in hac re est scandalum: primum in ipso decreto faciendo, ne fortè summus Pontifex indignatus de hoc concilio, & repugnans
ne hoc

ne hoc decernatur, turbet totum concilium,
& impediatur alia commoda, quæ à concilio
fieri possunt, & diuidatur concilium in
schisma, & factiones. Sed deinde debet ualde
caueri à scandalo, si fortè Papa negligat huiusmodi
decretum Patrum: & oporteat illi resistere. debet enim
ualde animaduerti, ne hoc fiat cum scandalo, & inde oriatur maius malum,
& ne si semel detur licentia principibus resistendi,
& non parendi Pontifici in aliquo, ipsi accipiant in aliis,
ubi minimum expediat.

REVERENDI PA-

TRIS FRATRIS FRAN-

cisci à Victoria, De Indis

insularis relectio

prior.

Locus relegendus est ex Matth. Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Matth. ultimo capite.

S V M M A.

- 1 Dubius in rebus ut sic tutus in conscientia, quomodo debeat consultare illos, ad quos spectat hæc docere.
- 2 Dubius in rebus, quomodo post consultationem rei dubiæ debeat sequi id, quod diffinitum fuerit à sapientibus esse illicitum, etiam si aliàs esset licitum.
- 3 Dubius in rebus, si post consultationem rei dubiæ diffiniatur à sapientibus illud esse licitum, quod aliàs est illicitum, ut sit tutus in conscientia, an debeat sequi sententiam illorum.
- 4 Indi barbari, utrum essent veri domini ante aduentum Hispanorum priuatim, & publicè. Et utrum essent inter eos aliqui uiri principes, & domini aliorum.
- 5 Error quorundam recensetur, qui dicebant, nullum in peccato mortali existentē habere dominium in quacunque re.
- 6 Peccatum mortale, quòd non impediatur dominium civile, & uerum dominium.
- 7 Dominium utrum perdatur ratione infidelitatis.

Hæreticus

- 8 Hereticus, quòd iure diuino non amittat dominium bonorum suorum ob hæresim commissam.
- 9 Hereticus an de iure humano perdat dominium bonorum suorum.
- 10 Hereticus, quòd à die commissi criminis incurrat cōfiscationem bonorum.
- 11 Hereticorum bona quòd non liceat fisco occupare ante condemnationem, quamuis de crimine constet.
- 12 Condemnatione facta etiam post mortem heretici, quòd retro agatur confiscatio ad tempus commissi criminis, ad quamcunque peruenerit potestatem.
- 13 Heretici uenditiones, donationes, & omnis alia alienatio bonorum, quòd à die commissi criminis sint inuvalidæ. &c.
- 14 Hereticus quòd sit dominus bonorum suorum in foro conscientie antequam condemnetur.
- 15 Hereticus, quòd licitè potest uiuere ex bonis suis.
- 16 Hereticus, quòd titulo gratuito potest transferre bona sua, putà donando.
- 17 Heretico quòd non liceat titulo oneroso, putà uendendo, aut dando in dotem, bona sua transferre, si crimen posset uenire in iudicium.
- 18 Hereticus in quo casu etiam titulo oneroso posset bona sua licitè alienare.
- 19 Barbari, quòd nec propter peccata alia mortalia, nec propter peccatum infidelitatis impendantur quin sint ueri domini tam publicè quàm priuatim.
- 20 Dominij ut quis sit capax, an usus rationis requiratur.
- 21 Puer an possit esse dominus ante usum rationis.
- 22 Amens, an possit esse dominus.
- 23 Barbari, quòd amentie prætextu non impediuntur esse

- esse ueri domini, cum non sint amentes, probatur.
- 24 Indi barbari antequam Hispani ad illos uenissent quomodo erant ueri domini, & publicè, & priuatim.
- 25 Imperator, quòd non sit totius orbis dominus.
- 26 Imperator, dato quòd esset dominus mundi, quòd non ob id posset occupare prouincias barbarorum, & constituere nouos dominos, & ueteres deponere, uel uestigalia capere.
- 27 Papa, quòd non sit dominus ciuilis, aut temporalis totius orbis, loquendo propriè de dominio, & potestate ciuili.
- 28 Summus Pontifex, dato quòd haberet potestatem secularem in mundo, quòd non posset eam dare principibus secularibus.
- 29 Papa, quòd habeat potestatem temporalem in ordine ad spiritualia.
- 30 Papa, quòd nullam potestatem temporalem habeat in barbaros indos, neque in alios infideles.
- 31 Barbari si nolint recognoscere dominium aliquòd papæ, quòd non ob id possit eis bellum inferri, & illorum bona occupari.
- 32 Barbari, an priusquam aliquid audissent de fide Christi, peccabant peccato infidelitatis, eo quòd non crederent Christo.
- 33 Ignorantia ad hoc quòd alicui imputetur, & sit peccatum, uel uincibilis, quid requiratur. Et quid de ignorantia inuincibili.
- 34 Barbari, an ad primum fidei Christianæ nuntium teneantur credere, ita quòd peccent mortaliter non credentes Christo, solum per simplicem annuntiationem, &c.
- 35 Barbaris si simpliciter fides annuntiaretur, & proponeretur,

poneretur, & nolent statim recipere, quòd hac ratione non possent Hispani illis bellum inferre, neque iure belli contra eos agere.

36 Barbari rogati, & admoniti, ut audiant pacificè loquētes de religione, quomodo si nolint, non excusentur à peccato mortali.

37 Barbari quando tenerentur recipere Christi fidem sub mortalis peccati pœna.

38 Barbaris an hæcenus ita proposita & annuntiata fuerit fides Christiana, ut teneantur credere sub nouo peccato, quòd non satis liqueat secundum authorem.

39 Barbaris & si quantumcunque fides annuntiata probabiliter & sufficienter fuerit, & noluerint eam recipere, quòd non tamen ob id liceat eos bello persequi, & bonis suis spoliare.

40 Principes Christiani, quòd non possint, etiam auctoritate Papæ, coërcere Barbaros à peccatis contra legem naturæ, nec ratione illorum eos punire.

DOCETE omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Matthæi ultimo. In quem locum mouetur quæstio pastoralis, An liceat baptizare filios infidelium inuitis parentibus. Quæ quæstio tractatur à doctoribus 4. Sententiarum distinctio .4. & à sancto Thom. secunda secundæ quæstio. 10. artic. 12. & 3. parte quæstio. 68. articu. 10. Et tota disputatio & relectio suscepta est propter barbaros istos noui orbis, quos Indos uulgò uocant, qui ante quadraginta

ginta annos uenerunt in potestatem Hispanorum, ignoti prius nostro orbi. Circa quos præsens disputatio habebit tres partes. In prima tractabitur quo iure uenerint barbari in ditionem Hispanorum. In secunda, quòd possint Hispaniarum principes erga illos in temporalibus & in ciuilibus. In tertia, quòd possint uel ipsi, uel ecclesia erga illos in spiritualibus, & in spectantibus ad religionem. Vbi respondebitur ad quæstionem propositam. Quo ad primam partem, ante omnia uidetur quòd tota hæc disputatio sit inutilis & otiosa, nõ solum inter nos, ad quos nõ spectat, aut si omnia rectè geruntur in administratione illorum hominũ disputare, aut dubitare de illo negotio, aut si quicquam fortè peccatur, illud emendare: sed neque apud eos, quorum interest hæc considerare & administrare. Primò, quia neque principes Hispaniarum, neque qui eorum consiliis præpositi sunt, tenentur de integro examinare & retractare iura, & titulos, de quibus aliàs deliberatum est, & decretum, maxime in his, quæ bona fide principes occupant, & sunt in pacifica possessione. Quia, ut Arist. dicit. 3. Ethico. si semper quispiam consulta-uerit, in infinitum res abiret, neque possent principes & eorũ consilarii esse securi & certi in conscientia sua: & si oporteret à primordio repetere titulos suæ ditionis, nihil exploratum

ratum possent tenere. Et præterea cum principes nostri, scilicet Ferdinãdus, & Isabella, qui primi occupauerunt regiones illas, fuerint Christianissimi, & imperator Carolus quintus sit princeps iustissimus, & religiosissimus: non est credendum quin habeant exploratissima & exquisitissima omnia que spectare possunt ad securitatem sui status, & conscientia, maximè in tanta re: atque adeò non solum superuacaneum, sed etiam temerarium uideri potest de his disputare. & hoc uidetur quærere nodum in scyrpo, & iniquitatem in domo iusti. Pro solutione huius objectionis est considerandum, quòd Arist. dicit tertio Ethicor. q̄ sicut consultatio & deliberatio non est de rebus impossibilibus, aut necessariis, ita nec consultatio moralis est nec de illis, de quibus certum & notum est esse licita & honesta, neque ecòtrario, de quibus certum est esse illicita, & inhonesta. Neq; enim quisquam rectè consultauerit, an temperatè, fortiter, iustè uiuendum sit, uel iniustè, aut turpiter agendum, neque an adulterandum, an peierandum, colendi parentes, & cætera huiusmodi. Certè non esset consultatio Christiana: sed cum aliquid agendum proponitur de quo dubitari meritò potest, an sit rectum uel prauum, iustum aut iniustum, de his expedit consultare, & deliberare,

rare, neque priùs temere aliquid agere, quàm sit inuentum & exploratum, quòd liceat, aut non liceat. Talia sunt quæ in utranque partem habent speciem boni aut mali, qualia sunt multa genera commutationum, & contractuum, & negotiorum. Et in his omnibus ita res se habet, q̄ si quis antequam deliberauerit, & legitime illi constiterit tale factum licitum esse, aliquod tale faceret, & fortè secundum se esset licitum: talis peccaret, neque excusaretur per ignorantiam: cum illa, ut patet, nõ esset inuincibilis, postquam ille non facit quod in se est, ad examinandum quòd liceat, aut non liceat. Ad hoc enim ut actus sit bonus, oportet si aliàs non est certum, ut fiat secundum diffinitionem & determinationem sapientis. Hæc enim est una conditio boni actus, 2. Ethic. ut fiat secundum diffinitionem sapientis. atque adeò si iste non consuluit sapientes in re dubia, excusari non potest. Imò dato quòd talis actus secundum se licitus esset, postquam dubitatur, meritò de illo tenetur quilibet consultare, & arbitrio sapientũ facere, etiã si fortè illi errarent. Vnde si quis contractum, de quo inter homines dubitatur an sit licitus necne, faceret sine consilio doctiorum, sine dubio peccaret, etiam si aliàs cõtractus esset licitus, & ipse ita putaret, non ex autoritate sapientis, sed ex sua affectione, & sententia. Et eadem ratione si

ne si quis in re dubia consuluit sapientes, & illi determinauerint illud non licere: si talis proprio iudicio faceret aliquod tale, peccaret, etiam si aliâs illud in se esset licitum. Vt si quis exempli gratia esset dubius an hæc sit uxor sua, consultat, an teneatur reddere debitum, uel utrum liceat, uel etiam exigere: respondetur à doctoribus quòd nullo modo licet, ipse autem ex affectu uxoris uel propria cupiditate, non credit, sed putat sibi licere, certè peccaret accedens ad uxorem, quamuis de se licitum esset, sicut re uera est, quia talis facit contra conscientiam, quam tenetur habere. Tenetur enim credere in his quæ spectant ad salutem, his, quos ecclesia posuit ad docendum: & in re dubia arbitriû illorû est lex. Sicut enim in foro contentioso iudex tenetur iudicare, secundum allegata & probata: ita in foro conscientiaë quilibet tenetur iudicare, non ex proprio sensu, sed uel per rationem probabilem, uel per authoritatem sapientiorum, aliâs est temerarium iudicium, & exponit se periculo errandi, & hoc ipso errat. Sicut in ueteri testamento Deute. 17. præcipiebatur, Si quid esset *Deute. 17.* ambiguum inter sanguinè & sanguinem, causam & causam, lepram & non lepram, & iudicium intra portas tuas uideris uariare: surge, & ascède ad locû, què elegerit Dominus Deus tuus, ueniens que ad sacerdotes Leuitici ge-

t neris

neris, & ad iudices, qui fuerint illo tempore, quæresque ab eis, qui iudicabunt tibi iudicium veritatis, & facies quodcumque dixerint qui præsumunt loco, sequeris que sententiam eorum, neque declinabis ad dextram neque ad sinistram. Ita inquam in rebus dubiis tenetur quilibet consulere illos quos ecclesia ad hoc constituit, quales sunt prælati, prædicatores, confessores, diuinæ & humanæ legis periti. Sunt enim in ecclesia alii oculi, alii pedes, &c. 1. ad Corint. 12. Et Ephes. 4. & ipse dedit quosdam apostolos, alios euangelistas, alios autem pastores, & doctores. Et, Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisei, omnia quæcumque dixerint uobis, seruate & facite. Math. 23. Et facit etiam præceptum Aristo. 1. Ethi. ex Hesiodo,

1. Corin. 12.
Ephes. 4.

Matth. 23
Aristo.

At qui ex se nescit, cuiquam neque porrigit aures,

Vt bona percipiat, demens & inutilis ille est. Itaque non satis est ad securitatem uitæ & conscientiam, ut quis putet se bene agere: sed in rebus dubiis necesse est ut aliorum, ad quos spectat, authoritati nitatur. Nec enim negotiatoribus satis est ut nihil faciant, quod ipsis illicitum putent, si aliis sine concilio peritorum illicitos contractus faciant. Vnde non puto uerum quod Cardin. Caiet, dicit, quod si reuera aliquod secundum se est licitum, si ueniat in-

Caiet.

dubium,

dubium, quicumque prædicatores, aut confes-
sores, qui alius habent auctoritatem iudican-
di in istis, dicant illud esse illicitum, uel sicut
ueniale dicunt esse mortale: quòd ex affectu
ad rem nõ credit illis, sed formãt sibi conscien-
tiam, quòd non est mortale, nõ peccat. Exem-
plum ponit, ut quòd fœminæ utantur fucò, &
aliis ornamentis superfluis, quod re uera non
est mortale, dato quòd prædicatores & cõfes-
sores diceret esse mortale: fœmina ex studio se
ornandi non credit, sed putat uel esse licitum,
uel non esse mortale, non peccat mortaliter
ita se ornando. Hoc inquam periculosum est.
Nam fœmina tenetur credere in his quæ sunt
necessaria ad salutem, peritis, & exponit se pe-
riculo faciendi contra illud, quod secundum
sententiam sapientum est mortale. Et econ-
trario in re dubia si quis deliberauit cum sa-
pientibus, & accepit determinationem, quòd
illud est licitum: talis est tutus in conscientia,
quousque fortasse iterum sit admonitus, uel
tali auctoritate, uel huiusmodi rationibus,
quibus meritò debeat moueri ad dubitandum,
uel etiam credendum contrarium. hoc est no-
tum, quia facit quod in se est, etiam si igno-
rantia est inuincibilis. Ex his ergo conficiun-
tur propositiones.

¶ Prima, In * rebus dubiis quilibet tenetur
consultare illos ad quos spectat hæc docere,

t 2 aliàs

aliàs non est tutus in conscientia, siue illa dubia sint in se licita, siue illicita.

² ¶ Secunda, Si* post consultationem rei dubie diffinitum sit à sapientibus illud esse illicitum, quilibet tenetur sequi sententiam illorum, & contrarium faciens non excusatur, etiam si aliàs illud esset licitum.

³ ¶ Tertia e contrario, * Si post consultationem rei dubiæ diffinitum sit à sapiētibus illud esse licitum, qui sequitur sententiam illorum, est tutus, etiam si aliàs sit illicitum.

¶ Ergo redeundo ad propositum negotium barbarorum, nec est de se ita euidenter iniustū, ut non possit disputari de iustitia illius: nec rursus ita euidenter iustum, ut dubitari nō possit de iniustitia illius: sed in utranque partē uideatur habere speciem. Nam primū cū uideamus totum illud negotium administrari per uiros & doctos, & bonos, credibile est rectè & iustè omnia tractari. Deinde cū audiamus tot hominū cædes, tot spolia hominum alioqui innoxiorum, deturbatos tot dominos possessionibus, & ditionibus suis priuatos, dubitari meritò potest iure an iniuria hæc facta sint: & sic hæc disputatio non uidetur omnino superuacanea. & per hoc patet responsio ad obiectionem. Et primū, dato quòd nullum esset dubium in tota hac quæstione, non est nouum disputationes theologicas institui

stitui de re certa. Nam & disputamus de incarnatione Domini, & aliis articulis fidei. Non enim semper disputationes theologice sunt in genere deliberatiuo. Sed pleræque in genere demonstratiuo, id est non ad consultandum, sed ad docendum susceptæ.

¶ Quòd si quis occurrat dicēs, Licet aliquando fuerint aliqua dubia circa hoc negotium, fuerunt tamen iam hæc tractata & diffinita à sapientibus, & sic ex consilio eorum iam omnia administrari, nec opus esse noua examinatione: respōdetur primùm, si ita est benedictus Deus, nec nostra disputatio quicquam obstat, neque ego mouere uolo nouas querelas. Secūdo dico, quòd hæc determinatio non spectat ad iurisperitos, uel saltem non ad solos illos. Quia cum illi barbari, ut statim dicam, nō essent subiecti iure humano, res illorum non sunt examinandæ per leges humanas, sed diuinas, quarum iuristæ non satis periti ut per se possint huiusmodi quæstiones diffinire. Nec satis scio, an unquam ad disputationem & determinationem huius quæstionis uocati fuerint Theologi digni, qui audiri de tãta re possent. Et cū agatur de foro cōsciētiae, hoc spectat ad sacerdotes, id est ad ecclesiam, diffinire. unde Deutero. 17. præcipitur Regi, ut accipiat exemplar legis de manu sacerdotis. Tertiò, ut summa rei sit satis examinata

Deut. 17.

& certa, nonne in tanto negotio possunt alia peculiaria dubia occurrere, quæ meritò disputari possent? Itaque non solum nō otiosū aliquod, & inutile, sed magnopere pretium me facturum putarem, si hanc quæstionem pro dignitate possem tractare. Redeundo ergo ad quæstionem, ut ex ordine procedamus, quæritur primò utrum* essent veri domini ante aduentum Hispanorum, & priuatim & publice: id est utrum essent veri domini priuatarum rerū & possessionum, & utrū essent inter eos aliqui uiri principes. & domini aliorum. Et posset uideri quòd non. Quia serui non habent dominiū rerum: seruus enim nihil suum habere potest. Instituta per quas. perso. nob. acquirere liceat. § item uobis. &. ff. de acquirend. hæred. l. placet. unde quicquid acquiritur, domino acquiritur. Instituta. de his qui sunt sui, uel alien. iur. §. nam apud omnes. Sed barbari isti sunt serui. Probatum. nam ut Aristot. i. Ethico. elegāter & accuratè tradit, aliqui sunt natura serui quibus, scilicet melius est seruire, quàm imperare. ii autem, quibus ratio non sufficit ad regendum etiam seipso, sed solum ad iussa capessendum, & quorum uis magis in corpore est quàm in animo. Sed profectò si aliqui tales sunt, maximè isti barbari, qui re uera parū distare uidentur à brutis animantibus, & omnino sunt inhabiles ad regendum: & sine dubio

Aristo.
Ethi. i.

dubio meliùs est illis ut regantur ab aliis, quàm ut se ipsos regant. Et Aristot. dicit iustum naturale esse, ut tales seruiant. ergo tales non possunt esse domini. Nec obstat, quòd ante aduentum Hispanorum non haberent alios dominos: non enim repugant, seruum esse sine domino. ut notat glo. in. l. si usum fructum. ff. de liberali causa. Imò habetur expressè in ipsa lege, & est casus expressus in. l. quod seruus. de seruo. stipulatio. de seruo, qui à domino relictus est, & à nullo occupatus, quòd potest à quocunque occupari. si ergo erant serui, poterunt ab Hispanis occupari.

¶ In contrarium est, Quia illi erant in pacifica possessione rerum & publicè & priuatim: ergo omnino (nisi contrarium constet) habendi sunt pro dominis, neque indicta causa possessione deturbandi. Pro solutione nolo reuocare in propositum multa, quæ à doctoribus traduntur de diffinitione domini, quæ à me etiam latè adducta sunt in materia de restitutione, 4. dis. 15. & secunda secundæ, q. 62. Illa inquam prætereo, ne occasione illorum omittam magis necessaria. Et ideo his prætermis- sis notandum, quòd si barbari non haberent dominium, non uidetur quòd possit prætendi alia causa, nisi uel quia sunt peccatores, uel quia infideles, uel quia amentes, uel insensati.

¶ Fuerunt ergo aliqui, * qui defendebant, quòd

titulus domini est gratia, & per consequens quòd peccatores, saltem mortali peccato, nullum habent dominium in quacunque re. Iste fuit error pauperum de Lugduno, siue Valdésium, & postea Iohannis Vuicleff. Cuius unus error damnatus in còcilio Constantien. fuit, Nullus est dominus civilis, dū est in peccato mortali. Eadem fuit sententia Armachani libr. 10. de quæstio. Arme. c. 4. & in dialogo. Defensorium pacis. & probat Armac. quia tale dominium reprobatur à Deo. Oseæ .8. Ipsi regnaverunt, & non ex me, principes extiterunt, & non cognoui. Et subiungitur causa, Argētum & aurum suum fecerunt sibi idola. ut interirent, &c. Et ideo, inquit, tales carent iusto dominio apud Deum. Certum est autem omne dominiū esse autoritate diuina, cum ipse sit creator omnium, neque aliquis possit habere dominium nisi cui ipse dederit. Nō est autem consentaneum, ut det inobediētibus, & transgressoribus præceptorū suorum: sicut & principes humani non dant sua bona, ut uillas, aut castra rebellibus, & si dederint auferunt. Per humana autem debemus iudicare de diuinis.

Rom. 1. ergo ita Deus nō concedit dominium inobedientibus. Vnde in signum huius Deus aliquando tales proiicit à principatu, ut Saulem. 1. Reg. 15. & 16. & de Nabuchodonosor. & Balthasar, Dani. 4. & 5. Itē Genes. 1. Faciamus hominem

*domi gra
lgiu gra*

Vuicleff.

Armachus.

Oseæ. 8.

Rom. 1.

Reg. 15. &

6.

Daniel. 4.

5.

Gene. 1.

hominem ad imaginem & similitudinem nostram ut præsit piscibus maris, &c. Apparet quod dominium fundetur in imagine Dei, sed hæc non est in peccatore, aliàs esset filius; filii autem sunt propter imaginem patris, ergo non est dominus. Item talis committit crimen læsæ maiestatis, ergo meretur perdere dominium. Item August. dicit, quod peccator non est dignus pane, quo uescitur. Item Dominus dederat primis parentibus dominium paradisi, & ratione peccati priuauit eos, Genes. 1. ergo. Verum est, quod tam Vuicleff, quam Armachanus non distinctè loquuntur, & uidentur potius loqui de dominio superioritatis, quod est principium. Sed quia argumenta æqualiter procedunt de omni dominio, ideo uidetur sentire de omni dominio generaliter. & ita intelligit illorum sententiam Conradus libro 1. q. 7. & satis clare dicit Armachus. Qui ergo sequeretur hæc sententiam, posset dicere, quod barbari non erant in peccato mortali.

August.

Conradus.

¶ Sed contra hanc sententiam ponitur propositio, Peccatum* mortale non impedit dominium ciuile, & uerum dominium. Hæc propositio licet sit determinata in concilio Constantiæ, probatur tamè. Primò arguit Almain. 4. distin. 15. q. 2. ex Aliaco, quia tunc existens in peccato mortali, & constitutus in extrema necessitate esset perplexus, quia tenetur come

Almain.

dere panem: & si non habet dominium, accipit alienum. ergo non potest euadere mortale. Sed hoc argumentum parum procedit, primum neque Armachanus, neque VVicleff uidentur loqui de dominio naturali sed ciuili. Secundò negatur consequentia, & diceretur, quòd in casu necessitatis posset alienum accipere. Tertio, Non est perplexus, quia potest pœnitere. & ideo aliter arguitur. Primò, Quia si peccator nò habet dominium ciuile, de quo uidentur loqui, ergo nec naturale. còsequens est falsum, ergo. Probo consequentiam, Quia etiam dominium naturale est ex dono Dei, sicut ciuile: imò plus, quia ciuile uidetur esse de iure humano. ergo si propter offensam Dei homo perderet dominium ciuile, eadem ratione perderet etiam dominium naturale. Falsitas autem probatur, Quia non perdit dominium super proprios actus, & super propria membra. habet enim peccator ius defendendi propriam uitã. Secundò, Scriptura sacra sæpe nominat reges illos, qui mali erãt, & peccatores, ut patet de Salomone, Achab. & aliis multis: nò est aut rex qui non est dominus: ergo. Tertio conuerto argumentum factum pro parte contraria, Dominium fundatur in imagine Dei: sed homo est imago per naturam, scilicet per potentias rationales. ergo non perditur per peccatum mortale. Minor probatur ex

August.

3. Regu.

Augusti. libro 9. de trini. & ex doctoribus. *Augusti.*

Quartò, Dauid uocabat Saulem dominum suum, & regem tempore quo persequebatur.

1. Reg. 16. & aliis locis. imò tempore Dauid ali

quando peccauit, nec perdidit regnum. *1. Regu. 16.*

Quintò, Genes. 49. Non auferetur sceptrum de Iu-

Genes. 49.

da, nec dux de femore eius donec ueniat, qui

mittendus est, &c. & tum multi fuerunt mali re-

ges. ergo. Sextò, Potestas spiritualis non perdi-

tur per peccatù mortale, ergo nec ciuilis, quia

multo minus uidetur fundari in gratia, quàm

spiritualis. Antecedens autem patet, quia pre-

sbyter malus consecrat eucharistiam, & malus

episcopus sacerdotes, ut certum est: licet Vui-

cleff neget, concedit tamè Armachanus. Item

1. Pet. 2. Obedite præpositis uestris, non tan-

1. Pet. 2.

tùm bonis, sed etiam dyfcolis. Vltimo, Nullo

modo est uerisimile, cum sit præceptum obe-

dire principibus, ad Roma. 13. & 1. P. 2. & non

Rom. 13.

1. Pet. 2.

capere alienum, quòd uoluerit Deus quòd

esset ita incertum, quòd essent ueri principes,

& domini. Et in summa, hæc est manifesta hæ-

resis: & sicut Deus solem suum oriri facit su-

per bonos & malos, & pluit super iustum &

iniustum: ita bona temporalia dedit bonis &

malis, nec disputatur eo quòd dubitetur, sed

ut crimine ab uno, id est à tam amenti hæresi

discamus omnes hæreticos.

7 ¶ Sed restat, utrum *saltem ratione infidelita-

tis

tis perdatur dominium. Et uidetur quòd sic,
 quia hæretici nõ habent dominium: ergo nec
 alii infideles, quia non uidentur esse melioris
 cõditionis. Antecedens autem patet ex c. cùm
 secundum. de hæret. libr. 6. ubi cauetur, quòd
 bona hæreticorum ipso iure sunt confiscata.
 Respondeo per propositiones. Prima, Infideli-
 tas non est impedimentum, quominus aliquis
 sit uerus dominus. Hæc cõclusio est S. Tho. se-
 cunda secundæ, q. 10. ar. 12. Et probatur etiam
 primò. Quia Scriptura uocat reges aliquos in-
 fideles, ut Sennacherib, & Pharaonem, & mul-
 tos alios reges. Item quia grauius peccatum est
 odium Dei, quàm infidelitas. sed per odium,
 &c. Item Paul. ad Roma. 13. & Petr. 1. Pet. 2. iu-
 bent præstare obedientiam principibus, quia
 tunc erant omnes infideles, & seruos obedire
 dominis. Item Tobias iubebat reddi agnum à
 Gentilibus captum tanquam furtiuum Tob.
 2. quod non esset, si Gentiles non haberent
 dominium. Item Ioseph fecit totam terram
 Aegypti tributariam Pharaoni, qui erat infide-
 lis, Genes. 47. Item ratione S. Tho. Quia fides
 non tollit nec ius naturale, nec humanum,
 sed dominia sunt uel de iure naturali, aut hu-
 mano. ergo non tolluntur dominia per defe-
 ctum fidei. Et tandem iste est ita manifestus
 error, sicut præcedens, & est hæreticum. Ex
 quo patet, quòd nec à Saracenis, nec à Iudeis,
 uel

uel aliis infidelibus licet capere res quas possident, perse loquendo, id est quia infideles sunt: sed est furtum, uel rapina, non minus quam à Christianis.

¶ Sed quia peculiaris difficultas est de hæresi, sit secunda propositio, Stando* in iure diuino, hæreticus non amittit dominium bonorum, hæc est omnium, & est nota. Cum enim amissio bonorum sit pœna, & nulla est pœna de lege diuina pro isto statu, constat stando in iure diuino non amitti bona propter hæresim. Item patet hæc propositio ex prima. Nam si propter aliam infidelitatem non perditur dominium, nec propter hæresim, cum nihil sit cautum specialiter de hæresi quantum ad hoc in iure diuino. Sed* utrum de iure humano? Conradus quidem libr. 1. q. 7. con. 2. & 3. uidetur tenere quòd hæreticus ipso facto perdit dominium bonorum suorum: ita quòd in foro conscientie cadit à dominio. Ex quo infert, quòd nec potest alienare, & alienatio non tenet, si fiat. Probatur ex illo c. cum secundum leges. ubi propterea præmittit, quòd propter aliqua crimina secundum leges, eo ipso suarum rerum dominium auctores delictorù perdunt. & papa determinat, quòd idem sit pro crimine hæresis. & idem uidetur tenere Iohan. Andr. in d. c. cum secundum. & uidetur haberi ex l. 4. C. de hæret. ubi interdicitur hæreticis

*de iure
humano
Conradus.*

*Iohan. Andr.
l. 4. C. de hæret.
reli.*

reticis uenditio, & donatio, & omnis contractus bonorum suorum.

¶ Item leges obligant in foro conscientia, prima secundæ q. 96. articu. 4. sed pro declaratione sit tertia propositio, Hæreticus* à die commissi criminis incurrit confiscationem bonorum. Ita tenent communiter doctores & est determinatio Directo. libr. 3. titulo 9. & summa Baptistiana in uerbo absol. §. 17. & uidetur diffinitum in illo. c. cum secundum leges & in d. l. 4. C. de hæret.

Directo.
Baptista

¶ Quarta propositio, * Nihilominus quamuis constet de crimine, ante tamen condemnationem non licet fisco occupare bona hæreticorum. Hæc est etiam omnium, & est determinatio dicti c. cum secundum. Imò esset contra ius diuinum, & naturale, ut pœna daretur executioni antequam quis condemnetur. Sequitur ex tertia conclusione, quòd* condemnatione facta etiam post mortem, retroagitur confiscatio ad tempus commissi criminis ad quamcunque peruenerit potestatem. Hoc corollariū est etiam omnium, & particulariter Panormi. in c. fi. de hæreticis. Secundò sequitur, quòd* uenditiones, donationes, & omnis alia alienatio bonorum à die commissi criminis sunt inualidæ. itaque facta condemnatione, omnes rescinduntur à fisco, etiam pretio non restituto emptoribus. Etiam hæc est omnium & Pa

& Panormita. ubi. s. & patet ex d. l. 4. C. de hæreticis.

- 14 ¶ Quinta propositio, Nihilominus* hæreticus est dominus in foro conscientie antequam condemnetur. Hæc propositio uidetur contra Conrad. & Direct. & Iohan. Andr. sed tamen est propositio Syluest. in uerbo, hæres. §. 8. Et tenet illam, & disputat ad longum Adrian. quot. 6. q. 2. & idem uidetur Caieta. in summa in uerbo pœna. Et probatur primò, Quia hoc ipsum scilicet, priuari in foro conscientie est pœna. ergo nullo modo debet infligi ante condemnationem: nec satis scio an ius humanum hoc posset facere. Item probatur manifestè, Quia ut patet in illo c. cum secundum leges. eodem modo sunt confiscata bona ipso facto propter incestas nuptias. Item si mulier ingenua rapta nubat raptori: imò si quis de mercibus importatis nõ soluat uectigalia consueta, ipso facto bona confiscantur. Item qui illicitas merces exportat, ut arma, ferrum, ad Saracenos: ut patent omnia ista in. d. c. cum secundum leges & c. de incestis nuptiis. l. cum ancillis. & c. de raptu uirgi. l. una. & de Iudeis. c. ita quorundam. & ff. de uectig. l. fin. Imò papa in d. c. cum secundum. expressè dicit, quòd sicut est confiscatio in illis casibus, ita uult quòd fiat propter hæresim. Sed nullus negat, quin incestuosus, & raptor, & deferens arma Saracenis, & non

Syluest.

c. cum secun

dum.

c. de rapto

& non soluens uectigalia, quin maneat uerus dominus bonorum suorum in foro conscientiae: quare ergo non conuenienter dicunt de hæretico? & ipse Conradus etiam eodem modo dicit de illis casibus, & de hæretico. & grauius esset cogere hominem iam emendatum ab hæresi, restituere bona fisco. Sequitur corollarium, quòd* hæreticus potest licitè uiuere ex bonis suis. Secundò sequitur item, quòd* titulo gratioso potest transferre bona sua, puta donâdo. Sequitur tertio, quòd* titulo oneroso puta uendendo, aut dando in dotem, si crimè posset uenire in iudicium, nõ licet transferre. Patet, quia decipit emptorem, & ponit eum in periculo perdèdi & rem & pretium, si uèditor condemnetur. Vltimò sequitur, quòd* si re uera non esset periculum confiscationis, posset etiam licitè titulo oneroso alienare, ut qui esset hæreticus in Germania, catholicus posset licitè emere ab illo. Graue esset, quòd non posset licitè in aliqua ciuitate Lutheranorum si quis est catholicus, emere agrum ab hæretico, nec uendere illi: quod tamen necessario esset dicendum, si omnino hæreticus non est dominus in foro conscientiae.

¶ Ex omnibus his sequitur conclusio, Quòd* barbari nec propter peccata alia mortalia, nec propter peccatū infidelitatis nõ impediuntur quin sint ueri domini, tam publicè quàm priuatim:

nec hoc titulo possunt à Christianis occupari bona & terræ illorum, ut latè & eleganter deducit Caiet. *secunda secūdæ. q. 66. ar. 8.* Restat *Caieta.* an ideo non essent domini, quia sunt insensati, uel amentes. Et circa hoc dubium est, an ²⁰ *ad hoc ut aliquis sit capax domini, requiratur usus rationis. & *Conradus* quidè libro, 1. q. 6. ponit conclusionem, quòd dominium conuenit creaturæ irrationabili tã sensibili quàm insensibili. Probat, Quia dominium nihil aliud est quàm ius utendi re in usum suum: Sed bruta habent ius super herbas, & plantas. *Genes. 1.* Ecce dedi uobis omnem herbam afferentem semen super terrã, & uniuersa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, ut sint uobis in escam, & cunctis animantibus terræ. Item astra habent ius illuminandi, *Gene. 1.* Posuit ea in firmamento cæli, ut luce- *Genes. 1.* rent, ac præessent diei, ac nocti. Et leo habet dominium super omnia animalia gressibilia, unde & rex animantium uocatur. Et aquila est domina inter uolucres. unde *Psal. 103.* Herodii domus dux est eorum. Eiusdem sententiæ est *Syluest.* in uerbo dominium, in principio, ubi dicit, quòd elementa dominantur inuicè. ¶ Sed respondeo per propositiones. Prima, *Creaturæ irrationales non possunt habere dominium.* Patet, quia dominium est ius, ut fatetur etiam *Conrad.* sed creaturæ irrationa-

les nō possunt habere ius: ergo nec dominiū. probatur minor, quia nō possūt pati iniuriā, ergo nō habent ius. Probatur assumptū, Quia qui prohiberet lupum, aut leonem à præda, uel bouem à pastu, nō faceret ei iniuriam, nec qui claudit fenestram ne sol illuminet, facit iniuriam soli. Et confirmatur, Quia si bruta habēt dominium, ergo qui tolleret herbam à ceruo, faceret furtū, quia caperet alienum inuito domino. Item, Feræ non habent dominium sui, ergo multominus aliarum rerum. Assumptū probatur, Quia licet eas impune interficere etiā animi gratia: unde etiā Philo. i. politi, q̄ uenatio ferarū est iusta & naturalis. Item, ipsæ, feræ & omnia irrationalia, sunt hominis per proprietatē, multo magis quàm serui. ergo si serui nō possunt habere aliquid suū, multominus irrationalia. Et confirmatur propositio autoritate S. Tho. prima secundæ, q. i. ar. i. & 2. & q. 6. ar. & i. contra Gent. c. 110. sola creatura rationalis habet dominiū sui actus, quia ut ipse etiā dicit prima primæ, q. 82. ad. 3. per hoc aliquis est dominus suorum actuum, quia potest hoc uel illud eligere. Vnde etiam, ut ibidem dicit, appetitus circa ultimum finem nō sumus domini. si ergo bruta nō habent dominium suorum actuum, ergo nec aliarum rerum. Et licet disputatio uideatur de nomine, certè hoc est ualde improprie loqui, & præter communem modum

modum loquēdi tribuere dominium irrationalibus. Non enim dicimus aliquem esse dominum, nisi eius, quod situm est in sua facultate. Ita enim loquimur, Non est in mea facultate, non est in mea potestate, quando non sum dominus. Bruta autem cum non moueant se, sed potius moueantur, ut S. Tho. ait prima secundæ, ubi supra: eadem ratione nec habēt dominium. Nec ualet quod Syluest. dicit, quōd dominium aliquando nō dicit ius, sed solam potentiam. & hoc modo ignis habet dominium in aquam: si enim hoc satis est ad dominium, ergo latro habet dominium ad interficiendum hominem, quia habet potentiam ad hoc, & fur habet potentiam ad capiendum pecuniam. Quōd autem dicit astra dominari, & leonem esse regem, certū est dictum metaphoricè, & per translationem.

21 ¶ Sed * potest uideri dubium de puero ante usum rationis an possit esse dominus. Quia uidetur nihil differre ab irrationalibus: & Apostolus ad Galat. 4. Quanto tempore hæ- *Gala. 4.* res paruulus est, nihil differt à seruo. Sed seruus nō est dominus, ergo, &c. Sed sit secunda Propositio, Pueri ante usum rationis possunt esse domini. Hoc patet, Quia possunt pati iniuriam, ergo habent ius rerum. ergo & dominium, quod nihil aliud est, quàm ius. Item bona pupillorum non sunt in bonis tutorum: &

u 2 habent

habent dominos, ergo pupillos. Itē, pueri sunt hæredes. Sed hæres est q̄ succedit in ius defuncti, & qui est dominus hæreditatis. l. cum hæres. ff. de diuer. & tempora. præscrip. & inst. de hæred. qualita. & differentia. §. fin. Item diximus, q̄ fundamentū dominiū est imago Dei, quæ adhuc est in pueris. & Apostolus eodē loco Gala. 4. Quanto tēpore hæres paruulus est, nihil differt à seruo, cū sit dominus omniū. Nec est idem de creatura irrationali, quia puer non est propter alium, sed propter se, sicut est brutum.

22 ¶ Sed * de amentibus quid? Dico de perpetuò amentibus quòd nec habēt, nec est spes habituros usum rationis: sitque tertia propositio.

¶ Videtur adhuc quòd possint esse domini, quia possunt pati iniuriam: ergo habent ius. sed hoc remitto ad iuriscōsultos, utrum possint habere dominium ciuile, & quicquid sit de hoc, sit ad propositū. Quarta propositio,

23 Nec * ex hac parte impediuntur barbari ne sint ueri domini. Probatū, Quia secundū rei ueritatem non sunt amentes, sed habent pro suo modo usum rationis. Patet, Quia habent ordinem aliquem in suis rebus, postquam habent ciuitates, quæ ordine constant, & habent matrimonia distincta, magistratus, dominos, leges, opificia, commutationes, quæ omnia requirunt usum rationis: item religionis. speciē:

item

item nō errant in rebus, quæ aliis sunt euiden-
tes, quod est indicium usus rationis. Itē Deus
& natura non deficiunt in necessariis pro ma-
gna parte speciei: præcipuum autem in homi-
ne est ratio, & frustra est potentia, quæ non
reducitur ad actū. Item fuissent sine culpa sua
tot millibus annorū extra statum salutis, cū
essent nati in peccato, & non haberēt bap-
tismum, nec usum rationis ad quæredum neces-
saria ad salutem, unde quod uideantur tam in-
sensati & hebetes, puto maxima ex parte ue-
nire ex mala & barbara educatione, cū etiā
apud nos uideamus multos rusticorum parum
differentes à brutis animantibus. Restat ergo
ex omnibus dictis, quod sine dubio barbari
erāt & publicè & priuatim ita ueri domini,
sicut Christiani: ne hoc titulo potuerunt spo-
liari aut principes, aut priuati rebus suis, q̄ nō
essent ueri domini. Et graue esset negare illis,
qui nihil iniuriæ unquam fecerunt, quod cō-
cedimus Saracenis, & Iudæis perpetuis hosti-
bus religionis Christianæ: quos nō negamus
habere uera dominia rerū suarum, si aliās non
occupauerunt terras Christianorum.

¶ Superest respondere ad argumenta in con-
trarium, ubi arguebatur, quod isti uidentur
serui à natura, quia parum ualent ratione ad
regendum etiam seipsos. Ad hoc respondeo,
quod certe Aristoteles non intellexit, quod

tales, qui parum ualent ingenio, sint natura alieni iuris, & non habeant dominium, & sui & aliarum rerum: hæc enim est seruitus ciuilis & legitima, qua nullus est seruus à natura. nec uult Philosophus quòd si qui sunt natura parum mente ualidi, quòd liceat occupare patrimonia illorum, & illos redigere in seruitutem, & uenales facere: sed uult docere, quòd à natura est in illis necessitas, quia indigent ab aliis regi & gubernari: & bonum est illis subdialii, sicut filii indigent subiici patribus ante adultam ætatem, & uxor uiro. Et quòd hæc sit intentio philosophi, patet: quia eodem modo dicit, quòd natura sunt aliqui domini, scilicet qui ualent intellectu. Certum est autem, quòd non intelligit, quòd tales possent sibi arripere imperiũ in alios illo titulo, q̃ sint sapientiores, sed quia natura habent facultatem ut possint imperare & regere. Et sic, dato quòd isti barbari sint ita inepti & hebetes, ut dicitur: non ideo negandum est habere uerum dominium, nec sunt in numero seruorum ciuiliũ habendi. Verum est, quòd ex hac ratione & titulo posset oriri aliquod ius ad subiiciendum eos, ut infra dicemus.

²⁴ ¶ Restat cõclusio certa, Quòd * antequã Hispani ad illos uenissent, illi erant ueri domini, & publicè & priuatim. Supposito ergo quòd sunt uel erant ueri domini, superest uidere
quo

quo titulo potuerint Hispani uenire in possessione illius regionis: & primò referam titulos qui possint prætendi, sed non idonei nec legitimi. Secundò ponam alios titulos legitimos, quibus potuerint barbari uenire in ditionem Hispanorum. Sunt autem septem tituli, qui possunt prætendi, sed non idonei, septem autem alii uel octo iusti & legitimi.

¶ Primus ergo titulus posset esse, quòd Imperator est dominus mundi: & sic dato, quòd tẽpore præterito fuisset aliquid uitii, iam esset purgatum in Cæsare imperatore Christianissimo. Nam dato q̃ ita sit, quòd sint ueri domini, possent habere superiores dominos, sicut inferiores principes habet regem, & aliqui reges habet imperatorem, unde in eandem rem possunt plures habere dominium: unde illa distinctio iuristarum, Dominium, altum, bassum, directum, utile, merum, mixtum. Dubitatur ergo utrum isti haberent dominum superiorem. Et quia non potest esse dubium nisi de Imperatore, aut de papa, de istis dicemus. Et primò de Imperatore. Et uidetur quòd Imperator sit totius orbis dominus, & per consequens etiam barbarorum. Primùm ex communi appellatione, quam tribuunt Imperatori, Diuo Maximiliano, aut Carolo semper Augusto, orbis domino. Item, Exiit edictum à Cæsare augusto, ut describeretur uniuersus

Luc. 2. orbis, *Luc. 2.* Sed non debent esse peioris conditionis Imperatores Christiani. Item, Dominus uidetur iudicasse Cæsare, esse uerū dominū Iudæorū. Reddite, inquit, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, &c. *Luc. 20.* nō uidetur autē quod ius posset habere, nisi quia Imperator. ergo. De hoc *Bart.* in extrauagāt. ad reprimen. quæ est *Henri. 7.* tenet expressè, quod imperator de iure est totius orbis dominus. Et idē tenet *glos.* in c. per uenerabil. qui filii sint legi. Et item ad longum *glo.* in c. uenerabil. de electio. & probant primò. 8. q. 1. in apibus, ubi Hieronymus dicit, quod in apibus unus est rex, & in mundo unus Imperator. Itē ff. ad. l. Rhodi. l. de precatio. ubi Imperator Antonin⁹ dicit, Ego quidem mundi dominus. Et in l. bene à Zenone. C. de quadru. præscrip. omnia principis esse intelliguntur. Et posset etiam probari: quia Adam primò, & postea Noë uidetur fuisse dominus orbis, *Genes. 1.* Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, ut præsit piscib⁹ maris, & uolatilibus cæli, uniuersæque terræ, &c. & infrà, Crescite, & multiplicamini, et replete terrā, & subiicite eā, &c. Et idē in sententia dictum est Noë *Gene. 8.* Sed illi habuerūt successores, ergo. Item quia non est credendum, quin Deus instituerit in orbe optimum genus gubernationis, *Psal. 103.* Omnia in sapientia fecisti. Sed illud est Monarchia, ut

S. Tho.

S. Tho. egregiè disputat, de regi. princ. libr. 1. c. 2. & uidetur sentire Arist. 3. Politi. ergo uideatur quòd ex institutioe diuina debeat esse unus Imperator in orbe. Item ea quæ sunt præter naturã, debêt imitari naturalia: sed in naturalibus est semper unus rector, ut in apibus, in corpore cor, in anima una ratio. ergo ita debet esse in orbe unus rector, sicut unus Deus.

¶ Sed hæc opinio est sine aliquo fundamêto.

25 Et ideo sit prima cõclusio. Imperator* non est dominus totius orbis. Probatur, Quia dominium non potest esse nisi uel iure naturali, uel diuino, uel humano. Sed nullo tali est dominus orbis, ergo. Minor probatur, primum de iure naturali, quia ut bene dicit S. Tho. 1. p. q. 92. articu. 1. ad secundum, & q. 96. articu. 4. In iure naturali homines liberi sunt, excepto dominio paterno, & maritali. De iure enim naturali pater habet dominium supra filios, & maritus in uxorem. Ergo nullus est qui iure naturali habeat imperium orbis. Et, sicut etiam dicit secunda secũdã, q. 10. articu. 10. dominium & prælatio introducta sunt iure humano, ergo nõ sunt de iure naturali: nec esset maior ratio quare hoc dominium conueniret Germanis magis quàm Gallis. Et Aristot. 1. Politi. Duplex est potestas, una familiaris, ut patris ad filios, uiri ad uxorem, & hæc est naturalis. Alia est ciuilis, quæ licet à natura quidẽ habeat or-

tum, & ideo potest dici de iure naturæ, ut S. Tho. de regimi. prin. c. 1. libr. 1. est enim homo animal civile: non tamen natura sed lege constituta est. De iure autem diuino ante aduentum Christi redemptoris non legimus fuisse imperatorem & dominum mundi, quamuis gloss. illa Bar. in extrauagan. ad reprimend. adducat de Nabuchodonosor, Dani. 9. de quo dicitur, Tu rex regum es, deus cæli, regnum, fortitudinem, gloriam, & imperium dedit tibi, & omnia in quibus habitarent filii hominum. Sed certum est, quod nec Nabuchodor accepit imperium specialiter à Deo, sed eodem modo quo alii principes. Rom. 13. Omnis potestas à domino Deo est. & Prouerb. 8. Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Nec etiam habuit imperium iure in totum orbem, ut putat. Barto. nam Iudæi non erant ei subiecti iure. Item ex hoc ipso patet, quod nullus erat de iure diuino dominus totius mundi, quia gens Iudæorum terat libera ab omni alienigena, imò erat prohibitum in lege, ut haberent dominum alienigenam Deu. 17. Non poteris alterius gentis hominem regem facere. Et quamuis S. Tho. de regi. princ. lib. 3. c. 4. & 5. uidetur dicere, quod imperium Romanorum fuit à Deo traditum propter iustitiam illorum & amorem patriæ, & propter optimas leges, quas habebant, hoc non est intelligendum,

telligendum, quòd ex traditione, aut ex institutione diuina, haberet imperium, ut August. etiam dicit 18. de ciuit. Dei, sed quòd prouidentia diuina factum est, ut consequerentur imperium orbis: sed alio iure scilicet uel iusti belli, uel alia ratione, non eo modo quo habuit Saul, & Dauid regnum à Deo. Et hoc facile intelliget si quis consideret, qua ratione, & successione imperia & dominia in orbe peruenirent usque ad nos. ut enim omittamus omnia, quæ præcesserunt diluuium, certè post Noë orbis fuit diuisus in diuersas prouincias & regna siue hoc fuerit ex ipsius Noë ordinatione, qui superuixit diluuium 350. annos, *Genes. 9.* qui in diuersas regiones misit colonias, *Berosus.* ut patet apud Berosum Babylonicum: siue, quod uerisimilius est, ex consensu mutuo gentium, diuersæ familiæ occupauerunt diuersas prouincias, ut *Gen. 13.* Abraham dixit ad Lot, *Genes. 13.* Ecce uniuersa terra coram te est, si ad sinistram ieris, ego dextram tenebo: si tu dextram elegeris, ego ad sinistram pergam. Vnde *Genes. 10.* traditur, quòd per pronepotes Noë diuisæ sunt nationes, & regiones, siue in aliquibus regionibus primò inceperunt esse domini per tyrannidem, sicut uidetur fuisse Nemrod, de quo *Genes. 10.* quòd primus incepit esse potens in terra: siue conuenientibus in unum aliquibus in unam rempublicam ex consensu communi

communi sibi constituerunt principem. Certum est enim uel his, uel aliis non dissimilibus modis dominia, & imperia inceperunt in mundo, ac postea, uel iure hæreditario, uel iure belli, uel aliquo alio tali titulo deriuata esse usque ad nostram ætatem, saltem usque ad aduentum Saluatoris. Ex quo patet, nullum ante aduentum Christi habuisse iure diuino orbis imperium, neque illo titulo hodie posse imperatorem sibi arrogare orbis dominium, & per consequens nec barbarorum. Sed post aduentum Domini posset quis prætere, quod ex traditione Christi esset unus imperator in orbe, quia Christus etiam secundum humanitatem fuit orbis dominus, iuxta illud Matth. 28. Data est mihi omnis potestas, &c. quod secundum August. & Hieronymum intelligitur secundum humanitatem. Et, Omnia subiecit sub pedibus eius, ut introducit Apostolus 1. Corin. in fin. ergo sicut reliquit in terra unum uicarium in spiritualibus, ita reliquit etiam in temporalibus, & hic est imperator. Et S. Tho. de regi. prin. libr. 3. c. 13. dicit, quod Christus à natiuitate sua erat uerus mundi dominus, & monarcha, cuius uices gerebat Augustus, licet non intelligens. clarum est, quod non gerebat uices in spiritualibus, sed in téporalibus. Cùm ergo regnum Christi si fuit temporale, fuit in toto orbe, ergo etiam Augustus erat Dominus orbis,

Matth. 28.

S. Tho.

nus orbis, & eadem ratione successores eius.
 Sed neque hoc dici ullo modo potest. Primū,
 quia hoc ipsum est unum dubium, an Chri-
 stus secundum humanitatem fuerit Dominus
 temporalis orbis. Et probabilius est quòd nō,
 & ipse Dominus uidetur asseruisse in illo lo-
 co, Regnum meum non est de hoc mundo. *Iohan. 18.*
 Vnde & S. Tho. illic dicit, quòd dominium *S. Tho.*
 Christi ordinatur ad salutem animæ, & ad spi-
 ritualia bona, licet à temporalibus non exclu-
 datur eo modo, quo ad spiritualia ordinatur.
 Vnde patet, quòd non est sententia S. Thom.
 quòd regnum eius esset eiusdem rationis cum
 regno civili & temporali, sed ita est, quòd ad
 finem redemptionis habebat omnimodam
 potestatem, etiam in temporalibus: sed seclu-
 so illo fine, nullam habebat. Et primum, dato
 quòd fuisset Dominus temporalis, hoc est di-
 uinare dicere quòd reliquit illam potestatem
 imperatori, cum de hoc nulla mentio facta sit
 in tota scriptura. Et quod S. Tho. dicit, quòd
 Augustus gerebat uices Christi, primū hoc
 dixit in illo c. In tertia autē parte, ubi loquitur
 ex instituto de potestate Christi, nullam men-
 tionē facit de hac tēporali potestate Christi.
 Secūdo S. Tho. intelligit, quòd gerebat uices per
 hoc, quia temporalis potestas est subiecta &
 ministra spiritualis potestatis. Imò hoc modo
 reges sunt ministri episcoporum, sicut & ars
 fabri

S. Thom.

fabrilis est subiecta equestri, & militari: sed ta-
 men miles, aut dux non est faber, sed habet im-
 perare fabro in armis fabricandis. Et S. Tho.
 in illo loco Iohan. 18. expressè dicit regnum
 Christi non esse temporale, nec tale regnum,
 quale Pilatus intelligebat, sed regnum spiritua-
 le, quod ipse Dominus declarat eodem loco,
 Tu dicis quia rex sum ego. ego in hoc natus
 sum, & ad hoc ueni in mundum, ut testimo-
 nium perhibeam ueritati. Et sic patet, quòd
 est merum commentum dicere, quòd ex tradi-
 tione Christi sit unus imperator & Dominus
 mundi. Quod etiam aperte cõfirmatur, Quia
 si hoc esset ex iure diuino, quomodo imperiũ
 fuit diuisum in Orientale & Occidentale? pri-
 mo inter filios magni Constantini, & postea
 ab Stephano papa, qui imperium Occidenta-
 le transtulit ad Germanos, ut habetur in d. c.
 per uenerabilè. Est enim ineptum, & inerudi-
 tum, quod glo. illic dicit, quòd Græci postea
 non fuerunt imperatores. Nunquam enim im-
 peratores Germani hoc titulo prætenderunt
 se esse Græciæ dominos. Et Iohannes Palæo-
 logus Imperator Constantinopolitanus, in
 concilio Florentino habitus est pro legitimo
 imperatore. Et præterea patrimonium eccle-
 siæ (ut fatètur ipsi Iuristæ, etiã Bartolus) nõ est
 subiectum imperatori. q. si omnia essent sub-
 iecta, imperatori iure diuino, ex nulla dona-
 tione

tionem imperatorum, nec alio titulo potuissent eximi ab imperatore, sicut nec papa potest quenquam eximere à potestate papæ. Item nec regnum Hispaniæ est subiectum imperatori, nec Fræcorum, ut etiam habetur in d. c. per uenerabilem. licet glo. ex capite suo addat, quòd hoc non est de iure, sed de facto. Itè doctores concedunt quòd ciuitates, quæ aliquando fuerunt subiectæ imperio, potuerunt per consuetudinem eximi ab imperio: quod non esset, si subiectio esset de iure diuino. De iure autè humano constat, quòd imperator non est dominus orbis. Quia uel esset sola authoritate legis: & nulla talis est, & si esset, nihil operaretur, quia lex præsupponit iurisdictionem. si ergo ante legem non habebat imperator iurisdictionem in orbe, lex non potuit obligare nõ subditos, nec hoc habuit imperator aut per legitimam successionem, aut donationem, aut permutationem, aut emptionem, aut iusto bello, aut electionem, aut aliquo alio legali titulo, ut constat. Ergo nunquam imperator fuit dominus totius mundi. Secunda conclusio, Dato
26 * quòd imperator esset dominus mundi, non ideo posset occupare prouincias barbarorum, & constituere nouos dominos, & ueteres deponere, uel uectigalia capere. Probatur, Quia etiam qui imperatori tribuunt dominium orbis, non dicunt eum esse dominum per proprietatem,

Ut gl. in pro-
 cemo dige-
 storum. prietatem, sed solùm per iurisdictione: quod
 ius non se extendit ad hoc, ut conuertat pro-
 uincias in suos usus, aut donet pro suo arbi-
 trio oppida, aut etiam prædia. Ex dictis ergo
 patet, quòd hoc titulo non possunt Hispani
 occupare illas prouincias.

¶ Secundus titulus. Quòd præteditur, & qui-
 dem uehementer asseritur ad iustam possessio-
 nem illarum prouinciarũ, est ex parte summi
 Pontificis. Dicunt enim quòd summus Ponti-
 fex est monarcha etiam temporalis in toto or-
 be, & per consequens, quòd potuit constitue-
 re Hispaniarum reges principes illorum barba-
 rorum: & ita factum est. Circa hoc opinio est
 quorundam iurisconsultorum, quòd papa ha-
 bet plenam iurisdictionem in temporalibus in
 toto orbe terrarum, adiicientes etiam, quòd
 omnium principum secularium potestas à pa-
 pa in eos deriuata sit. Ita tenet Hostien. in c. q̄
 super his. de uo. & archiepif. 3. parte, titulo 22.
 c. 5. §. 8. & Ang. Anch. ita tenet Syluest. quòd
 multo etiam largiùs, & benigniùs hanc pote-
 statem tribuit papæ, in uerbo, infidelitas. §. 7.
 & in uerbo, papa. §. 7. 10. 11. & 14. & in uerbo,
 legitimus. §. 4. mirabilia dicit in illis locis circa
 hoc: ut puta, quòd potestas imperatoris & o-
 mnium aliorũ principũ est subdelegata respec-
 tu papæ, & quòd est deriuata à Deo median-
 te papa, & q̄ tota illorum potestas dependet à
 papa,

papa, & quòd Constantinus donauit terras papæ in recognitione dominii temporalis. Et econtrario papa donauit Constantino imperium in usum & stipendium. Imò quòd Constantinus nihil donauit, sed reddidit quod erat subtractum: & quòd papa non exercet iurisdictionem in temporalibus extra patrimonium ecclesiæ, non est propter defectum authoritatis, sed ad uitandum scandalum Iudæorum, & ad nutriendam pacem, & multa alia his uaniora, & absurdiora. Tota probatio istorum est, Quia, Domini est terra, & plenitudo eius: & Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. & papa est uicarius Dei & Christi. & ad Eph. 2. Christus factus est pro nobis obediens usque ad mortem, &c. Et huius opinionis etiã uidetur esse Barto. in illa extraua. ad reprimendam & uidetur fauere S. Tho. in fine secundæ sententiæ, cuius ultima uerba sunt in solutione ad quartum argumētum, quod est ultimum totius libri, quòd papa tenet utriusque potestatis apicem, scilicet secularis & spiritualis. & eiusdem opinionis est Herbeus de potestate ecclesiæ. Hoc ergo fundamento iacto, dicunt authores huius sententiæ. Primò, quòd papa liberè potuit cōstituere principes barbarorū reges Hispaniæ, tāquam supremus dominus temporalis. Secūdo dicunt, quòd dato quòd hoc non posset, saltem si barbari nolunt

recognoscere dominium temporale papæ in eos, quòd hac ratione potest eis inferre bellù, & imponere principes. Vtrunque autem factù est. nam primò summus Pontifex concessit illas prouincias Regibus Hispaniæ. Secundò etiam barbaris propositum fuit, & significatum, quòd papa est uicarius Dei, & habet uices eius in terris: & ideo, quòd recognoscant eum superiorem, quòd si illi recusauerint, iusto titulo est eis bellum illatum, & occupatæ prouinciæ illorum, &c. Et hoc secundù nominatim dicit Hosti. ubi suprà, & summa Ange.

¶ Sed quia de dominio temporali papæ prolixè disputauit in relectione de potestate ecclesiastica, ideo hic breuiter per propositiones respondebo. Prima, Papa * non est dominus ciuilis, aut temporalis totius orbis, loquendo propriè de dominio & potestate ciuili. Hæc cõclusio est Turre. Crema. libro secúdo, c. 113. & Iohannis And. & Hugo. 69. dist. cum ad uerum. Et fatetur doctissimus Innocen. in d. c. per uenerabilem, se non habere potestatem temporalem in regno Franciæ. Et uidetur expressa sententia Bernardi in secundo libro de consi. ad Eugeni. Et opposita sententia uidetur esse contra præceptum Domini, qui Mat. 20. & Luc. 22. ait, Scitis quia principes gétium dominature eorum, &c. non ita erit inter uos. Item cõtra præceptum Apostoli, Nõ dominã

Turre Cre.
Hugo.
Innocen.

Bernard.

Matth. 20.
Luc. 22.

1. P. 5.

tes

tes in clerum, sed forma facti gregis. Et si Christus dominus non habuit dominium temporale, ut supra tanquam probabilius disputatum est, etiam ex sententia S. Tho. multo minus papa habet, qui est uicari^o: & isti tribuunt summo Pontifici quod ipse nunquam agnouit: imò contrarium fatetur in multis locis, ut in relectione additum est. Et satis est probatum de imperatore, sicut supra: quia non potest ei conuenire dominium nisi iure naturali, aut diuino, aut humano. Naturali, aut humano, certum est quòd non. De diuino nullum profertur. ergo frustra asseritur, & uoluntariè. Et quòd Dominus dixit Petro, Pasce oues meas, satis ostendit esse potestatem in spiritualibus, & nõ temporalibus. Et primùm ostendit nõ esse in toto orbe. nam ipse dixit Iohan. 10. quòd in fine seculi fiet unum ouile, & unus pastor. Vnde satis constat in præsentia non omnes esse oues huius ouilis, saltem infideles. Item dato quòd Christus haberet hanc potestatem, constat nõ esse commissam papæ. Patet, quia non minus papa est uicarius Christi in spiritualib^o, quàm in temporalibus. sed papa non habet iurisdictionem spiritualem super infideles, ut etiam fatetur aduersarii, & uidetur expressè 1. Cor. 5. Quid ad me de his, qui foris sunt, iudicare? ergo nec etiam in temporalibus. Et certè argumentum nullum est, Christus habuit potestatem

S. Tho.

Iohan.ulti.

Iohan. 10.

1. Corin. 5.

tē tēporale in toto orbe. ergo & papa habet. nam Christus sine dubio habuit potestatem spiritualement in toto orbe, non minus supra fideles, quàm supra infideles: & potuit ferre leges obligâtes totum orbem, sicut fecit de baptismo, & articulis fidei: & tamen papa nō habet illam potestatem supra infideles, nec posset eos excommunicare, nec prohibere cōnubia in gradibus iure diuino permissis, ergo. Itē quia etiā secūdū doctores Christus potestatem excellentiæ non cōmisit etiam Apostolis, ergo etiam nihil ualet cōsequētia, Christus habuit potestatem tēporalem in orbe, ergo & papa. ¶ Secunda propo. Dato* q, summus Pontifex haberet talem potestatem secularem in mūdo, non posset eam dare principibus secularibus. Hoc patet, quia est annexa papatui, nec potest eam papa separare ab officio summi Pontificis, nec potest priuare successorem illa potestate, quia non potest esse sequens summus Pontifex minor præcessore suo: & si unus Pontifex dedisset hanc potestatem, uel nulla esset talis collatio, uel sequens Pontifex posset auferre.

39 ¶ Tertia propositio, Papa* habet potestatem temporalem in ordine ad spiritualia, id est quantum necesse est ad administrationem rerū spiritualium. Hæc etiā est Turre Crema. ubi summa Cre. præ c. ii 4. & est omnium doctorum. Et probatur,

tur, quia ars, ad quam pertinet finis superior, est imperatiua & præceptiua artium ad quas spectant fines inferiores. i. Ethico. Sed finis potestatis spiritualis est ultima felicitas, finis autem potestatis ciuilis est felicitas politica. ergo potestas temporalis est subiecta spirituali. Et hac ratione utitur Innocen. in c. solita. de maiori. & obediens. Et confirmat, quia cui commissa est cura alicuius officii, intelligitur concessa omnia sine quibus officium rectè expediri nõ potest. de officio delega. c. i. Cùm ergo ex cõmissiõe Christi papa sit pastor spiritualis, & hoc officium impediri possit per potestatem ciuilem, cùm Deus & natura non deficient in necessariis: non est dubitandum quin fuerit ei relicta potestas in temporalibus quantum necesse est ad gubernationem spiritualium. Et hac ratione potest papa infringere leges ciuiles, quæ sunt nutritiua peccatorũ, sicut infregit leges de præscriptiõe malæ fidei, ut patet de præscrip. c. fin. Et hac etiam ratione discordatibus principib⁹ de iure alicuius principatus, & in bella ruentibus, potest esse iudex, & cognoscere de iure partium, & sententiam ferre, quam tenentur recipere principes, ne scilicet eueniant tot mala spiritualia, quot ex bello inter principes Christianorũ necesse est oriri. Et licet hoc uel non faciat papa, uel nõ saepe faciat, hoc nõ est quia nõ potest, ut di

i. Ethico.

De off. del.

Durandus. est Dominus Durand. sed quia timet scandalum, ne principes putent hoc facere per ambitionem, uel ueritus rebellionem principum à sede apostolica. Et hac ratione potest aliquando reges deponere, & etiam nouos constitutere, sicut aliquando factum est. Et certè nullus legitimè Christianus deberet negare hanc potestatem papæ. Et ita tenent *Palud.* & *Durand.* de potestate eccle. & *Henri.* Gand. quotlibet. 6. articu. 23. & ad hunc sensum intelligenda sunt iura quæ dicunt papam habere utrumque gladium, quæ multa sunt, & quicumque doctores antiquiores qui hoc dicunt sicut etiam *S. Tho.* in 1. Sententia. ut citatum est. Imò non dubito quin episcopi habeant hoc modo auctoritatem temporalem in suo episcopatu eadem ratione, qua papa in orbe. Vnde malè dicunt, & malè faciunt, uel principes, uel magistratus, qui contendunt impedire episcopos ne coërceant seculares à peccatis per pœnas pecuniarias, aut exilium, aut alias pœnas temporales. hoc enim non est supra potestatem eorum, modò non faciant ex auaritia, & ad quæstum, sed ad necessitatem, & commodum rerum spiritualium. Et ex hoc loco iterum sumitur argumentum pro prima cõclusionem: si enim papa esset dominus orbis, etiã episcopus esset dominus temporalis in suo episcopatu, quia etiam in suo episcopatu est uicarius Christi: quod

quod tamen aduersarii negant.

3° ¶ Quarta conclusio, Papa nullam potestatem temporalem habet in barbaros istos, neque in alios infideles. Hæc patet ex 1. & 3. Nam si nō habet potestatem temporalem nisi in ordine ad spiritualia, sed non habet potestatem spirituales in illos. 1. Corin. 5. ergo nec temporale.

3ⁱ Sequitur corollarium, quod etiam si barbari nolint recognoscere dominium aliquod papæ, non ideo potest eis bellum inferri, & bona illorum occupari. Patet, quia nullum tale dominium habet, & confirmatur hoc manifeste. Nam (ut infra dicitur, & aduersarii fatentur) dato quod barbari nolint recipere Christum pro domino, non tamen possunt bello peti, aut aliquo malo affici: absurdissimum est autem quod ipsi dicunt, & faciunt, quod cum possint impune non recipere Christum, teneantur recipere uicarium eius, aliàs possint bello cogi, & spoliari omnibus bonis, imò & supplicio affici. Et confirmatur iterum, quia causa secundum istos quare etiam si nolint recipere Christum, aut fidem eius, non possunt cogi, est, quia non potest eis euidenter probari per rationes naturales: sed multo minus potest probari dominium papæ, ergo etiam non possunt cogi ad recognoscendum hoc dominium. Et Syluest. quamuis latissimè loquatur de potestate papæ, tamen in uerbo, infideles. septi-

Innoce.

S. Tho.

Caieta.

mo expresse tenet contra Hostien. quòd infideles non possunt bello cogi ad recognoscendum hoc dominium, nec hoc titulo possunt spoliari bonis suis. Et ita tenet. Innocentius in d. c. quod super his. de uot. Et non est dubium quin. S. Tho. sit huius sententiæ, secunda secundæ, q. 66. arti. 8. ad secundum. & Caieta. illic expresse, ubi dicit S. Tho. quòd infideles non possunt spoliari suis bonis, nisi qui sunt subditi principibus temporalibus, propter causas legitimas, propter quas etiam alii subditi possunt priuari. Imò nec Saraceni inter Christianos unquam isto titulo fuerunt spoliati suis bonis, aut aliquo incommodo affecti. Nam si iste titulus est sufficiens ad inferendum eis bellum, hoc tantundem est, ac si quis dicat, quòd ratione infidelitatis possunt spoliari. Certum est enim quòd nullus infidelium recognoscit hoc dominium. nullus autem doctor, nec etiam inter aduersarios est, qui hoc cõcedat, scilicet quòd solo titulo infidelitatis possunt spoliari. ergo omnino est sophisticum, quod isti doctores dicunt, quòd si infideles recognoscunt dominium Romæ. põtificis, non possunt bello infestari, bene autem si nõ recognoscunt. Nullus enim recognoscit. Ex quo patet, quòd nec iste titulus est idoneus contra barbaros, uel quia papa dederit prouincias illas tanquam dominus absolutè, uel quia

quia non recognoscunt dominium papæ, habent causam iusti belli contra illos. Et hanc sententiam tenet Caietanus latè secunda secunda, quæst. 66. articulo 8. ad secundum. Nec authoritas canonistarum in contrarium multum debet mouere: quia (ut suprâ dictum est) hæc tractanda sunt ex iure diuino, & plures & maiores contrarium tenent, inter quos etiam est Iohan. Andr. nec habent pro se aliquem textum. nec etiam grauis authoritas Archie. Floren. hoc loco recipienda est, secutus est enim Augu. Ancha. sicut aliàs solet sequi Canonistas. Ex dictis patet, quòd Hispani cū primum nauigauerunt ad terras barbarorum, nullum ius secum afferebant occupandi prouincias illorum.

¶ Et ideo alius titulus est, qui potest prætendi iure inuentionis, nec alius titulus à principio prætendebatur: & hoc solo titulo primo nauigauit Columbus Ianuen. Et uidetur quòd hic titulus sit idoneus, quia illa, quæ sunt deserta, fiunt iure gentium & naturali occupantis. Instituta de rerum diuisione. §. feræ bestiarum. ergo cū Hispani fuerint primi, qui inuenerint, & occupauerint illas prouincias, sequitur quòd iure possident, sicut si solitudinem inhabitatam hætenus inuenissent. Sed de isto titulo qui tertius est, non oportet multa uerba facere: quia ut suprâ probatum est, barbari erant

bari erant ueri domini, & publicè & priuatim. Ius autem gentium ut quòd in nullius bonis est, occupanti concedit: ut habetur expressè in d. §. feræ bestia. Vnde cum non carerent domino, non cadunt sub illo titulo. Et sic licet iste titulus cum alio aliquid facere possit (ut infra dicitur) tamen per se nihil iuuat ad possessionem illorum, non plusquam si illi inuenissent nos.

¶ Et ideo quartus titulus prætenditur, quia scilicet nolunt recipere fidem Christi, cum tamen proponatur eis, & sub obtestationibus admoneantur, ut recipiant. & uidetur quòd iste titulus sit legitimus ad occupandas terras barbarorum. Primò, quia barbari tenentur recipere fidem Christi: quia, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, qui uerò non crediderit, condemnabitur. Nullus autè condemnatur nisi pro mortali. Et Actuum 4. Non est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri ergo. cum papa sit minister Christi, saltem in spiritualibus, uidetur quòd saltem auctoritate papæ possent cogi ad recipiendam fidem Christi: & si requisiti nolint recipere, iure belli possit agi contra eos. Imò uidetur, quòd etiam principes sua auctoritate hoc possint, quia sunt ministri Dei. Ro. 13. Et uindices in iram eis qui malè agunt. isti autem pessimè agunt, nō recipientes fidem Christi.

ergo

*Marc. ultimi
mo.*

Actuum 4.

Rom. 13.

ergo possunt cogi à principibus. Secúndò, quia si Galli nollent obedire regi suo, posset rex Hispaniæ cogere illos ut obedirét, ut certum est. ergo si nolunt obedire Deo, qui est uerus & supremus dominus, possunt principes Christiani cogere illos barbaros, ut obediant. non enim uidetur quòd debeat esse peioris conditionis causa Dei, quàm hominum. Et confirmatur, Quia sicut arguit Scotus 4. distin. 4. q. 9. de pueris infidelium baptizandis, potius debet aliquis cogi ad obediendum domino superiori, quàm inferiori. Si ergo cogi possent barbari ut obedirent principibus suis, ergo multo magis ut obediât Christo, & Deo. Tertio, quia si blasphemarent publicè Christum, possent bello cogi, ut desisterent ab huiusmodi blasphemis, ut doctores concedunt, & uerum est. Possemus enim bello persequi, si uterentur crucifixo ad irrisionem, uel quocùque modo abuterentur ad ignominiam rebus Christianis, ut fingentes ad illusionem sacramenta ecclesiæ, uel aliquod simile. Quod etiã patet. Nam si facerent iniuriam Regi Christiano, etiã defuncto, possemus uindicare iniuriam. multo ergo magis si faciât iniuriam Christo, qui est rex uiuus Christianorum. Nec de hoc est dubitandum, quia si Christus uiueret inter mortales, & pagani facerent ei iniuriam, non est dubium quin possemus bello persequi

Scotus 4.
 mod. 2
 Et S. Tho. se
 cunda secun
 da, q. 10. ar
 ticu. 8.

S. Thom.

qui iniuriam: ergo etiam nunc. Sed maius peccatum est infidelitas, quàm blasphemia, quia ut S. Tho. dicit, & probat secunda secundæ, q. 10. articu. 3. infidelitas est grauissimum inter peccata quæ contingunt in peruersitate mori, & blasphemia, & nõ opponitur directè fidei, sed confessioni fidei. Infidelitas etiam tollit principium conuersionis in Deum, scilicet fidem, non autem blasphemia. si ergo pro blasphemia in Christum possunt Christiani bello persequi infideles: ergo pro ipsa infidelitate. Et confirmatur, Quòd blasphemia non sit ita magnum peccatum, sicut infidelitas. Quia pro infidelitate est pœna capitalis Christiano per leges ciuiles, non autem pro blasphemia.

32

S. Thom.

¶ Pro responsione sit prima propositio, Barbari* priusquàm aliquid audissent de fide Christi, non peccabant peccato infidelitatis, eo quod non crederent Christo. Hæc propositio est ad literam. S. Tho. secunda secundæ q. 10. articu. 1. ubi dicit, quòd apud eos, qui nihil audierunt de Christo, infidelitas non habet rationem peccati, sed magis pœnæ, quia talis ignorantia diuinorum, ex peccato primi parentis secuta est. Qui autem (inquit) sic sunt infideles, damnantur quidem propter alia peccata, sed non propter peccatum infidelitatis. Vnde Dominus dicit Iohan. 15. Si non uenissem, & loquutus eis non fuisset, peccatum non haberent.

Quod

Quod exponens August. dicit, quòd loquitur *August.*
 de illo peccato, quo non crediderunt in Chri-
 stum. Idem uidetur dicere S. Tho. secunda se-
 cundæ, q. 10. di. 6. & q. 34. arti. 2. ad secundum.
 Hæc propositio est contra multos doctores,
 & primò contra Altifio. 3. p. in q. Vtrum fidei *Altifio.*
 potest subesse falsum. Vbi dicit, quòd non po-
 test aliquis habere ignorantiam inuincibilem,
 nõ solù Christi, sed cuiuscūque articuli fidei:
 quia si faciat quod in se est, Dominus illumina-
 bit, siue per doctore intrinsecū, siue extrinse-
 cū: & sic semper est peccatū mortale credere ali-
 quid cōtrariū articulis fidei. Ponit exemplum
 de uetula, cui episcopus prædicaret aliquid cō-
 tra fidei articulum. Et generaliter dicit, quòd
 ignorantia iuris diuini neminem excusat. Ea-
 dem fuit opinio Guillelmi Parisien. qui eodē
 modo argumētatur. Vel enim talis facit quod
 in se est, & illuminabitur: si non facit, non ex-
 cusatur. Et in eadem sententia uidetur fuisse
 Gerson. de spiritali uita animæ, lect. 4. Con-
 cors (inquit) est sententia doctorum, quòd in
 his, quæ sunt iuris diuini, non cadit ignoran-
 tia inuincibilis, quin facienti quod in se est,
 Deus semper assistat paratus illustrare mentē,
 quantum oportebit ad salutem, & erroris eui-
 tationem. Et Hugo de sancto Victore libro 2.
 parte 9. c. 5. dicit neminem excusari per ignorā-
 tiam à præcepto baptismi suscipiendi: quia ni-
 si sua

si sua culpa destiterit, audire & scire poterit, ut
 exemplum est de Cornelio. Actuum 10. Hanc
 sententiam & opinionem limitat Adrian. in
 quodlibetis, q. 4. Ea, inquit, quæ sunt iuris di-
 uini, sunt in duplici differētia. Quædam sunt,
 ad quorum scientiam Deus non obligat om-
 nes uniuersaliter, ut sunt apices iuris diuini,
 & difficultates circa illud, & circa scripturam
 sacram, & præcepta: & circa hæc bene potest
 cadere ignorantia inuincibilis, etiam si quis
 faciat totum quod in se est. Alia sunt, ad quo-
 rum scientiã Deus generaliter obligat omnes,
 ut articuli fidei, præcepta uniuersalia legis: &
 de his est uerum, quod doctores dicunt, quòd
 non potest quis excusari per ignorantiam. Si
 enim quis faciat quod in se est, illuminabitur
 à Deo per doctore interiorē, uel exteriorē.
 Sed nihilominus conclusio posita uidetur ex-
 pressè de intentione S. Tho. Et probatur, Ta-
 les, qui nunquam audierunt quantumcunque
 sint aliàs peccatores, ignorant inuincibiliter:
 ergo talis ignorantia non est peccatum. Ante-
 cedens patet ex illo ad Roma. 10. Quomodo
 credent nisi audiant: quomodo autem audiēt
 sine prædicante? ergo si non est eis prædicata,
 ignorant inuincibiliter, quia non possunt sci-
 re. Neque Paulus condemnat infideles, quia
 non faciunt quod in se est, ut illuminentur à
 Deo: sed quia cū audissent, nō crediderunt.

Nunquid

Nunquid (inquit) non audierunt? Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum. Ex hoc condemnat illos, quia in omnem terram fuit prædicatum Euangelium, aliàs non condemnaturus quantumcunque haberent alia peccata. Vnde etiam decipitur Adrianus in alio puncto circa materiam de ignorantia. Dicit enim in eodem quotlib. quòd etiam in materia morum si quis adhibet omnem industriam, & diligentiam ad sciendum ea quæ oportet, non satis est ad excusationem ignorantiæ, nisi per contritionem peccatorum disponat se ad hoc ut illuminetur à Deo: ut si quis dubitat de aliquo contractu, & quærit à uiris doctis, & aliàs laborat ad sciendum ueritatem, & putat esse licitum: si fortè non est licitus, & exercet, nõ excusatur. Si fortè aliàs est in peccato, quia non facit totum quod in se est ad uincendum ignorantiam, & licet stet, quòd etiam si disponat se ad gratiam, non illuminetur: tamen non excusatur, nisi tollat hoc impedimentum, scilicet peccatum. Vnde si de eodem casu & tractatu Petrus & Iohannes dubitant, & faciunt æqualem diligentiam humanam, & uterque putat esse licitum: Petrus autem est in gratia, Iohannes in peccato: Petrus habet ignorantiam inuincibilem, Iohannes uincibilem: & si uterque exerceat contractum, Petrus excusatur, Iohannes non excusatur. Fallitur inquam in hoc, si

Adrianus,

hoc, sicut à me disputatum est latè prima secū-
dæ, in materia de ignorantia. Mirabile enim
esset dicere, quòd in nulla materia iuris diui-
ni posset habere ignoratiam inuincibilem in-
fidelis, imò quicumque est in peccato mortali.
Imò sequitur, quòd ille Petrus, qui erat in gra-
tia, & ignorabat inuincibiliter aliquid circa
usuram, aut simoniam, solùm per hoc quòd
caderet in mortale, illa ignorantia fieret uinci-
bilis. quod absurdum est.

- 33 ¶ Vnde dico, quòd* ad hoc, quòd ignorantia imputetur, & sit peccatum uel uincibilis, requiritur negligentia circa illam materiam, puta, quia noluit audire, uel auditum non credidit: & econtrario ad ignorantiam inuincibilem satis est, quòd fecerit humanam diligentiam ad sciendum, etiam si aliàs sit in mortali. Vnde quantum ad hoc idem est iudicium nūc & statim post aduentum Christi, uel post passionē eius. Nec posset Adrianus negare, quin paulo post passionem Domini Iudæi, qui erāt in India, uel Hispania, ignorabant inuincibiliter passionē Domini, quantumcunque essent in mortali, imò expressè hoc ipse concedit in l. q. ad quartum, in materia de obseruantia legalium. Et certum est, quòd Iudæi absentes à Iudæa, siue essent in peccato, siue non, habebant ignorantiam de baptismo inuincibilem. Sicut ergo tunc poterat cadere ignorantia in-
uincibilis

uincibilis de hoc, ita & nunc apud eos, apud quos non est facta annuntiatio de baptismo. Sed in hoc decipiuntur isti doctores, quia putant, quod si ponamus ignorantiam inuincibilem de baptismo, aut fide Christi, quod statim consequitur, quod possit aliquis saluari sine baptismo, aut fide Christi. quod tamē nō sequitur. Barbari enim ad quos non peruenit annuntiatio fidei, aut religionis Christianæ, damnabūtur propter peccata mortalia, aut idololatriā, sed non propter peccatum infidelitatis, ut dicit S. Tho. quod si facerent quod in se est, bene uiuēdo secundum legem naturæ, ita est, quod Dominus prouideret, & illuminaret illos circa nomen Christi: non ideo tamē sequitur, quod si male uiuant, imputetur eis ad peccatum ignorantia, aut infidelitas circa baptismum, & fidem Christianam.

34 ¶ Secunda propositio, Barbari * non ad primum nuntium fidei Christianæ tenentur credere, ita quod peccent mortaliter, non credentes Christo solū per hoc, quod simpliciter annuntiatu eis, & proponitur, quod uera religio est Christiana, & quod Christus est saluator & redemptor mundi, sine miraculis, aut quacūque alia probatione, aut suasionē. Probatu hęc cōclusio ex prima. Si enim ante quā aliquid audissent de religione Christiana, excusabātur, nō obligantur de nouo per huiusmodi simplicem

y propo

*Caieta.**S. Thom.*

propositionem, & annuntiationem, cum talis annuntiatio nullum sit argumentum aut motiuum ad credendum. Imò, ut Caieta ait secunda secundæ, q. i. articu. 4. temere & imprudenter quis crederet aliquid, maximè in his, quæ spectant ad salutem, nisi cognoscat à uiro fide digno illud asseri. quod barbari nõ cognoscent, cū ignorēt qui, aut quales sint, qui eis nouam religionem proponūt. Et confirmatur, quia ut ait S. Tho. secunda secundæ, q. i. articu. 4. ad secundū argumen. & articu. 5. ad primū, ea quæ sunt fidei, sunt uisa, & euidencia sub ratione credibilis. non enim fidelis crederet nisi uideret ea esse credenda, uel propter euidenciam signorum, uel propter aliquod huiusmodi. ergo ubi neque huiusmodi signa, neque aliquod aliud ad persuadendum concurrit, nõ tenentur barbari credere. Et confirmatur, quia si simul Saraceni eodem modo proponerent barbaris sectam suam simpliciter, sicut Christiani, nõ tenerentur eis credere, ut certum est. ergo nec Christianis sine aliquo motiuo, & suasionem proponentibus, quia non possunt, nec tenentur diuinare utra sit uerior religio, nisi appareant probabiliora motiua pro altera parte. hoc enim esset citò credere, quod est leuis corde, ut dicit Ecclesiasticus c. 19. Et confirmatur per illud Iohan. 15. Si signa nõ fecissem, &c. peccatum non haberent. ergo ubi nulla sunt signa,

Eccle. 19.
Iohan. 15.

signa, neque motiua, nullum erit peccatū. Ex
 35 qua propositione sequitur, quòd* si solūm il-
 lo modo proponatur fides barbaris, & nō re-
 cipiant, nō hac ratione possunt Hispani infer-
 re illis bellum, neque iure belli contra eos age-
 re. Patet, quia sunt innocētes quātum ad hoc,
 nec fecerunt aliquam iniuriam Hispanis. Et
 cōfirmatur hoc corollarium, quia ut S. Tho.
 tradit secūda secūda, q. 4. articu. 1. ad bellum in-
 stitutum requiritur causa iusta, ut scilicet illi, qui
 impugnantur propter aliquā culpā, impugna-
 tionē mereātur. Vnde Augustinus dicit libro
 83. q. Iusta bella solent diffiniri, quæ ulciscun-
 tur iniurias, si gens, uel ciuitas plectenda est,
 quæ uel uindicare neglexerit quod à suis im-
 probe factum est, uel reddere quod per iniu-
 riam ablatum est. Si ergo nulla præcessit à bar-
 baris iniuria, nulla est causa iusti belli. Et hæc
 est sentētia cōmunis omniū doctorū, nō solū
 theologorū, sed etiā cōsultorū, ut Hostiensis, Hostien.
 Innocētii, & aliorū. Et ponit eā disertè Caieta. Innocen.
 ta. secūda secūda, q. 66. articu. 8. nec scio aliquē Caieta.
 doctorē qui oppositū sentiat. Vnde hic nō ef-
 fet legitimus titulus ad occupādas prouincias
 barbarorum, & spoliandos priores dominos.
 36 ¶ Tertia propositio, Si* barbari rogati & ad-
 moniti ut audiant pacificè loquentes de reli-
 gione, nollent audire, non excusarētur à pec-
 cato mortali. Probatur, Quia, ut supponimus,
 illi

illi habent grauiſſimos errores, de quibus nō habent rationes uerifiſimiles, aut probabiles. ergo ſi quis admoneat eos, ut audiant, ac delibèrent de rebus ſpectantibus ad religionem, tenentur ſaltem audire, & cōſultare. Item neceſſarium eſt eis ad ſalutem credere in Chriſtum, & baptizari. Marci ultimo, Qui crediderit, &c. Sed non poſſunt credere, niſi audiant. ad Rom. 10. ergo tenentur audire, aliās eſſent extra ſtatum ſalutis, ſine culpa ſua, ſi non tenentur audire.

Marc.ulti.

Rom. 10.

37 ¶ Quarta propoſitio, Si *fides Chriſtiana proponatur barbaris probabiliter, id eſt cū argumentis probabilibus, & rationabilibus, & cū uita honeſta, & ſecundum legem naturæ ſtudioſam, quæ magnum eſt argumentum ad confirmandam ueritatem: & hoc non ſemel, & per ſunctoriè, ſed diligenter, & ſtudioſè, barbari tenentur recipere fidem Chriſti ſub pœna peccati mortalis. Probatuſ ex 3. cōcluſiōe, Quia ſi tenentur audire, ergo & acquieſcere auditis ſi ſunt rationabilia: & patet magniſtè ex illo Marci ultimo, Eūtes in mundum uniuerſum, prædicate Enāgelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui uerò non crediderit, cōdemnabitur. Et per illud Actuū 4. Non eſt aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri.

Marc.ulti.

Act. 4.

38 ¶ Secunda concluſio, *Non ſatis liquet mihi, anſi

an fides Christiana fuerit barbaris, haften^o ita
 proposita, & annuntiata, ut teneantur credere
 sub nouo peccato. Hoc dico, quia (ut patet ex
 secunda propositione, non tenentur credere,
 nisi proponatur eis fides cum probabili per
 suasione. Sed miracula, & signa nulla audio,
 nec exempla uitæ adeò religiosa: contrà, mul-
 ta scandala, seu facinora, & multas impietates.
 Vnde non uidetur q̄ religio Christiana satis
 cōmodè, & piè sit illis prædicata, ut illi tenean-
 tur acquiescere: quanquã uidentur multi reli-
 giosi, & alii ecclesiastici uiri, & uita, & exem-
 plis, & diligenti prædicatione sufficienter ope-
 ram & industriam adhibuisse in hoc negotio,
 nisi ab aliis, quib^o alia cura est, impediti essent.

39 ¶ Sexta propositio, * Quantumcunque fides
 annuntiata sit barbaris probabiliter & sufficiē-
 ter, & noluerint eam recipere: non tamen hac
 ratione licet eos bello persequi, & spoliare bo-
 nis suis. Hæc conclusio est expressa S. Tho. se-
 cunda secundæ, q. 10. articu. 8. ubi dicit, q̄ infi-
 deles, qui nunquã susceperunt fidem, sicut Gé-
 tiles, & Iudæi, nullo modo sunt compellendi
 ad fidem. Et est conclusio communis doctorū
 etiam in iure canonico & ciuili. Et probatur,
 Quia credere est uoluntatis: timor autem mul-
 tūm minuit de uoluntario, 3. Ethico. & ex ti-
 more seruili dūtaxat accedere ad mysteria, &
 sacramenta Christi, sacrilegum est. Item pro-
 y 3 batur

d. de Iu- batur ex cap. de Iudæis 45. distin. De Iudæis au-
 tē præcepit sancta synodus, nemini deinceps
 ad credendū uim inferre. cui enim uult, Deus
 miseretur, & quem uult, indurat. Non est du-
 bium quin sententia concilii Toletani sit, ut
 non agatur cum Iudæis minis & terroribus
 ad recipiendam fidem. E idem dicit expresse
 Grego. in c. qui sincera. eadem distin. Qui sin-
 cera (inquit) intentione extraneos à Christia-
 na religione, ad fidem cupiunt perfectam per-
 ducere, blandimentis debent, non asperitati-
 bus studere: nam quicumque aliter agunt, &
 eos sub hoc uelamine à cōsuetā sui ritus uolue-
 rint cultura remouere, suas illic magis quàm
 Dei causas probantur attendere. Item proba-
 tur quæstio ex usu & cōsuetudine ecclesiæ. Nū-
 quā enim imperatores Christiani, qui sanctif-
 simos, & sapientissimos pontifices à concilio
 habebant, bellum intulerunt infidelibus, eo
 quòd nolent recipere Christianā religionē.
 Item bellum, nullum argumentum est pro ue-
 ritate fidei Christianæ. ergo per bellum barba-
 ri non possunt moueri ad credendum, sed ad
 fingendum se credere, & recipere fidem Chri-
 stianam, quod immane, & sacrilegum est. Et
 quāuis Scot. in 4. dict. 4. q. ultima, dicat, q̄ reli-
 giose fieret, si infideles cogentur à principi-
 bus minis & terroribus ad fidem: hoc tamē nō
 uidetur intelligere, nisi de infidelibus, qui
 aliās

Grego.

Scotus

aliâs sunt subditi principum Christianorum, de quibus postea dicitur. barbari autem non sunt tales: unde puto q̄ nec Scotus asserit de barbaris istis. Patet itaque, q̄ neque iste titulus idoneus est, & legitimus ad occupandas provincias barbarorum.

¶ Alius titulus prædicitur serîo, & est titulus quintus, scilicet peccata ipsorum barbarorum. Dicunt enim q̄ licet non possint bello infestari ratione infidelitatis suæ, aut quia non recipiunt fidem Christianam, possunt tamê bello peti, propter alia peccata mortalia, quæ multa habet & ipsa grauissima, ut aiunt. Circa peccata autê mortalia distinguunt. Dicunt enim, q̄ cû sint aliqua peccata, quæ nõ sunt cõtra legem naturæ, sed solû cõtra legem diuinam positiuam: pro his barbari non possunt infestari. Alia autê sunt cõtra naturam, ut esus carnis humanæ, concubitus indifferens, cû matre, sororibus, & cû masculis: & pro his possunt infestari bello, & cogi, ut ab his desistant. Et ratio utriusque est, quia circa alia peccata, quæ sunt contra legem positiuam, non potest eis ostendi euidenter, quòd malè faciant: circa alia autem contra legem naturæ, potest eis ostendi, quòd offendunt Deum: & per cõsequens coerceri ne offendat Deum. Præterea possunt cogi ut seruet legem, quâ ipsi profitentur, ea autê est lex naturæ. Hæc est opinio.

Archiepis. Florenti. tertia parte, titulo 22. cap. *Archiepis.*

Augus.
Anch.
Syluest.
Innocent.

Gene. 19.

§. c. 8. post Augus. Anch. idem Syluest. in uerb.
 papa. §. septimo : & est opinio. Innocen. in c.
 q. super his. de uoto. ubi expressè dicit, Cre-
 do quòd si gentiles, qui non habèt nisi legem
 naturæ, contra legem naturæ faciunt, poterūt
 per papam puniri. Arguitur Genes. 19. ubi So-
 domitæ puniti sunt à Deo. Cùm autem Dei
 iudicia sint nobis exemplaria, non uideo qua-
 re papa, qui est uicarius Christi, hoc non pos-
 sit. Hæc Innocen. Et eadem ratione poterunt
 authoritate papæ puniri à principibus Chri-
 stianis. Sed pono corollariū, Principes* Chri-
 stiani, etiā authoritate papæ nō possunt coër-
 cere barbaros à peccatis contra legem naturæ.
 nec ratione illorum eos punire. Probatum pri-
 mo. Quia presupponunt falsum, quòd papa
 habeat iurisdictionē in illos, ut suprā dictum
 est. secundo, quia uel intelligunt uniuersaliter
 pro peccatis contra legem naturæ, ut pro fur-
 to, fornicatione, adulterio, uel peculiariter
 pro peccatis contra naturā, de quibus S. Tho.
 secunda secundæ, q. 154. arti. 11. ad secundum.
 quomodo peccatum contra naturam dicitur
 non solum quia est contra legem naturæ, sed
 contra ordinem naturalem, de quo 2. ad Co-
 rin. 2. uocatur immunditia, secundum glos. ut
 cōcubitus puerilis, & bestialis, uel fœminæ ad
 fœminam : de quo ad Rom. 1. Si secūdo modo
 solum, cotrà arguitur. Quia homicidium est
 ita

ita graue, uel grauius peccatum, & ita manifestum, quòd si pro illis licet, ergo & pro homicidio. Item blasphemia est ita graue peccatum, & ita manifestum. Si primo modo, id est generaliter pro omni peccato còtra legem naturæ: còtrà, pro fornicatione nò licet, ergo nec pro aliis peccatis contra legem naturæ. Antecedens patet r. ad Corin. 5. Scripsi uobis in epistola, *i. Corin. 5.* ne còmiscemini fornicariis. Et primù, si quis frater nominatur inter uos fornicator, aut idolis seruiens, &c. & infra, Quid enim mihi dehis, quæ foris sunt, iudicare? ubi *S. Tho.* dicit, *S. Thom.* Prælati acceperunt potestatem super eos tantum, qui se fidei subdiderunt. Vbi apertè patet, quòd Paulus dicit non spectare ad eum iudicium de infidelibus, & fornicariis, aut idololatriis. Itè nec omnia peccata contra legem naturæ possunt euidenter ostendi, saltem omnibus. Item hoc tantundem est dicere, ac si quis dicat, quòd propter infidelitatem liceat barbaros debellare: omnes enim sunt idololatræ. Item non licet papæ inferre bellum Christianis, quia sunt fornicarii, aut fures, imo quia sunt cynedi: nec ideo potest publicare terras eorum, & dare aliis principibus, hoc enim modo cum in omni prouincia sint multi peccatores, quotidie possent mutari regna. Et confirmatur. Grauiora enim peccata sunt hæc apud Christianos, qui sciunt illa esse peccata, quàm

olobi y 5 apud

apud barbaros, qui ignorant esse peccata. Item mirum est, quòd papa non possit ferre leges infidelibus, & possit exercere iudicia, & inferre pœnas. Item arguitur, & certè uidetur conuincere, quia uel barbari tenètur ferre pœnas illatas pro illis peccatis, uel non. Si non tenentur, ergo nec papa potest inferre. si tenentur, ergo tenentur recognoscere papam tanquam dominum, & legislatorem. ergo si non recognoscatur, iam propter hoc solum potest eis inferri bellum: quod tamen isti negant, ut supra dictum est. Et profectò mirum est quòd possunt impune negare authoritatem, & iurisdictionem papæ: & tamen teneantur subire iudiciũ eius. Item nõ possunt acceptare iudicium papæ, qui non sunt Christiani. nullo enim alio iure papa potest eos condemnare aut punire, nisi quia uicarius Christi. Sed isti fatentur, tam Innocentius, August. Ancha. quàm etiam Archiepi. & Syluest. quòd non possunt puniri, quia non recipiunt Christum. ergo nec quia non recipiunt iudicium papæ. hoc enim præsupponit illud. Et confirmatur, quòd nec iste titulus, nec præcedens fit sufficiens. Quia etiam in ueteri Testamento, ubi tam armis res gerebatur, nunquã populus Israël occupauit terras infidelium: uel quia essent infideles, & idololatræ, uel quia haberèt alia peccata cõtra naturã, qui multa habebant, quia erant

idolo

idololatræ, & alia peccata contra naturã habe-
bant, ut quia sacrificabant filios suos, & filias
suas dæmoniis: sed uel ex spiritali dono Dei,
uel quia trãsitũ impediebãt, & eos offenderãt.
Itẽ quid isti uocãt profiteri legẽ naturæ? si est
cognoscere, nõ totam cognoscunt: si est uelle
seruare legem naturæ, contrã, etiam uolũt ser-
uare totam legem diuinam. si enim scirent le-
gem Christianam esse diuinam, uellent serua-
re. ergo non magis profitentur legem naturæ,
quã Christianam. Item profectò maiores
probationes habemus ad probandum legem
Christi esse à Deo, & esse uerã quã ad pban-
dũ q̄ fornicatio est mala, uel quẽda alia, etiã
lege naturali prohibita. Ergo si possunt cogi
ad obseruãdũ leges naturæ, quia potest proba-
ri: ergo etiã ad obseruationẽ legis euangelicæ.
¶ Restat alius & sextus titulus, qui prætendi-
tur, scilicet per electionem uolũtariam. Hispani
enim cùm ad barbaros perueniunt, signifi-
cant eis, quemadmodum rex Hispaniæ mittit
eos pro cõmodis eorũ, & admonent eos, ut il-
lum pro domino, & rege recipiant, & acce-
ptent. & illi retulerũt placere sibi. & nihil tam
naturale est, quã uoluntatem domini uolen-
tis rem suam in alium transferri, ratam haberi.
Instituta de rerũ diuisione, §. per traditionem.
Et est conclusio quòd nec iste titulus est ido-
nicus. Patet primò, Quia deberet abesse me-
tus, &

tus, & ignorantia, quæ uitiant omnem electionem. Sed hæc maximè interuenit in illis electionibus, & acceptationibus. nesciunt enim barbari quid faciunt, imò fortè nec intelligunt quid petunt Hispani. Item hoc petunt circumstantes armati ab imbelli turba, & meticulosa. Item cum illi (ut supra dictum est) haberent ueros dominos, & principes, non potest populus sine alia rationabili causa accersere novos dominos: quod est in detrimentum priorum. Item nec e contrario ipsi domini possunt nouum principem creare sine assensu populi. Cui ergo in huiusmodi electionibus & acceptationibus non concurrant omnia requisita ad legitimam electionem, omnino ille titulus non est idoneus nec legitimus ad occupandas & obtinendas illas prouincias.

¶ Septimus titulus qui possit prætendi, scilicet ex speciali dono Dei. dicunt enim nescio qui, quod Dominus in suo peculiari iudicio condemnauit istos barbaros omnes ad perditionem, propter abominationes suas, & tradidit in manus Hispanorum, sicut olim Cananæos in manus Iudæorum. Sed de hoc nolo multum disputare, quia periculosè crederetur alicui prophetiam asserenti contra communem legem, & contra regulas Scripturæ, nisi miraculis confirmaret doctrina sua: quæ tamen nulla proferuntur ab huiusmodi prophetis. Item
dato

dato quòd ita esset, quòd Dominus perditionem barbarorum facere constituisset, non tamen ideo consequitur, quòd ille, qui eos perderet, esset sine culpa, sicut nec erant sine culpa reges Babyloniæ, qui contra Ieroboam ducebant exercitum, & filios Israël ducebant in captiuitatem: licet re uera totū fuerit ex peculiari prouidentia Dei: sicut sæpe illud erat prædictum. Nec Ieroboam rectè auertit populum Israël à Roboam, quamuis hoc factum fuisset concilio Domini, sicut etiam Dominus per Prophetā comminatus fuerat: & utinā secluso peccato infidelitatis, non sint maiora peccata in moribus apud aliquos Christianos, quàm sunt inter illos barbaros. Scriptum est 1. Iohã. 4. Nolite credere omni spiritui, sed probate spiritus, utrum ex Deo sũt. & ait S. Tho. prima secũdæ, q. 68. Dona dãtur à Spiritu sancto ad perficiendum uirtutes. Vnde ubi fides, aut authoritas, aut prouidentia ostēdit quid agendum sit, non est recurrendum ad dona. Hæc de falsis & non idoneis titulis occupandi prouincias barbarorum sufficiant. Sed notãdum, quòd ego nihil uidi scriptum de hac quæstione, nec unquam interfui disputationi, aut cõsilio de hac materia: unde fieri posset, ut alii fortasse fundēt titulum, & iustitiam huius negotiationis, & principatus in aliquo prædictorum locorum, nõ sine ratione aliqua. Sed ego

hactenus

hactenus non possum aliud intelligere, nisi quod dictum est: unde si non essent alii tituli quàm isti, profectò malè consultum esset saluti principum, uel potiùs eorum, ad quos spectat hæc dirigere. nam principes sequuntur aliorum consilium: quia per se hæc examinare non possunt. Quid prodest homini si uniuersum mundum lucretur, seipsum uerò perdat, & detrimentum sui faciat? Matth. 16. & Marc. 8. & Luc. 9.

DE TITVLIS, QVIBVS *barbari potuerint uenire in ditionem Hispanorum.*

S V M M A .

- 1 Barbari quomodo potuerunt uenire in ditionem Hispanorũ ratione naturalis societatis, & cõmunitatis.
- 2 Hispani, quòd habeant ius peregrinandi ad Indorum barbarorum prouincias, & illic degendi, sine tamen eorũ nocumento aliquo, nec possunt ab illis prohiberi.
- 3 Hispanis, quòd liceat apud Indos barbaros negotiari, sine patriæ tamen incommodo, importando merces, quibus illi carent, &c. & efferendo inde aurum, & argentum, uel alia quibus abundant. nec illorum Principes possunt impedimẽto esse quominus subditi exercent commercia inter Hispanos, &c.
- 4 Barbaris, quòd non liceat prohibere Hispanos à communicatione & participatione illorum, quæ apud eos sunt communia tam ciuibus, quàm hospitibus.

Liberi.

- 5 Liberi, si apud Indos nascantur ex parentibus Hispanis illic domicilium habentibus & uelint esse ciues, quòd non possint arceri, uel à ciuitate, uel à commo- do aliorum ciuium, ostenditur.
- 6 Barbari si uellent prohibere Hispanos quominus exer- cerent cum illis commercia, &c. quid esset agendum.
- 7 Hispani si omnibus modestissime tentatis, non possunt consequi securitatem cum barbaris insulanis, nisi ci- uitates occupando, & subiiciendo illos, an hoc facere licite possint.
- 8 Hispani, quando, & in quo casu possent seuire in bar- baros tanquam in perfidos hostes, & in illos omnia belli iura prosequi, eos spoliare, imò & in captiuita- tem redigere, quin etiam & dominos priores depone- re, & novos constituere.
- 9 Barbari quòd causa religionis Christianæ propagan- dæ potuerunt in Hispanorum ditionem uenire. Et quòd Christiani habeant ius prædicandi, & annun- tiandi Euangelium in prouincijs barbarorum.
- 10 Papa, quòd potuerit negotium conuersionis Indo- rum barbarorum solis Hispanis demandare, & omni- bus alijs non solum prædicationem, sed etiam commer- cium interdicere.
- 11 Barbari, quòd non sint debellandi, neque eorum bo- nis priuandi, si permittant Hispanos liberè, & sine impedimento Euangelium prædicare, siue illi fidem re- cipiant, siue non.
- 12 Barbari, siue eorum domini, siue ipsa multitudo, im- pediètes Euangelij promulgationem, quomodo ab Hi- spanis (absque tamen scandalo) possint coerceri. Et quid dicendum de his, qui prædicationem admittunt, conuersionem tamen aut interficiètes, uel punientes, siue ter

stue terrentes ad Christum conuersos impediunt.

- 13 Barbari, quomodo potuerunt in Hispanorum ditionem uenire, eo quòd cum essent conuersi, & Christiani effecti, eorum principes ui, aut metu uolentes eos ab idololatria reuocare, ab Hispanis fuerint protecti, & sub eorum tutelam recepti.
- 14 Barbari, quòd in Hispanorum uenire potuerint ditionem: quia cum bona pars eorum esset ad Christum cõuersa, Papa, illis petentibus, aut non petentibus, potuerit ex rationabili causa dare illis Christianũ principẽ, ut est Hispanorum rex, alijs dominis infidelibus repulsis.
- 15 Barbari insulam quomodo in ditionem Hispanorum uenire potuerunt! propter tyrannidem.
- 16 Barbari Indi, quòd potuerint in Hispanorum ditionem uenisse per ueram, & uoluntariam electionem.
- 17 Barbari, quòd societatis, & amicitie titulo potuerũt uenire in ditionem Hispanorum.
- 18 Hispani quòd potuissent barbaros redigere sub eorum ditionem, si certò constaret eos esse amen es.

P R I M V S titulus potest* uocari naturalis societatis, & communicationis. Nunc dicã de legitimis titulis, et idoneis, quibus barbari uenire potuerunt in ditionem Hispanorum. Et circa hoc sit prima conclusio, Hispani* habent ius peregrinãdi in illas prouincias, & illic degendi, sine aliquo tamen nocumento barbarorum, nec possunt ab illis prohiberi. Probatur primò ex iure gentium, quod uel est ius naturale, uel deriuatur ex iure naturali. Insti. de iure naturali, genti. quod naturalis ratio inter

tio inter omnes gētes constituitur, uocat ius gētium. Sic enim apud omnes nationes habetur inhumanum sine aliqua speciali causa hospites & peregrinos malè accipere: e contrario autem humanum, & officiosum, se habere bene erga hospites: quod non esset, si peregrini malè facerent, accedentes in alienas nationes. Secūdò, A principio orbis (cum omnia essent communia) licebat unicuique in quamque regionem uellet, intendere & peregrinari. Non autem uidetur hoc demptum per rerū diuisionem. nunquam enim fuit intentio gentium per illam diuisionem tollere hominū inuicem communicationem: & certè tēporibus Noë fuisset inhumanū. Tertio, Omnia licent, quæ non sunt prohibita, aut aliàs sunt in iniuria aut detrimento aliorum. Sed (ut supponimus) talis peregrinatio Hispanorum est sine iniuria aut damno barbarorum: ergo est licitū. Quartò, Non liceret Gallis prohibere Hispanos à peregrinatione Gallia, uel etiam habitationis, aut econtrariò, si nullo modo cederet in damnum illorum, nec facerent iniuriam. ergo nec barbaris. Item quintò, Exilium est pœna etiam inter capitales. ergo non licet relegare hospites sine culpa. Item, sextò Hæc est una pars belli, prohibere aliquos tanquam hostes à ciuitate, uel prouincia, uel expellere iam existentes. Cum ergo barbari non habeant iustū

bellum contra Hispanos, Supposito q̄ sint innoxii. ergo non licet illis prohibere Hispanos à patria sua. Item septimò facit illud Pœtæ,

Quod genus hoc hominum, quæuue hunc
tam barbara morem,

Permittit patriam hospitio, prohibemur
arena?

Eccle. 17.

Item octauo, Omne animal diligit sibi simile, Ecclesiasti, 17. ergo uidetur q̄ amicitia inter homines sit de iure naturali; & contra naturã est uitare consortium hominum innoxiorum,

Mat. 25

Item nonò facit illud Matth. 25. Hospes eram, & non collegistis me. Vnde cum iure naturali uideantur recipere hospites, illud Christi iudicium statuatur cum omnibus. Decimò, iure naturali communia sunt omnium, & aqua profluens, & mare: item flumina, & portus, atque naues iure gentium undecunque licet applicare. Institu. de rerum diuisio: & eadem ratione uidetur publicè. ergo neminem licet ab illis prohibere. ex quo sequitur, quòd barbari iniuriam facerent Hispanis, si prohiberent illos à suis regionibus. Item undecimò, ipsi admittunt omnes alios barbaros undecunque. ergo facerent iniuriam non admittentes Hispanos. Itè duodecimò, Quia si Hispanis non liceret peregrinari apud illos, uel hoc esset iure naturali, aut diuino, aut humano: naturali & diuino certè licet. si lex humana esset, quæ prohiberet

ret

ret sine aliqua causa à iure naturali, & diuino, esset inhumanum, nec esset rationalis, & per consequens non haberet vim legis. Decimo tertio, Vel Hispani sunt subditi illorum, uel non. Si non sunt subditi, ergo nõ possunt prohibere. Si sunt subditi, ergo debet eos bene tractare. Item decimo quarto, Hispani sunt proximi barbarorum, ut patet ex Euangelio Luc. 10. de Samaritano. Sed tenentur diligere proximos, Matth. 22. sicut se ipsos. ergo nõ licet prohibere illos à patria sua sine causa. Aug.^o. de doctrina Christiana, Cũ dicitur, Diliges proximum tuũ, manifestũ est omnẽ hominẽ proximũ esse.

3^a ¶ Secunda propositio, Licet* Hispanis negotiari apud illos, sine patriæ tamen damno, puta exportantes illuc merces, quibus illi carẽt: & adducẽtes illinc uel aurũ, uel argẽtum, uel alia, quibus illi abundant. nec principes illorũ possunt impedire subditos suos ne exerçant commercia inter Hispanos, nec econtrario cũ illis. Probatur ex prima. Primò, quia etiã hoc uidetur ius gentium, ut sine detrimento ciuiũ peregrini commercia exerçant. Item secundò eodem modo probatur, Cũ hoc liceat iure diuino, ergo lex quæ hoc prohiberet sine dubio, causa non esset rationalis. Itẽ tertio, Princeps tenetur diligere Hispanos iure naturali. ergo non licet eis si potest fieri sine detrimento illorum, prohibere, illos à cõmodis suis si-

ne causa. Quartò, Quia uidetur facere contra illud prouerbiũ, Nō facies alteri, quod tibi fieri nō uis. Et in summa certũ est, quòd nō plus possunt barbari prohibere Hispanos à commercio suo, quàm Christiani possunt prohibere alios Christianos. Clarum est auté, quòd si Hispani prohiberēt Gallos à cōmercio Hispaniarum, non propter bonum Hispaniæ, sed ne Galli participent aliquam utilitatem, lex esset iniqua, & contra charitatem. si autem hoc lege caueri iustè non potest, nec etiam facto fieri (quia lex non est iniqua, nisi propter executionem legis. & ut dicitur. ff. de iusti. & iure, uelut uim inter homines omnes cognitione quandam, natura constituit) uidetur contra ius naturale, ut homo hominem sine aliqua causa aduersetur. Nō enim homini homo lupus est, ut ait Ouidius, sed homo.

- 4 ¶ Tertia propositio, Si* quæ sunt apud barbaros cōmunia tam ciuibus quàm hospitalibus, non licet barbaris prohibere Hispanos à communicatione & participatione illorum. Exempli gratia, Si licet aliis peregrinis uel effodere aurum in agro communi uel ex fluminibus, uel piscari margaritas in mari, uel in flumine: non possunt prohibere Hispanos, eo modo duntaxat, quo aliis licet, cū diuites ciues, & naturales incolæ nō grauētur. Hæc probātur ex prima, & secunda. Nam si licet Hispanis

nis peregrinari & negotiari apud eos, ergo licet eis uti legibus & cōmodis oīm peregrinorū. Secūdo, Quia quæ in nullius bonis sunt, iure gētiū sunt occupātis. Insti. de rerū diui. §. feræ bestiæ. ergo si aurū in agro, uel margaritę in mari, aut aliud quodcūque in fluminib⁹ nō est appropriatū iure naturali, erit occupātis, sicut & pisces in mari. Et quia multa hīc uidētur procedere ex iure gentium, non quòd sit ius gentium: tamē quia deriuatur sufficienter ex iure naturali, manifestam uim habet ad dandum ius & obligandum. Et dato quòd nō semper deriuetur ex iure naturali, sātis uidetur esse consensus maioris partis totius orbis, maximē pro bono cōmuni omniū. Si enim post primā tēpora creati orbis, aut reparati post diluuiū, maior pars hominū cōstituerit, ut legati ubique essent inuiolabiles, ut mare esset commune, ut bello capti essent serui, & hoc ita expediret ut hospites non exigerentur: certē hoc haberet uim, etiam aliis repugnantibus.

¶ Quarta Propositio, Imò * si ex aliquo Hispano nascantur ibi liberi, & uelint esse ciues, non uidetur quòd possint prohiberi uel à ciuitate uel à commodis aliorum ciuium. dico ex parentibus habentibus illie domicilium. Probatur, Quia hoc uidetur esse de iure gentium, ut ciuis dicatur, & sit, qui natus est in ciuitate. ff. de appe. l. ciues. Et cōfirmatur, Quia cū ho-

mo sit animal ciuile, talis natus in una ciuitate, nō est ciuis alteri^o ciuitatis. Si ergo nō esset ciuis illi^o nō esset ciuis allicui^o ciuitatis, per qđ impediretur à iure naturali, & gētiū: imò uide tur, qđ qui uellet accipere domiciliū in aliqua ciuitate illorum, ut accipiēdo uxorem, uel alia ratione, qua alii peregrini solent fieri ciues: non uidetur quòd possint prohiberi plusquā alii: & per consequens gaudere priuilegiis ciuium sicut alii, modò etiam subeant onera aliorum. Etiam facit, quòd hospitalitas commendatur I. P. 4. Hospitales inuicē. & I. ad Tim. 3. de episcopo, Oportet episcopum hospitalem esse, unde e contrario nolle accipere hospites, & peregrinos, est de se malum.

I. Pet. 4.

Timot. 3.

¶ Quinta propositio, Si barbari uelint prohibere Hispanos in supra dictis à iure gentiū, putà uel commercio, uel aliis, quæ dicta sunt, Hispani primò debent ratiōe, & suasionibus tollere scādalū, & ostendere omni ratione se nō uenire ad nocēdum illis, sed pacifice uelle hospitari, & peregrinari sine aliquo incommodo illorum: & non solum uerbis, sed etiā ratione ostendere, iuxta illud, Omnia sapientes prius experiri decet. Quòd si reddita ratione barbari nolunt acquiescere, sed uelint ui agere, Hispani possunt se defendere, & omnia agere ad securitatem suam conuenientia: quia uim ui repellere licet. Nec solum hoc, sed si aliter tuti esse non

se nō possunt, artes, & munitiōes edificare: & si acceperint iniuriam, illam authoritate principis bello prosequi, & alia belli iura agere. Probat, Quia causa belli iusti est ad propulsandam & uindicandam iniuriam, ut supra dictum est ex S. Tho. secunda secundæ, q. quarta. sed barbari prohibentes iure gentium Hispanos, faciūt eis iniuriam: ergo si necesse sit ad obtinendum ius suum bellum gerere, possunt hoc licitè facere. Sed est notādum, quòd cū barbari isti sint natura meticulosi, & aliàs stolidi, & stulti, quātūcūque Hispani uelint eos demere à timore & reddere eos securos de pacifica conuersatione: possunt adhuc meritò timere, uidentes homines cultu extraneos, & armatos, & multo potētiores se. Et ideo si commoti hoc timore cōcurrunt ad exigendos, uel occidendos Hispanos, liceret quidem Hispanis se defendere, & seruato moderamine inculpatae tutelæ, nec alia belli iura liceret exercere in illos, putà uel parta uictoria, & securitate, occidere illos, uel spoliare, uel occupare ciuitates eorū, quia in illo casu sunt innocētes, & meritò timēt, ut supponim⁹. Et ideo debēt Hispani se tueri: sed quātū fieri poterit cū minimo detrimēto illorum, quia est bellū dūtaxat defensiuū. Nec est incōueniēs, q̄ cū ex una parte est ius, & ex altera ignorantia inuincibilis, quòd sit bellum iustum ex utraque parte. Vt si

cut Galli tenent Burgundiam cum probabili ignorantia, credentes pertinere ad eos, Imperator autem noster habet ius certum ad illam prouinciã, qui potest bello repetere, & illi illam defendere: sic potest contingere cum barbaris, & hoc multum est considerandum. Alia enim sunt iura belli aduersus homines uerè noxios, & iniuriosos, & alia aduersus innocentes, & ignorantes. Sic etiam aliter uitandum est scandalum Pharifæorum, aliter pusillorú, & infirmorum.

7 ¶ Sexta propositio, Si* omnibus têtatis, Hispani non possunt consequi securitatem cum barbaris, nisi occupãdo ciuitates, & subiiciendo illos, licite possunt hoc etiam facere. Probat, Quia finis belli est pax, & securitas: ut dicit Augu. ad Bonifacium. postquam (ut dictum est) licet Hispanis bellum suscipere, uel etiam si necesse sit, inferre, ergo licet omnia facere necessaria ad finem belli, scilicet ad obtinendam securitatem & pacem.

8 ¶ Septima cõclusio, Imò* si postquã Hispani omni diligentia, & re, & uerbo ostendissent, non stare per eos quin barbari pacificè, & sine damno suarum rerum agant, nihilominus barbari perseuerarent in malitia sua, & contenderent ad perditionem Hispanorum: iam tunc non tanquã cum innocentibus, sed tanquam cum perfidis hostibus agere possent, & omnia belli

belli iura in illos profequi, & spoliare illos, & in captiuitatem redigere, & dominos priores deponere, & nouos constituere, moderatè tamen pro qualitate rei & iniuriarum. Hæc conclusio satis patet, quia, si licet eis bellū indicare, ergo etiam iura belli persequi. Et confirmatur, Quia non debent esse melioris conditionis, quia sunt infideles. Sed hæc omnia licerēt aduersus Christianos, si semel esset iustum bellum: ergo etiam licent aduersus illos. Item hoc est generale ius gentiū, ut omnia capta in bello fiant uictoris, ut habetur in l. si quid in bello. & l. hostes. ff. de captiuis. & c. ius gentium. r. distin. & expressiūs Institu. de rerum diuisione. §. Item qui ab hostibus. ubi dicitur, quòd iure gentium, quæ ab hostibus accepimus, statim nostra fiunt, adeò ut etiam homines in nostram seruitutem deducantur. Item, quia (ut doctores dicūt in materia de bello) princeps, qui habet iustum bellum, fit ipso iure iudex hostium, & potest eos iuridicè punire, & condemnare pro qualitate iniuriarum. Et confirmantur omnia suprà dicta. Quia legati iure gentium sunt inuiolabiles. & Hispani sunt legati Christianorum: ergo barbari tenentur eos audire, saltem benigniter, & non repellere. Iste ergo est primus titulus quo Hispani potuerunt occupare prouincias, & principatum barbarorum, modò fiat sine dolo, & fraude,

& non quærant fictas causas belli. Si enim barbari promitterent Hispanos pacificè negotiari apud illos, nullam possent Hispani ex hac parte prætere iustam causam occupandi bona illorum non plusquam Christianorum.

¶ Alius titulus potest* esse, scilicet causa religionis Christianæ propagandæ: pro quo sit prima conclusio, Christiani habent ius prædicandi, & annuntiandi Euangelium in provinciis barbarorum. Hæc conclusio nota est ex illo, Prædicate Euāgeliū omni creaturæ, &c. Item,

2. *Thimo.* 2. Verbum Domini non est alligatum. 2. *Thim.* 2. Secundò patet ex prædictis, Quia si habent ius peregrinandi, & negotiandi apud illos, ergo possunt docere uirtutem uolenti audire, maximè de spectantibus ad salutem, & felicitatem multò magis, quàm aliquam humanā disciplinā. Tertiò, Quia aliàs illi essent extra statum salutis, sinõ liceret Christianis ire ad eos ad anuntiandum Euangelium. Quartò, Quia correctio fraterna est de iure naturali, sicut & dilectio. cum ergo omnes illi sint nõ solum in peccatis, sed extra statum salutis: ergo ad Christianos spectat corrigere & dirigere eos, imò uidetur q̄ teneatur ad hoc. Quintò & ultimò Quia sunt proximi, ut supra dictum est, & uni cuique mandauit Deus de proximo suo. Ecclesiast. 17. ergo spectat ad Christianos instruere illos ignorantes de summis rebus.

¶ Secunda

10 ¶ Secunda cōclusio, Licet hoc sit commune & liceat omnibus, tamen papa potuit hoc negotium mandare Hispanis, & interdicere omnibus aliis. Probat, Quia licet, ut supra dictū est, papa non sit dominus temporalis, tamē habet potestatem in temporalibus in ordine ad spiritualia. ergo cū spectet ad papam specialiter curare promotionem Euangelii in totum orbem, si ad prædicationem Euangelii in illis prouinciis commodiùs possent principes Hispani dare operam, potest eis committere, & interdicere omnibus aliis: & non solū interdiceret prædicationem, sed etiam cōmercium, si hoc ita expediret ad religionis Christianæ propagationem, quia potest ordinare tēporalia, sicut expedit spiritualibus. Si ergo hoc ita expedit, ergo spectat ad autoritatē & potestatem summi pontificis: sed omnino uidetur ita expedire, eoq; si indiscriminatim ex aliis prouinciis Christianorū cōcurrerent ad illas prouincias, possent se inuicem facillē expedire, & excitare seditiones: unde & trāquillitas impediretur, & turbaretur negotium fidei, & conuersio barbarorum. Præterea cū principes Hispani suis auspiciis, & sumptibus primi omnium eam nauigationē susceperint, & tam feliciter nouum orbem inuenerint: iustum est, ut ea peregrinatio aliis interdicator, & ipsi solū fruantur inuentis. Sicut etiam pro pace conseruanda

conseruanda inter principes, & religione amplificanda, potuit papa prouincias Saraceno-
rum inter principes Christianos ita distribuere, ne alius in alterius partes transeat: sic etiam
posset pro cōmodo religionis principes creare, & maximè ubi antea nulli fuissent principes Christiani.

21 ¶ Tertia conclusio, Si* barbari permittant Hispanos liberè & sine impedimento, prædicare Euangelium, siue illi recipiant fidem, siue nō: nō licet hac ratione intentare illis bellum, nec aliās occupare terras illorum. Hæc probata est superiùs, ubi confutauimus quartum titulum: & per se patet, quia nunquam est bellum iustum, ubi nulla præcessit iniuria, secūda secūda, q. 40. arti. 1.

22 ¶ Quarta conclusio, * Si barbari, siue ipsi domini, siue etiam multitudo impediunt Hispanos quominus liberè annūtient Euāgelium, Hispani reddita prius ratione ad tollendum scandalum, possunt illis inuitis prædicare, & dare operam ad conuersionem gentis illius: & si sit opus propter hoc, bellū suscipere, uel inferre, quo usque pariant opportunitatem & securitatem prædicandi Euangelium. Et idem est iudicium, si etiam permittentes prædicationem, impediunt conuersionem, occidētes, uel aliter punientes conuersos ad Christum, uel minis, aut terroribus alios deterrentes. Hæc patet,

patet, Quia faciunt in hoc barbari iniuriam Hispanis, ut patet ex dictis. patet enim iustā esse belli causam. Secundò etiā, Quia impeditur commodum ipsorum barbarorum, quòd principes eorum non possunt impedire iustè. Ergo in fauorem illorum qui opprimuntur, & patiuntur iniuriam, possunt Hispani mouere bellum, maximè cùm res sit tanti momenti. Ex qua etiam quæstione patet, quòd etiā hac ratione, si aliter negotium religionis procurari non potest, licet Hispanis occupare terras, & prouincias illorum, & nouos dominos creare, & antiquos deponere, & prosequi iure belli, quæ in aliis bellis iustis licitè fieri possent, seruato semper modo, & ratione, ne ultra procedatur, quā opus, sit: & potius de proprio iure remittatur, quàm aliud quod licet, inuadendo, & semper omnia dirigendo magis ad commodum barbarorum, quàm ad proprium quæstum. Sed considerādum ualde est quod Paul. dicit 1. ad Cor. 6. Omnia mihi licet *1. Corin. 6.* sed non omnia expediunt. Hæc enim omnia quæ dicta sunt, intelliguntur per se loquendo. Fieri enim potest, ut per hæc bella, cædes, & spolia, potius impediretur conuersio barbarorū, quàm quæreretur, & propagaretur. Et ideo hoc in primis cauendum est, ne offendiculum ponatur Euangelio. Si enim ponatur, cessandum esset ab hac ratione euangelizandi, & alia
quærenda

quærenda esset. Sed nos ostendimus quòd per se licent. Ego non dubito quin opus fuerit ui & armis ut possent Hispani illic perseuerare: sed timeo ne ultra res progressa sit, quàm ius fasque permittebant. Ille ergo potuit esse secundus titulus legitimus, quo barbari potuerunt cadere in ditione Hispanorum. Sed semper habendum est præ oculis quod statim dictum est, ne hoc quod per se licitum est, reddatur malum per accidens: quia bonum est ex integra causa, malum autem per circumstantiam, ex Aristo. 3. Ethico. & Dionysio. 4. c. de diuinis nominibus.

- 13 ¶ Alius titulus potuit* esse, qui deriuatur ex isto, & est, Si qui ex barbaris conuersi sunt ad Christum, & principes eorum, ui aut metu, uolunt eos reuocare ad idololatriam, Hispani hac ratione etiam si necesse sit, possunt, si aliàs fieri nõ potest, mouere bellum, & cogere barbaros ut desistant ab illa iniuria, & contra pertinentes iura belli profequi, & per consequens aliquando dominos deponere, sicut in aliis bellis iustis. & iste potest poni tertius titulus, & non solùm titulus religionis, sed amicitie & societatis humanæ. Ex hoc enim quòd aliqui barbari sint conuersi ad religionem Christianam, sunt facti amici & socii Christianorum: & debemus operari bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei, ad Galat. 6.

¶ Alius

24 ¶ Alius titulus potest esse, * Si bona pars barbarorum conuerſi eſſent ad Chriſtum ſiue iure, ſiue iniuria, id eſt, dato q̄ minis, aut terroribus, uel aliàs nõ ſeruatis ſeruãdis, dũ modo uerè eſſent Chriſtiani, papa ex rationabili cauſa poſſet, uel ipsis petentibus, uel etiam non petentibus, dare illis principem Chriſtianum, & auferre alios dominos infideles. Probat̄, Quia ſi ita expediret ad conſeruationem religionis Chriſtianæ, quia timetur ne ſub dominis infidelibus apoſtatae fiant, id eſt deficient à fide, uel illa accaſione grauentur à ſuis dominis: in fauorem fidei papa poteſt mutare dominos. Et confirmat̄, Quia (ut doctores dicũt) & expreſſè S. Tho. ſecunda ſecundæ, q. 10. articu. 10. eccleſia poſſet omnes ſeruos Chriſtianos, qui ſeruiunt infidelibus, liberare eos, etiam ſi aliàs eſſent legitimè captiui. & hoc expreſſè dicit Innocenti, in d. c. ſuper his. de uot. Ergo magis poterit liberare alios ſubditos Chriſtianos, qui non ſunt tã aſtriçti, ſicut ſerui. Et cõfirmatur, Quia tãtum, uel plus, tenetur uxor uiro, ſicut ſubditus domino cùm illud uinculum ſit iuris diuini, hoc autem non: ſed in fauorem fidei liberatur uxor fidelis à uiro infideli, ſi maritus ei moleſtus eſt pro religione, ut patet ex Apoſtolo ad Cor. 7. & c. quanto. de diuortiis. Imò ita nunc conſuetũ eſt, ut ipſo facto, quòd alter coniugum conuertitur ad fidem, ſit liber ab alio

alio coniugum infideli. ergo etiam ecclesia in fauorem fidei, & ad uitandum periculum, potest liberare omnes Christianos ab obedientia, & subiectione dominorum infidelium, secluso scandalo. Et ponitur iste quartus titulus legitimus.

- 15 ¶ Alius titulus potest* esse propter tyrannidē, uel ipsorum dominorum apud barbaros, uel etiam propter leges tyrannicas in iniuriam innocentum, puta quia sacrificant homines innocentes, uel alios occidunt indemnatos ad uescēdum carnibus eorum. Dico etiam, quod sine autoritate Pontificis possunt Hispani prohibere barbaros ab omni nefaria consuetudine, & ritu, quia possunt defendere innocentes à morte iniusta. Hoc probatur, Quia unicuique mandauit Deus de proximo suo: & illi omnes sunt proximi: ergo quilibet potest defendere illos à tali tyrannide, & oppressione. & hoc maximè spectat ad principes. Item probatur 24. d. Erue eos, qui ducuntur ad mortē, & qui trahuntur ad interitum, liberare necesse est. Nec hoc solū intelligitur cū actu ducuntur ad mortem, sed etiam possunt cogere barbaros, ut cessent à tali ritu: & si nolunt, hac ratione potest eis bellum inferri, & iura belli in eos persequi. & si aliter tolli non potest sacrilegus ritus, possunt mutare dominos, & nouum principatum inducere. Et quantum ad hoc

hoc habet uerū illa opinio Inno. & Archiepi. supposito, q̄ pro peccatis contra naturam possunt puniri. intelligendū in quā, quando sunt in detrimētum innocentum: ut ex hoc quod facere prohibentur, scilicet sacrificare innocētes, & in esum conuertere. Nec obstat, q̄ omnes barbari cōsentiant in huiusmodi leges, & sacrificia, nec uolūt se hoc uindicare ab Hispanis. in his enim non ita sunt sui iuris, ut possint seipso, uel filios suos tradere ad mortem, & iste posset esse quintus titulus legitimus.

16 ¶ Alius titulus posset esse* per ueram & uolūtariam electionem, putā si barbari ipsi intelligentes & prudētē administrationem, & humanitatem Hispanorum, ultrò uellent accipere in principem regem Hispaniæ tam domini, quā alii: hoc enim fieri posset, ut esset legitimus titulus etiam de lege naturali. quælibet enim respublica potest sibi constituere dominum, nec ad hoc esset necessarius consensus omnium, sed uidetur sufficere consensus maioris partis. Quia sic aliās disputauī in his, quæ spectant ad bonum reipublicæ. Illa quæ constituuntur à maiori parte, tenent, etiam aliis contradicētibus: aliās nihil posset geri pro utilitate reipublicæ, cū difficile sit, ut omnes conueniant in unam sentētiam. Vnde si in aliqua ciuitate, aut prouincia maior pars esset Christianorum, & illi in fauorem fidei, & pro

bono communi uellent habere principē Christianum, credo quòd possent eligere, aliis inuitis, etiā relinquendo alios dominos infideles: & dico q̄ possent eligere principem, non solùm sibi, sed toti reipub. sicut & Galli pro bono suæ reipublicæ mutauerunt principes, & ablato regno à Childerico, tradiderūt Pipino, Caroli magni patri: quam mutationem Zacharias pontifex comprobauit. & hic potest poni sextus titulus.

- 17 ¶ Alius titulus causa * sociorū & amicorum. Cùm enim ipsi barbari inter se gerant aliquādo legitima bella, & pars, quæ iniuriam passa est, & libet contrariæ bellum inferre, potest accersere Hispanos in auxilium, & præmia uictorię illis communicare, ut ferūtur fecisse Talcathedani contra Mexicanos, qui cum Hispanis composuerunt, ut eos iuuarent ad debellandos Mexicanos: haberent autem quicquid iure belli ad eos spectare poterat. Quòd enim hæc sit causa iusta belli pro sociis & amicis, nō est dubium, ut etiam declarat Caieta. secunda secundæ, q. 4. articu. 1. Quia æquè potest reipublica aduocare extraneos ad uindicandum inimicos contra extraneos malefactores. Et confirmatur, Quia profectò hac maximè ratione Romani dilatauerunt imperiū suum, dum scilicet sociis atque amicis auxilia præstabant, & ea occasione iusta bella suscipientes, iure belli
in pos

Caieta.

in possessionem nouarum prouinciarum ueniebant. & tamen imperiū Romanum approbatur tāquā legitimum à beato Aug. libro. 3. *Augu.*
 de ciuita Dei, & à S. Tho. opusculo 22. & Syl- *S. Tho.*
 uest. Constantinum magnum pro imperatore *Syluest.*
 habuit, & Ambrosius Theodosium. Nō uide- *Ambro.*
 tur autem quo alio iuridico titulo uenerint
 Romani in possessionem orbis, nisi iure belli,
 cuius maximæ occasiones fuerūt defensio, &
 uindictio sociorum Sicut & Abraham ad
 uindicandum regem Salem, & alios reges qui
 cum eo foedus percusserant, dimicauit contra
 quatuor reges illius regionis. *Gene. 14.* à qui-
 bus ipse nullam iniuriam accepit. Et iste uide-
 tur septimus & ultimus titulus, quo potuerūt,
 aut possent uenire barbari in possessionem &
 dominium Hispanorū, eorumque prouinciā.
 ¶ Alius titulus posset* non quidem asseri, sed
 reuocari in disputationē, & uideri aliquibus le-
 gitimus. De quo ego nihil affirmare audeo,
 sed nec omnino condemnare: & est talis, Bar-
 bari enim isti, licet ut supra dictum est, non
 omnino sint amentes, tamen etiam parum di-
 stant ab amentibus: ita uidetur, q̄ nō sint ido-
 nei ad constituendam uel administrandam le-
 gitimam rem publicam etiam inter terminos
 humanos, & ciuiles. Vnde nec habent leges
 conuenientes, neque magistratus, imò nec sunt
 satis idonei ad gubernandum rem familiarem:

unde etiam carent & literis, & artibus, non solum liberalibus, sed etiam mechanicis, & agricultura diligenti, & opificibus, & multis aliis rebus commodis, imò necessariis ad usus humanos. Posset ergo quis dicere, quòd pro utilitate eorum possent principes Hispani accipere administrationem illorum, & constituere illis per oppida præfectos, & gubernatores: imò quia semper manet ista causa constituere etiam illis novos dominos, dummodo constaret hoc illis expedire. Hoc inquam posset suaderi, quia si omnes erant amentes, nõ dubium est quin hoc esset non solum licitum, sed convenientissimum: imò tenerentur ad hoc principes, sicut, si omnino essent infantes. Sed uideatur quantum ad hoc eadem ratio de illis, & de amētibus, quia nihil, aut paulo plus ualent ad gubernandum se ipsos, quàm amentes; imò quàm ipse ferræ & bestię, nec mitiori cibo quàm feræ, nec penè meliori utuntur; ergo eodẽ modo possent tradi ad gubernationem sapientiorum. Et confirmatur hoc apparēter. Nam si fortuna aliqua omnes adulti perirent apud illos, & manerent pueri, & adolēscētes habentes quidem aliqualem usum rationis, sed intra annos pueritię, & pubertatis; uidetur profectò, quòd possent principes recipere curam illorū, & gubernare illos quādiu essent in tali statu. quòd si hoc admittitur, uidetur certè non

tè non negandum, quin idem fieri posset circa barbaros supposita hebetudine, quam de illis referunt, qui apud eos fuerunt, quæ multo maior est, quam apud alias nationes sit in pueris & adolescentibus. Et certè hoc posset fundari in præcepto charitatis, cum illi sint proximi nostri, & teneamur bona illorū curare. & hoc (ut dixi) sit sine assertione propositum, & etiā cum illa limitatione, ut fiant propter bona, & utilitatem eorum, & non tantum ad quæstum Hispanorum, barbaris in omnibus uel nihil, melius uel peius habentibus, quam prius habebant. In hoc enim est totum periculum animarum, & salutis: & ad hoc posset etiam prodesse illud, quod supra dictum est, quod aliqui sunt natura serui: nam tales uidentur omnes isti barbari, & sic possent ex parte gubernari ut serui.

Sed ex tota disputatione uidetur sequi, quod si cessarent omnes isti tituli, ita quod barbari nullam rationem iusti belli darent, nec uellēt habere Hispanos principes, &c. quod cessaret tota illa peregrinatio, & cōmerciū cum magna iactura Hispanorum, & etiam prouentus principum magnum detrimētum acciperent, quod non esset ferendum. Respondetur primò, Commerciū non oporteret ut cessaret, quia ut iam declaratū est, multa sunt apud barbaros, quibus ipsi abundant, & per commutationem possent Hispani aduehere. Item mul-

ta etiam, quæ ipsi pro desertis habent, uel sunt
 cõmunia omnibus uolētibus occupare: & Lu
 sitani magnū cõmerciū habēt cū similibus gē
 tibus, quas non subiecerunt, & cum magno
 commodo. Secundo, Fortasse regii reditus
 non minores essent. nam equè iustè posset im
 poni uectigal super aurum & argentum quod
 à barbaris reportaretur, uel ad quintam partē,
 uel etiam ad maiorem pro rei qualitate: & me
 rito, cū nauigatio fuerit à principe inuenta,
 & sua authoritate essent tuti negotiatores.

Tertiò patet, quæ iam postquam ibi facta

est conuersio multorum barbaro
 rum, nec expediret, nec lice-

ret principi omnino

dimittere admini

strationem illa-

rum prouin-

ciarum.

* *
 *

REVERENDI PATRIS

*Patris Francisci à Victoria De Indis,**sive de iure belli Hispanorum in barbaros, Relectio posterior.*

S V M M A.

- 1 Christianis quòd liceat militare, & bella gerere.
- 2 Bellum gerendi, aut incendendi penes quem sit auctoritas.
- 3 Bellum defensivum, quòd quilibet possit suscipere, & gerere, etiam privatis.
- 4 Inuasus à latrone, aut inimico, an possit repercutere inuasorem, si possit fugiendo euadere.
- 5 Respublica quælibet, quòd habeat auctoritatem indicendi, & inferendi bellum.
- 6 Princeps, quòd eandem auctoritatem habeat ad indicendum & inferendum bellum, sicut respublica.
- 7 Respublica quid est & quis proprie dicatur Princeps.
- 8 Respublicæ, aut principes plures, si habeant unum communem dominum, aut principem, an possint per se inferre bellum sine auctoritate superioris principis.
- 9 Reguli, siue Principes, qui non præsunt reipub. perfectæ, sed sunt partes alterius reipub. quòd non possint bellum inferre, aut gerere. Et quid dicendum de civitatibus.
- 10 Belli iusti quæ possit esse ratio, & causa. Et quòd iusti belli causa non sit diversitas religionis, probatur.
- 11 Imperij amplificatio, quòd non sit iusta causa belli.
- 12 Principis gloria propria, aut aliud commodum, quòd non sit belli iusta causa.
- 13 Iniuria accepta, quòd sit unica & sola causa iusta ad

A 4 inferen

inferendam bellum.

- 14 Iniuria quælibet, & quantavis, quòd non sufficiat ad bellum inferendum.
- 15 Bello iusto existente, quòd liceat omnia facere quæ ad defensionem boni publici sunt necessaria.
- 16 Bello iusto, quòd liceat recuperare omnes res perditas, & illarum partem.
- 17 Bello iusto, quòd liceat occupare ex bonis hostium impensam belli, & omnia damna ab hostibus iniuste illata.
- 18 Princeps iusti belli recuperatis rebus ab hostibus, quid ulterius possit facere.
- 19 Principi iusti belli, quòd liceat parta uictoria, recuperatis rebus, ac pace etiam & securitate habita, uindicare iniuriam ab hostibus acceptam, & animaduerte re in hostes, & punire illos pro iniurijs illatis.
- 20 Bellum ut dicatur iustum, quòd non semper sit satis principem credere se habere iustam causam.
- 21 Belli iustitia, quòd sit summopere, & magna cum diligentia examinanda.
- 22 Subditi, an teneantur examinare causam belli. Et quo modo si subdito constet de iniustitia belli, non liceat ei militare, etiam si Princeps imperet.
- 23 Subditi si habeant conscientiam de iniustitia belli, quòd non liceat illis sequi bellum, siue errent, siue non.
- 24 Senatores, reguli, & uniuersaliter omnes qui admittuntur, uel uocati, uel etiam ultro uenientes ad consilium publicum, uel regis, quòd teneantur iniusti belli causam examinare.
- 25 Belli causas examinare qui non teneantur, sed possint fide adhibita maioribus, licite militare.
- 26 Subditos militantes quando non excusaret ignorantia

tia de iniustitia belli.

- 27 Belli iustitia si sit dubia, quid faciendum. Et quomodo si Princeps unus sit in legitima possessione, quòd manente dubio non possit alius bello, & armis repetere.
- 28 Ciuitas, aut prouincia, de qua dubitatur, an habeat legitimum possessorem, maxime si est deserta morte legiti domini, &c. quid in tali casu sit agendum.
- 29 Dubitans de iure suo, etiam si pacifice possideat, quomodo examinare teneatur diligenter causam, si forte possit certum scire uel pro se, uel pro alio.
- 30 Examinata causa, quòd quandiu rationabiliter perseuerat dubium, legitimus possessor non teneatur cedere possessioni, sed quòd possit licite retinere, ostenditur.
- 31 Subditis quòd nò solũ liceat in bello defensiuo in re dubia sequi principem suum in bellum, sed etiam in bello offensiuo.
- 32 Bellum an possit ex utraque parte esse iustum. Et quomodo seclusa ignorantia hoc non possit contingere.
- 33 Princeps, siue subditus, qui ex ignorantia sequutus est bellum iniustum, si postea consulerit ei de iniustitia belli, an teneatur restituere.
- 34 Innocentes interficere in bello, an liceat.
- 35 Innocentes interficere, quòd nũquam per se & ex intentione liceat.
- 36 Interficere an liceat infantes & foeminas in bello cõtra Turcas. Et quid dicendum de agricolis apud Christianos, togatis, peregrinis, hospitibus, & clericis.
- 37 Interficere innocentes per accidens, etiam scienter, quòd aliquando liceat, & aliquando non.
- 38 Innocentes, à quibus in futurum imminet periculum, an liceat interficere.
- 39 Spoliare an liceat innocentes inter hostes. Et quibus rebus

rebus sint spoliandi.

- 40 Bellum si satis commode geri potest non spoliando agricolas, aut alios innocentes, quòd uideatur non licere eos spoliare. Et quid dicendum de peregrinis, & hospitibus qui sunt apud hostes.
- 41 Hostes si nolint restituere res iniuria ablatas, & non possit, qui est laesus, aliunde recuperare, quomodo possit undecunque satisfactionem capere, siue à nocentibus, siue ab innocentibus.
- 42 Innocentes, & pueri esto quòd non sint interficiendi, an saltem liceat ducere illos in captiuitatem, & seruitutem.
- 43 Obsides, qui uel tempore induciarum, uel peracto bello ab hostibus recipiuntur, utrum interfici possint, si hostes fidem frangerent, & conuentis non starent.
- 44 Interficere an liceat omnes in bello nocentes.
- 45 Interficere quòd liceat indifferenter omnes, qui in actuali conflictu praelij, uel in oppugnatione aut defensione ciuitatis contra pignant, & quandiu res est in periculo.
- 46 Interficere quòd liceat nocentes, parta uictoria, & rebus iam extra periculum positis.
- 47 Interficere quòd non semper liceat omnes nocentes solum ad uindicandum iniuriam.
- 48 Interficere quòd aliquando & liceat & expediat omnes nocentes, & hoc maximè in bello cõtra infideles. Et quid in bello contra Christianos.
- 49 Captiuos, aut deditos an liceat interficere, supposito, quòd etiã fuerunt nocentes.
- 50 Capta in bello iusto, utrum fiant capientium, & occupantium. Et quomodo capta in iusto bello usque ad sufficientem satisfactionem rerum ablatarum per iniuriam

- iuriam, & etiam impensarum fiant occupantium.
- 51 Mobilia omnia quomodo iure gentium fiant occupantis, etiam si excedant compensationem damnorum.
- 52 Militibus, an liceat ciuitatem permittere in prædam. Et quomodo non sit illicitum, sed & necessarium.
- 53 Militibus, quòd non liceat prædas agere, aut incendia facere sine autoritate, aliàs tenerentur ad restitutionem.
- 54 Occupare quòd liceat, & tenere agrũ, arces, & oppida hostium quantum necessarium fuerit ad damnorum illatorum compensationem.
- 55 Occupare quòd liceat ab hostibus, & tenere arcem aliquam, aut ciuitatem pro paranda securitate, & uitando periculo, aut pro defensione, & ut tollatur ab hostibus occasio nocendi, &c.
- 56 Hostes multare parte agri, quòd liceat ratione iniuriæ illatæ, & nomine pœnæ, hoc est ad uindictam. Et quomodo hac etiam ratione potest arx, aut oppidum cum moderamine occupari.
- 57 Tributa an liceat uictis hostibus imponere.
- 58 Principes hostium an liceat deponere, & novos ponere & cõstituere, uel sibi principatum restituere. Et quomodo non passim, & ex quacunque causa belli iusti hoc liceat facere.
- 59 Principes hostium quando legitime possent deponi, ostenditur.
- 60 Canones, seu regulæ belligerandi describuntur.

QUIA possessio, & occupatio prouinciarum illarum barbarorũ, quos Indos uocant, uidetur tandem maxime iure belli posse defendi: ideo postquam

postquam in relectione de titulis disputavi, quos Hispani possunt prætere ad illas provincias, siue iustis, siue iniustis: visum est de iure belli breuem disputationem habere, ut illæ relectiones absolutiores uideantur. Sed quia hæc disputatio etiam simul cum secunda relectione in scholis proponi oportuit, non licuit extendere calamus pro amplitudine, & dignitate argumenti, & materia, sed quantum breuitas temporis patiebatur. Itaque solum notabo propositiones principales in hac materia cum probationibus breuissimis, abstinens me à multis dubiis, quæ in hac disputatione conferri possent. Tractabo autem quatuor quæstiones principales. Prima, An omnino Christianis sit licitum bella gerere. Secunda, Apud quem sit authoritas, aut gerendi, aut indicendi bellum. Tertia, Quæ possint, & debeant esse causæ iusti belli. Quarta, Quid in bello iusto, & quantum liceat in hostes.

¶ Quantum ad primum, posset uideri, quod omnino bella sint interdicta Christianis. Prohibitum enim uidetur eis se defendere, iuxta lud, Non uos defendentes, charissimi, sed date locum iræ. Rom. 12. & Dominus in Euangelio, Si quis te percussert in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram. Et ego dico uobis non resistere malo. Matth. 5. & Matth. 26. Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt.

Neque

Rom. 12.

Matth. 5.

Neque satis uidetur respondere, quòd omnia hæc non sunt in præcepto, sed in consilio. Satis enim magnum inconueniens esset, si bella omnia, quæ à Christianis suscipiuntur, sunt contra consilium Domini. In contrarium est sententia doctorum, & usus receptus in ecclesia.

¶ Pro quæstionis explicacione nota, quòd licet inter catholicos satis conueniat de hac re, Lutherus tamen, qui nihil incontaminatum reliquit, negat Christianis etiã aduersus Turcas licere arma sumere: innixus tum locis Scripturæ supra positis, tum autem, quòd si Turcæ inuadant christianitatem, illa est uoluntas Dei, cui resistere non licet. In qua tamen re nõ ita potuit imponere Germanis hominibus ad arma natis, sicut in alijs suis dogmatibus. Et Tertullianus nõ adeò uidetur abhorre ab hac sententiã, qui libro de corona militis, disputat, an in totum Christianis militia cõueniat. Et tandem profectò in ea opinione uidetur perseverare, ut Christiano militare interdictũ putet. Cui, inquit, ne litigare quidẽ liceat. Sed relictis extraneis opinionibus, fit responsio ad quæstionem unica cõclusione, Licet* Christianis militare & bella gerere. Hæc conclusio est Augusti. in multis locis contra Faustum, & libro 83. quæstionum, et de uerbis Domini, & secundo libro contra Manichæ. & in sermone de puero

August. ²
Luc. 3. 18

de puero Centurionis, & ad Bonifacium epistola, disertè astruit. Et probatur conclusio, ut probat August. ex uerbis Iohã. Baptistæ Luc. 3. ad milites, Neminem cõcutiatis, nemini iniuriam feceritis. Quòd si Christiana disciplina (inquit Augusti.) omnino bella culparet, hoc potiùs cõsiliu salutis petentibus in Euãgelio daretur, ut abiicerent arma, & sequè militiæ omnino subtraherēt. Dictum est autè eis, Neminem cõcutiatis, contenti estote stipendiis uestris. Secundò probatur ratione, scilicet secunda secundæ, q. 40. artic. 1. Licet stringere gladium, & armis uti aduersus interiores malefactores, & seditiosos ciues, secundum illud Roma. 13. Non sine causa gladium portat, minister enim Dei est uindex in iram ei, qui malè agit: ergo etiam licet uti gladio, & armis aduersus hostes exteriores. Vnde principibus dictu est in Psal. Eripite pauperem, & egenu de manu peccatoris liberate. Tertiò, In lege naturæ hoc licuit, ut patet de Abraham, qui pugnauit contra quatuor Reges. Genes. 14. Item in lege scripta, ut patet de Dauid, & Machabæ. Et lex euangelica nihili interdicit, quod iure naturali licitum sit, ut S. Thom. eleganter tradit 12. q. 107. articu. ultimo. unde & dicitur lex libertatis Iaco. 1. & 2. ergo quod licebat in lege naturæ, & scripta, non minus licet in lege euangelica. Et quia de bello defensiuo reuocari in dubium

bium nõ potest, quia uim ui repellere licet. ff. de iustitia, & iure, l. ut uim. Quartò probatur etiam de bello offensiuo, id est in quo non solùm defenduntur, aut etiam repetuntur res, sed ubi petitur uindicta pro iniuria accepta. Probatur inquam quartò auctoritate August. libro 83. quæst. & habetur c. dominus. 23. q. Iusta bella solent diffiniri, quæ ulciscuntur iniurias, si gens uel ciuitas plectenda est, quæ uel uindicare neglexit, quod à suis improbe factum est, uel reddere quod per iniuriam ablatum est. Probatur etiã de bello offensiuo: quia bellum etiam defensuum geri commode non potest, nisi etiam uindicaretur in hostes, qui iniuriam fecerunt, aut conati sunt facere. fierent enim hostes audaciores ad iterum inuadendum nisi timore pœnæ deterreantur ab iniuria.

Probatur etiam, Quia finis belli est pax, & securitas reip. ut August. inquit de uerb. Domini, & ad Bonifa. sed non potest esse securitas in republica nisi hostes cõercentur metu belli ab iniuria: esset enim omnino iniqua conditio belli, si hostibus inuadentibus iniuste rem publicam, solùm liceret reip. auertere hostes nec possent ulterius prosequi. Probatur etiam ex fine, & bono totius orbis. Prorsus enim orbis consistere in felici statu non posset, imò esset rerum omnium pessima conditio, si tyranni quidem, & latrones, & raptores possent impune

impune iniurias facere, & opprimere bonos, & innocentes, nec liceret uicissim innocentibus animaduertere in nocētes. Probatur octa uò, & ultimò, Quia in moralibus potissimum argumentum est ab autoritate & exemplis. Probatur exemplis sanctorum, & bonorum uirorum, qui non solùm bello defensiuo tutati sunt patriam, resque suas, sed etiam bello offensiuo persecuti sunt iniurias ab hostibus acceptas, uel attentatas, ut patet de Ionatha, &

1. Mach. 9.

Simone, 1. Mach. 9. qui uindicauerunt mortē Iohānis fratris sui cōtra filios Iambri. Et in ecclesia Christiana patet de Constātino, Theodosio maiore, & aliis clarissimis & Christianissimis imperatoribus, qui multa bella utriusque generis gesserunt, cū haberent in consiliis sanctissimos, & doctissimos episcopos.

¶ Secunda quæstio, Apud * quem sit autoritas gerendi aut ^{si capi} incendendi bellum. Pro qua sit prima propositio, Bellum * defensiuum quilibet potest suscipere & gerere, etiam priuatus. Hæc patet, Nam uim ui repellere licet. ff. ubi supra. unde hoc bellum quilibet potest gerere sine autoritate cuiuscunque alterius, nō solùm pro defensione personæ, sed etiam rerum, & bonorum. Sed circa istā conclusionē dubitatur primò, An * inuasus à latrone, aut inimico, possit repercutere inuasorē, si possit fugiendo euadere. Et Archiepiscopus quidem respondet

si quis

respondet, q̄ non. quia iam nō est defensio cū moderamine inculpatae tutelae: quilibet enim tenetur se defendere quantum poterit cum minimo detrimento inuasoris. Si ergo resistēdo oportet aut occidere, aut grauiter uulnerare inuasorē, potest autem se liberare fugiendo: ui Panor. detur q̄ teneatur. Sed Panormitan. c. olim. de resti. spoliat. distinguit. si enim inuasus magnū dedecus subiret fugiendo, non tenetur fugere, sed potest reperiendo, iniuriam repellere: si uerò non faceret iacturam famae, aut honoris, ut monachus, aut rusticus inuasus à nobili, & forti uiro, tenetur potius fugere. Bartol. autem in l. i. ff. de pœnis, & in l. furem. ff. de si Bartol. cariis, indistinctè tenet, q̄ licet se defendere, nec tenetur fugere: quia fuga est iniuria. l. item apud Labeonem. ff. de iniuriis. si autem pro rerum defensione licitum est armis resistere, ut in d. c. olim. & in c. dilecto. de sentētia excom. libro. 6. multo magis pro arcenda iniuria corporali, quæ maior est, quàm rerum iactura. l. in seruorum. ff. de pœn. Et hæc opinio potest probabiliter & satis tutò teneri, maximè cū iura ciuilia hoc concedant, ut in dicta l. furem. auctoritate autem legis nemo peccat: quia leges dant ius in foro conscientiae. Vnde etiam si iure naturali non liceret occidere pro defensione rerum, uideretur q̄ iure ciuili factū sit licitū: & hoc reuera secluso scādalo, uideretur licere nō

solùm laico, sed etiã clerico, & religioso uiro.
 ¶ Secunda propositio, Quælibet * respublica
 habet authoritatem indicendi, & inferēdi bel-
 lū. Pro probatione est notandū, q̄ differentia
 est quantum ad hoc inter priuatam personam,
 & rempublicã: quia priuata persona habet qui-
 dem ius defendendi se, & sua, ut dictum est: sed
 non habet ius uindicandi iniuriam, imò nec
 repetendi ex interuallo tēporis res ablatas. Sed
 defensio oportet ut fiat in præsentī periculo,
 quod consulti dicunt incontinenti. Vnde trãf
 acta necessitate defensionis, cessat licentia bel-
 li. Credo tamen, q̄ per iniuriam percussus pos-
 sit statim repercutere, etiam si inuasor non de-
 beret ultra progredi. Sed ad uitãdam ignomi-
 niã, & dedecus posset qui colaphum (exempli
 gratia) accepit, gladio statim repercutere, non
 ad sumendam uindictam, sed (ut dictum est)
 ad uitandam infamiã, & ignominiam. Sed res-
 publica habet authoritatem non solùm defen-
 sionis, sed etiam uindicandi se, & suos, & per-
 sequendi iniurias. quod probatur, quia ut Ari-
 sto. tradit tertio Polit. Resp. debet esse sibi suf-
 ficiens: sed non posset sufficienter conseruare
 bonum publicum, & statum reip, si non possit
 uindicare iniuriam, & animaduvertere in ho-
 stes. fierent enim (ut suprà dictum est) mali
 promptiores, & audaciores ad iniuriam infe-
 rendam, si possent impune hoc facere: & ideo
 necessaria

*Arist. 3.
 Polit.*

necessarium est ad commodam rerum mortalium administrationem, ut hæc auctoritas concedatur reipublicæ.

¶ Eandem* auctoritatem habet quantum ad hoc princeps sicut respublica. Hæc est sententia Augu. cōtra Faustū. Ordo, inquit, naturalis mortalium paci accommodatus, hoc postulat, ut suscipiendi belli auctoritas, atque consilium penes principes sit. Et ratione probatur, Quia princeps non est nisi ex electione reip. ergo gerit uices, & auctoritates illius: imò iam ubi sunt legitimi principes in republica, tota auctoritas residet penes principes, neque sine illis aliquid publicè aut bello, aut pace geri potest. Sed tota difficultas est quid* est respublica, & quis proprie dicitur princeps? Ad hoc breuiter respondetur, q̄ respub. propriè uocatur perfecta communitas: sed hoc ipsum est dubiū quæ sit perfecta communitas. Pro quo notandum, q̄ perfectum idem est quod totum, dicitur enim imperfectum, cui aliquid deest, & contra perfectum, cui nihil deest. Est ergo perfecta respublica, aut communitas, quæ est per se totum, id est quæ non est alterius reip. pars, sed quæ habet proprias leges, proprium consilium, & proprios magistratus, quale est regnū Castellæ, & Aragoniæ, principat⁹ Venetorū, & alii similes. Nec enim obstat quin sint plures principatus, & respub. perfectæ sub uno prin-

Respu
blica
est
Principat⁹

Kelsen

cipe. Talis ergo respub. aut princeps illius, habet authoritatem indicendi bellum, & sola talis. Sed ex hoc ipso dubitari merito potest, an si plures huiusmodi respublicæ, aut principes habeant unum communē dominum, aut principem, an possint per se inferre bellum sine authoritate superioris principis. Et respondeo, q̄ sine dubio possunt, ut Reges, qui sunt subiecti Imperatori, possunt inuicem belligerare, non expectata authoritate imperatoris: quia (ut dictum est) respub. debet sibi esse sufficiens, nec sufficeret sibi sine tali facultate. Ex quibus sequitur, & patet, q̄ alii reguli, siue principes, qui non præ sunt reip. perfectæ, sed sunt partes alterius reip, non possunt bellum inferre, aut gerere, quemadmodum dux Albanus, aut comes beneuētaneus: sunt enim partes regni Castellæ, & per consequens non habent perfectas respub. Sed cū hæc sint magna ex parte aut iure gentiū, aut humano, consuetudo potest dare facultatem & authoritatem belli gerendi. Vnde si qua ciuitas, aut alius princeps obtinuit antiqua consuetudine ius gerendi per se bellum, non est ei neganda hæc authoritas, etiam si aliās nō uidetur habere rempublicam perfectam. Item etiam necessitas hanc licentiam & authoritatem concedere posset. Si enim in eodem regno una ciuitas aliam oppugnaret, uel aliquis ex duabus alium ducem, &

rex negligeret, aut nō auderet vindicare iniurias illatas, posset ciuitas, aut dux, qui passus est iniuriam, non solum se defendere, sed etiā bellum inferre, & animaduertere in hostes, & malefactores etiam occidere: quia aliās neque defendere quidem commodè se posset. Non enim hostes abstinerent se ab iniuria, si illi qui patiuntur iniuriā, contenti essent solum se defendere. Qua ratione etiam conceditur privato homini ut possit inuadere inimicum, si aliter nō patet ei uia se defendendi ab iniuria. & hæc satis de ista quæstione.

10 ¶ Tertia quæstio, Quæ * possit esse ratio, & causa iusti belli, quæque magis necessaria, est ad hanc causam, & disputationem barbarorum. Pro qua sit prima propositio, Causa iusti belli non est diuersitas religionis. Hæc probata fuit prolixè in proxima relectione. ubi impugnauimus quartū titulum qui prætendi potest ad possessionem barbarorum: quia scilicet nolunt recipere fidem Christianam. & est sententia S. Tho. secunda secundæ, q. 66. articu. 8. & communis sententia doctorum: neque scio aliquem qui contrarium sentiat.

11 ¶ Secunda propositio, Non * est iusta causa belli amplificatio imperii. Hæc notior est, quàm ut probatione indigeat, aliās esset æquè iusta causa ex utraque parte belligerantiū, & sic essent omnes innocètes. Ex quo iterū sequere

B 3 tur,

39
Relec
1. con.
De
Indic
Iuris
laus
S. Tho.

2 con.

tur, q̄ non liceret occidere illos: & implicat cō
tradictionem, quòd esset iustum bellum.

3 con. 12 ¶ Tertia propositio, Nec* est iusta causa belli,
aut gloria propria, aut aliud cōmodum prin-
cipis. Hęc etiam nota est. Nam princeps debet
& bellum & pacem ordinare ad bonum com-
mune reipub. nec proprios reditus pro pro-
pria gloria aut commodo erogare, & multo
minus ciues suos periculis exponere. Hocce-
nim interest inter regem legitimum, & tyran-
num, q̄ tyrannus ordinat regimen ad propriū
quæstum, & commodum: rex autem ad bonū
publicum, ut tradit Aristot. 4. Politico. c. 10. Itē
habet authoritatem à rep. ergo debet uti illa ad
bonum reip. Item leges debent esse nullo pri-
uato commodo, sed pro communi utilitate ci-
uium conscriptæ, ut habetur distin. 4. erit autē
lex ex Isidoro. ergo etiam leges belli debēt es-
se pro communi utilitate. Item hoc differunt
Arist. 1. Poli. liberi à seruis, ut Aristot. tradit primo Politico.
c. 3. & 4. & domini utuntur seruis ad propriam
utilitatem, non seruorum: liberi autem non
sunt propter alios, sed propter se. Vnde q̄ prin-
cipes abutantur ciuibus, cogendo eos milita-
re, & pecuniam in bellum conferre, non pro
publico bono, sed pro priuato suo cōmodo,
est ciues seruos facere.

13 ¶ Quarta propositio, Vnica* est & sola causa
iusta inferendi bellum, iniuria accepta. Hęc
probatur

probatur primo authoritate Augu. lib. 83. quæ
 stio. Iusta bella solent diffiniri, & c. ut supra. & 381
 est determinatio, scilicet Tho. secunda secundæ
 q. 4. articul. 1. & omnium doctorum. Item bel-
 lum offensivum est ad vindicandum, & ani-
 maduertendum in hostes, ut dictum est. sed vin-
 dicta esse non potest, ubi non præcessit culpa,
 & iniuria. ergo. Item maiorem authoritatē ha-
 bet princeps supra extraneos, quàm suos. sed in
 suos non potest gladium stringere, nisi fece-
 rint iniuriam: ergo neque in extraneos. Et cō-
 firmatur ex eo, quod supra allatum est ex Pau-
 lo, Rom. 13. de principe, Non sine causā gla-
 dium portat. minister enim Dei est uindex in
 iram ei qui malè agit. Ex quo cōstat, q̄ aduer-
 sus eos, qui nobis non nocēt, non licet ira gla-
 dij uti, cum occidere innocentes prohibitum
 sit iure naturali. Omitto nunc si fortè deus spe-
 cialiter aliud præceperit, ipse enim est domi-
 nus uitæ, & mortis, & posset pro suo iure ali-
 ter disponere.

14 ¶ Quinta propositio*, Nō quælibet & quāta-
 uis iniuria sufficit ad bellū inferendū. Hæc pro-
 batur, Quia nec etiam in populares & natura-
 les licet pro quacunque culpa pœnas atroces
 exequi, ut mortem, aut exilium, aut confisca-
 tionem bonorum. Cū ergo quæ in bello ge-
 runtur, omnia sint grauiā, & atrocia, ut cæ-
 des, incendia, uastationes: non licet pro leui-

bus iniuriis bello persequi authores iniuriarū,
quia iuxta mensuram delicti debet esse plaga-
rum modus. Deuteronom 25.

¶ *9* Quarta quæstio est de iure belli, quod scili-
cet, & quantum liceat in bello iusto. de qua sit
con. 25 prima propositio, In* bello licet omnia facere,
quæ necessaria sunt ad defensionem boni pu-
blici. Hæc nota est, cū ille sit finis belli, rem-
publi. defendere, & conseruare. Item hoc licet
priuato in de fensione sui, ut probatum est. er-
go multo magis licet reipub. & principi.

26 ¶ Secunda propositio, Licet* recuperare om-
nes res perditas, & illarum partem. Hæc etiā
est notior quā ut indigeat probatione. Ad
hoc enim uel infertur, uel suscipitur bellum.

27 ¶ Tertia propositio, Licet* occupare ex bonis
hostiū impēsā belli & oīa dāna ab hostibus
iniustè illata. Hęc patet, Quia ad omnia illa te-
nētur hostes qui fecerunt iniuriam: ergo prin-
ceps belli potest omnia illa repetere, & bello-
exigere. Item ut prius. Quia cū nō patet alia
uia, licet priuato occupare omne debitum à
debitore. Item si quis esset legitimus iudex
utriusque partis gerentis bellum, deberet con-
dēnare iniustos aggressores, & authores in-
iuriæ, non solū ad restituendas res ablatas,
sed etiam ad refarciendum impensā belli, &
omnia damna. Sed princeps, qui gerit iustum
bellum, habet se in casu belli tanquam iudex,
ut statim

ut statim dicemus. ergo etiam ille potest omnia illa ab hostibus exigere.

¶ Quarta propositio, Nec* solùm hæc licent, sed ulterius etiam progredi potest princeps iusti belli, quantum scilicet necesse est ad parandam pacem, & securitatem ab hostibus, puta diruere arcem hostium, & in hostico etiam munitionem erigere, si hoc necesse sit ad uitandum periculum ab hostibus. Probatur, Quia, ut suprâ dictum est, finis belli est pax, & securitas. ergo gerenti bellum iustum licent omnia, quæ necessaria sunt ad consequendam pacem & securitatem. Item tranquillitas, & pax computantur inter bona humana. unde nec summa etiam bona faciunt statum felicem sine securitate: ergo si hostes eripiunt, & turbât tranquillitatem reipub. licet uindicare ab illis per media conuenientia. Item contra hostes intra neos, hoc est contra malos ciues, licet hæc omnia facere. ergo etiam cōtra hostes extraneos. Antecedens patet. si quis enim in reipub. fecit iniuriam ciui, magistratus nō solùm cogit auctorem iniuriæ satisfacere læso, sed etiam si timetur ab illo, cogitur dare fideiussores, aut recedere à ciuitate, ita ut uitetur periculum ab illo. Ex quibus patet, quòd parta uictoria, & recuperatis rebus, licet ab hostib⁹ exigere obfides, naues, arma, & alia, quæ sine fraude necessaria sunt ad retinendum hostes in officio,

& uitandum ab illis periculum.

- 19 ¶ Quinta propositio, Nec tantum hoc licet, sed etiam parta uictoria, recuperatis rebus, & pace etiam & securitate habita, licet uindicare iniuriam ab hostibus acceptam, & animaduvertere in hostes, & punire illos pro iniuriis illatis. Pro cuius probatione notandum, quod principes non solum habent auctoritatem in suos, sed etiam in extraneos ad coercendum illos ut abstineant se ab iniuriis, & hoc iure gentium, & orbis totius auctoritate. Imò uidetur quod iure naturali, quia aliter orbis stare non posset nisi esset penes aliquos uis & auctoritas deterrendi improbos, & coercendi, ne innocentibus noceant. Ea autem quæ necessaria sunt ad gubernationem & conseruationem orbis, sunt de iure naturali, nec alia ratione probari potest, quod respublica iure naturali habet auctoritatem afficiendi supplicio, & pœnis ciues suos, qui reipublicæ sunt perniciosi. Quod si respub. hoc potest in suos, haud dubium quin orbis possit in quoscunque perniciosos & nequam homines: & hoc nõ nisi per principes. ergo pro certo principes possunt punire hostes qui iniuriam fecerunt reipu. & omnino postquam bellum ritè & iustè susceptum est, hostes obnoxii sunt principi tanquã iudici proprio. Et confirmatur hæc, Quia reuera nec pax, nec tranquillitas, quæ est finis belli,

belli, aliter haberi potest, nisi hostes malis, & damnis afficiantur, quibus deterreantur, ne iterum aliquid tale committant. Quæ omnia etiam probantur & confirmantur autoritate & exemplis bonorum. Ut enim supra citatum est, Machabæi gesserunt bella non solum ad recipiendas res amissas, sed ad vindicandum iniurias. Quod idem fecerunt Christianissimi principes, & religiosissimi imperatores. Et præterea non tollitur ignominia & dedecus reipublicæ, si profugatis tantum hostibus, sed etiam seueritate pœnæ afflictis & castigatis. Princeps autem non solum res alias, sed honorem, & auctoritatem reipublicæ defendere habet.

¶ Ex omnibus supra dictis supersunt multa dubia. Et primum quidem dubium circa iustitiam belli, utrum ad bellum iustum sufficiat quod princeps credat se habere iustam causam. Ad hoc fit prima propositio, *Non semper hoc satis est. Probatur primò, Quia in aliis minoribus causis non sufficit nec principi nec priuatis, quod credat se iuste agere, ut notum est. possunt enim errare inciuiliter & affectatè: & ad actum bonum non sufficit sententia cuiusque, sed oportet ut fiat secundum iudicium sapientis, ut patet 2. Ethico. Item alias sequeretur, quod plurima essent bella iusta ex utraque parte. Communiter enim contingit, quod principes gerant bellum mala fide, sed credentes

a
i q

a
i con.

credentes se iustam causam sequi: & sic omnes bellantes essent innocentes, & per consequens liceret interficere in bello. Item alias etiam Turcæ & Saraceni gererent iusta bella aduersus Christianos. putant enim se obsequium præstare Deo.

- 21 ¶ Secunda propositio, Oportet* ad bellum iustum magna diligentia examinare iustitiam & causas belli, & audire etiam rationes aduersariorum, si uelint ex æquo & bono disceptare. Omnia enim sapienti (ut ait comicus) uerbis prius experiri oportet, quam armis, & oportet consulere probos, & sapientes uiros, & qui cum libertate, & sine ira, aut odio, & cupiditate loquatur. Haud enim facile uerum cernitur (ut ait Crispus) ubi illa officunt. Hæc manifesta est. Nam cum in rebus moralibus difficile sit uerum & iustum attingere, si negligenter ista tractentur, facile errabitur, nec talis error excusabit authores, maximè in re tanta, & ubi agitur de periculo & calamitate multorum, qui tandem sunt proximi, & quos diligere tenemur, sicut nos ipsos.

- 21 ¶ Secundum dubium, An* subditi teneantur examinare causam belli, uel an possint militare nulla diligentia circa hoc adhibita, quemadmodum uictores exequi possunt decretum prætoris sine alia examinatione. De hoc dubio sit prima propositio, Si subdito constat de iniustitia belli,

ria belli, non licet militare, etiam ad imperium principis. Hæc patet, Quia non licet interficere innocentem quacunquæ authoritate. Si hostes sunt innocentes in eo casu, ergo non licet interficere illos. Item princeps peccat inferendo bellum in eo casu, sed non solùm qui malè agunt, sed qui consentiunt facientibus, digni sunt morte. ad Rom. 1. ergo milites etiam mala fide pugnantes non excusantur. Item non licet interficere ciues innocentes mandato principis, ergo nec extraneos. Ex quo sequitur corollarium, Quòd* etiam si subditi habeant cõscientiam de iniustitia belli, non licet sequi bellum, siue errent, siue nõ. Patet, Quia omne quod non est ex fide, peccatum est. ad Rom. 4.

Roma. 1.

¶ Secunda propositio, Senatores* & reguli, & uniuersaliter qui admittuntur, uel uocati, uel etiam ultro uenientes ad consilium publicum, uel principis, debent & tenentur examinare causam iniusti belli. Patet, Quia quicumque potest impedire periculum & damna proximorum, tenetur, maxime ubi agitur de periculo mortis, & maiorum malorum, quale est in bello. Sed tales possunt cõsilio suo & authoritate causas belli examinantes, auertere bellũ, si fortè iniustũ est. ergo tenentur. Item si negligẽtia istorum bellum iniustũ gereretur, isti uidentur cõsentire. imputatur enim alicui quòd potest & debet impedire, si

Roma. 7.

re, si non impedit. Item quia solus rex nō sufficit ad examinandas causas belli: & uerisimile est quòd potest errare, imò quòd errabit magno cum malo, & pernicie multorū. ergo non ex sola sententia regis, imò nec ex sentētia paucorum, sed multorum, & sapientum, & proborum debet geri bellum.

25 ¶ Tertia propositio, Alii* minores qui non admittuntur nec audiuntur apud principem aut in consilio publico, non tenentur examinare causas belli, sed possunt credentes maioribus licitè militare. Probatum primò, Quia nec fieri potest, nec expediret reddere rationem negotiorum publicorum omnibus de plebe. Item quia homines inferioris ordinis, etiam si intelligerent iniustitiam belli, prohibere non possent, & sententia eorum non audiretur. ergo frustra examinarent causas belli. Item quia eiusmodi hominibus, nisi contrarium constiterit, sufficiens argumentum debet esse pro iustitia belli, quòd publico consilio & auctoritate geratur. ergo non est opus illis ulteriori examinatione.

26 ¶ Quarta propositio, Nihilominus* possent esse talia argumenta & indicia de iniustitia belli, quòd ignorantia non excusaret etiam huiusmodi subditos militantes. Patet, Quia posset esse talis ignorantia affectata, & prauo studio aduersus hostes cōcepta. Item aliās infideles

fideles excusarentur, sequētes principes suos in bello contra Christianos, & non liceret illos interficere: quia certum est, quòd credunt se habere iustam causam belli. Item excusarentur milites, qui crucifixerunt Christum ex ignorantia, sequentes edictum Pilati. Item etiam excusaretur populus Iudeorū, qui persuasus à maioribus, clamabat, Tolle, tolle, crucifige eum.

¶ Tertiū dubiū, Quid* faciendum cū iustitia belli dubia est, hoc est cum in utrāque partem sunt rationes apparentes & probabiles. Prima propositio, Quo ad ipsos principes uidetur, q̄ si unus est in legitima possessione, quòd manente dubio non possit alius bello, et armis repetere. Ut, exempli gratia, si rex Francorum est in legitima possessione Burgúdiæ, si etiam est dubium an habeat ius ad illam necne, non uidetur quòd Imperator possit armis repetere: & e contrario Rex Francorū Neapolim aut Mediolanū, si dubium est cuius iuris sint. Probat, Quia in dubiis melior est cōditio possidentis. ergo nō licet spoliare possessorem pro re dubia. Item si res ageretur coram iudice legitimo, nūquam in re dubia spoliaret possessorem. ergo dato quod illi principes, qui prætendunt ius, sint iudices in illa causa, nō potest licitè spoliare possessorem manente dubio de iure. Item in rebus & causis priuatorum nunquam

quam in causa dubia licet spoliare possessore legitimum: ergo nec in causis principum. leges enim sunt principum. si ergo secundum leges humanas non licet in causa dubia spoliare legitimum possessorem, ergo merito potest obici principibus, Patere legem, quam ipse tuleris. Quod enim quisque iuris in alios statuit, ipse eodem iure uti debet. Item aliàs esset bellum iustum ex utraque parte, & bellum nunquam componi posset. Si enim in causa dubia licet uni armis repetere, ergo alteri defendere: & postquam unus recuperasset, posset iterum alius reposcere. & sic nunquam esset finis bellorum cum pernicio & calamitate populorum.

28 ¶ Secunda propositio, Si* ciuitas, aut prouincia, de qua dubitatur, non habet legitimum possessore, ut si deserta est morte legitimi domini, & dubitatur an hæres sit rex Hispaniæ, aut rex Gallorum, nec potest certum sciri: iure uidetur, quòd si unus uelit componere, & diuidere, uel compensare pro parte, quòd alter tenetur recipere conditionem, etiam si sit uipotetior, & possit armis totum occupare: nec haberet iustam causam belli. Probat, Quia alius non facit iniuriam in pari causa, petendo æqualem partem. Item in priuatis causis, etiam in re dubia, non liceret totum occupare. Item eodem modo bellum esset iustum ex utraque parte. Item iustus iudex neutri totum addiceret, &c.

ret & attribueret.

¶ Tertia propositio, Qui* dubitat de iure suo etiam si pacificè possideat, tenetur examinare causam diligenter, & audire pacificè rationes alterius partis, si fortè possit certum scire uel pro se, uel pro alio. Hæc probatur, Quia iam non bona fide possidet qui dubitat, & negligit scire ueritatem. Item in causa matrimoniali, si quis etiam legitimus possessor incipit dubitare ueritatem, utrum hæc mulier sit sua, uel alterius: certum est quòd tenetur rem examinare, ergo eadem ratione in aliis causis. Itè principes sunt iudices in propriis causis, quia non habent superiores. sed certum est quòd si quis còtra legitimum possessore opponit aliquid, quòd iudex tenetur examinare causam. ergo etiam principes in re dubia tenentur examinare causam.

30 ¶ Quarta propositio, Examinata* causa quãdiu rationabiliter perseuerat dubium, legitimus possessor nõ tenetur cedere possessioni, sed potest licitè retinere. Patet primò, Quia iudex non posset eum expoliare: ergo non ipse tenetur cedere, nec in toto, nec in parte. Item in causa matrimoniali non tenetur cedere. ut in c. inquisitioni. de sententia excõmunic. & in c. Dominus. de secũdis nup. ergo nec in aliis causis. Et Adrianus expressè q. secunda quotlibet.

Adrianus.

C retinere

tinere possessionem: hoc quo ad ipsos principes in re dubia. Sed quo ad subditos indubio belli iusti, Adrianus quidē quotlibeto secundo, ad primum argumentum principale dicit, quòd subditus dubitans de iusticia belli, id est utrum causa, quæ allegatur, sit sufficiens, uel simpliciter an sub sit causa sufficiens ad iudicandum bellum: non potest licitè etiam ad imperium superioris militare in tali bello. Probat, Quia exponit se periculo peccati mortalis. Item quia non est ex fide, quod secundum doctores & ueritatem, non solùm intelligitur contra conscientiam certam, aut contra opinatiuam, sed etiam contra dubiam.

3¹ ¶ Sed sit quinta propositio, Primò non * est dubiũ, quin in bello defensiuo liceat subditis in re dubia sequi principẽ suũ in bellum, imò quòd teneantur sequi, sed etiam de bello offensiuo. Probatur primò, quia princeps, ut dictum est, nec potest semper, nec debet reddere subditis rationes belli: & si subditi nõ possint militare nisi postquam scirent iustitiam belli, respublica periclitaretur uehementer, & pateret iniurię ostium. Item in dubiis tutior sequenda est pars. sed si subditi in casu dubii nõ sequantur principem suum in bellum, exponunt se periculo prodèdi hostibus rempublicam: quod multo grauius est, quàm pugnare contra hostes cum dubio. ergo debent potius

tius pugnare. Item manifestè probatur, Quia
 licetor tenetur exequi sententiam iudicis etiã
 si dubitet an sit iusta. contrarium enim esset
 ualde periculosum. Item hoc argumentum ui-
 detur defendere August. contra Manich. Iustus *August.*
 si forte etiam sub rege homine sacrilego mili-
 tet, rectè potest eo iubente bellare: si, quod si-
 bi iuuetur, uel non esse contra Dei præceptũ,
 certum est, uel utrum sit, certum nõ est 23. q. 1.
 quod culpatur. Ecce August. diffinientem ex-
 pressè, quòd si non est certum, id est si dubiũ
 est an sit, contra Dei præceptum, quòd licitũ
 est subdito bellare. Nec Adrianus se expedire
 potest ab illa Augustini autoritate, quãuis se
 in omnem partem tutat. sine dubio enim con-
 clusio nostra est determinatio August. Nec ua-
 let dicere, quòd talis debet tollere dubium, &
 formare sibi conscientiam, quòd bellum sit iu-
 stum: nam stat quòd nõ possit sicut in aliis du-
 biis. Adrianus autem uidetur errasse in hoc, q̃
 putauit, si dubito an hoc bellum sit iustũ prin-
 cipi uel contrarium, sit causa iusta huius belli,
 quòd statim cõsequatur, quòd dubito utrum
 liceat mihi ire ad hoc bellum necne. Fateor
 enim quòd nullò modo licet facere contra du-
 bium conscientiaẽ, & si dubito, an liceat mihi
 facere hoc, necne, pecco si faciam. sed non se-
 quitur, dubito an sit iusta causa huius belli, er-
 go dubito an liceat mihi bellare, uel militare in

hoc bello. Imò oppositum sequitur. Si enim dubito an bellum sit iustum, sequitur quòd licet mihi ad imperium principis mei militare. sic non sequitur, licet dubitat an sententia iudicis iusta sit, ergo dubitat an liceat exequi sententiam, imò scit quòd tenetur exequi. & dubito an hæc sit uxor mea, ergo teneor ei redde re debitum.

32 ¶ Quartum dubiũ est, * An possit esse bellum iustum ex utraque parte. Prima propositio, Seclusa ignorantia manifestum est, quòd nõ potest contingere. Quia si constat de iure & iustitia utrius partis, nõ licet in contrarium bellare, nec offendendo, nec defendendo. Secunda, Posita ignorantia probabili facti aut iuris potest esse ex ea parte qua uera iustitia est, bellum iustum per se, ex altera autem parte bellũ iustum, id est excusatum à peccato bona fide. Quia ignorantia inuincibilis excusat à toto. Item saltem ex parte subditorum sæpe potest contingere. Dato enim quòd princeps, qui gerit bellum iniustum, sciat iniustitiam belli, tamen (ut dictum est) subditi bona fide possunt sequi principem suum: & sic ex utraque parte subditi licitè pugnant.

33 ¶ Sed ex hoc sequitur quintum dubiũ, Vtrũ * qui ex ignorantia sequutus est bellum iniustum, si postea constiterit ei de iniustitia belli, utrum teneatur restituere, siue loquamur de principe,

principe, siue de subdito. Prima proposito, Si quidem habebat probabilitatē de iustitia belli, tenetur adueniente notitia de iustitia, restituere ablata, quæ nō dum consumpsit, id est quantum factus est locupletior: non autē quæ consumpsit, quia regula iuris est, quōd qui nō est in culpa, non debet esse in damnum suum: sicut qui bona fide fuit in conuiuio lautissimo furis, & res furtiuae consumptæ sunt, non tenetur restituere, nisi fortē quantum domi consumpsisset. Si autem dubitauit de iniustitia belli, sequutus autoritatē principis. Syluest. in uerb. bellum, primo, §. 9. dicit, quōd tenetur de omnibus, quia mala fide pugnavit.

¶ Sed sit secunda propositio conformiter ad suprā dicta, Quōd nec iste tenetur de cōsumptis, sicut nec alius. quia (ut dictum est) licitē, & bona fide pugnavit. Sed esset uerum, quod Syluester dicit, si re uera dubitasset, an liceret ire ad bellum, quia iam facit contra cōscientiā. Sed est multū considerandum, quōd stat, q̄ bellum sit iustum & licitum per se, illicitum autē Christianis: stat enim quōd quis habeat ius ad recuperandam ciuitatem, aut prouinciam, & tamen ratione scandali fiat prorsus illicitum. cū enim, ut suprā dictum est, bella geri debeant pro bono communi, si ad recuperandam unam ciuitatem, necesse est q̄ sequantur maiora mala in repub. ut uastatio multarū

ciuitatum, cædes magna mortalium, irritatio principum; occasiones nouorum bellorum in perniciem ecclesiæ: item quòd paganis detur opportunitas inuadendi & occupandi terras Christianorum: indubitatum est quin teneatur princeps potius cedere iuri suo, & abstinere se bello. Clarum est enim quòd si rex Gallorum ex gratia haberet ius ad recuperandum Mediolanum, ex bello auté & regnum Gallia, & ipsa prouincia Mediolanensis patientur intoleranda mala, & calamitates graues: non licet ei recuperare. quia bellum ipsum aut fieri debet, uel propter bonum Gallia, aut Mediolanenses. quando ergo ecòtra utriusque magna mala ex bello futura sunt, non potest bellum iustum esse.

- 34 ¶ Circa aliam quæstionem quantum liceat in bello iusto, sunt etiã multa dubia. Primũ, *An liceat in bello interficere innocentes. & uideatur quòd sic, quia filii Israël primò interfece-
runt infantes, ut patet Ios. 6. in Iericho. & post ea Saul 1. Reg. 15. interfecit pueros in Amalec. utrunque ex authoritate, & mādato Domini. Quæcunque autem scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut patet ad Rom. 15. ergo & nunc si bellum sit iustum, licebit interficere innocentes. De hoc dubio sit prima pro-
positio, Nunquã *licet per se & ex intentione interficere innocētē. probatur primo Exod. 23.

Iosue. 6.
1. Reg. 15.

Rom. 15.

Inson

Infonem & iustum non occides. Secundò, Fundamentum iusti belli est iniuria, ut supra ostensum est. sed iniuria non est ab innocente: ergo non licet bello uti contra illud. Tertio, Non licet in republica pro delictis malorum interficere innocentes: ergo etiam nec pro iniuria malorum licet punire innocentes apud hostes. Quarto, Aliàs iam bellum esset iustum ex utraque parte, seclusa ignorantia: quod esse non potest, ut ostensum est. Et patet consequètia, quia innocentes, certum est quòd possent se defendere contra quemcunque conantem interficere. Et confirmatur totù hoc Deutero. 2. Mādavit filiis Israël, ut cùm ui ceperint ciuitatē, alios quidē interficiāt, parcant autē mulieribus, & paruulis. Ex quo sequitur, q̄ etiā in bello cōtra Turcas nō licet interficere infantes. patet, quia sunt innocentes. Imò nec sœminas inter infideles. patet, quia q̄tū ad bellū spectat, præsuntur innocētes, nisi fortè cōstaret de aliqua sœmina, q̄ esset in culpa. Imò idē uidetur iudiciū de innoxiiis agricolis apud Christianos, imò de alia gēte togata, & pacifica, quia omnes præsuntur innocētes, nisi cōtrā constaret. Hac etiā ratiōe nec peregrinos, nec hospites qui uersant apud hostes quia præsuntur innocentes, nec re uera sunt hostes. Eadem ratiōe nec clericos, quia præsuntur innocētes in bello, nisi constet de

Deutero. 2.

contrario, ut cum actualiter pugnat.

- 37 ¶ Secūda ppositio, Per* accidēs autē etiā sciē-
ter aliquando licet interficere innocētes, putā
cum oppugnatur arx, aut ciuitas iustē, in qua
tamen constat multos esse innocētes, nec pos-
sunt machinę solui & alia tela, uel ignis subiici
ædificiis, quin etiam opprimantur innocen-
tes, sicut nocentes. Probatur, Quia aliās non
posset geri bellum contra ipsos nocentes, &
frustraretur iustitia bellantium: Sicut ecōtra-
riō si oppidum oppugnatur iniustē, & iustē
defenditur, licet mittere machinas, & alia tela
in obsessores, & in castra hostiū, dato quòd in
ter illos sint aliqui pueri aut fuerint innoxii.
Sed tamen est cōsiderandum, quod paulo an-
tē dictū est, quòd oportet cauere ne ex ipso
bello sequatur maiora mala, quàm uitētur per
ipsum bellum: si enim ad summam belli ui-
ctoriam parum confert expugnare arcem,
aut oppidum, ubi est præsidium hostium, &
sunt multi innocentes, non uidetur quòd li-
ceat ad expugnandum paucos nocentes, occi-
dere multos innocentes, subiiciendo ignem,
uel machinas, uel alia ratione, qua indifferēter
opprimantur innocentes cum nocentibus. Et
tandem nunquam uidetur licitum interficere
innocentes, etiam per accidens, & præter intē-
tionem, nisi quando bellum iustum expediri
& geri aliter non potest, iuxta illud Matth. 13.

att. 13.

Sinite

Sinite crescere zizania, ne fortè colligètes zizania, eradicetis simul & triticum. Sed circa
 38 hæc potest dubitari, An* liceat interficere innocentes, à quibus tamen in futurum imminet periculum, putà, pueri Saracenorum sunt innocentes: sed timendum meritò est, ne facti adulti, pugnent contra Christianos, & inferant bellum cum periculo. Et præterea etiam togati puberes apud hostes, qui non sunt milites, præsumuntur innocètes: sed isti armabuntur postea in milites, & inferèt periculum, an liceat tales interficere. Et uidetur quòd sic, eadem ratione qua per accidens licet interficere alios innocentes. Item Deuteron. 20. præcipitur filiis Israël, ut cùm expugnauerint aliquam ciuitatem, interficiant omnes puberes, nõ est autem præsumendum, quòd omnes essent nocentes. Respòdetur ad hoc, licet posset fortasse defendi, quòd in tali casu possint interfici. Tamen credo, quòd nullo modo licet, quia non sunt facienda mala, ut uitentur etiam alia mala maiora. & intolerabile est, quòd occidatur aliquis pro peccato futuro. Et præterea sunt alia remedia ad cauendum in futurum ab illis, ut captiuitas, exilium, &c. ut statim dicemus. Vnde sequitur, quòd siue iam parta uictoria, siue in actu bellum geratur, si constat de innocentia alicuius militis, & milites possunt eum liberare, tenentur eum saluare. Ad argu-

mētū in cōtrariū, respōdeo, q̄ illud factū fuit speciali mādato Dei, qui iratus, & indignatus contra populos illos, uoluit perdere omnino. sicut misit ignem in Sodomam & Gomorham, qui deuoraret tam innocentes, quā nocentes: ipse autē est dominus omnium, nec dedit hanc licentiam ex lege communi. Et ad illud Deuterono. 20. posset eodem modo responderi: sed quia illic data est lex belli cōmunis in omne tēpus futurū, potiūs uidetur, q̄ illud Dominus dixit, quia reuera omnes puberes reputantur in ciuitate inimica nocentes, & non possunt distingui innocentes à nocentibus: ideo omnes possunt interfici.

- 39 ¶ Secūdū dubiū est, An liceat spoliare innocētes inter hostes: sit que prima proposi. Certū est q̄ licet spoliare innocētes bonis & rebus, qb̄ hostes aduersum nos usuri sunt, ut armis, nauibus, machinis. Patet, Quia aliter uictoriā consequi non possemus. quæ est finis belli, imo etiam licet accipere pecunias innocentum, & comburere, & corrumpere frumenta, occidere equos, si ita opus est, ad debilitādum hostium uires. Ex quo sequitur corollarium, quòd si bellum sit perpetuum, licet indifferenter expoliare omnes apud hostes tam nocentes quā innocentes: quia ex opibus suorum hostes alunt bellum iniustum, & econtra debilitantur uires eorū si ciues eorum spoliantur.

40 ¶ Secunda propositio, Si* bellum satis commodè geri potest, nō spoliando agricolas aut alios innocentes, uidetur quòd non liceat eos spoliare. Hoc tenet Syluest. in uerbo bellū. §. *Syluest.*
 10. quia bellū fundatur in iniuria, ergo non licet iure belli uti in innocentes, si aliunde potest recompensari iniuriæ. Imò addit Syluest. quòd etiam si fuerit iusta causa spoliandi innocentes, quòd transacto bello, tenetur uictor restituere illis quicquid superest. Sed hoc non puto esse necessarium: quia, ut infrà dicitur, si iure belli factum est, omnia cedunt in fauorē & ius, iustum bellum gerentium. unde si licitè sunt capta, puto quòd non sunt obnoxia restitutioni. Dicitum tamen Syluestri pium est, & non improbabile. Spoliare autem peregrinos, & hospites, qui sunt apud hostes, nisi constet de culpa illorum, nullo modo licet, quia illi non sunt de numero hostium.

41 ¶ Tertia propositio, Si* hostes nolunt restituere res iniuria ablatas, & non possit, qui læsus est, aliunde commodè recuperare, potest undecunque satisfactionem capere, siue à nocentibus, siue ab innocentibus. Vt si latrones Galli fecerint prædas in agrum Hispanorum, & rex Francorum nolit cogere illos ad restitutionem, cum possit, possunt Hispani auctoritate principis spoliare mercatores Gallos, aut agricolas quantumcunque innocentes: quia licet fortè

August.

cet fortè à principio respu. aut princeps Gallo-
rū nō fuerit in culpa : iam est in culpa, quia ne-
gligit uindicare, ut ait Aug. qđ improbè à suis
factū est, & princeps læsus potest ex omni mē-
bro & parte reipu. satisfactiōē accipere. Vn-
de literæ marcharum, aut repræfaliarum, quæ
à principibus in huiusmodi casibus concedun-
tur, non sunt per se iniustæ, quia per negligē-
tiam, & iniuriam alterius principis, concedit
læso suus princeps, ut possit recuperare bona
sua etiam ab innocentibus. sunt autem pericu-
losæ, & præbent occasionem rapinarum.

- 42 ¶ Tertium dubium, Dato quòd* non liceat
interficere pueros & alios innocentes, an sal-
tem liceat ducere illos in captiuitatem, & ser-
uitutem. Sitque pro illius declaratione unica
propositio, Eodem modo licet ducere inno-
cētes in captiuitatem, sicut licet spoliare illos,
quia libertas & captiuitas inter bona fortunæ
reponuntur: unde quando bellum est talis cō-
ditionis, quòd licet spoliare indifferenter om-
nes hostes, & occupare omnia bona illorum,
etiam licet ducere in captiuitatem omnes ho-
stes siue nocentes, siue innocentes. & cū bel-
lum aduersus paganos sit huiusmodi, quia est
perpetuum, & nunquam satisfacere possunt
pro iniuriis, & damnis illatis: ideo non est du-
bitādum quin liceat & pueros, & scēminas Sa-
racenorum ducere in captiuitatem, & seruitu-
tem.

tem. sed quia iure gentium inter Christianos uidetur receptum, ut Christiani iure belli non fiât serui (in bello quidem inter Christianos) licet, si ita opus est, ad finem belli captiuos ducere etiam innocentes, ut pueros & fœminas: non quidē in seruitutē, sed ut pro illorum redemptione pecunias recipiamus. Quod tamē extendēdum non est ultrā, quā belli necessitas postulet, & cōsuetudo legitimè belligerantium obtinuit.

43 ¶ Quartum dubium est, Vtrum* saltem obsides, qui uel tempore induciarum, uel peracto bello ab hostibus recipiunt, interfici possint, si hostes fidem fregerint, & conuentis nō steterint. Respondeo per unicam conclusionem, Quòd si obsides aliās sint de numero nocētū, putā qui tulerunt contra eos arma, interfici iure possunt in eo casu. Si autem sunt innocentes, ex suprā dictis constat, quòd interfici non possunt, ut cū sunt pueri, aut fœminæ, aut alii innocentes,

44 ¶ Quintum dubium, An* saltem in bello liceat interficere omnes nocentes. Pro responsione notandum est, quòd ut ex suprā dictis patet, bellum geritur primò ad defendendum nos & nostra. Secundò, ad recuperandum res ablatas. Tertiò, ad uindicandum acceptam iniuriam. Quartò, ad pacem & securitatem parādā. His præmissis fit prima propositio, In ipso

45 *ipso actuali conflictu prelii, uel in oppugnatione, aut defensione ciuitatis licet indifferenter occidere omnes, qui contra pugnant: & breuiter, quandiu res est in periculo. Hoc patet, Quia aliter rem bene gerere non possent bellantes, nisi tollendo omnes impedientes, & contra pugnantes. Sed totum dubium est, & difficultas, an parta iam uictoria, & ubi periculum non est ab hostibus, an liceat interficere omnes qui contra arma tulerunt. Et uidetur aperte quod sic. Quia, ut supra relatum est, inter precepta militaria, quae Dominus dedit Deutero. 20. unum est, ut expugnata ciuitate hostium, interficerent omnes habitatores. Verba illius loci sunt haec, Si quando accesseris ad expugnandam ciuitatem, offeres ei primum pacem. Si receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus populus, qui in ea est, saluabitur, & seruiet tibi sub tributo: sin autem foedus inire noluerit, & coeperit contrate bellum, oppugnabis eam. Cumque tradiderit Dominus Deus tuus eam in manu tua, percuties omne, quod in ea est generis masculini in ore gladii, absque mulieribus, & infantibus.

¶ Secunda propositio, Parta* uictoria, & rebus iam extra periculum positis, licet interficere nocentes. Probat, Quia (ut iam dictum est) non solum ordinatur bellum ad recuperandas res, sed etiam ad uindicandum iniuriam:

ergo

ergo pro iniuria præterita licet interficere auctores iniuriæ. Item hoc licet in proprios ciues malefactores: ergo etiam in extraneos. quia (ut supra dictum est) belli princeps iure belli auctoritatem habet in hostes, sicut legitimus iudex, & princeps. Item, quia licet in præsentia non esset periculum ab hostibus, tamen in futurum securitas non haberetur nisi timore supplicii hostes continerentur.

47 ¶ Tertia propositio, Solùm* ad uindicandam iniuriam non semper licet interficere omnes nocētes. Probatur, Quia etiam inter ciues nō liceret, ubi etiam esset delictum totius ciuitatis, aut prouinciæ interficere omnes delinquentes, nec in cōmuni rebellioe liceret occidere, & perdere totū populū. Vnde pro simili facto Theodosius ab Ambrosio ab ecclesia est prohibitus. hoc enim esset cōtra publicū bonū, quod tamē est finis belli, et pacis. ergo etiam nō licet tollere omnes nocētes ex hostibus. Oportet ergo habere rationem iniuriæ ab hostibus acceptæ, & dāni illati, & aliorū delictorū. Et ex hac consideratione procedere ad uindictā, & animaduersionē omni atrocitate, & inhumanitate seclusa. In hoc enim proposito Cice. 2. Officio. ait, quod animaduertēdū est in noxios quātū æquitas & humanitas patiātur. & Salust, Martiores nostri religiosissimi mortales nihil uictis eripiebant, præter iniuriæ licentiam. Aliquando

Cicero 2. Of
ficio.

Salust.

48 quando* etiam licet & expedit interficere omnes nocētes. Probat, Quia etiam bellum geritur ad pariendam pacem, & securitatem: sed aliquando aliter obtineri securitas nō potest, nisi tollēdo omnes hostes: & hoc maximè videtur contra infideles, à quibus nunquam illis conditionibus pax æqua sperari potest. Et ideo unicū remedium est, tollere omnes, qui contra arma ferre possunt, modò iam fuerint in culpa. Et ita intelligendum est illud præceptum Deuter. Aliàs autem in bello cōtra Christianos nō puto q̄ hoc sit licitum. Cū enim necesse sit ut ueniāt scandala (ut habetur Matt. 18.) & bella inter principes, si semper uictor interficeret aduersarios omnes, esset in perniciem generis humani, & Christianæ religionis, & orbis citò in solitudinem redigeretur: nec bella pro bono publico, sed in publicam calamitatē perditè gererentur. Oportet ergo ut pro mensura delicti sit plagarum modus, nec ultrà progrediatur uindicta, in quo etiam habenda est ratio & consideratio, quòd (ut suprà dictum est) subditi non tenētur, nec debent examinare causas belli, sed possunt sequi principem suum in bellum, contenti auctoritate principis, & publici cōsili: unde pro maiori parte, licet ex altera parte sit bellum iniustum, tamen milites qui ueniunt ad bellum, & pugnant in bello, aut defendunt, uel oppugnant

gnant ciuitates, ex utraque parte sunt innocentes. & ideo cū iam uicti sunt, & non est periculum ab illis, credo quòd interfici non possunt, ne unus quidem ex illis, si præsumitur, quòd bona fide in prælium uenerunt.

49 ¶ Sextum dubium, An * liceat interficere deditos aut captiuos, supposito etiam quòd fuerunt nocentes. Respondetur, quòd per se loquendo, nihil obstat quominus capti in bello iniusto, aut dediti, si fuerunt nocentes, interfici possint, seruata æquitate: sed quia in bello multa iure gentium cōstituta sunt, uidetur receptum consuetudine, & usu belli, ut captiui pariti uictoria (nisi fortè sint profugæ) & periculo transeunte, non interficiantur, & seruandum est ius gentium eo modo, quo inter bonos uiros seruari cōsuetū est. De deditis autē non lego, nec audio talē consuetudinem, imò in deditioibus arcium ciuitatū, solent quise dederūt, cauere sibi cōditionibus, ut salua sint capita, & salui mittātur: scilicet ueriti ne si simpliciter, & nullis cōditionibus dedātur, interficiantur: & hoc aliquoties factū legimus. Vnde nō uidetur iniquū, ut si oppidū nihil cauendo dedatur, quin mandato principis, aut iudicis, aliqui qui fuerunt notiores, occidantur.

50 ¶ Septimum dubium, Vtrum * omnia capta in bello iusto fiant capientium, & occupantium, Prima propositio, Non est du-
D bitandum,

bitandum, quin omnia capta in bello iusto usque ad sufficiens satisfactionem rerum ablatarum per iniuriam, & etiam impensarum, q̄ fiant occupantiū. Nec indiget probatione: quia ille est finis belli, sed seclusa cōsideratiōe & restitutionis & satisfactiōis. Sed stando in iure belli distinguendū uidetur: nā capta in bello aut sunt mobilia, ut pecuniæ, uestes, argētū, aurum: aut immobilia, ut agri, oppida, arces.

51 ¶ Secunda propositio, Mobilia* quidem iure gentium omnia fiunt occupantis, etiam si excedant compensationem damnorum, hoc patet ex l. si quid in bello, & l. hostes ff. de capti, & c. ius gentium. i. distinctio. & expressius Instituta de rer. diuis. §. itē ea quæ ab hostibus, ubi dicitur, q̄ iure gentium, quæ ab hostibus capiuntur, statim nostra fiunt, adeo ut etiam liberi homines in nostram seruitutem deducantur. Et Ambros. libro de patriarch. dicit, cum Abraham occidit quatuor Reges, prædam quidem fuisse Abrahæ uictoris, quanquam recusat accipere, Genes. 14. & 24. q. 5. Et confirmatur ex autoritate Domini, Deuterono, 25. ubi de ciuitate expugnanda dicit, Omnē prædam exercitui diuides, & comedes de spoliis hostium tuorum. Hanc sententiam tenet Adrianus in quæstione de restitutione, in particulari quæstione de bello. Et ita Syluest. in uerbo, bellum, §. 1. & §. 9. quod qui iustè pugnat

Ambro.

Genes. 14.

Deutero. 25.

Syluest.

gnat, non tenetur restituere prædam, 23. q. 7. si de rebus. Ex quo infert, quòd capta in bello iusto, non compensantur cum debito principali: ut tenet etiam Archi. 23. q. 1. Dominus non ster. ita tenet Bar. in. d. l. si quid in bello: & hoc intelligitur, etiam si hostis sit paratus aliis satisfacere de damno & iniuriis. Quod tamen limitat Syluest. & bene, quo usque secūdu equitatem sit sufficienter satisfactum de damno & iniuria. Non enim est intelligendum, quòd si Galli exciderint unum pagum, aut ignobile oppidum Hispaniæ, quòd liceat Hispanis etiã (si possint) prædari totam Galliam. sed pro modo, & qualitate iniuriæ arbitrio boni uiri.

52 ¶ Sed ex hac determinatione sequitur dubium, An* liceat permittere militibus ciuitatem in prædam. Respondetur, & sit tertia propositio, Hoc de per se non est illicitum, sed necessarium est ad bellum gerendum, uel deterrendos hostes, uel ad accedendum militum animos. Ita Syluest. §. 10. Sicut etiam licet incendere ciuitatem ex rationali causa. Sed tamen quia ex huiusmodi permissionibus sequuntur plurima multa sæua, crudelia præter omnem humanitatem, quæ à barbaris militibus committuntur, innocentum cedes & cruciatus, uirginum raptus, matronarum stupra, templorum spolia: ideo sine dubio, sine magna necessitate, & causa maximè ciuitatem Christianam prædæ

Syluest.

tradere periniquum est. Sed si ita necessitas belli exigat, non est illicitum, etiam si crudele sit, quòd milites aliqua huiusmodi fœda, & illicita patrent, quæ tamen duces & interdicere & quàm possunt, prohibere tenentur.

⁵³ ¶ Quarta propositio, His omnibus nõ obstantibus, nõ * licet militibus sine auctoritate prædas agere, aut incédia facere, quia ipsi non sunt iudices, sed executores, & tenentur ad restitutionem.

¶ Sed de bonis & de rebus immobilibus maior difficultas est, & sit quinta propositio, Nõ ⁵⁴ * est dubiũ quin liceat occupare & tenere agrũ, & arces, & oppida hostiũ, quantum necessarium est ad compensationem damnorum illatorum: putà si hostes diruerunt arcem nostram, incenderunt ciuitatem, syluas, aut uineas, aut oliueta: licebit occupare uicissim agrum hostium, aut arcem, aut oppidum, & tenere. Si enim licet capere recompensationem ab hostibus pro rebus ablatis: certum est quòd iure diuino, & naturali, non plus licet hanc recompensationẽ accipere in rebus mobilibus, quàm in immobilibus.

⁵⁵ ¶ Sexta propositio, Etiam * ad parandam securitatem, & uitandum periculum ab hostibus, licet occupare, & tenere arcem aliquam, aut ciuitatem hostium necessariam ad defensionem nostram aut tollendam hostibus occasionem

sionem, unde possint nocere.

56 ¶ Septima propositio, Etiam * pro iniuria illata, & nomine pœnæ, hoc est in uindictam, licet pro qualitate iniuriæ acceptæ multare hostes parte agri, aut etiam hac ratione occupare arcem, aut oppidum. sed hoc, ut diximus, debet fieri cum moderamine, & non quâ tum uiribus & potentia armorum occupari & expugnari potest. Et si necessitas, & ratio belli postulat, ut maior pars agri hostium occupetur, & plures ciuitates capiantur, oportet ut compositis rebus, & peracto bello restituantur, tantum retinendo, quantum sit iustum pro recôpensatione damnorum, & impensarum, & pro uindicta iniuriæ, seruata æquitate, & humanitate, quia pœna debet esse proportionata: & intolerabile esset, quòd si Galli agerent prædas in pecora Hispanorum, uel incenderent pagum unum, quòd liceret occupare totum regnum Frâcorû. Quòd autê hoc titulo liceat occupare, aut partem agri, aut aliquam ciuitatem hostium, patet i. Deut. 20. ubi datur licentia in bello occupandi ciuitatem, qui pacem recipere uoluerint. Itê malefactores intraneos licet punire hoc modo, scilicet priuare illos domo, aut agro, aut aut arce p rei qualitate. ergo etiã extraneos. Itê superior iudex potest comode de multare authorem iniuriæ, tollendo scilicet ab eo ciuitatem, aut arcem. ergo & princeps, qui læsus est, hoc

poterit, quia iure belli factus est tanquam iudex. Item imperium Romanum hoc modo & titulo auctum & amplificatum est, occupando scilicet iure belli ciuitates & prouincias hostiũ à quibus iniuriam acceperant, & tamen imperium Romanorum tanquam iustum & legitimum defenditur ab August. Hieronymo, Ambro. Thoma, & aliis sanctis doctoribus. Imò posset uideri approbatum à Domino in illo loco, Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & à Paulo, qui Cæsarem appellauit, & ad Roma. 13. ad monet potestatibus sublimioribus, & principibus subditos esse, & tributa p̄dere, qui eo tempore omnes habebant authoritatem ab imperio Romano.

Roma. 13.

57 ¶ Octauum dubium, Vtrum * liceat imponere uictis hostibus tributa. Respondetur, quòd sine dubio licet, non solùm ad compensandũ damna, sed etiam ratione p̄næ, & in uindictam. Hoc satis patet ex supradictis ex illo loco Deutero. 20. ubi dicit, quòd postquam ex iusta causa acceperint ad expugnandum ciuitatem, si receperit eos, & aperuerit portas, cunctus populus, qui in ea est, saluabitur, & seruiet illis sub tributo, & hoc ius, & usus belli obtinuit.

Deute. 20.

58 ¶ Nonum dubium, An * liceat deponere principes hostium, & novos ponere & constitutare, uel sibi retinere principatum. Prima propositio,

positio, Hoc non passim, & ex quacunque causa belli iusti licet facere: ut patet ex dictis. Nam pœna non debet excedere quãtitatẽ & rationẽ iniurię, imò pœnæ sunt restringendæ, & fauores ampliandi, quæ est nõ solũ regula iuris humani, sed etiã naturalis, & diuini: ergo dato qđ iniuria illata ab hostibus sit sufficiens causa belli, non semper erit sufficiens ad exterminationem principatus hostis, & ad depositionem legitimorum, & naturalium principũ. hoc enim esset prorsus sæuum & inhumanum.

59 ¶ Secunda propositio, Non * est negandum quin aliquando possint contingere sufficientes & legitimæ causæ uel ad mutandos principes uel ad occupandum principatum: & hoc uel pro multitudine & atrocitate damnorum & iniuriarum, uel maxime quando aliter securitas & pax ab hostibus obtineri non potest: & immineret grãde periculum reip. ab illis, nisi hoc fieret. Hoc patet. Si enim licet occupare ciuitatem ex causa, ut dictum est, ergo tollere principem ciuitatis. & eadem est ratio de prouincia, & principe prouinciæ, si causa maior cõtingat. Sed notãdũ circa 6. 7. 8. & 9. dubiũ, quòd aliquando, imò frequenter non solũ subditi, sed etiam principes ipsi, qui re uera nõ habent causam iustam, tamen bona fide gerũt bellum, ita inquam bona fide, quòd excusantur ab omni culpa, putã cum facta diligẽti ex-

minatione, ex sentētia doctorum, & bonorū uirorū geritur bellum. Et cū nemo debeat sine culpa puniri in tali casu, quāuis liceat uictori recuperare res ablatas, & fortē impēsam belli: tamen sicut nō licet parta uictoria quēcunque interficere, ita nec ultra iustam satisfactionē occupare, nec exigere in rebus temporalibus. quia omnia alia fieri non possunt, nisi nomine pœnæ, quæ in innocentes cadere non debet. Ex his omnibus possunt componi pauci canones, & regulæ belligerandi. Primus canō, *Supposito quòd princeps habet auctoritatem gerendi bellum, primū omnium debet nō quærere occasiones, & causas belli: sed si fieri potest, cū omnibus hominibus pacem habere, ut Paulus præcepit ad Ro. 12. debet autem recogitare, quòd alii sunt proximi, quos tenemur diligere sicut nos ipsos, & quòd habemus omnes unum comunē Dominum, ante cuius tribunal tenemur rationem reddere. Est enim ultimæ immanitatis, causas quærere, & gaudere, quòd sint ad interficiendum, & perdendum homines quos Deus creauit, & pro quibus Christus mortuus est: sed coactū & inuitū uenire oportet ad necessitatem belli. Secundus canon, Conflato iam ex istis causis bello oportet illud gerere nō ad perniciem gentis, contra quam bellandum est, sed ad cōsequutionem iuris sui, & defensionem patriæ,

& rei

Roma. 12.

& reipublicæ suæ, & ut ex illo bello pax aliquando, & securitas consequatur. Tertius canon, Parta uictoria, & confecto bello, oportet moderatè, & cum modestia Christiana, uictoria uti, & oportet uictorem existimare se iudicem sedere inter duas respub. alteram, quæ læsa est, alteram, quæ iniuriam fecit: ut nõ tanquam accusator, sed tanquam iudex sententiã ferat, qua satisfieri quidem possit reipublicæ læsæ. Sed quantum fieri poterit, cum minima calamitate, & malo reipublicæ nocentis. & satis est, ut castigatis nocentibus, quantum

licuerit: & maximè, quia ut plurimum inter Christianos tota cul-

pa est penes principes. Nã sub-

diti bona fide pro principi-

bus pugnant: & est per-

iniquũ, quod Poëta

ait, Ut quicquid

delirant Reges,

plectantur

Achiui.

*
*

REVERENDI PATRIS

fratris francisci à Victoria rele-

ctio De matrimonio.

S V M M A.

- 1 Matrimonium quid sit.
- 2 Matrimonij quotuplex finis.
- 3 Ius conueniendi, an satis sit ad matrimonij essentiam.
- 4 Consensus inter uirum & foeminam, an sit de ratione matrimonij.
- 5 Matrimonium quantum ad sui essentiam quid sit.
- 6 Matrimonij uinculum, quomodo ex lege naturali aut diuina non contrahatur, nisi coniugum ipsorum consensu, licet Deus sine dubio, nullo consensu uiri & foeminae interposito, constituere possit.
- 7 Matrimonium, quod nulla auctoritate humana possit constitui, nisi consensu contrahentium, probatur.
- 8 Matrimonij consensus qualis sit, inquiritur.
- 9 Canon, siue regula uniuersalis obseruanda, si ex aliquo pacto, aut stipulatione non statim ab initio oritur matrimonium.
- 10 Matrimonium si quis deceptus contrahat, an teneat.
- 11 Ecclesia sicut aliquas personas sua auctoritate reddit illegitimas ad contrahendum, an princeps hoc possit facere.
- 12 Authoris sententia pro dubio, An princeps secularis possit ponere impedimentum matrimonio.

DE MATRIMONIO uerba facturus sum, Patres grauissimi, uiri-
que tum religiosissimi, tum ornatissimi. Nec enim mihi integrum fuit per amicos & necessarios argumentum, quod fueram

fueram meditatus, tractare, & mea professione, & uestra expectatione fortasse non indignum. Cùm enim superioribus diebus delata esset in hâc uniuersitatē causa de matrimonio illustriſſimorum principum, regumque Anglorum, atque per aliquot dies in illos grauissimo doctorum, atque magistrorum iactata senatu, atque uentilata fuerit: contenderunt à me nonnulli mei inuicem studiosi, ut de ea re prima mea relectione differerem: quibus, quia negare nõ licebat, cùm recepissem, necessariũ mihi fuit, ut hoc alieno ære hodierna die me exoluerem. Quaquam profectò tot se mihi mala tam grauem causam aggresso obiecerunt, ut non mediocriter timeam, ne prius quàm ad illam penetrare possim, & tempore, & celsitudine, & uestra, quam mihi soletis præstare, bene uola audientia destituar. Ergo utcunque recessura sit, uestrum erit, & si quod expectabatis, audieritis, & quæ expectabatis, adhuc desideraueritis, meo nomini boni consulere, & meis conatibus & studiis (ut hactenus fecistis) uel fauere, uel conuiuere.

¶ Locus igitur à me relegendus in præsentiarum, & commentandus habetur Matth. 19. & infertur à Magistro sententia, 4. libro, Quod Deus coniunxit, homo non separet. In cuius loci explicatione tres erunt quæstiones & partes. In prima de constitutione matrimonii. In

secunda

*Causa
de
Prebendam*

Matth. 19.

*Quæstiones
a
trata*

Cicero.

secunda de impedimentis, in tertia de dissolutione agendum est. Et quia secundum Cicero-
nem i. Officiorum, omnis, quæ à ratione susci-
pitur de aliqua re institutio, debet à definitio-
ne proficisci: ideo ante omnia quæritur* quid
fit matrimonium, an (ut quidam putant) matri-
monium sit ius inter uirum, & fœminam, quo
mutuò liceat uti ad liberorû procreationem,
aut (ut simplicius dicam) ad copulã carnalem.
Et uidetur quòd sic: quia omnis usus fœminæ
extra matrimoniû est illicitus. ergo matrimo-
nium est ius huius usus. Præterea per matrimo-
niû nihil aliud uidetur fieri, quàm quòd uir,
& mulier consequantur facultatem utendi in-
uicem corporibus suis, ad usus generationis:
& sic facultas hæc nihil aliud uidet esse, quàm
ius licitè utendi: ergo in contrarium est, quòd
matrimonium exigit inseparabilitatem, ut ex
themate huius disputationis patet, & Apосто.
3. Corin. 7. 1. ad Cor. 7. His, qui matrimonio iuncti sunt,
præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem à ui-
ro non discedere: & si discesserit, manere in-
nuptã, & uir uxorem non dimittat. Ad huius
dubii explicationem præmitto fundamentum
ex Aristo. 2. Phy. quòd res naturales, necessita-
tes suas ex fine habent: matrimonium autè ab
Aristotele in libro Politi. inter naturalia com-
putatur. Dicit enim quòd homo plus est ani-
mal coniugale, quàm politicum: & tamen di-
cit hominem

*In diem
lubricum
de*

3. Corin. 7.

cit hominē esse animal ciuile. habet ergo suos fines propter quos est institutū. Deus autem, qui author, & institutor est matrimonii, illud non frustra, sed propter finem condidit. Est
 2 * autem duplex finis matrimonii secundum Aristotelē. Primus, & potissimus, atque adeo primarius, procreatio, & educatio prolis, & in esse rationali, hoc est, ad uitam & uirtutem ciuilem: quia dans formam, dat consequentia ad formam, ut dicitur in libr. i. De genera. Ea, quæ rei naturali conueniunt, in quantum talis est, ut ignis dat non solum formam ignis, sed & calorem, & alias proprietates ignis: sic etiam ad patres spectat, non solum dare substantiam, sed & quæ hominis sunt, ut homo est, scilicet uitam secundum rationem, siue politicā. Est enim homo natura animal ciuile, sicut & ignis natura calidus: & ideò ad parentes spectat non solum conferre necessaria ad uitam naturalem, sed etiam ad uitam ciuilem. Alter finis est, mutua obsequia, & officia inter uirū & fœminam. Sicut enim homo est animal in firmum, & alterius operis egens, ideo est animal ciuile: ita quia nō omnia munia ad uitam hominum degendam sunt competentia, aut omnino uiris, aut omnino fœminis, sed quædam spectant ad uiros, ut arare, ædificare & similia, quædam autem ad fœminas, ut nere, pinsere: ideò iunguntur mares & fœminæ.

¶ Loci

¶ Loci primum fundamentū est ad omnia pene, quæ in mea relectiōe disputaturus sum. Nā secundum Aristotelē libro De anima, dubia omnia cōtingentia de re aliqua, ex diffinitione illius solueda sunt. Ea autem, quæ sunt propter finem, optimè diffiniūtur per finem, quare & dubia incidentia de matrimonio ex fine matrimonii explicanda sunt. Sic ergo dico, q̄
 3 *ad matrimonii essentiā nō satis est ius cōueniendi. Probatur, Nā si uagus concubitus esset licitus, non satis esset ad rationem matrimonii. Patet, Quia illo posito, frustraretur talis coniunctio utroque fine matrimonii. Probatur. Si enim etiam uagus concubitus esset licitus, scilicet liber congressus uiri cuiuslibet cū qualibet fœmina, suus finis haberi nullo modo posset. Nam certè præterquam quòd ex tali concubitu rara solet proles contingere, non posset proles commodè, aut procreari, aut educari, incerto scilicet patre, non solum quo ad ciuilem, sed & quantum ad naturalem uitā, cum fœmina sit infirmior, & improuidentior sine uiro, quàm ut totam filiorum curam sustinere possit: & certus pater esse non potest, si concubitus est promiscuus, & dato etiam, q̄ una esset unius, sine tamen mutua obligatione impediretur adhuc uterque finis matrimonii. Nā neque procreatio proles esset certa ex libera coniunctione, neque educatio à parentibus,

tibus, qui inuicem conuiuere non tenentur, & instructio moralis esse uix posset, cū oporteret filium apud matrem educari propter naturales necessitates, & rursū à patre doceri, qui tunc cum matre non habitaret. Præterea mutua obsequia & beneficia constare non possent, cū omnis beneficentia ex amore profisciscatur, qui esse non posset uiri in fœminam, quæ alios uiros pateretur, nec fœminæ in uirum, qui cum aliis rem haberet. Atque ideò dico, quòd præter illud ius requiritur obligatio mutua certi uiri ad certam fœminam, & perpetua ad procreationē liberorū. Probatur, Sine tali obligatione non constabit finis matrimonii: ea autē posita, cōstabit: ergo illa exigitur. Confirmatur ex Apost. ad Rom. 7. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed uir: similiter & uir potestatem sui coporis nō habet, sed mulier. ergo requiritur obligatio.

Roman. 7.

4 ¶ Secundò dubitatur, & oritur dubium ex solutione primi dubii, An^x de ratione matrimonii fit consensus inter uirum & fœminam. Et uidetur quòd sic, Quia de ratione matrimonii est obligatio, quæ non potest prouenire, nisi ex pacto, & consensu inter uirum, & fœminā. ergo exigitur contractus, uel pactum inter fœminam, & uirum. Et confirmatur, Nam ex sententia omnium iuriconsultorum, & theologorum, matrimonium non transigitur, aut cōficitur

contra
uolida
de.

ficitur nisi consensu contrahentium, ut etiam Magister expandit, & decreta allegat. ergo. In contrarium est, quod omne ius, quod alicui competere potest ex pacto, potest conuenire decreto legis superioris: in omnibus enim aliis negotiis, ut effectus, & obligatio, quæ nascitur ex cōtractu & pacto, potest aliunde oriri, ut seruitus, quæ ex pacto oriri potest, eadem ex iure belli & aliis causis constituitur. Item translatio hæreditatis, quæ pacto conficitur, eadem aut iure præscriptionis, aut alio titulo fieri potest. non ergo uidetur negandum quin etiam obligatio maritalis, quæ contrahētium consensu, & pactione firmari solet, aliunde etiam possit proficisci. Pro solutione huius dubii dico, quod de ratione matrimonii, absolute loquendo, non est contractus, nec consensus inter uirum & fœminã. Probatur primò ex illo principio apud theologos acceptissimo, Quicquid Deus potest facere cū causa secūda, potest se solo facere. si ergo pacto, & consensu uiri, & fœminæ constituitur matrimonium: ergo Deus se solo posset facere illam obligationem, non ex consensu, aut pacto aliquo uiri & fœminæ, si mutuò utrūque obligare posset ad coniunctionem maritalem, eodem modo, sicut pacto & coniūctione coniuncti erant. Confirmatur, Quia Deus habet maius dominium super uirū & fœminam, quàm ipsi inter se ipsos:

seiplos: si ergo ipsi habent tradendi sui corporis potestatem: ergo etiam Deus, & tale matrimonium esset eiusdem rationis cum matrimonio ex pactis & consensu constituto: quia est obligatio eiusdem rationis, & ad eosdem fines: atque hoc negare, perinde esset ac si quis contenderet murè à sole generatū, nō esse uerum murem eiusdem rationis cum mure genito à patre: quod olim à legitima philosophia exploratum est. Cōfirmat, Dominus præcepit Osee. i. *Osee. i.*
 Sume tibi uxore fornicariam, & fac tibi filios fornicationis. ex eo præcepto si fuisset de certa scēmina, potuisset Oseas illam etiam inuitā in uxorem accipere, quia iam erat facta ipsius, quod egregiè factum asserunt. atque hoc pacto nō est necesse recurrere ad diuinam dispensationem in præcepto de fornicatione: quia Deus fecit, scilicet eam propriam Osee uxore. quod etiam matrimoniū uidetur ex serie prophetiæ dicenti, ubi illam uxorem uocauit, ut quid ergo non potuit etiam mutuo alterum in alterius tradere potestatem? Confirmatur ultimo, Inter primos parentes fuit uerum matrimonium, de illis enim dictum est, Propter hāc relinquet homo patrē, & matrem, &c. & præcepit illis Dominus, Crescite, & multiplicamini. & Adam dixit, Mulier, quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno, & comedi, & tamen Scriptura non meminit pacti inter ipsos. ergo au-

thoritate diuina fuerant coniuncti, quia Dominus in Euangelio dicere uidetur, Quod Deus coniunxit, homo non separet. Nec potest dici, quod factum est per illa uerba, Hoc nunc os ex osibus meis, & caro de carne mea: quã obrẽ relinquet homo, &c. Nec unquam mihi placuit expositio illorum, qui ita dicunt. Nam primum illa fuerunt uerba solius Adæ, qui matrimonium solus facere non poterat. Deinde illa uerba uidentur esse post factum matrimonium. Habeo ergo pro certo, nec puto cuiquam dubitandum quin auctoritate diuina posset constitui matrimonium eiusdem rationis: sicut si consensu partium contraheretur, & forsam ita factum fuit. Palud. uerò in 4. dist. 26. q. 11. articu. 2. dicit, quod fortasse illud matrimonium Deus fecit inter Adam & Euam ipso dormiente, quod euigilans cognouit factum in se, & prophetauit faciendum in aliis: uerius tamen, inquit, est, quod non fuit à Deo immediate, sed sibi fuit inspiratum, quod consentiret, & ipso euigilante consentirent mutuò, & sic factum est uinculum. Sed ipse hoc dicit, nec tamen probat. Vide S. Tho. dist. 27. q. 1. arti. 2. q. 1. ad. 2. & dist. 33. q. 1. arti. 2. ad. 5. & dist. 27. q. 1. arti. 1. q. 3. Itaque ex omnibus ultro, citroque iactatis, duo sunt, quæ pro compertis haberi possunt. Primum est, quod *matrimonium quantum ad suam essentiam nihil aliud est, quàm

quàm uinculū, siue mutua uel indiuidua, id est perpetua obligatio uiri certi, ad certam scēminam, ad procreationem liberorum, siue ad usus generationis: ita ut per procreationē intelligamus & filiorum, & familiæ institutionem. Secundum est, quod hoc uinculum licet Deus quidem sine dubio, nullo consensu uiri, & scēminæ interposito constituere possit, ex lege tamen naturali, & diuina non contrahitur, nisi coniugum ipsorum consensu.

¶ Sed contra prædicta arguitur. Nam in contractu sponsaliū est mutua obligatio ad usum matrimonialium: & tamen non est matrimonium: ergo non tota ratio matrimonii consistit in mutua obligatione, sed exigitur aliquis contractus, uel consensus. Respondeo, Primū nego, quod in contractu sponsalium sit mutua obligatio saltē immediata ad usum matrimonii. Nō enim potest esse obligatio ad rē illicitā. Sola autē obligatione desponsaliū stāte, nō est licitus usus matrimonii, imō esset fornicatio, cū exigatur cōsensus de præsentī. Est autē in sponsalibus obligatio ad contrahendū matrimonium, in matrimonio autem est obligatio immediata ad usum matrimonii, & est actualis traditio corporis, unde nascitur talis obligatio: & ita intelligendum est, quod ratio matrimonii consistit in mutua traditione corporis, & obligatione ad usum corporis. sed tradi

tio intelligitur à quocunque fiat: uihil enim refert an fiat ab ipsis, qui traduntur, an à superiori. Secundò dico, quòd per obligationē intelligo nò solū ius, sed uerū dominiū. nò enim ita uxor debet uiro corpus uel usum corporis, sicut qui pecuniā ex aliqua stipulatione debet, quæ quidē debitoris, nò creditoris est, quāuis debita sit: sed corpus uxoris non est uxoris, sed uiri, & ecòtra: ut Paul. dicere uidet. Vnde etiā matrimonium nò solūm est mutua obligatio, sed translatio corporis ad usus generationis.

¶ Verum ex hoc loco oritur latus disputationis campus. Si enim ita est, ut de ratione matrimonii non sit aut contractus aliquis, aut consensus coniugum, sed satis est mutua obligatio ad usus naturales cum actuali traditione corporis: & hoc ipsum Deus uniuersorum dominus non solūm potest facere, non expectata cuiusuis autoritate, sed etiam aliquando fecit: an potestaté istam reliquerit reipub. uel ecclesiæ, an ecclesia, uel Imperator posset constituere matrimonium sine consensu, ut scilicet possit ex causa scēminā uiro in uxorem dare, aut utroque, aut certè altero inuito. Et uideatur quòd sic, quia in omnibus aliis negotiis omne ius, quod conuenit alicui ex pacto uel consensu, potest conuenire ex ordinatione legis. Tā enim in reipub. seculari, quā in ecclesiastica inuenitur potestas trāsferendi ex legi-

timis

timis causis dominiū rei ab uno ad alterū dominiū, priori domino inuito. Cur hāc potestātē in hac una re coarctamus, & cōtrahimus, ut non possit ecclesia ex quacūque causa dare uiro ius & potestātē in corp^o fœminæ, aut econtrā? potest si quidem princeps domum, agrū, equū, pecuniā unius legitimi domini ob criminis, aut stipulationis, aut alicuius conditionis causam trāsferre in nouū dominū, priore etiā reclamante: cur ecclesia hoc nō poterit ex probabili & iusta causa facere de corpore subditō rū? Posset ergo ecclesia cōstituere, ut post spōsalia & copulā esset matrimoniū, Cōfirmatur, Si hoc nō posset ecclesia, esset propter uinculū inter uxoratos: sed maius uinculū est redigere aliquē in seruitutē: & tamē hanc potestātē nō negamus, imò & parentes possunt liberōs in seruitutē dare, ius fasque aliquādo fuit, cur ergo hāc potestatem in matrimonio, scilicet hominis, tradendi tam obstinatē negamus? Præterea Aristoteles in Politicis dicit quòd homo *Aristo.* plus est reip. quàm sui ipsius. ergo respublica habet maius dominium super istum, quàm ipsemet. sed ipse potest se obligare: ergo si indiget respublica persona istius ad istos usus, scilicet matrimonii, uidetur quòd possit uti illo etiam inuito, sicut posset illum etiam exponere morti propter salutem totius communitatis. Quòd si maximē obuiam eatur huic dispu

tationi per hoc, quòd non idem ius fit superioribus in res hominũ aut in corpora aut in personas eorum, non tamen satis uidetur res expediri. Nescio enim unde exploratum habeatur, non residere hanc potestatem in superioribus, cũ tamẽ eis uitæ & mortis potestaté nõ negemus: quòd maius uidetur, quàm collocandi uxore uiro. Præterea, ecclesia uidetur hoc iam fecisse, quia habetur in c. si conditiones, de conditionibus appositis, si quis contrahat cum conditione impossibili, uel turpi, habetur pro matrimonio, dummodo illa conditio non sit contra substantiam matrimonii, ut, *contraho tecũ si me feceris Deum, uel, si Petrũ occidas*, tunc est uerum matrimonium, & tamen est sine cõsensu. ergo, &c. Nec sufficit dicere, quòd illud matrimonium est præsumptum, quia nulla uidetur præsumptio inter eum, qui apposuit impossibilem conditionẽ. Item, & certè fortius, ecclesia potest facere aliquem monachũ professum etiam inuitum: & tamen hoc est maius uinculum, cũ dirimat matrimonium. ergo etiã poterit ecclesia facere ex non marito maritũ. Maior probat ex l. c. de regularibus, libro 6. ubi decernitur. Si quis perseverauerit in monasterio scienter, & uoluntariè, habeatur pro professo etiã sine cõsensu: & est uerus monachus, etiã si nolit: nec est professio præsumpta, sed uera, & est obligatus in foro interiori. Et certè oportet

te oporteret ostendere hanc exceptionē, unde scilicet habeatur, q̄ omnia alia quæ fieri possunt per contractum uoluntarium, possunt fieri auctoritate superioris, & hoc solum nō potest. Item si hoc negatur ecclesiæ propter nimiam libertatē, quam Deus uoluit esse in matrimoniis contrahendis, cōtrā, Ecclesia cogit per excommunicationes, & alias pœnas sponsalia ad contrahendum matrimonium, quod adimit libertatem: imò posset princeps statuere pœnam mortis si quis, nō duceret sponsam. ergo postquā hoc modo potest adimere libertatem, quare negatur, quod possit prorsus inuito matrimonium constituere? Itē si Christus potuit (ut certum est) hanc potestatem dare ecclesiæ, uidetur quod saltem in casu dederit, putā si tota ecclesia periclitaretur nisi filius regis duceret filiā Turcæ, aliās Christianam, & uolentem, & ille nullo modo uult, quare papa nō poterit eum cogere? cogere inquam, hoc est obligare tantum, ac si omnino duxisset illam. Item in illo casu uel simili potest ecclesia præcipere ut ducat, & excommunicare nisi ducat. hoc autem omnino tollit libertatem, cum nullo modo possit euadere damnationem nisi ducat. ergo non obstat libertas, quin possit ecclesia constituere uerum matrimonium. Item quæ à Deo sunt, ordinata sunt, *Rom. 13.* ad Rom. 13. & Genes. 1. Vidit Deus cūcta, quæ *Genes. 1.* E 4 fecerat,

fecerat, & erant ualde bona, sed hoc expediret multum reipu. ut talis potestas esset in superioribus, cum aliquando esset remedium ad constituendam pacem, tollendum bella intestina. Et confirmatur, Casu quo essent decem homines, & feminae, ut tempore Noë, quare non posset cogi uir ad accipiendum uxorem, ut Noë filios suos & filias? certe non uideretur intolerabilis error, si quis uellet defendere & post sponsalia posset ecclesia matrimonium constituere, & obligare aliquem, sequuta copula, altero etiam inuito.

¶ Sed quia Theologis non licet in suis disputationibus, sicut iurisperitis aliquid insolens, nouum & inauditum contra maiorum auctoritatem asserere: ideo secutus communem opinionem teneo, quod * matrimonium nulla auctoritate humana potest constitui, nisi consensu contrahentium. Probatur, Ex tali conjunctione frustraretur utroque fine matrimonium. ergo ecclesia non potest. Assumptum probatur. Prius enim finis matrimonii, scilicet pro creatio proles, & educatio certe esse non posset inter inuitos, & se non inuicem amantes, cum commercium matrimoniale sit magnum signum amoris. Et probatur hoc, Paul. ad Ephe. 5. & Colof. 3. commendat uiris ut diligant uxores suas. & Dominus in Genesi, Propter hanc, &c. quia scilicet non possunt matrimonialia officia

Ephe. 5.
Colof. 3.

officia impendi sine mutuo amore, & animorum concordia, quæ inter eos, qui inuiti iuncti essent, malè coalescere posset, coniugibus malè inter se conuenientibus, & de liberis diuersa sentiētibus. Secundò, Etiam finis multo minus consequi posset. nam officia, & mutua obsequia nisi ex amore proficisci nõ possunt, qui contingere aut uix, aut nunquam posset, si matrimonia inter inuitos constituerētur. Cõfirmatur, Quia potestas humana omne uinculum quod potest constituere, potest dirimere. Sed ecclesia non potest dirimere uinculũ matrimonii: ergo nec constituere. Maior patet, Quia in omnibus aliis translationibus rerum sicut potest princeps rem transferre inuito domino, ita etiã post translationem postea inuito secundo, priori domino restituere, nõ obstante quacunque possessione, & usu rei: ita q̃ eandem potestatem habet ad rescindendum contractum, sicut ad constituendum: sed non potest papa rescindere contractum matrimonii, saltem partibus inuitis, uel post matrimonii usum: iuxta illud, Quod Deus coniunxit, &c. ergo. Et certè nulla ratio est, ut ex aliqua causa ecclesia posset matrimonium constituere inuitis parentibus, rescindere autem etiam ipsis poscentibus nullo casu possit. Tertiò, Si eodem tempore Petrus per uerba de præsentis contraheret cum

Maria, & Papa traderet in matrimonium Mariam Iohanni: tunc uel nullum esset matrimonium, uel illa esset uxor duorum. Patet, Ibi sunt duæ causæ sufficientes ad constituendum matrimonium. ergo uel utraque habet effectum: & sic illa erit uxor duorum: uel se mutuò impediunt, & tunc nullum esset matrimonium: & tunc nunquam sciri posset, an aliquod sit uerum matrimonium, uel nō, quia dubitari posset an papa uelit eam tradere alteri. Et si dicas, quòd in eo casu authoritas superioris maior est, & per consequens illa esset uxor Iohannis: contra, & est quartum argumentum, Si hoc papa potest, ergo & quilibet episcopus in sua diocesi. nescio enim quid papa posset in tota ecclesia, quod non possit episcopus in suo episcopatu, nisi fortè in illis quæ de se spectant ad uniuersalem ecclesiam, ut determinatio fidei: omnia enim alia quæ papa potest, uidetur episcopus etiam posse, nisi quòd in aliquibus potestas eorum contracta est iure, ut in dispensationibus uotorum, & impedimentorum matrimonii. Quintò, Ecclesia nunquam usa est hac potestate, nec in lege naturæ, nec in lege scripta, nec in lege euangelica, cum tamè non sit dubitandum quin aliquando expediret uti hac potestate: ergo signum est non esse talem potestatem in ecclesia. Sextò, Ecclesia cogit aliquem ad contrahendum matrimonium, ut post sponsalia,

sponsalia, & tamen nolentes non iunget tanquam coniuges: & tamen in omnibus aliis si quis nollet reddere debitum, cogitur factò ad reddendum debitum, non solum decretis & pœnis. Ergo si ecclesia posset dare maritum puellæ ipsa inuita, deberet post sponsalia, etiã si nollet, tradere eam in manus uiri: quod tamen nunquam tentauit facere.

¶ Ad argumenta in contrarium patet quid dicendum. Dicimus enim quòd in omnibus aliis translationibus, & uinculis non impeditur finis propter quem inuentæ & institutæ sunt. In proposito autem (ut ostensum est) omnino tolleretur finis matrimonii. Secundò dicimus, quòd in aliis translationibus si fortè post factum sequatur maius inconueniens, potest remedium adhiberi. Possunt enim reuocari in priorem aut meliorem statum, matrimoniũ autem semel ritè perfectum dirimi, aut reuocari non potest. & ideò non est tantum periculum si fiant sine consensu eorum, ad quos spectant: & ideò etiam timor impedit matrimonium, & non alia. Tertiò etiam uidetur potissima ratio, quia in omnibus aliis negotiis idè effectus sequitur si aliqua translatio fiat auctoritate superioris, uel hominum uoluntate, & pacto. in eisdem enim usus & domus, quam aliquis sibi uendicat auctoritate legis, aut præscriptione, aut quouis alio legitimo titulo ac

si habuisset emptione, aut donatiōe dominiū. & idem est de pecunia, & omnibus aliis: matrimonium autem in eos usus Deus & natura cōstituerunt, qui nisi à uoluntariis exigi nullo modo possunt. Nunquam enim quisquam inuitus operam liberis dare poterit procreādis, aut procreatos educare, & instituire. Quare omnino si maximè princeps, aut ecclesia posset uiro uxore, aut ecōtra mulieri maritum dare, omnino ea donatio inefficax esset, etiam in illos effectus, aut usus: quare prorsus uana esset huiusmodi potestas. secus autem est de Deo, qui non solum corpora, sed animas, & corda habet in potestate, & suo nutu mortales in quacūque officia uoluerit, uolētes aut nolētes trahere: & nō minorē potestātē habet ad iungendum inuicem corpora uinculis conjugalibus, quā animas mutua beneuolentia, et amore. Quartò dicimus, quòd in tali necessitate, qua teneretur quis uxorem ducere, respu. posset quidem huiusmodi cōpellere, sed si omnino nollet, non posset inuito uxorem dare: unde nō excusantur filiæ Lot ideò, q̄ etiā, credētes fortasse nullos alios superesse in genere humano, ingressæ sunt ad patrē, nō solū quia incestæ, sed quia ad nō suum uirū accesserunt,

De secundo puncto primæ partis.

SED RESTAT inquirere, *Qualis sit iste consensus matrimonii. Nec tamen est in animo

in animo omnia, quæ de consensu maritali à doctoribus disputatur, tractare (esset enim infinitum) sed solum unicum locum delegi, de quo iurisperiti, & Theologi ambigunt, & contendunt, & adhuc sub iudice lis est, An scilicet contractus per uerba de presenti, & consensu interposita conditione de futuro, adueniente illa conditione, matrimonium teneat, non reuocato priori consensu, ut, Accipio te in uxorem, si pater tuus consenserit: uel, si pater tuus obierit. & uolumus etiam, quod contractus fiat cum intentione contrahendi matrimonium posita conditione. Et quidem illi stes, & celeberrimi doctores pontificii iuris defendunt assertoriam partem, prorsus affirmantes firmari eo casu matrimoniū adueniente conditione, nec opus esse nouo consensu, aut contractu. Panormita. c. de illis. de conditio. apposit. Hosti. in summa, quod etiam sentiunt theologo non ignobiles, inter quos uidentur esse Petrus Palustris, author alioqui quantuis pretii, in 4. d. 29. q. 2. ad 2. & ad 3. & contendunt argumentis hoc confirmare. Primum in omnibus aliis contractibus conditionatis, adueniente conditione, manet contractus absolutus, nullo consensu requisito. ut si contrahatur sic, Do tibi cētum libras ferri, si nauis mea salua uenerit: do domum, si nuptui dederis filiam: uendo agrum, si pater obierit: conditio-

Panormita.

Hostien.

Petrus

Palust.

ne posita tenet contractus, ergo etiam in matrimonio. Secundo si hoc negetur matrimonio quod conceditur aliis pactis, hoc esse non potest, nisi ratione libertatis singularis, quæ in matrimoniis præ aliis exigitur, sed hoc ipsum est contra libertatem scilicet non posse contrahere cum uoluerit, & pro tempore quo uoluerit, & sicut uoluerit. ergo si quis nunc uult contrahere pro crastina die, & non pro hodie, omnino uidetur contra libertatem, quod impediatur. Præterea ille contractus non est sponsalium: ergo est matrimonialis. Consequentia est nota. Antecedens probatur, Quia si esset sponsalium, uel pro tempore quo fit, uel pro tempore conditionis. Non primum, quia quod impedit matrimonium, impedit sponsalia, scilicet effectus conditionis: nec secundum, quia contractus sub conditione quando ponitur conditio, manet purus, id est, ac si esset sine conditione: ut sic, *Contraho tecum, si habes licentiam patris tui: si conditio adest, tantum ualeat, sicut, Contraho tecum absolute sine conditione.* ergo pro tempore, quo ponitur conditio, iam contractus ille manet absolutus, & per consequens est matrimonium. Confirmatur, quod non sint sponsalia pro nunc: quia ex illo contractu non nascitur publicæ honestatis iniuria, unde habetur c. unico de sponsalibus, libro 6. de sponsalibus conditionatis, quod non

cōtrahitur publicæ honestatis iustitia, nisi purificatus fuerit contractus per conditionis euentum, & tamen ex sponsalibus nascitur publicæ honestatis iustitia. Item contractus nihil efficit nisi ex intentione contrahentium, sed isti intendunt efficere matrimonium, & non sponsalia, ergo si nō efficiunt matrimonium, nihil efficiunt: cuius contrarium patet, quia talis obligatur illo contractu, posita cōditiōe, ut dicitur in casu superiori. Præterea, Si talis contractus fieret tempore, quo ponitur cōditiō, esset uerum matrimonium. Sed idem uidetur operari ille contractus præteritus, si interim non est reuocatus, sicut si nunc esset, ergo uidetur quod faciat matrimonium. Sextò arguitur in c. de illis, de cōditiōibus appositis, dicitur enim quod si quis his uerbis iurauerit fœminam se ducturum uxorem, si dederit pecuniam: si non dederit non est reus, nisi consensus de præsentī interuenerit: licet copula carnalis fuerit subsequuta, ergo à cōtrario sensu, si sit consensus, erit reus periurii. Sed in proposito, ut supponimus, est consensus de præsentī: ergo erit matrimonium. Item, si contrahō tecum crastina die, adueniēte crastina die, uidetur quod sit matrimonium, non pro nūc, sed pro crastina die. Probat, Sicut si dicat, Si crastina dies fuerit, uel si sol oriatur cras, ducote in uxorem, est matrimonium, ergo etiam

cum alia cōditione, si adueniat conditio, quæ suspendit contractum, uidetur contractus purus, & per consequens matrimonium. Idem enim uidetur dicere pro crastina die, & pro tēpore, quo dederis mihi centum. Præterea, Si quis contraheret his uerbis, Contraho tecum si consentias ut contrahas mecum, ipsa responde, Contraho, est uerum matrimonium, & tamen illa conditio est etiam de futuro: ergo à simili si dicat, Contraho tecū si intra annum consenseris, posita conditione, erit uerum matrimonium. Assumptum probatur, Nam in cōtractu matrimonii ita uidetur contingere, quòd alter prius dicat Cōsentio, & ad ueniente consensu alterius, perficitur matrimonium: unde semper uidetur quòd efficacia consensu dependeat à futuro.

¶ In contrarium est omnis sententia theologorum, ex quorum autoritate, & doctrina pono canonem uniuersalem, Si* ex aliquo pacto, aut stipulatione non statim ab initio oritur matrimonium, quicquid postea superuenerit, siue sit ætas, siue copula carnalis, siue dispensatio super impedimentum, siue conditio apposita cōtractui, nunquā erit matrimonium, nisi de integro omnia ponantur, quæ necessaria sunt, & de essentia matrimonii. Vnde dico, quòd ad legitimum matrimonium, & uerum, sicut sufficit, ita exigitur mutuis cōsensu expressus

pressus, & purus in præsentibus, hoc est pro tempore, pro quo cōtrahunt, & pro tempore pro quo matrimonium conficitur: & sic in dubio oblato sunt sponsalia, & etiam adueniente cōditione. Probatur primò, Matrimonium est sacramentum nouæ legis, quod non uidetur dependere de futuro, & rati habitio non efficit sacramentum. ergo. Patet (ut habetur in c. super eo. de conditionibus appositis) Talis superueniente conditione nõ est matrimonium, quia tunc si matrimonium iam esset ratum, & integrum, non esset cogendus ad contrahendum, sed ad cohabitandum, uel consummādum matrimonium. ergo talis contractus non habetur pro matrimonio. Prætera, Matrimonium cōficitur ex consensu. sed ille consensus non fuit sufficiens: ergo nec est sufficiens posita conditione. Præterea, Si talis ante aduentum conditionis reuocet consensum, iam non est matrimonium, ut etiã authores cōtrariæ sententiæ tenent. ergo nec nũc etiã si non dissentiant. Probatur ista consequentia, Quia dissensus non tollit, nec irritat uirtutem contractus, ergo si cōtractus habeat uim conficiendi matrimonium, non obstante dissensu, efficit matrimonium. Quòd uerò dissensus non irritet illum contractum, patet. Quia non obstante quocũque dissensu, compelletur ad contrahendum, ut uidetur ex illo c. super eo. aliàs contractus con-

F diti

ditionalis esset nullius roboris, si per solā uoluntatē alterius cōtrahentiū rescinderet. Præterea, Si tenetur cōtrahere cū alia ante aduētū cōditionis, tenebit matrimoniū. ergo etiā adueniēte cōditione nō tenet matrimoniū cū prima. Probatur cōsequētia, Quia sine dubio si quis habet potestātē contrahendi cum alia, habet potestatem non contrahendi cum ista.

¶ Ad argumenta autē in cōtrariū dico ad primū, q̄ certē ex natura cōtractus nō habetur, q̄ adueniente cōditione, sit translatio rei, cū primus cōtractus solū uideatur promissiuus, sed hoc disponitur lege, q̄ qui promisit, uelit nolit stet promissis, quod (ut suprā dictū est) in matrimonio leges disponere non possunt. Vel potest dici absolutē, q̄ in aliis negotiis tenet contractus adueniente conditione, nō autē in matrimonio propter summā illā libertatē, quam Deus uoluit esse in matrimonio, ut scilicet quicūque nondū habet uxorem, sit in eius libertate, & potestate uel accipere, uel nō accipere. quare cū etiā secundū aduersarios talis ante aduentū cōditionis nō haberet uxore, in eius potestate est ducere, aut non ducere: & per hoc patet solutio ad secundū. Ad tertiū. dico, q̄ tale pactū est spōsalia pro nunc, & pro tēpore etiā cōditionis. Ad quartū dico, quòd quantumcūque habeat intētione nō spōsaliōrū, sed matrimonii, tamē in fauorem matrimo-

nū hoc ualet, & intelligitur illa clausula, Si nō ualet, ualeat ut ualere potest. Ad quintū dico, q̄ si quis cōtrahat in tempus incertum, nō est matrimonium, sed spōsalia, nisi fortè sit in tēpus necessariū, ut in crastinū. Sed quid si super ueniēte cōditiōe perseverat cōsensus cōtrahētium, an sit matrimoniū? Et uidet̄ q̄ sic, quia si à principio fuisset posita cōditio, fuisset matrimonium. ergo si nūc consensus utriusque ad est cum conditione, uidetur q̄ idem operetur. Et confirmatur, Quia (ut dictū est) consensus de præsenti sufficit ad substantiam matrimonii. ergo si nunc adest consensus, erit matrimonium uerum. Sed his non obstantibus dico, quòd etiam si consensus, qui ab initio fuit in utroque, perseveret, non est matrimonium. Et probatur, Ab initio nō fuit matrimonium: ergo oportet quòd de integro ponantur omnia sufficientia. sed ille consensus, qui fuit à principio, non fuit sufficiens ad matrimonium, cum non esset purus, sed uerè conditionatus. ergo nec nunc sufficit. Item consensus non sufficit nisi exprimat̄: sed consensus ille non exprimitur per aduentum conditionis: ergo nō efficit matrimonium. Item ille consensus (ut habetur in illo c. super eo.) habetur non pro consensu de præsenti, sed de futuro: ergo non sufficit ad matrimoniū. Præterea, Per id quod nō est in potestate alicuius, nō uidetur propriè cōfi

ci matrimonium. sed conditio illa non est in potestate contrahentis: ergo non potest facere matrimonium.

¶ Ad argumenta in contrarium. Ad primum nego consequentiam. Ad secundum dico, quod si nunc fit consensus, & nunc ponitur conditio, re uera esset matrimonium, saltem si exprimeretur: sed si solum manet consensus, Quia approbo quidem primum pactum, & placet mihi, sed nihil de nouo uolo facere, non est matrimonium. Ex dictis patet quid dicendum ad casus contingentes, cum quis minor ætate contraxit per uerba de præsentibus, & cum consensu etiam de præsentibus, & cum intentione contrahendi etiam matrimonium: an cum peruenit ad ætatem legitimam, & prius non reuocauerit consensum, imò placet ei semper post pactum, an teneat matrimonium. Item si quis contraxerit cum consanguinea, ea conditione, si papa dispensauerit, etiam si habeat acceptam & gratam dispensationem. Ad omnia hæc & similia respondetur, nullum tale esse matrimonium.

¶ Sed restat scrupulus non cõtēnendus, Quid
 10 * si deceptus cõtrahat, an teneat matrimoniũ: an si eo casu uel simili credens iudicio, & sententiæ iuriconsultorum, crederet se uerè cõttraxisse, & hoc errore seductus affectu maritali cõttraheret, & cõueniret cū huiusmodi muliere sibi desponsata, quam aliàs non esset ductu

rus: an matrimonium esset ualidum. Disputari certè in utranque partem probabiliter posset. Nam primò uidetur matrimonium tenere, non enim iura uel doctores alium errorem tradunt impedire matrimonium, quàm errorem personæ: sed in casu posito non interuenit error personæ, sed iuris. ergo sibi imputetur si crediderit in hoc uiris minus sapientibus: quem admodum si crediderit esse uirginem, quæ passa est uirum, uel ditem, quæ pauper erat. Ecòtrario tamen adduci potest, nam hic non uidetur uelle aliquid de integro, hoc est quicquam agere noui, sed ratum habere, quod putat iam actum esse. si ergo reuera matrimonium antè nullum fuerat, nec nunc quidem erit sanè: quod tamè in alio loco prolixius dicendum reseruo. Sed in præsentia mihi potius placet, ut dicamus tale matrimonium nullum esse, non solum propter argumentum iam factum, quod tamen nõ infirmatum est: sed quia in uniuersum error circa ea quæ sunt de essentia contractus, uitiat contractum: tale autem uidetur casu contigisse, cum iste credat se iam non esse sui iuris, sed actam rem agere, & uerè esse matrimonium, atque ideo meritò rescinditur contractus tanquam ex errore procedens. Facit quod ad hoc doctores notant in c. i. de regul. libr. 6. Si quis ante annos pubertatis facit uotum religionis, nõ obligat maior factus, si ratificauerit ex erro-

re: quia scilicet credebat uotum tenere. Puto ergo omnino, quod non est matrimonium, quia ille habet errorem circa essentialia, & fundamenta matrimonii, & nihil est tam contrarium consensui, quam error. l. si per errorem. ff. de iurisdictione omnium iud.

Impedimentum *Secunda pars Relectionis.*

IN Secunda parte tractandum est de impedimentis matrimonii, & primū est, An * sicut ecclesia aliquas personas sua autoritate reddit illegitimas ad contrahendum, an princeps posset hoc facere. utrum scilicet princeps secularis possit ponere impedimentum matrimonio, hoc est, an personæ legitimæ ad matrimonium possint lege ciuili illegitimæ reddi, ita ut si contrahant, factum non teneat. Et uidetur quod sic, sicut supra inductum est: sicut in naturalibus ita in moribus & in ciuilibus, ratio sumenda est ex fine. Potestas autem regia uel ciuilis constituta est propter bonū reipub. quicumque ille sit, siuæ pacificus conuictus, siue etiam simpliciter omne bonum quatenus humanum est: ergo quicquid uel necessarium est, uel contradicit ad talem finem, omnino uidetur cadere sub potestate regia, siue ciuili. sed bona pars communis, siue ciuilis boni constat ex matrimoniis. ergo potest princeps leges cōdere, ubi matrimonia quoquomodo obstantia,

tia, commodo reipublicæ uitet, & irritet. Item uidetur, quòd finis matrimonii ordinatur ad finē legislatoris, scilicet in bonū ciuile: ergo, &c. Secundò arguitur, Omnes rationes, quæ à doctōribus ponūtur, ut ecclesia aliquos gradus cōsanguinitatis arceat à matrimonio, procedūt in lumine naturali, & intra prudentiā politicā. ergo cū prudētia politica sit regula principum & gubernatorum rerumpublicarū (ut Aristo ponit in Ethicis) sequitur quòd hoc spectabit ad humanam & ciuilem potestatem. Antecedens patet, Nam altera ratio solet assignari periculi cognatorum in eadē domo habitantium: ut si licentia matrimonii permitteretur inter se coniugio iungendi, daretur occasio incestus. & stupri. Altera est, ut amicitiaē propagētur, necessitudines intra unos eosdēque lares & parietes coerceantur, sed utraque res spectat certè ad ciuiles leges, quæ prohibere habent supra, sicut & adulteria, & etiam in republica, amicitias inter ciues conflare & propagare. ergo tota res non uidetur excedere ciuilem potestatem. Tertio, Matrimonium uel est contractus ciuilis, uel fundatur in contractu ciuili: sed princeps habet potestatem super omnes tales contractus. ergo potest leges facere de matrimoniis contrahendis. Et confirmatur, Quia multæ leges latæ sunt, ubi aliqua matrimonia prohibentur, ut patet. ff. de ritu nu-

ptiarum, l. fororis. §. si quis. & l. semper. §. si fenatorium. & l. palam. §. senatus. & l. quin etiam non est. & l. finali, dicitur quod quoddam est crimen incestus contra ius gērium, quoddam solum contra ius ciuile. et idem l. si adulterium cum incestu. §. r. ff. ad. l. iuliam de adulteris. Nec ualet dicere, quod matrimonium est sacramentum, & ideo eximitur à quacunque potestate, non spiritali: primò, quia redibit difficultas de matrimonio antequam esset sacramentum propriè, sed solum in officium. Secundò, quia non obstat, quod sit sacramētum, cum priuati homines leges & conditiones apponant matrimonio, sine quibus non est sacramentum. Et rursus, Papa non habet potestatem super matrimonium, nisi solam in quantum est cōtractus quidam. ergo per hoc quod est sacramentum, non excluditur à potestate seculari, sicut si emptio esset sacramentum. Nec rursus ualet dici, quod matrimonium est cōtractus in foro conscientia, & apud Deum, & quod princeps non habet potestatem in foro conscientia, & nisi in foro contentioso. Primò, quia etiam alii cōtractus ciuiles sunt cōtractus in foro cōscientia, ut emptio, donatio, & alii similes cōtractus. Et iterum falsum omnino & erroneum est dicere, quod principes nō habēt potestatem in foro conscientia, cum potestas ciuilis sit etiam à Deo æquè ac spiritalis.

lis, dicente Pau. ad Ro. 13. Omnis potestas à do-
 mino Deo est. & Qui potestati resistit, Deo re-
 sistit. Ergo nec ex hac parte potestas ciuili-
 à matrimonio arcetur. Nec iterum sufficit dicere,
 quod matrimonium est pactum naturale: hoc est,
 quod est de lege naturali. Alia uerò pacta sunt
 ciuilia, uel ex ordinatione legum ciuili-
 um, & ideo non subiicitur legibus ciuilibus. hoc, in-
 quam, non sufficit: nam etiam alia pacta, ut do-
 nationes, promissiones, & reliquæ stipulatio-
 nes tenent, & sunt uera pacta, exclusis legibus
 ciuilibus. Nec demum diluit quæstionem dicere,
 quod ad leges ciuiles spectet solum præmiare bona
 & punire delicta, ut adulterium, furtum, homi-
 cidium, non autem aliquid, quod natura sua
 bonum est, aut licitum prohibere. exempli gra-
 tia, Consobrinam in uxorem ducere, non spe-
 ctat ad legem ciuilem hoc prohibere, sed si na-
 tura hoc illicitum sit sororem ducere, specta-
 ret ad legem hoc punire: non inquam hoc suf-
 ficienter satisfacit huic negotio: falsum enim
 est leges ciuiles non posse aliquid natura lici-
 tum uitare. ut enim Aristot. docet, leges ferun-
 tur de his, quæ prius quam sciatur, nihil inter-
 est, sic, an aliter fiant. postea uerò refert, & si
 ne dubio potest lex non solum mala punire,
 sed etiam aliquid constituere in genere uitii
 aut uirtutis: potest si quidem lex prohibere sum-
 ptus alioqui licitos, ludos aliàs innoxios, &

Aristo.

multa huius generis, quæ in republica esse possunt, alioqui potestas ciuilis esset deficiens, & respublica non sibi sufficiens, si non posset leges cõdere suo statui conueniẽtes, & de rebus nulla alia lege constitutis. In contrarium est, Quia idem non uidetur spectare ad diuersos principatus, & legislatores. Esset enim turbatio, & confusio rerũ, si de eadem re diuersa infolidum constitueretur in ordine ad eosdem subditos, quod tamen in proposito contingeret, si princeps secularis, & põtifex potestatem haberent de matrimonio constituẽdo: posset enim aliquid contrarium ab uno constitui legibus alterius, atque adeò populus incertus teneri, cui maximè parendum est. Item alii gradus prohibentur lege ciuili, qui tamen non prohibentur lege canonica, inter quos matrimonia recipiuntur ab ecclesia. Item est causa spiritalis: sed potestas ciuilis non agit causas spirituales. ergo, &c.

¹² ¶ Ad hanc quæstionem respondeo primùm, Mihi* nõ est dubiũ quin princeps secularis ex genere, & natura suæ potestatis uim habeat, & iurisdictionem super matrimonium, etiam ad prohibendum connubia inter cognatos, aut affines, & posset leges ferre, & impedimenta ponere similia, sicut ecclesia. Nec uideo cur Moyfes legislator easdem leges propria auctoritate contra matrimonium ferre non potuerit, quas

rit, quas authoritate diuina tulit, etiam si ponamus eius potestatem nullo modo esse spiritualem, si fuit princeps populi Israël. Nec scio quare si lege naturali prohibitum non esset, matrem habere uxore, cur princeps huiusmodi legem facere non posset, irritans omnino si quid secus factum fuisset. Imò puto ante legem Christi nullam fuisse proprie potestatem, nec iurisdictionem spiritualem, qualis est in ecclesia: & tamen nescio cur principes non possent leges facere de matrimoniis contrahendis. Cōfirmatur, In lege naturali uidentur fuisse leges de matrimoniis, de suscitando semine fraterno: imò multa inconuenientia posita in Leuitico sunt de iure naturali, ubi nulla erat potestas spiritualis. Secundo dico, Hoc non obstante, ecclesia potest prohibere potestatem ciuilem ab hac iurisdictione: hoc est, princeps temporalis arceri potest, & impediri per potestatem spiritualem, puta per summum pontificem, ab hac iurisdictione. Probat, Quia, ut impræsentiarum pro certo haberi uolo, temporalis respublica est quodammodo subiecta spirituali, & consequenter etiam potestas temporalis est subiecta potestati spirituali. Vt enim Aristot. ait, si finis unius artis, aut facultatis inferior sit, & ordinatus in finem alterius facultatis, etiam ars subiecta erit arti, & artifex artifice: ut fabrilis & nautica subiecta est militari facultati, ut

ti, ut etiam faber Imperatori. Cùm ergo humana pax, & ciuilis honestas, & conuictus ordinetur in spiritualem felicitatem, & perfectum bonum hominis, in quantum homo est: consequens est, ut ciuilis facultas, & potestas certo modo sit dependens, & subiecta spirituali potestati. Ergo non solum in pactis connubiorum, sed etiam in aliis pactis & ciuilibus conditionibus, non est dubium quin spectet ad spiritualem potestatem, moderari facultatem, & secularem potestatem in his, quæ coniuncta sunt cum rebus spiritualibus, & terminos prescribere, & limites, quatenus & quo usque ciuilis potestas in huiusmodi progredi possit. Nec tamen uolo dicere, quòd temporalis potestas sit in omnibus, aut etiam ordinariè subiecta spirituali potestati. Imò nihilominus puto quàm principes esse uelut uicarios ecclesiæ, aut pontificum, sed habere iudiciariam potestatem à Deo. atque ipsi summi pontifices habent, quam nisi in casu spiritualis potestas impedire non potest. Verùm dico ex iustis causis posse ecclesiam potestati temporali tollere cognitionem, aut iurisdictionem aliquorum, de quibus alioqui iure suo discernere & statuere posset, quia scilicet ex natura sua spectat ad potestatem ciuilem, putà quia non satis commodè, & conuenienter ad finem spiritualem per solam potestatem spirituale administrari posset. Excm

set. Exemplum est in proposito. Nam cum pactum matrimonii pendeat ex iure diuino, & quid ad matrimonium exigatur, & inter quas personas transigi matrimonium possit, inter quas non possit, & pleraque ad huiusmodi contractum spectantia, solo diuino iure terminari, & intelligi possent: non possent leges cogere de matrimonio fieri ab eo, qui ius diuinum non habet cognoscere, cuiusmodi est princeps secularis. Nec enim humana solum eruditione satis cognosci possunt multa, quae circa conubia occurrunt, inter quae hoc est unum, quae personae ad matrimonium legitimae sint. Quare iustis de causis totum negotium de matrimoniis paciscendis, & iugendis potestati spiritali seruatum est, etiam si matrimoniū non esset sacramentum. sicut enim puto episcopum in sua dioecesi posse etiam matrimonio impedimenta ponere, & omnia quae papa potest, nisi ea causa pontifici reseruata esset: sicut alia multa S. Thom. 4. distin. 25. q. 2. articu. 2. dicit. *S. Thom.*

Matrimonium quantum ad utilitatem, quae matrimonium consequitur, sicut est amicitia, & mutuū obsequium, habet institutionem à lege civili, & distinctione 34. q. 1. articu. 1. ad 4. Personae illegitimae ad matrimoniū contrahendum dicuntur ex eo, quod sunt contra legem, qua matrimonium constituitur. Matrimonium autem in quantum est officium naturae

turæ necessarium, statuitur lege naturæ: in quã
 tum est sacramentum, statuitur iure diuino: in
 quantum est officium communitatis, statui-
 tur lege ciuili, & non ex qualibet dictarum le-
 gum potest aliqua persona fieri illegitima ad
 matrimonium. Tamen dist. 40. articu. 4. ad 2.
 dicit, quòd matrimonium non est tantum sa-
 cramentum, sed est etiam in officium: & ideo
 magis subiacet ordinationi ministrorum ec-
 clesiæ, quàm baptismus, qui est sacramentum
 tantum: quia sicut contractus, & officia huma-
 na determinantur legibus humanis, ita contra-
 ctus & officia spiritualia legibus ecclesiasticis.
 Palud. 4. distin. 26. q. 3. conclusione 2. tenet,
 quòd quæcunque ordinatio legis humanæ nõ
 habet effectum non solum si est contra ius di-
 uinum, & canonicum, imò etiam si non sit
 iure canonico approbata, quia causa matrimo-
 nii est spiritualis & ecclesiastica: laicis autem
 in rebus ecclesiasticis ordinandis non est tri-
 buta facultas aliqua, sed quid in talibus consti-
 tutum fuerit, nõ est alicuius firmitatis, nisi ab
 ecclesia fuerit approbatum. extra. de constitu-
 tione ecclesiæ sanctæ Mariæ. Hæc Palud. & S.
 Thom. in 4. d. 42. articu. 1. ad 4. expressè dicit,
 quòd prohibitio legis humanæ ad impedimẽ-
 tum matrimonii, nisi interuenerit auctoritas
 ecclesiæ, quæ idem est, etiam interdicit.

Secunda

SECUNDA PARS SECVN

de partis de matrimonio.

An gradus prohibiti, sint contra ius diuinum,
& omnes de iure Canonico illegitimi.

S V M M A.

- 1 Gradus omnes, qui Leuit. 18. & 20. prohibentur, an sint iure naturali prohibiti.
- 2 Personæ aliquæ ex hoc, quòd iure diuino prohibeantur contrahere, quòd non sufficienter probetur si contrahant, matrimonium esse nullum & irritum.
- 3 Personæ aliquæ ex hoc, quòd in Leuitico sint prohibite contrahere, quòd non sit argumentum illas tempore legis euangelicæ iure diuino esse prohibitas.
- 4 Personæ quæ sint prohibite à matrimonio iure diuino, quòd terminari non possit nisi ratione naturali, hoc est, ex morali philosophia, & propositionibus cognitis ex lumine naturali.
- 5 Gradus in Leuitico prohibiti, quòd non omnes iure naturali sint prohibiti, ostenditur.
- 6 Ducere uxorem fratris defuncti, quòd non sit prohibitum lege naturæ.
- 7 Ducere relictam fratris sine liberis defuncti, ut in causa regum anglorum contingit, quòd nunquam fuerit prohibitum iure diuino legis ueteris.
- 8 Frater, quòd secluso iure humano, sine quacunque Pape dispensatione posset accipere uxorem fratris siue cum liberis, siue sine liberis defuncti.

IN SECUNDA parte huius partis discutiendum est in causa, & argumentum principum Anglorum, cuius causæ hæc summa est, Catherina inclytissima foemina, filia regum Hispaniæ

*Ex post
Questio*

Hispaniæ; nupsit primogenito Henrici Anglorum regis, quo sine liberis defuncto, iterum nupsit Henrico nunc Anglorum regi serenissimo, qui post multos annos cupiens eo matrimonio liberari, causatur illud coniugium esse prohibitum iure diuino, et naturali; atque adeò nec summum pontificem potuisse dispensare, ut uxor mortui fratris sibi inhereat, atque matrimonium irritum esse, & fuisse.

1. Istius occasione quæritur, Vtrum* omnes gradus, qui Leuiti. 18. & 20. prohibentur, sint prohibiti iure naturali. Pro cuius solutione pono tale fundamentum. Ex hoc, quòd aliqui gradus sunt prohibiti iure diuino ad contrahendum: non sufficienter probatur, quòd si tale matrimonium aliquis tentet facere, nõ teneat. Probatur manifestè, Quia non sufficit, ut matrimonium sit interdictum iure quocunque ad hoc ut non teneat. patet, Quia iure diuino prohibita est stipulatio, & etiã collatio simoniaca, quæ tamen si fiat, dat uerum ius super tale beneficium. Et beneficiorum multitudo, quantum puto, est prohibita iure diuino: qui autem plura beneficia habent, legitimum dominium habent. De iure autem diuino prohibitum est post sponsalia ducere secundam: & tamen si fiat, matrimonium tenet. uel dicatur sic, Ante omnia præmitto, quòd multum interest, pactum aliquod aut factum esse prohibitum

*Teoria
sive
impedim
impedim*

bitum iure, & esse irritum iure, aut nullū. Multa enim sunt iure tam humano quàm diuino prohibita, quæ tamen facta tenent: exēpla sunt ita manifesta, ut reuocare in memoriam nō sit opus. Manifestū est prodigalitem esse prohibitam iure diuino, & tamen donatio prodigalitem tenet, & per illam uerum ius acquiritur. Contractus simoniacus, siue etiam collatio simoniaca prohibita est iure diuino: tamen quatenus ad ius diuinum spectat, facta tenet, ex tali collatione recipiens ecclesiastiū beneficium, aut sacerdotium, uerum titulum confectur. Beneficiorum multitudo prohibita est iure diuino, & tamen qui possidet, uerum titulum habet, percipitque iure fructus beneficiorum. Et ut propius ad argumentum, quod tractamus, accedamus, post sponsalia cum una facta, matrimonium contrahere cum secūda prohibitum est lege diuina & naturali: tenet tamen matrimoniū. Et in uniuersum ubicunque lege ecclesiastica est impedimentum impediens matrimonium contrahēdum, non autem dirimēs contractum: peccatur quidem contra legem in peccato matrimoniali, nihilo minus matrimonium ualidum est, & ratum. Item post uotum simplex, prohibitum est de iure diuino matrimonium, factum tamen tenet. Ex quo infero, quòd* ex hoc, quòd aliquæ personæ iure diuino prohibentur con-

G trahere,

trahere, non sufficienter probatur, quòd si cõ
trahatur, matrimonium sit nullum, & irritum.
patet, quia (ut ostensum est) non sufficit pactũ
esse prohibitum, ut sit irritum & nullum. non
ergo ad probandum, quòd aliquod matrimo-
nium sit irritum, satis est probare, quòd perso-
næ sint prohibitæ iure diuino. Et confirma-
tur, Nam sub eisdem uerbis, quibus personæ
coniunctæ consanguinitate, aut affinitate in
lege prohibebantur, etiã aliæ personæ, inter
quas tamen matrimonium constare poterat:
ut Exod. 34. prohibebatur filiis Israël accipere
uxores de filiabus Chanaan, & Leui. 21. prohi-
bentur sacerdotes accipere uxorem, scortum,
aut uile prostibulum: & tamen nõ puto si quis
contra mandatum Domini huiusmodi uxore
duxisset, non futurum uerum matrimonium,
cũ Deuterono. 21. licentia permittatur filiis
Israël accipiendi in uxorem mulierem ex capti-
uis alienigenis sub certis cõremoniis, & solen-
nitate. S. Tho. tamẽ dis. 39. dicit, q̃ intelligitur
de aliis gẽtibus uel cũ uolebat cõuertì ad ri-
tus Iudæorũ. Et de Salomone legit 3. Reg. 2. q̃
habebat uxores Moabitidas, & Ammoniti-
das, & Ethæas de gẽtibus sup̃ quibus dixit Do-
minus Israël, Non ingrediemini ad eas, nec de
illis ingrediẽtur ad uestras: & tamen illæ erant
ueræ uxores, sic enim Scriptura appellat eas. Et
Nemix ultimo legitur de filiis Israël, quòd du-
cebant

Exod. 34.

Leuit. 21.

Deute. 21.

S. Thom.

3 Reg. 2.

Nemi. ulti-
mo.

cebant uxores Azotidas, Ammonitidas, & Moabitidas. Item habetur 1. Esdræ 10. & 3. 8. ^{1. Esdræ. 10.} & 9. Imò expressè dicitur c. 8. q̄ collocauerūt ^{Et 3. 8. 9.} & mulieres alienigenas sibi in matrimoniu. Vide tamen S. Tho. 4. distin. 39. Vbi uidetur dice ^{S. Tho.} re, quòd nō fuit uerum matrimonium, nec tamen uidetur asseuerandū omnes illas pro scortis, & concubinis habendas, & pro non legitimis uxoribus. Nō ergo obstat præceptum Domini, quominus etiam ex uetitis mulieribus accipere uxore quis possit. Ex quibus omnino infertur, quòd ex hoc, quòd aliquæ personæ prohibentur à matrimonio in Leuitico, non firmiter probatur, q̄ inter eas non possit esse uerum matrimonium, etiam durante lege. Et ut exemplo rem apertiore faciamus, si in Leuitico scriptum esset ne quæ uotum cōtinentiæ uouisset, uirum acciperet: an si talis contra mandatum Domini nupsisset, non fuisset uerum matrimonium? profectò non est dicendum, cum re uera nunc sit iure diuino prohibitum, & tamē haecenus nemo negauit eiusmodi mulierem nubere posse. Nec ius diuinum efficacius esse poterat in ueteri testamento quàm in lege euangelica est. nō ergo satis uidetur esse, ut negemus inter aliquas personas matrimonium constitui posse, quòd iure diuino prohibita sint, &c.

³ ¶ Secundò dico, q̄ * ex hoc q̄ in Leuitico a- ^{Aplica}
 G 2 liquæ ^{Sao.}

*Revelat
in
cristo*
 quæ personæ sint prohibita contrahere, non
 est argumentum, quòd illæ personæ sint pro-
 hibita tempore legis euangelicæ iure, diuino.
 probatur, Quia totum uetus testamentum est
 abrogatū. Multa enim sunt in ueteri testamē-
 to præcepta diuina, quæ tempore Euangelii
 euacuata sunt. Qualia sunt præcepta omnia ce-
 remonialia, itē & iudicialia. quod satis cōstat
 non solum ex uerbo Domini in cruce, Con-
 summatum est: sed etiam ex sententia & conci-
 lio Apostolorum Actū 15. ubi retractata hæ-
 resi Pharisæorum dicentiū, quòd oportebat
 circumcidi eos & seruare legem Moyse, tandē
 uentū est in decretum illud, Visum est Spiritui
 sancto & nobis, nihil ultra imponere uobis
 oneris, quàm hæc necessaria. Et Pau. Rom. 7.
 Lex in homine dominat quāto tēpore uiuit:
 itaque uos fratres mortificati estis legi per cor-
 pus Christi. Quod exponit per similitudinem
 mulieris, quæ sub uiro est, quæ mortuo uiro
 soluta est a lege uiri. Et ad Galat. 4. hoc idem
 astruit per similitudinem pueri, qui est sub pæ-
 dagogo usque ad definitum tempus à patre. Et
 rursum exponit per illud, Abraham duos ha-
 buit filios, unum de ancilla, alterum de libera,
 & dictum est ei, Eripe ancillam, & filium eius:
 & subdit, Itaque non sumus filii ancillæ, sed li-
 beræ: per ancillam uidelicet intelligens uetus
 testamentum, per liberam nouum testamen-
 tum.

Rom. 7.

Galat. 4.

tum. & ad Hebræos 7. Reprobatio fuit prio- *Hebræ. 7.*
 ris mandati propter infirmitatem eius & inuti-
 litatem. Et illud ad Heb. 8. Inducit Ierem. 31. *Ierem. 31*
 Ecce dies ueniunt, dicit Dominus, & cōsum-
 mabo super domum Israël, & super domū Iu-
 da testamentum nouum, non sicut testamen-
 tum, quod feci patribus eorum. & subdit, No-
 uum antiquauit prius: quod autē antiquatur,
 & senescit, prope interitum est. Ex hoc ergo,
 quod Leuit. 18. cauetur, ubi arcentur personæ
 certæ, nullum trahitur argumentum. & si adii-
 ciatur, Quia præcepta moralia ueteris testamē-
 ti non cessauerūt. cū ergo Apostolus non fa-
 ciat distinctionem inter præcepta, uidetur er-
 go, quòd nec ista cessauerunt. Ad hoc respō-
 detur, quòd argumentum omnino concludit,
 quòd omnia, quæ potuerunt cessare, cessaue-
 runt. Vnde præcepta moralia nullum uigorem
 habent ex lege. Itaque ex eo loco non maius ar-
 gumentum trahitur ad probandum non licere
 nunc matrimonium inter gradus illic prohibi-
 tos, quàm si quis uelit probare ex eadem lege
 abstinendum esse à carnibus suillis, uel certis
 diebus à fermento. Nec solū non adducitur
 ex eo capite sufficiens argumentum, sede-
 tiam hæreticum est asserere, ideo quenquam
 prohiberi in lege Euangelica à matrimo-
 nio consanguineorum, quòd sit prohibi-
 tum in Leuitico: cū sit hæreticum dicere,

quòd lex Mosayca currat simul cum Euangelica. ut in c. maiores de baptismo, & eius effectu. oppositum fuit error.

A Raza naturalis inico curso.

¶ Tertiò dico, q̄ dubiũ hoc, * quæ scilicet per sonæ prohibitæ sunt à matrimonio iure diuino, terminari nõ potest, nisi ratione naturali: hoc est, ex morali philosophia, & propositionibus cognitis ex lumine naturali. Probatur, Nihil cognoscitur, nisi uel reuelatione, uel ratione naturali. Si ergo de hoc aut nihil, aut certè non adeò multum est de hac re in Scriptura traditum, ex quo tradi possit argumentum, in nouo testamento, tractata quæstio non inuenitur: in ueteri autem non satis pro præsentis tempore sufficit ad expediendum quæstionẽ, quid super hac re cautum sit. Restat ergo ut referẽdũ sit in iudiciũ naturalis rationis. Et confirmatur, Quia receptissimũ est apud oẽs theologos, & necessariũ est ita tenere, ex omnibus præceptis sola moralia integra, & firma restitisse in noua lege. Cũ autem eadem omnino sint moralia præcepta ex omniũ sentẽtia, quæ naturalia sunt uel iuris naturalis: eadẽ omnino quæstio est, an præceptũ Leuitici de gradib' matrimonii, nũc teneat, ac si quærãt, an illud præceptũ sit iuris naturalis. q̄ autẽ sit de iure naturali, nisi naturali ratiõẽ cognosci nõ potest: quare, omnino tota res humanis & naturalib' rationib' trásigẽda est. Et cõfirmat, Quia lex euangelica

gelica tum multis iustissimis causis, tū uel ob hāc causam lex libertatis à Christo & ab Apostolis uocatur, quòd solo iure naturali, post Euangelium Christiani teneātur. Quare si iure naturali matrimonium aliquod damnatum non sit, omnino nihil est, quòd tale matrimonium illegitimum inter Christianos sit. Puto enim nullum esse præter præcepta iuris naturalis præceptum negatiuum in Euangelio. Cum ergo præceptum impediens matrimonium sit negatiuum, non est in noua lege, lex autem uetus anthoritatem nullam facit; rationi ergo naturali stare debemus. Nec eo tamen disputatio, aut examinatio erit infirmior: ipsa enim rationalis, non est humanum inuentum, cū naturale lumen ab ipso Deo naturæ conditæ donatum sit. Illud enim est lumen uultus Domini, quod signatum est super nos (ut propheta dicit) atque adeò, etiam, Paul. ad Roma. i. quæ naturali ratione cognoscuntur, re- Roma. i. uelationem diuinā uocat. Deus enim, inquit, illis reuelauit. Quare nõ multo incertior erit diffinitio si ex naturalibus procedat, quàm si ex sacris literis argumentaremur.

¶ His præmissis pono cõclusionem, Nõ* oēs gradus in Leuitico prohibiti, sunt iure naturali prohibiti. Probat, Nam, ut à principio admonebam, ratio, & necessitas in moralibus, & prorsus in omnibus agendis sumenda est ex

sine, sed uterque finis matrimonii saluus pro-
 fus & incolumis constabit, etiam si nō omnes
 illæ personæ à matrimonio arceantur, & elimi-
 nentur: ergo quātum ex iure naturali pendet,
 non omnes illæ personæ sunt prohibitæ ad ma-
 trimonium inter se iungendum. Probatur mi-
 nor, Exemplo prohibetur in lege, ne quis du-
 cat amitam, aut materteram: certè non uidetur
 quòd officiat, aut obstet ad finē matrimonii,
 siue ad procreationem, aut educationem pro-
 lis, siue ad maritalia officia, & obsequia. Et ut
 apertius intelligatur, secludamus totū, quod
 in Leuitico proditum est, postquam ex illo lo-
 co non potest trahi argumentum contra no-
 stram conclusionē: nec plus obligat illud præ-
 ceptum, quàm si nunquam latum esset, & aga-
 mus sola ratione. certè non inuenietur proba-
 bilis ratio, quæ amitam à cōnubio nepotis ar-
 ceat. Et confirmatur, Nunquam aliquis philo-
 sophorum, qui tamen de cōnubiis multa scri-
 pserunt, putauit illicitum matrimonium inter
 huiusmodi necessitudines. non ergo uidetur
 hoc esse phibitū iure naturali: certè enim alicui
uenisset in mētē ius hoc, si naturale esset. Et cō-
 firmat ulterius, Huiusmodi enim matrimonia
 ut ex historia agnoscere est, passim celebrātur
 inter gentes sine quacūque reprehensione: &
 tamē, ut Apostolus ad Rom. dicit, Gētes, quæ
 legē naturæ nō nouerūt, naturaliter quæ legis
 sunt

A razat
 natural
 ea d
 autoid

sunt faciūt : hoc est, quæ legi nature cōsentanea sunt. ergo omnino nō uident ea cōnubia lege naturali damnata. Secūdo principaliter arguitur. Nā aliquæ psonæ æqualiter cōiunctæ sicut ille, quæ prohibentur in lege, eadem lege contrahere permittuntur, & tamen standū in lege naturali, eadem ratio uidetur de utrisque: ergo neque illæ, quæ prohibentur in lege, omnes sunt de iure naturali. Antecedens patet, Prohibetur in lege, ne eadem mulier nubat duobus fratribus, & tamen nō prohibetur ne idem uir ducat duas sorores. cū autem prorsus uideatur eadem ratio de utrisque, cū sit eadem prorsus affinitas, & coniunctio: ergo si inter alteras matrimonium licitum est iure naturali, non uidetur quare inter alteros sit prohibitum. Tertiò arguitur, Ante legē scriptam inueniuntur aliqua matrimonia, etiam inter sanctos confecta, quæ tamē in lege prohibentur, ut cognoscere licebit sacrā scripturā euoluēti. ergo nō omnia, quæ lege prohibent, prohibent lege nature. Cōsequētia probat, quia ea quæ sunt naturali iure prohibita, nō plus licebant ante legem, quàm in lege. ergo, &c.

¶ Contra hanc conclusionem tamen arguitur primò, Aliquæ persone prohibitz in Leuitico sunt de lege nature, & non uidetur maior ratio de aliquibus, quàm de aliis. ergo omnes sunt prohibitz lege naturali. Assumptum pa-

tet, de patre & matre cum filiis suis, quod esset contra leges naturæ. quod ex eo manifestum est, quia nunquam fuit aliqua natio tam barbara, quæ non huiusmodi connubia horreret, imò etiam bruta, & feræ tales concubitus resurgunt, ut Aristo. lib. I. de animalibus ponit. Itè de uxore patris, de qua Aposto. I. Corin. 5. Auditur inter uos fornicatio, qualis nec inter Gètes, ita ut uxorem patris aliquis habeat, unde uidetur quòd sit contra legem naturæ matrimonium inter priuignum & nouercam. Et confirmatur, Si omnia connubia licita sunt ubi finis matrimonii saluus esse possit, sequitur, nulla prorsus esse illegitima. Potest esse enim educatio, & procreatio prolis, & mutua officia & obsequia inter quascunque personas, alioqui non steriles. ergo cum omnia sint legitima matrimonia sic, nec sufficit quòd sint conuenientia ad fines matrimonii. Secundò, illud præceptum Leuitici nõ est cæremoniale, ut manifestum est: nec etiam uidetur iudiciale, cum iudicialia sint, quæ iustitiam componunt inter homines, ad quod illud præceptum non uidetur spectare. ergo uidetur quòd sit præceptum morale, & ex consequenti de iure naturali. Tertiò arguitur sic, Illa quæ prohibentur in illo præcepto, erant illicita apud gentes etiam ante legem. ergo sunt de iure naturali. Consequètia est nota, cum gentes alia lege non tenerentur.

Ante

Aristo.

I. Corin. 5.

Antecedens probatur, Nam post illud præceptum ubi prohibentur illæ personę in eodem capit. subditur, Nec polluamini in omnibus his, quibus contaminatæ sunt gentes uniuersæ, quas ego eiiciam ante conspectũ uestrum, & quibus polluta est terra, cuius ego scelera uisitabo, ut euomant habitatores suos. Ex quibus certè uidetur, quòd illa eadem quæ in loco illo prohibentur, essent illicita, & scelerata inter Gentes, quæ certè non fuissent, nisi lege naturali prohibita essent. Et cõfirmatur, Quia eisdem uerbis prohibentur omnes necessitudines, quæ arcentur, & interdicutur à matrimonio in illo capitulo. Semper enim dicitur reuelare turpitudinem, quòd uidetur quãdam naturalem inhonestatẽ præ se ferre, & eodem nomine appellat scelera abominations, execrationes. ergo si aliqui gradus sunt cõtra ius naturale, & omnes.

¶ Ad hæc argumenta respõdetur. Ad primum quidem, cõcessa maiori, nego minorem: & dico sine dubio esse prohibitum iure naturali cõnubium inter filium & matrem, & inter filiam & patrem. Pro quo est considerandum, quòd sicut uirtutes sunt connexæ (ut Aristo. tradit) & omne uerum uero consonat, ita & præcepta Dei inuicem consonant, nec ulla ex parte repugnant. alioqui Sapientia diuina non omnia suauiter disponderet, si quid uno loco præciperet,

ciperet, alibi prohiberet. Non enim solùm præcepta non sunt sibi contraria, sed ita se mutuò iuuant, ut difficile admodum sit alterum sine altero seruari. ergo cum sit unum præceptum iuris naturalis uenerari parentes, & reuereri, ergo, &c. Item est præceptum, ut coniuges mutuò sibi inseruiant, cùm sit ille alter ex duobus matrimonii finibus, nullo modo matrimoniũ constare inter parentes & liberos potest. Quo modo enim mater filio salua reuerentia & pietate seruire poterit? quo modo ex præceptis & nutu filii pendere? Aut quomodo filius sustinere poterit, ut matri imperet, & coniugalia obsequia exigat? Non ergo ullo pacto conuenire potest, ut filius matrem in uxorẽ habeat. Et confirmatur ex illo Pauli ad Ephes. 5. Vnus quisque uxorem suam sicut seipsum diligit: uxor autem timeat uirum suum. Oportet ergo si mater nubat filio suo, ut filiũ timeat, quod exhorret naturalis lex. & in eodem, Mulieres uiris suis subditæ sint sicut Domino: quoniã uir caput est mulieris, sicut Christus caput est ecclesie: sed ecclesia subiecta est Christo, ita mulier uiro in omnibus. Oportet itaque matrem in omnibus subiectam esse filio cõtra legem nature. Quòd si contendat quis hac ratione bene obstari ne mater nubat filio, non autem impediri quin filia nubat patri: nec hoc quidem satis commodè fieri potest. Præterea,

Nam

Nā esto, q̄ uir caput sit mulieris, tamē mulier
 socia est, non serua. & notū est nō posse inter
 officia & munia coniugalia commodē seruari
 pietas, & reuerētia liberorū ad parentes. Vxor
 certē ius habet exigēdi debitū à uiro, quod fi-
 liæ in patrē nō satis cōuenire potest. & Pau. I.
 Cor. 7. Nolite fraudare inuicē, nisi fortē ex cō-
sensu ad tēpus, ut uacētis orationi: nō est autē
cōsentaneū ut pater ad orādū filiæ consensum
 expectare debeat. Et in eodē loco. Paul. Quicū
 uxore est, sollicitus est quæ sunt mundi quomo-
 do placeat uxori, & quæ nupta est, cogitat quæ
 sunt mūdi, quomodo placeat uiro. Nihil autē
 minus cōuenire uidet̄, quàm ut pater sollicitus
 sit quomodo placeat filiæ, aut mater quomo-
 do filio placeat, cum ecōtrario filii solliciti esse
 debēt, quomodo placeāt parētibus. Et præter-
 ea, hoc omnino uidet̄ tollere principalem finē
 matrimonii, scilicet procreationē & educatio-
 nē liberorum: nā ut in plurimum ita euenit, ut
 cū filius adultus sit, mater iam sit effœta, & a-
 nus, & minimē idonea uiro, ut intelliget faci-
 lē quis si rationem ætatum humanarū habeat.
 Atque adeò ex huiusmodi connubiis, aut nul-
 la, aut certē rara proles possit procreari. & rur-
 sus mater senescat necesse est, filio adhuc eo-
 demque uiro in iuuentutis flore constituto,
 quod præterquā quòd esset continentix gran-
 de offendiculum, cū tamē matrimonium sit
 in reme

I. Corin. 7

in remedium continentia, sed omnino impediretur magna ex parte liberorum procreatio, non habete scilicet huiusmodi marito ex qua filios susciperet: quod esset magnum reipub. detrimentum, & generis humani iactura. Et quanquam non ita uideatur grande inconueniens, si filia patri nuberet: tamen si ratio ætatum habeatur, æquè uidetur magna ex parte procreationem liberorum impediri ex talibus cõiugiis, & incontinentiæ adolescentium fœminarum incendiũ grande parari. Quare prorsus pro indubitato haberi debet, eiusmodi connubia naturali lege esse modo illegitima, & incesta. Quod etiam satis significatur ex uerbis ipsius primi parentis Gen. 2. Propter hanc relinquet homo patrem & matrem, & adheret uxori suæ, significans scilicet aliam debere esse uxorem, & uirum, quàm patrẽ & matrem. Et quamuis non ita certum sit, aut notum, eadem uidetur ratio de uxore patris, siue de no-uerca. Cũ enim ex coniugio fiant duo in carne una, eadem pietas uidetur deberi uxori patris, & reuerentia, ac ipsi patri, quare nec illam decet in uxorem accipere: & eadem ratione liberorum generatio impediretur, sicut ex matrimonio cum matre. Quare hoc etiam matrimonium uidetur lege naturali prohibitum.

¶ Ad propositum descendendo de casu inter regem & reginam Anglorũ, quæritur utrum
accipere

Resol
a
questia

accipere relictam fratris defuncti uxorem fit prohibitum iure naturæ. Ad hoc fit prima conclusio principalis, Ducere* uxorem fratris defuncti non est prohibitum lege naturæ. Pro cuius probatione præmitto, quod aliqua se habent tripliciter ad ius naturale: quædam enim sunt de se inhonesta semper, quæ scilicet in nullo casu licitè fieri possunt, ut (periurium & adulterium, sicut econtrario quædam semper & per se sunt honesta, ut Deum colere, parentes uenerari, & similia. Hoc ius naturale dicitur necessarium, siue immutabile. Alia sunt de se quidem inhonesta, & prohibita iure naturali, sed quandoque propter graues causas possunt licitè fieri. Sicut econtrario sunt aliqua honesta quidem, & consona rationi, & principiis moralibus, seclusa etiam omni lege positua, imò præcepta lege naturali: sed tamen non habent bonitatè immutabilem, uel necessariã, sed secundum diuersas temporis, loci, & personarum circumstantias, & conditiones uarietatem recipiunt, ut (seruare fidem, reddere debitum, non habere plures uxores, & similia. Alia sunt, quæ non sunt quidem prohibita iure naturali, sed inter minora bona computantur, quale fortasse est (matrimonium respectu celibatus, de quibus Paul. 1. Corin. 6. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. horum contraria naturali iure sunt approbata tanquam

meliora

Tertia
triplex
naturalis
 diuersitas
 naturalis
 e
 diuersitate

↑
 d. nat.
 immutabilis
 d. nat.
 variabilis
 ↓

1. Corin. 6.

meliora quidem, sed non ut necessaria, absolute loquedo. Fortasse cælibatus (sicut diximus) iure naturali præfertur matrimonio: nõ tamen alterum est in præcepto, alterum prohibitum. Rationes Pauli 1. Corin. 7. quibus præfert cælibatum matrimonio, uidentur procedere in iure naturali. Item (paupertas melior est diuitiis, neutrum tamen sub præcepto. His suppositis dico, quòd ducere relictam fratris nõ est de primo genere prohibitorum iure naturali. Probat, Nulla ratione naturali, quæ quidẽ necessaria uideatur, probari potest, illum esse tam in honestum, ut in nullo casu liceat fieri. ergo, &c. Confirmatur manifestè, Quia illud aliquando (ut omnes fatentur) licuit. Hoc patet Deutero. 25. ubi præcipitur, ut frater accipiat uxorem fratris sui sine liberis defuncti. Si enim esset malum ex proprio genere, uel non posset Deus dispensare, secundum saniolem sententiã, sicut nec in periurio, uel certè non ita passim, & sine grandi necessitate: solum ceremoniæ, & significationis gratia dispesasset. & omnino absurdum est, & parum pium dicere, quòd Deus legem condiderit contrariã legi naturali primæuæ.

Deuter. 25.

¶ Secundo dico, quòd inter ea quæ continentur Leuit. 18. præter primum gradum, scilicet inter ascēdētes & descendētes, fortasse omnia alia sunt prohibita iure naturali. Secundo modo, hoc

do hoc est absolute, & nõ urgete aliqua graui causa, & rationabili. Illicitum est contrahere in aliquo gradu prohibito in Leuitico. Probat, Quia ex tali matrimonio semper sequitur aliquid, quod licet non tollat finem matrimonii, tamen ex parte officii uel obstat fini, uel est contra reuerentiam naturalem debitam cõ sanguineis, ut quòd nepos sit dominus & caput amitæ aut materteræ, cui debetur idem honor qui matri: & non uidetur consentaneum rationi naturali, ut amita seruiat nepoti, & timeat nepotem: & simile posset dici de omnibus aliis gradibus prohibitis in lege. Sed ista commoditas, quæ contingeret ex huiusmodi coniunctionibus, omnino non est tanta, quin possit compensari aliquo magno bono, quod ex tali coniunctione consequitur, aut graui malo quod deuitetur, ut ad constituendum pacem in republica, ad tollendas simultates inter illustres, ad supplendum insignem aliquam solitudinem, & raritatem hominum in orbe, aut prouincia. In hoc ergo genere reponi potest matrimonium uiri cum uxore fratris defuncti. uidetur enim quòd ex tali coniunctione irrogatur iniuria quædam priori uiro. Semper enim æstimatum fuit uxorem ingratam esse priori uiro, quæ secundo nupsit. Unde etiam Dido apud Maronem.

Ille meos primũ, qui me sibi iunxit, amores *vergi.*

H Abstulit,

Abstulit, ille habeat secum, seruetque sepulchro.

Et paulò prius.

Antè pudor quàm te uiolem, aut tua iura resoluam.

Quasi inhonestè, & turpiter acturam diceret, si priori marito alterum super induceret: turpius autem sic, per hoc quòd frater sit huius qualiscunque iniuriæ aut ingratitude author, ut particeps uxorem fratris ipse accipiens. Quare uidet sua natura illaudabile, & reprehensibile, nõ quin ex causa aliqua cõpèdari possit hoc quod de se parũ honestum uidetur.

¶ Tertiò dico, quòd fortasse hoc ipsũ matrimonium non in secundo genere, sed in tertio reponendum est: hoc est, non inter ea, quæ natura sua mala sunt, licet ex circumstantia bona esse possint, sed inter ea quæ minus bona sunt: hoc est, licet quidem solo iure naturali posito uxorem fratris accipere liceat, sed non expediat, hoc est, melius est ab huiusmodi matrimoniis, quæadmodũ & quidã gradus ab ecclesiã interdicti sunt à matrimonio, ut inter cõsobrinos, uel in quarto gradu cõsanguinitatis, aut affinitatis. non enim apparetratio malitiæ in tali cõiunctione, licet ostendatur magis expedire, ut talia matrimonia interdican-
7

¶ Secunda conclusio principalis, Ducere* relietam fratris sine liberis defuncti, ut in causa re-

gum Anglorum contigit, nunquam fuit pro-
 hibitū iure diuino ueteris legis. Probatur, Si
 fuisset prohibitum hoc, maximè fuisset in illo
 præcepto Leui. 18. & 20. Non reuelabis turpi- *Leuiti. 18.*
 tudinem uxoris fratris tui. sed hoc non proba- *et 20.*
 tur, quia aut intelligitur lex illa uiuente fratre,
 qualiter intelligitur illud Iohan. Baptistæ, ad
 Herodé, Nō licet tibi habere uxore fratris tui,
 & hoc non obstat conclusioni: aut intelligi-
 tur de fratre defuncto cum liberis, & nec hoc
 obstat: aut de fratre mortuo sine liberis, &
 hoc modo probatur, quòd non possit intelli-
 gi. Nam Deuteron. 25. lata est lex, ut si frater si- *Deutero. 25.*
 ne prole decesserit, relictam fratris frater su-
 perstes accipiat. ergo lex illa Leuitica intelli-
 gī nō potest de fratre sine liberis defuncto. Nā au-
 diendum non est, aut quòd in lege essent duo
 contraria præcepta, aut quòd id quod est in
 Deuteronomio, sit dispensatio eius legis, quæ
 est in Leuitico. Nō enim est satis intelligibile,
 ut eodē tempore aliquid prohibeatur, & dispē-
 setur in eo generaliter. nam dispensatio nihil
 aliud est, quàm relaxatio legis: ac per conse-
 quēs singulariter licebat fratri ducere uxorem
 fratris sine liberis defuncti. Non ergo erat lex,
 talia matrimonia interdicens: nihil enim plus
 efficiunt illæ leges latæ in Leuitico & Deute.
 quàm si eadem causa sanciretur primū, nequis
 uxorem fratris cum liberis defuncti duceret.

Secundum, ut uxorem fratris sine liberis defuncti superstes frater ducere teneretur, aut certè possit. Istis enim duobus capitibus cauetur omnino totum, atque idem quo in Leuitico, aut Deuteronomio cautū est: atque adeò mihi nō est dubium, nec cuiquam sanè sacras literas tractanti & intelligenti, nunquam lege diuina prohibitum esse, ne frater uxorem fratris sine liberis defuncti in uxorem accipiat.

¶ Ultima conclusio contra bonā partē theologorum, Secluso * iure humano sine quacunque papæ dispensatione frater posset accipere uxorem fratris siue cum liberis, siue sine liberis defuncti. Probatur primum, Si hoc connubium spectat ad ea quæ sunt iuris naturalis tertio modo, id est, quæ sunt quidè meliora, sed contraria, nō est prohibitum. Patet cōclusio. Nam dato quòd melius esset nō ducere quàm ducere, nihilominus non esset illicitum ducere: & dato quòd esset de secundo genere iuris naturalis, nihilominus posset ducere. Probatur primum, si subesset causa rationabilis, ut declaratum est, qua scilicet illud quod sua naturam alium est, licitū in eo casu faceret: sed (in quo est difficultas) dico quòd etiam si nulla subesset causa rationabilis. Probatur, quia in primo fundamento huius quæstionis diximus nō esse idem matrimonium aliquod esse prohibitum, aut esse iure nullū, aut irritum.

Vnde

Vnde dato quòd esset illicitum iure naturali, non sequitur, quòd si contrahat, non teneat. sicut etiam quòd idem uidetur, si successiuè accipiat duas sorores, uidetur æqualiter prohibitu iure naturali, & tamen nõ est dubitandũ, quin secluso iure humano matrimoniũ teneret, sicut beatus Ambrosius ad Paternũ, dicit esse illicitum iure naturali, ut patruus accipiat neptem in uxorem, & tamen dubitari non potest, quin secluso humano iure si contraheret, matrimonium teneret, cùm etiam tempore ueteris legis nõ esset prohibitũ, cùm Abraham habuerit Saram secundum August. & Hieron. neptem ex fratre. Et post legem scriptam Othoniel frater Chaleb duxit Axam filiam Chaleb. Iosue. 15. & Iudi. 1. Non ergo est dubitandum, quin etiam nunc si quis duceret, teneret matrimonium.

¶ Et ad hunc sensum intelligenda sunt sanctorum dicta, dicentium, quòd aliqui gradus sunt prohibiti iure naturali, qui tamen nunquam in lege prohibiti inueniuntur, ut inter consobrinos. Item etiam quandocunque dicunt, quòd sit contra legem naturæ, accipere uxore fratris, intelligendum inquam sine dubio est, quòd est quidem illicitum iure naturæ: non ita tamen, q̄ si fiat, non teneat factum sicut supra dictum est, quòd qui post uotum cõtinentiæ acciperet uxorem, peccaret quidem contra

H 3 legem

legem naturæ: nullus tamen hæcenus defendit, quin tale matrimonium teneat. Oportebit ergo ratione reddere, ut quid, cum æquè, uel certè plus sit cõtra legem naturæ, uxorem post uotum continentia accipere, quàm relictam fratris, ut quid inquam si in primo casu matrimonium tenet, nõ in isto etiam teneat. Confirmatur aperte & manifestè ex c. finali. de diuortiiis. Vbi cum esset consultus Innocentius tertius, Quid de Lenoniensibus conuersis ad fidem faciendum esset, qui prius secundum tenorem legis Moyfi uxores fratrum sine liberis defunctorum duxerant. Respondet pontifex, concedens illis, ut in contractis matrimoniis perseuerent. Manifestum est etiã quòd si talia matrimonia essent irrita iure naturali, non posset pontifex illa concedere, aut approbare, maximè cum lex Moyfi, non solum apud Christianos, sed apud omnes mortales prorsus iam nullius sit uirtutis, & efficaciam. Quare si nobis iure naturali interdiceretur talia matrimonia, non releuaret ab hoc interdicto uel lex, uel dispensatio Moyfi. Quare sine dubio concluditur, tale matrimonium nõ esse iure naturali prohibitum: uel si est, non ita tamen, ut si attentetur, factum dirimatur.

¶ Ex quo sequitur corollarium quòd omnes infideles contrahentes in gradibus ab ecclesia prohibitis, si nõn constet esse iure naturali prohibi

prohibitum, uere contrahunt, & est ratum matrimonium. Itaque si quis inter infideles duceret relictam fratris siue cum liberis, siue sine liberis defuncti, dubitandum non est, quin tale matrimonium esset ualidum, nec conuersi ad fidem indigent papæ dispensatione, imò neque quacunque authoritate possent separari, scilicet cùm solo iure humano, quo infideles non tenentur, huiusmodi matrimonia sint interdicta.

HAEC HABVI PATRES GRAVISSIMI.

PRIMA CONCLUSIO.

¶ Quamquam de essentia, aut necessitate matrimonii non sit uiri aut mulieris consensus: ille tamen quacunque intentione, & uerbis, cõditione interposita ad matrimonium nunquam sufficit, etiam conditione consensum comitante,

SECUNDA CONCLUSIO.

¶ Non solùm lege diuina, & ecclesiastica, sed ciuili etiam impedimenta poni possunt: nec tamen omnia in Leuitico cõtenta iure naturali aut diuino matrimonium dirimunt.

TERTIA CONCLUSIO.

¶ Sicut ecclesia fortasse matrimonium ratum dirimere nõ potest, ita neque religionis professio semper dirimit etiam ante matrimonii consummationem.

FINIS PRIMI TOMI.

prohibitione non contrahunt & est tunc non
 matrimonium. Item si quis inter infideles du-
 cet uxorem, tunc siue cum infidelibus, siue si-
 ne liberis de iure, dubitandum non est,
 quin talis matrimonium esse nullum, nec
 cohabitatio ad idem habeat per consequens
 ne, tunc neque quicquam perhorrisse possit
 sine peccato, sed etiam contra iure humano,
 quo nihil est magis contra naturam, quam
 contra iure interdictum.

HABEO HABUI HABEBIS GRA- VISSIMI

PRIMA CONCLUSIO.

¶ Quandoque de effluvia, aut deestitate ma-
 trimonii non habentur mulieribus, aut
 illis tamen quibusque intentionibus, ut
 conditione interposita ad matrimonium non
 quam iuribus, tamen conditione concludunt
 continent.

SECUNDA CONCLUSIO.

¶ Non solum lege divina, sed etiam
 civili etiam in peccato potest contrahi
 item omnia in iuribus contrahi sunt naturalia
 quibusque matrimonium dicitur.

TERCIA CONCLUSIO.

¶ Si cum etiam non est matrimonium, tamen
 dicitur potest, ut nec de rebus pro-
 fecto tempore, tamen etiam ante matrimonium
 continentur.

QUARTA CONCLUSIO.